I·H·L·

1554

GESNER

1554

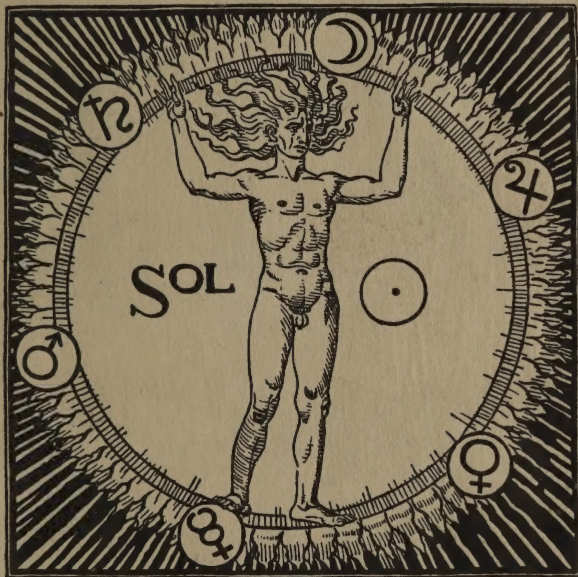
Vogelleim: Recipe medianum corticem piri fructus quod vocant Berglaub, viscum pro potio, et nascit in sylvis, ambulantium et fert baccas rubras. Viscidum contundo pistando et coque in pilas. Sine sic putrescere. et postea tibi aqua ve parte commista purgato. Quod remanet, viscum est.

Der Autor des Buches ist Conrad Gessner von Zürich. 1516–1565.

Conf. Ferguson, Bibliotheca chemica, der einen etwas anderen Titel angibt und auf Brunet verweist. — E.O. 1921.

Vergl. Brunet 2.S.1565.

SOL

[Gessner]

THESAVRVS EVONYMI PHILIATRI, DE REMEDIIS SECRETIS, LIBER

PHYSICVS, MEDICVS, ET partim etiam Chymicus, & œconomicus in uinorum diuersi saporis apparatu, medicis & pharmacopolis omnibus præcipuè necessarius, nunc primum in lucem editus.

Argumentum copiosius sequens pagella continet.

TIGVRI PER ANDREAM Geßnerum F. Anno Domini

M. D. LIIII.

ARGVMENTVM.

DE remedijs ſecretis hunc librum inſcribere placuit, quòd de illis medicamentis doceat, quæ nõ integra & in ſubſtantia ſumuntur aut applicantur, ſed puriore ſui parte, hoc eſt liquoribus, aquis, oleis aut ſuccis ſecretis ſiue abſtractis per deſtillationem aut alios modos artificioſos. Deinde etiam quod ſecreta, arcana, & paucißimis hactenus cognita remedia, quæ empirici quidam tanquam myſteria occultabant, contineat quàm plurima. Non ſolum autem de medicamentis iſtis ſingulatim & empiricè tractat, ſed logicè etiam ac methodicè, hoc eſt de præparationibus et compoſitionibus eorum in genere. Hæc lucubratio noſtra ſi approbata fuerit uiris bonis & eruditis, meditabimur etiam alterius libri æditionem de experimentis & raris quibuſdã remedijs, quæ integra uel in ſubſtantia ſua uſurpantur.

CLA-

CLARISSIMO VIRO D. NICOLAO ZERCHINtæ Bernenſi, Euonymus Philiatros S. D. P.

VNC de ſecretis remedijs ſiue librum ſiue centonem, quem partim ex libris diuerſis, excuſis, manuſcriptis, Latinis, Germanicis, Gallicis & Italicis, collegi, tranſtuli, in ordinem digeßi: partim ex obſeruationibus proprijs confeci, tuo imprimis nomini, clarißime Nicolae, inſcribere volui: quoniam & in bonis literis te excellere: nec earum cultum per magiſtratus honorem, quem in clarißima Reipub. Bernenſis ditione Sabaudica geßiſti, tibi imminutum eſſe, & bonos ſtudioſosq́ homines ſumma humanitate ac beneuolentia te dignari: & de hac præcipuè rei medicæ parte, quæ circa ſtillatitios plantarum liquores verſatur, iudicium ferre poſſe, iandudum cognoui. A quo tempore etſi nulla familiaritas propter locorum interualla tecum intercedere mihi po

tuit, ſemper tamen non ſolum maximi te feci, ſed etiam amaui ſummopere, ita vt ſæpe huius animi, quo erga te afficior declarandi, occaſionem quæſiuerim. Quod ſi id in præſentia commodè facio, eſt quod gaudeam & gratuler mihi. ſin minus, tu tamen voluntatem noſtram boni conſules: & quicquid pro iudicio tuo & experientia, quibus plurimum potes tum alijs tum his in rebus, emendandum aut quouis modo mutandum deprehenderis, admonebis me, ſi me amas, quàm liberrime: ſi quid etiam his noſtris adijcere de tuo poteris, quod non dubito, id quoq; candidè, ingenuè, ac liberaliter vt facias, per illum quo te proſequor amorem, et publicam rei medicæ ſtudiorum vtilitatem, etiam atq; etiam te oro.

Vale quam fœliciſsime.

AD LECTOREM
præfatio.

1. De liquorum & oleorum ſtillatitio rum inuentione.
2. De ſcopo huius libri. De quo plura etiam dicuntur circa finem præfationis.
3. Laus eorum qui quæ optima & effi cacißima habent remedia, cómunia eſſe uolunt.
4. Quantum in omni re apparatus referat.

Hymiſtica ars (quam chymiam, alchimiam, alkimiá, chemiam ut Suidas, & alchemiam uocãt) multa humanæ uitæ utilia inuenit, & in re medica quoq; mira quædam & laude digna, ſi quis rectè & diligenter paret. nã medicorum & pharmacopolarum uulgarium, imperitia, auaritia, aut negligentia factum eſt, ut pleræque huiuſmodi præparationes contemnantur: & meri

tò quidem ſi ea reſpicias quę ipſi parãt: immeritò, ſi artem ipſam, quæ certè & pulcherrima & utiliſsima eſt: id quod in cauſa mihi eſſe uidetur cur tam diu latuerit, & ſerò admodum uſurpari cœperit. Sunt qui ad Hieronymum Brunſuicenſem, qui ante annos circiter ſeptuaginta medicinam Argentorati factitauit, aquas, ut uocant, & liquores & olea è medicamentis ſimplicibus ui ignis eliciendi originem referant: ſed illi multum falluntur. non enim ab illo inuenta hæc ars eſt, ſed lingua noſtra Germanica conſcripta & euulgata primum. Meo quidem iudicio tam uetus hoc inuentũ eſt, quàm ipſius chymiæ, quam ab hominibus Punica ſiue Arabica lingua uſis primum celebratam & literis proditam exiſtimo, paulò poſt Græcorum medicorum ætatem, illorũ dico qui ultimi ferè ſcripſerũt, ut ſunt Aetius, Oribaſius, Actuarius, Pſellus. In Italiæ quibuſdam bibliothecis hodieq; extant Græcorum quorundam

recen-

recentiorum de chymia ſcripta, & nominatim Stephani cuiuſdam philoſophi: item liber inſcriptus de mutatione metallorum, quæ uulgò chymia dicuntur, ſiue arcymia. Auicennæ etiam de alchymia ad Aſſem philoſophum liber habetur. Geber nepos neſcio cuius magni Mahumetis, qui ueluti dux & princeps huius ſcientiæ celebratur, qua uixerit ætate non facile dixerim. Quanquam non illum primum huius artis inuentorem, ſed illuſtratorem fuiſſe exiſtimo. Hic in opere quod ſummæ perfectionis inſcribitur, de deſtillatione in genere multa pulchrè diſſerens uarios deſtillandi modos ferè omnib. notos eſſe ſcribit, nimirum ut uetus quoddam ſuo etiam ſeculo, non recens quoddam inuentum. Recentiores quidam non ſolum Alberti Magni, & diui Thomæ, & Rhazæ ac Auicennæ medicorum Arabum, ſed etiam Ariſtotelis, Platonis & Salomonis de alchymia ſcripta, aut certè mentionem

eius ab ipsis factam, referunt. quibus ego parum adhibeo fidei, nõ quod hoc studium recentius putẽ, sed certe philosophis istis aut ignotũ aut nusquam memoratum. Sunt qui omnia poetarũ figmenta, & præcipue illud de uellere aureo ab Argonautis quęsito, ad chrysopœiã seu artem de mutatione metallorum argutè interpretentur. Alij etiã altius ascendunt, & primos statim à cõdito mundo homines eius authores faciunt. Sunt qui simpliciter antiquissimam faciãt, deq; primis inuentoribus nihil certum haberi asserant. Patauij in Italia nostro seculo repertum est monumentum uetustissimum, nempe urna fictilis, cum inscriptione huius hexastichi:

Plutoni sacrum munus ne attingite fures,
Ignotum est vobis hoc quod in vrna latet.
Nanq; elementa graui clausit digesta labore
Vase sub hoc modico Maximus Olibius.
Adsit fœcundo custos sibi copia cornu,
Ne pretium tanti depereat laticis.

Intra

Intra hanc urnam erat altera urnula cũ inſcriptione horum uerſuum:

Abite hinc peßimi fures.
Vos quid voltis cum voſtris oculis emißitijs?
Abite hinc voſtro cũ Mercurio petaſato caduceatoq́.
Maxumus maxumo donum Plotoni hoc ſacrum facit.

Rurſus intra hanc urnulam reperta eſt lucerna adhuc ardens intra duas ampullas, alteram ex auro, alteram ex argento, purisſimo liquore quodam plenæ, cuius uirtute creditur per multos annos lucernam hanc arſiſſe, ut annotarunt in ſuis Antiquarum inſcriptionum collectaneis Petrus Apianus & Bartolemæus Amantius. Meminit huius rei Hermolaus Barbarus etiam in corollario in Dioſcoridem, ubi de aquis in commune agit. Eſt & cœleſtis aqua, inquit, ſiue potius diuina, chymiſtarum, quam & Democritus, & Mercurius Triſmegiſtus nouêre, modo diuinam aquam, modo Scythicum lati-

cem appellantes, modo pneuma, hoc eſt ſpiritum ex ætheris natura & eſſentia rerum quinta: unde aurum poculentum, & iactatus ille nec dum inuentus philoſophorum lapis & ſabulum conſtet. Hinc & arti datum nomen, pſammurgicen, & myſticen, & ammophyſiam, & ſacram & maximam uocando, ceu literas quaſdam ſecluſas habeat, & à quibus profanum uulgus arceri conueniat. Hoc genus laticis, ut arbitror, ſignificat epigrãma nuperrimè in agro Patauino iuxta oppidulum Ateſtæ inuentum opere lateritio ac proinde fragili, per imprudentiamq́; manus ruſticæ proſcindentis ibi terram, corrupto: Cuius memoria ne pereat, uerba prętexuimus: Plutoni ſacrum munus. &c. ut ſupra. Itaque antiquiſsimum huius artis apud Barbaros ſtudium fuiſſe conſtat, ad Romanos uerô & Græcos deriuatum tardius, nec prius forte quâm Romani magnæ orbis parti imperitarent: aut ſi prius, latuiſſe tamen & intra pauciſ-

paucissimos se continuisse. Cicendulæ quæ noctu lucent, inquit Cardanus, docent nos liquorem fieri posse qui reluceat in tenebris. fit autem putrescentibus his, quæ candorem, lucem ac perspicuitatem summam habent. fieri posse non dubito, è quibus & quomodo, adhuc mihi incertum est. Sed hæc ferê extra scopum, nisi omnino sublimandi destillandiq;, ut loquuntur, ratio, à chymistis profecta, & simul cum ea semper durasse uideretur, nostris uerò hominibus tum primum aperta, cum orbe per imperium Romanorum patefacto, aromata quoq; multa & remedia diuersa Europæ prius Græcisq; & Latinis incognita, importari cœperunt: & postea etiam amplius cum Mauritani & Arabicæ linguæ doctrinæq; homines magnam Hispaniæ partem tenuerunt, unde eruditorum aliquot libri ad nos peruenerunt: & inter postremos, ut puto, Bulcasis Benaberazerin cuiusdam, qui ubi de præparationibus medicamen-

torum agit, de nonnullis quoq; sublimandis destillandisq; docet. Eiusdem feré ætate Ioan. Mesuen claruisse puto, quem legimus uixisse circa annum Domini 1158. is tamen non alias destillatas aquas quam rosarum & absinthij commemorat. Auicennam floruisse aiunt anno Domini 1149. qui & ipse rosaceæ aquæ destillatæ meminit. Longe antiquior, saltem quod ad authorum traditionem, metallicorum sublimatorum usus est, & oleorum quæ per descensum fiunt, ut apud Rasim & Aetiũ. Græcis recentioribus liquores huiusmodi stillatitios non ignotos fuisse nuper quidam scripsit, cuius nomini parco, hoc argumento quòd in Actuarij scriptis aliquoties stillatitij liquores nominentur. Et sanè nominat ille alicubi rhodostagma, ut in zulapio contra tussim: & paulò post in alio zulapio intybóstagma. Sed his uocibus non aliud quàm simplex de rosis aut intybo sirupus significatur. Rhodostactum describit

bit Aegineta libro 7. cap. 15. his uerbis, Rosarum, quib. ungues sunt adempti, succi sextarios duos, mellis sextarium, incoquito despumans quoad quarta pars fuerit absumpta. Quin & paulo ante hydrorosatum, id est aquam rosatam describit, illam quoq; à stillatitio liquore siue aqua destillata longè diuersam. constat enim rosarum unguibus exemptis libris quatuor: aquæ sextarijs quinq;, mellis sextarijs duobus. Arabes etiam uel eorum interpretes cum plantæ alicuius aquam dicunt, eius in aqua decoctum intelligunt: & similiter Nicolaus Myrepsus qui compositiones medicamentorum Græcè scripsit, quem recentissimum esse ex barbaris quibus frequentissime utitur dictionibus apparet, in quo illud miror, nullam ab eo aquarum oleorúmue chymisticis instrumentis paratorum mentionem fieri. Capnistum tantum oleum, quod per descensum destillatur, describit, ut Aetius quoque. Porrò

ea quæ chymistæ faciunt, duobus fermè generibus summis comprehenderim, ut aut liquores sint, aut solida. liquores rursus aut aquei aut oleosi: & hi uel aëri uel ignei. Solida uerò, aut quæ in uasorum fundo remanent: aut quę sursum efferuntur: idq; dupliciter, uel tãquam pura corpora, ut quæ sublimata uocantur, argentum uiuum, arsenicum, &c. uel fuligo ad oculorum remedia apud medicos. Sunt & alij quidã artificiosi præparationis modi, quibus quod in medicamentis purissimũ efficacissimumq; inest extrahitur, & ueluti forma à materia separatur.

¶Et quanquã ego nec in chymisticis neq; cæteris apparatibus uersatus sim, sed obiter quædam tum ipse experiendo paucula, tum ex amicis cognouerim: tamẽ quicquid & quantulumcũq; hoc est, rei medicæ studiosis communicabo: non ut perfectè accurateq; artem ipsam destillandi & alia præparandi tradam, sed tanquam ijs scribens

qui

qui iam prius non prorſus rudes & imperiti harum rerũ ſint, quod uel ipſi periculũ fecerint, uel aliorũ ſcripta legerint. Nihil enim tam egregiũ aut ſecretum habeo, quod non cupiã in publicã & cómunem utilitaté prodire, & quan quã in tenui fortuna ſemper natura ad communicãdum pronus fui, quod alij ad ſimplicitaté, alij melius ad liberalitatem ingenij referunt. Sunt qui ſua omnino cælent, diuerſi quidé generis homines. ambitione quidam, ut habeant quo præ cæteris excellant. alij etiam auaritia, ut lucrum faciant. alij per ignorantiam ueterũ ſcriptorũ, quaſi nó aut eadé aut meliora multò à ueterib. prodita ſint, quę nũc plęriſq; negliguntur, & noua ſemper acquirendi ſtulta & inſatiabilis libido eſt. Nó deſunt qui magna & efficacia remedia ideo abſcondenda putent, ne homines imperiti, ut multi ſunt empirici omnis ferè rationis & omnium ſtudiorum expertes, ijs abuti, & quæ ad ſaluté inuenta ſunt ea

in hominum perniciem cõuertere posſint. His ego dixerim malum quidem minimè faciendum quicquam ut aliquid boni ſequatur: bonum uerò non ideo non faciendum, ne quid ſequatur mali. Nam qui rebus & inuentis bonis abutantur, deerunt nunquam. At uiri boni, ſimpliciter quæ bona habent cõmunia facient, non ideo omiſſuri quòd metuant improbos quoſdam per eadem nocere poſſe. Sed relinquo hanc diſputationem. hoc candide & ex animo teſtor, cupere me exẽplo meo doctos & bonos medicos excitare, ut depoſitis ambitione, auaritia, inſcitia, inuidia, ſi quid præclarum ad profeſsionem noſtrã adferre poſſunt, id ut ſimiliter candidè publiceq́; præſtent. Indocti certe non magnis tantum iſtis & efficacibus medicamẽtis, qualia hic prodemus nonnulla, ſed cibis etiam & potibus communiſsimis, intempeſtiuè exhibitis hominum uitam ſępe ad morbos mortemq́; compellunt, & notum

est Hippocratem nostram ptisanam intempestiuè exhibitam, mortis causam fuisse pleuritico cuidam scripsisse. Isti igitur partim inscitiæ, partim improbitati suę relinquēdi sunt: ij uerò qui medicorum opera indigent admonendi, idem in medicina ut faciāt, quod in omnibus alijs artibus omnes solent: hoc est medicos ut eligant bonos & eruditos, quiq; hanc artem ex professo tum rationibus ceu philosophiæ partem, tum actu ipso medendi colant exerceantq;. Sed redeo ad institutum. Apparatus igitur, inquam, maximam in omni re uim habet. In oratione elocutio, actio & pronunciatio, magis ferè mouent audientium animos quàm ipsum quod tractatur argumentum. hinc est quòd numeris & metris inclusa, tantopere delectant: quæ si oratione soluta efferas, frigida, supina & inertia habebuntur. Hinc est quòd quidam in oratore quid primum esset interrogatus, pronunciatio respondit. quid secun-

dum, quid tertium, idem. Spectacula et dramata quod adeò afficiunt auditores & ſpectatores, multis modis formę eorum et apparatui potius quàm argumento debetur. Sic in ipſis rebus, & operibus, tum naturæ tū artium, forma, figura, modus, in ſumma apparatus quidā, magis quàm materia ſpectatur aut laudatur. Similiter in re medica maximū rectè præparandi ars & cōmodè adminiſtrandi ſolertia momentū habent: neque plus refert quid exhibeas, quàm quo modo. Et licet plures ſint circumſtantiæ ut rectè exhibeas medicamentum conſiderādæ, modus tamen & apparatus intra medicamētum eſt, eiusq; ueluti forma aut pars: reliqua uerò extra ipſum, ut tempus, locus, & quæ circa ægrum conſiderantur. Sed alijs apparandi præparandiq; modis nos in pręſentia omiſsis, illos tantum attingemus, per quos à medicamentorum ſubſtantia uirtus & facultas omnis ſeparatur, ita ut liquidior tantum, purior & ſubtilior

ſubtilior cuiuſq; remedij pars ſecreta & abſtracta à craſſa & terreſtri habeatur, ſiue ea in liquorem ab eodem remedio abſtractum colligatur, ſiue in alium quendam externum, &c. quod exuirtuare & excorporare barbarus ſcriptor Arnoldus appellat. Iam ſi quæ curioſius aut operoſius ſcripta uidebuntur, cogitandum eſt ea non ad medicos uulgi, & pauperum pertinere: ſed ad illos qui diuitijs & otio magis affluunt, & miniſtris abundant, quíue in principum regumq; aulis uerſantur: aut etiam ad philoſophos, qui mirabiles rerum naturæ mutationes ac uires rimantur, & in ijs ſe oblectant. Poſtremò non eſt quod quis miretur medicamentis quibuſdam magna & prolixa eulogia addi, ut quintis eſſentijs quas uocant, aquis uitę, & balſamis factitijs, & quibuſdam facultates ualde mirabiles attribui, quales ſunt, ingenium & memoriam acui, ſenſus & iuuen-

tutem conſeruari, &c. quando huiuſmodi effectus apud ueteres etiam Græcos Latinosq; theriacæ & alijs antidotis & compoſitionibus, præcipuè quidem apud Arabes diuerſis, ſed à Galeno etiam theriacæ adſcriptos legimus. Sunt quæ nolım defendere, & quorum fidem apud authores relinquo, quorũ nomina adſcribo ubiq;. Sed iam prius dictum eſt hæc omnia à nobis pro hominibus eruditis ſcribi, qui plærunque quantum cuiq; fidei ſit habendum facilius iudicabunt. Etſi in plurimis eruditione & iudicio ualere non ſatis ſit, niſi etiam experientia acceſſerit. Sed deſino præfari.

AV-

AVTHORES IN HOC libro citati.

Aegidij cuiusdam libellus de nouem aut decem liquoribus destillatis, in quo reperio multa quæ etiam in Raimũdi Lulli de aquis libello habẽtur.
Aetius Amidenus.
Albertus Magnus.
Alexander Benedictus.
Andreæ Furnerij libellus Gallicus de decoratione humanæ naturæ.
Antonius Guainerius.
Arnoldus de Villa noua. Auicenna.
Bartol. Montagnana.
Bulcasis, quidam Albucasin uocant.
Brudus Lusitanus. Dioscorides.
Epiphanij Empirici medici in Græcia peregrinati, quẽ adolescens cognoui, remediorum liber manuscriptus.
Geber Chymista.
Gualtheri Ryffi de destillationibus liber Germanicus.
Hermolaus Barbarus.
Hieronymus Brunsuicensis, qui de

aquis deſtillatis primus Germanicè ſcripſit.
Hieronymus Cardanus.
Iac.Hollerius de materia chirurgica.
Iac.Syluij Commentarij in Meſuen, & libri de ſimplicibus medic,præparādis & componendis.
Io.Almenar de morbo Gallico.
Io.Braceſcus.
Io.Ganiuettus.
Io.de Rupe ſciſſa,uide in Raim.Lullo.
Ioannis Gœuroti liber Gallicus.
Io.Manardus. Io.Meſue.
Io. Tagautij Metaphraſis in Chirurgiā Guidonis de Cauliaco.
Ioannis de Vigo Chirurgia.
Marianus Sanctus Chirurgus.
Monachorū Commentarij in Meſuen.
Nicander.
Nicolaus Maſſa de morbo Gall.
Nicolaus Myrepſus.
Petri Andreæ Matthæoli Senenſis liber de morbo Gallico,& Commentarij Italici in Dioſcoridem.

Petrus

Petrus Aponensis.
Phil. Vlstadij Cœlum philosophorum.
Raimũdi Lulli liber optimus & doctissimus de quinta essentia, qui Argẽtorati olim edit⁹ est & nuꝑ Norimbergæ, sed in multis differens. Mihi exẽplaria duo manuscripta sunt, & alia duo apud amicum uidi, quæ omnia & inter se & ab impressis differunt, Vidi & Ioannis de Rupe scissa libellũ de quinta essentia ferè per omnia ad uerbum eundem, ut Lullus ab eo trãscripsisse uideat̃, aut Lullo aliquis falso tribuisse, si modo is ante Lullũ scripsit, ut in Io. Bracesci dialogo legim⁹. Symphorianus Cãperius tamẽ Lullũ siue Lulliũ claruisse anno Christi 1311. annotauit: Ioannem uerò de Rupe scissa anno 1340. Trittemius.
Eiusdem Lulli libellus de aquis, uide supra in Aegidio.
Rasis.
Remaclus F. Lymburgensis, qui scripsit de aquis destillatis illis quæ in

communi uſu ſunt.

Rogerius Bacho de uiribus aquæ uitæ per 12. ſigna, quem librum aliqui nó rectè Arnoldo de Villa noua tribuunt.

Serapio.

Et alij quidam tum excuſi, tum manuſcripti in diuerſis linguis, quorũ aliqui nullum authoris nomen expreſſum habent.

Scripſit & Adamus Lonicerus nuper de deſtillandi arte quædam Latinè, ita puto ut Brunſuicenſis & Ryffij ſcripta breuius comprehenderet.

DE DESTILLATIONE *eiusq; differentijs in genere.*

ESTILLATIO (ut doctiores ſcribunt, non diſtillatio) eſt humoris è ſucco tenuioris extractio ui caloris, Syluius. Deſtillatio per aſcenſum dicitur, ubi uapores ſurſum elati, ibi concreti in aquam deſtillant, Idem. Humida corpori (ſic enim uocant latius uas, à quo uapor tollitur) impoſita, ui caloris tenuantur in uaporem, qui capitelli uel alterius frigiditate coactus in aquã, alueolo in marginem capitelli inſerto ferè excipitur, mox per naſum (ſic enim etiã uulgò uocant capitelli partem, naſo noſtro figura & uſu finitimam) in ſubiectum uas (receptorium & matellam dicunt) aliquod deſtillat, Syluius. Similia quædam natura fecit, tum in meteoris præſertim humidis, tum in hominis et aliorũ quorundam animalium catarrhis à capite

ad ſubiectas partes. Planta ergo aut corpore alio ad deſtillandum compoſito, pars eius quæ tenuari eſt aptior, (quæ ſcilicet natura tenuior,leuior,rarior,liquidior,ſuperficiaria magis,) illa primum ui caloris tenuata tollitur: poſteà alia illi natura propinqua: poſtremò id quod ceu humidum rei ſubſtantificum terreas partes glutinans, pingue & oleaginum ui ignis ualidiore ſeparatur,integrumq; attollitur: quo omnino extracto, uelut cinifactum corpus & diſſolutum cernitur. A planta igitur omni & animali ex omnibus utriuſq; partibus aqueum aliquid crudum,ac uelut pituitoſum excremento ſumq; primũ extrahitur, mox coctius & tenuatũ magis, poſtremò oleaginũ: quod etiã ex oſsib. ipſis extrahitur,non modò ex alijs partib. ſolidis: niſi quòd quædam eſſentiæ tenuioris, uires propè uniuerſas remittunt primas. Porrò hęc omnis humorũ extractio calore perficitur. Nã quę per liciũ,penicilſum

(filtrum

(filtrum uocant) arenas, uas figulinum crudũ, ciſſybium, id eſt uas hederaceũ (Plinius puto de ligno hederæ ſcribit, quòd aquamuino mixtã tranſmittat, ꝙ ego olim experiendo uerum deprehendi) fit humoris tranſmiſsio, deſtillatio non fuerit, niſi abuſiuè loquentibus. Calore enim propriè dicta deſtillatio perficitur, & eo uel à Sole, uel ab igni, uel â putredine. A Sole flores magna quorundã induſtria aquã reddunt, floribus ipſis odore & gratis qualitatibus alijs proximam. Ab igni autem, id eſt à flamma, quæ ex aëre & aëreis corporibus producitur, uel à carbone ignito, qui fit ex terra uel terreis corporib. accenſis, deſtillatio fit uel nullius alterius interuentu, uel medijs aquis feruentib. uel etiam ab his uapore, cineribus, arenis tenuibus, ſcoria læuigata.

Flãma pręterea ipſa, uti et carbo, nõ parũ uariat, nõ ſolũ maioris & minoris ratiõe, ſed etiã lignorũ uel putriũ, uel graueolentiũ, uel beneolẽtiũ, & integrorũ

Experimentum.

uel uiridium, uel ſiccorũ. Adde quod clibani magnitudo, & figura, & connexio, magnam uim habet caloris mutandi. Præter hæc carbo ex ſuffocatis & ſemiuſtis lignis graueolentiã & qualitatem quandam alienam rebus deſtillandis, ut coquendis & aliter præparandis imprimit. Sint igitur carbones omnino accenſi & ſemiuſti, ut ex eis malignitas antè expirauerit, quàm his res deſtillãda cõmittatur, præſertim ſi in corpus eſt recipienda. nã foris admouendorũ ratio minus habenda eſt, Hæc omnia Syluius. Elementa quator per deſtillationem uini ordine aſcendunt, leuius, tenuius & calidius primũ, nempe ignis, ſecundo loco aër, tertio aqua, terra in fundo remanet, & ſimiliter puto in deſtillatione aceti. In craſsis uerò & terreſtribus, ac ijs etiã liquidis quæ præter aquoſas partes, habent craſſas aliquas & quæ denſari poſsint, ut lachrymis, ſuccis, gummis, reſinis, & in melle etiam, quod aquoſius eſt primo

effertur,

effertur, quod aereũ ſecundo, quod ig neum postremo, terreæ partes in fundo manent, & ſi maior ſit ignis adurun tur. in metallicis uerò eædem in uaporem reſolutæ, & alembico adhæren tes concreſcunt, colore in albũ mutato, ut argentũ uiuum, arſenicum, halinitrum, &c.

Ignis attenuat (inquit Cardanus) uel cõminuendo ſicca, ut cũ arenã in puluerem redigit: aut colliquando, ut metallica: aut tenues partes ſeparando, ut in deſtillationibus. Contingit tamen in deſtillationibus aliquid attenuari ac alteri miſceri, cum à calido humido non ab igne fiunt. Calor enim miſcet, & cum humido attenuat. (Cõtra forté, Calor enim attenuat, & cũ humido miſcet.) Fit autem hoc uaſis in aquam feruentem immiſsis, uocantq; Mariæ balneũ. Proximum bonitate deſtillationis genus huic in equino fimo, inde quod per cineres, pręſtantiſsimũ in oliuarum recrementis poſtquam oleũ detractũ

eſt. nam cum calida ſit ac humida ſubſtantia, per multos menſes calorem ſeruare poteſt, atq; eò longiore temporis ſpatio quàm uuarum acini, quò oliuarum ſubſtantia denſior eſt ac pinguior. At nullũ horũ metalla liquare poteſt: ſed illa igne indigent. Sed ut ardentiſsima deſtillatio fit per ignes, ita mixtioni ac ueræ attenuationi inepta, cui fermè ſimilis eſt quæ fit per cineres. Nam ſi igne deſtillata fecibus ſuis miſcueris, fiet totum pro molis ratione grauius quàm antea: tum etiam ſiccius. Non igitur uerè attenuat ignis, ſed natura ipſa quæ totam ſubſtantiam concoquit ac miſcet. Vnde ob ſubtilitatem omnia in unum conueniunt, mixtumq; denſius fit, & tamen ex ſubtiliſsimis compoſitum partibus. Ergo in naturali coctione, ut quæ in liquãdo duriſsima, etiam uim ignis obtineat, & mollis balnei in attenuãdo, partes craſsiores cõminuũtur, quod ab igne impetrari nõ poteſt.

Calor primi gradus, qui tẽperatus eſt

ut

ut fimi equini, balnei Mariæ, uocatur calor digeſtionis,reſolutionis, putrefa ctionis ſeu macerationis & circulationis: de quibus ſuo loco plura dicemus.

De modis deſtillandi diuerſis per ſublimationem, cum aqua & ſine aqua,uide infra in Roſacea aqua ex Bulcaſi.

De deſtillatione in genere quædam ſcripſit Geber Arabs Summæ perfectionis 1.4.50.ubi multa pulchrè diſſerit, præſertim de differentia & diuerſis effectibus deſtillationis per aquam & per cineres. Ibidem capite 39. de ſublimatione docet,cur ſit inuenta,& deinceps capite quadrageſimo, quid ſit ſublimatio, & de tribus gradibus ignis in ea obſeruandis. & capite 41.de moderando igne in ſublimatione, & quomodo eius rei ratio intelligatur lana xylina in ſuperius foramen aludelis immiſſa. De lignis eligendis, cap.43.

Quę deſtillãda imponũtur in roſario

uulgaria, in ijs præstat non multa simul imponere ne inferiora arida & adusta relinquantur, supremis adhuc ferè integris. Et præcipuè si quæ odorata & preciosa destilles, satius fuerit sæpius recentia imponere, sic & uberior aqua fluet, Brunsuicensis.

Herbæ destillandæ, flores aliaq; ex plantis, in ipsa maturitate colligi debent. pręcipuè uerò crescente luna, coelo sereno, & per diem in umbra relinqui, concidi: & etiam si opus uideatur, contundi, & ita mox destillari, Idem.

DE VIRYBVS LIQVOrum destillatorum in genere.

CVm animaduerterem (inquit Manardus in epistolis 15. 15.) in uulgaribus aquis quæ per ignem à plantis extrahuntur, neq; odorem, neq; saporem eundem seruari, sed plerunq; contrarium. (Aquam enim absinthij dulcem, à mentha & ocimo mali potius quàm boni

boni odoris exire uidebam: quod certam mihi fidem faciebat, quòd non eiſdem uiribus aqua ſola, quibus tota herba polleret:) cœpi anxiè cogitare, conſultis etiam his qui ab huiuſcemodi fuſionibus chymici uulgò dicuntur, quonam ingenio ualeret idem odor & ſapor in aquis hiſce cuſtodiri, qui in tota planta reperiretur. Longũ autem eſſet ſcribere modos omnes, quos ad hæc conſequenda attentauerim: Sed unum tantum attingam qui melior & facilior mihi uiſus eſt. Fit autem per uaporẽ aquæ calidæ in duplici uaſe, &c.

Deſtillata uires ſimplicium à quib. ſeparantur retinent: niſi quòd tenuiora & ualentiora fiunt, quo frequentius deſtillantur: quod in aqua uini ferè experimur, rarô in alijs, Syluius.

Liquoris qui deſtillatur uires quidã alterant uel illito capitello aliqua materia, ut melle, ladano, alijs: uel ea naſo impoſita, quod ferè fit ad odoris gratiam. moſchum enim, caryophyllos, ca-

phuram, id genus alia, nodulo ligata summo naso impingunt, ut per has materias transmissus liquor odoris suauitatem contrahat, Idem.

Dubitatio. Si ignis cuncta calefacit siccatq́;, omnes aquæ quæ destillatione habentur, calidæ ac siccæ esse deberent. Nec repugnat substãtia, q̃ aquea sit. talis enim cũ sit aqua ardens, & uritur, & corpora humana egregiè excalefacit ac siccat. Rursus aquæ omnes frigidæ sunt ac humidę, uincente substantia. At neutrũ semper uerum est: Imò aliquæ ex his similiores sunt his à quib. excipiuntur, ut rosacea, odore, sapore, uiribus. Vrceus aquę plantaginis fluentẽ undequaq; sanguinem sistere potest. Non idẽ facit lactucæ aqua, etsi sit frigidior. Quidã nuper dũ memoriam augere niteretur melissam triduo albo uino infudit, inde leuiter expresso uino aquã destillãdo collegit, cuius potu memoriam recuperare uisus est. sed cum calidi esset iecoris, bonã ualetudinem

penè

penè funditus euertit. Atqui hic mos est à philosophis uocatus, stellas cœlo infigere.

Queri igitur solet an aquæ hæ proprias uires retineant. Diximus olim dum de malo medendi usu loqueremur, nullas esse uires, quòd odore & sapore destituantur. Absinthij enim aqua nec absinthium redolet, nec amara est: imô quod mirum est, subdulcis. Ardens tamen aqua (ut rosaceam præteream) fidem facit inesse uim aquis. Nam si talem ob ignem esse dicas, quid est quòd nulla aliarum talis sit? Nam hæc egregiè calefacit, siccat, penetrat, acutum olet ardet. Itaque uires aquis iam inesse certum est, sed nec omnibus, nec æquas. Quæcunque enim res tenuem substantiam habent frigidæque iunctam, aquam emittunt sibi non absimilem, ut rosa. Quæ uerò tenuem & calidam, similem sed urentem emittunt, ut uinum & metallicorum quędam. Quæ crassam & calidam, dissimilem & prauam, ut absinthium. Quæ crassam ac frigidam, dissimilem, sed nó

prauam, ut cucurbitæ. Iuxta hanc rationem uires aquarum, quæ leui excipiuntur igne, facile perdiſces. Nam quæ uehementi igne indigent, omnes ſiccãt uehementer, plerunq; etiam excalefaciunt, Hæc Cardanus.

Sed diligentius hęc mihi conſiderãda uidentur. Primum enim quod abſinthij aquã amaram eſſe negat, uerum eſt ſi ut uulgus pharmacopolarũ ſolet, negligenter & in alembicis plumbeis deſtilletur. In balneo Mariæ deſtillato, odorem ſaporemq́; deeſſe non puto. Vtrũq; efficaciſsimè obtinebit, et hæc & quæuis alia planta odore ſaporeq́; aliquo prædita, ſi arida prius per dies paucos uino maceretur, deinde in balneo Mariæ, aut per cineres leniter deſtilletur, ut infra docebo amplius. Iam cum quædam odoris ſui magna abundent copia, eaq́; tam efficaci, ut longo tempore non expiret, nimirũ quoniam uis illa odoris in totã earum ſubſtantiam ex æquo digeſta eſt, nihil mirum in ijſdem

dem uaſis aquas alias ſimiliores deſtil-
lari ſuis plantis, ut roſarum, quas ſuum
odorem diutiſsime ſeruare Theophra
ſtus etiã ſcripſit: alias uerò diſsimiles.
quarum enim uis in ſuperficie eſt, illæ
facile exhalant, ut abſinthij, cuius odo
rem eodem in loco exiſtimandum ha-
beri ubi ſapor eius amarus continetur.
reperimus autem illũ in ſuperficie tan-
tum. nam ſi corticem à caule aut ramu
lis ſepares, quod interius eſt inſipidum
aut dulce reperies. Itaq; hæc differen-
tia non à craſsitie aut tenuitate partiũ
petenda eſt, quanquam hanc etiam ali
quid afferre momenti puto, ſed magis
ab eo quòd uis cuiuſq; aut per totũ ex
æquo diſtributa eſt, aut centro aut ſu-
perficiei uicinior. Ego ſanè cum Ray-
mundo Lullo eius ſum ſententiæ, poſ-
ſe ab omni planta, aquã eiuſdem facul-
tatis elici, à frigidis frigidam, à calidis
calidam, à ſiccis ſiccam, ab humidis hu
midam. Eandem uerò uim manere, niſi
odoris ſaporíſue, aut, utriuſque, ut in

odoratis,similitudo relinquatur,mini mè concesserim.

Cur odor florum quorundam, ut iasmini & caryophylli floris non retineatur in aquis,&c. uide infra ex Cardano, ubi de Balneo Mariæ in genere agitur.

Bonũ esset omnem aquã semel distillatam denuò,aut etiam tertiò super fæces suas (contritas) superinfundi, & per duos aut tres dies putrificari, atq; iterũ destillari:aut potius, semel destil latã,non super fæces relictas, sed super eiusdem generis herbas infundi, & in circulatorio aut alembico cęco putrificari,ac destillari, Brunsuicensis si bene memini. Quibusdam prima destilla tio sufficit,ut rosis.

Vidi alchymistam, qui non herbas ipsas,sed succũ tantum herbarũ aut fructuum destillabat, repetendo aliquoties destillationem,& fæcibus super marmore contritis aquam destillatam super eas refundendo, Guaynerius.

Auena

Auena(potus nimirum ex auena,ut cereuiſia ex hordeo) excalefacit & inebriat non minus quàm uinum. Apud Tartaros referunt aquam è lacte deſtillato inebriare. Sed omnis aqua (non elementum, ſed liquor aliquis compoſitus aut ſuccus, cum ſæpius deſtillatur hoc poteſt efficere. nam incaleſcit,attenuatur,& uim ignis magis recipit.unde ardens ſæpius deſtillata eò acuitatis deducitur ut bibi non poſsit, Cardanus. Quò autem liquor aut res deſtillanda craſsior fuerit,eò magis calorem & ignem repetita deſtillatione concipere uidetur.

Conſtat aquam fieri poſſe (inquit Cardanus) quæ lapidem ueſicæ per catheterem immiſſa,illico cõfringet. Nã cum duo ſint neceſſaria,& quòd lapidem atterat,& quòd ueſicę ſit innoxia: primum præſtabit modus ac materia, nã extremos uapores è ſcorpionũ cinere,uel Macedonici petroſelini,uel tecolitho,aut lapidib.cancrorũ excipiem⁹.

Sic enim aqua fiet, quæ etiam porphyritem cóminuat. Porrò innocentiam præſtat, ſi materia ex qua aqua excipitur, omnis ſalſedinis expers fuerit. Nó igit è ſalis genere, aut alumine uel chalcantho, aut uini fece, ſed ex aliquo eorum quæ nuper retulimus, aquam excipere oportebit. Opus autem ſemper eſt diligenti experientia in confirmanda ſubtili ratione, ut ea quæ adeò ſubtiliter explorauimus, ſecurè per experientiam confirmata, in uſum hominum poſsimus deducere. Equidem ſcio ſtercus columbinum ac parietariã hoc uel illud hac arte in aquã deductum, lapides ueſicæ duriſsimos frangere poſſe. Quodnam autem illud ſit quod id facturum ſit & abſque noxa, experientia declarari oportet. Nam & hircinus ſanguis & leporis pellis, & uitrũ, multum probantur ratione. Sed tamen nihil horum forſitan ſeorſum, ſed ex his aliqua ſimul iuncta, atq; certa menſura. Metallicum certe ſit tale oportet, aut ad metalli

talli naturam mutatum. Audiui quondam inuentam à quodam Ianuenſe, ſed denuò amiſſam morte illius, qui eã notam nemini facere uoluit. Hoc certum ſanè eſt inueniri poſſe, atque hanc eſſe illius artem, hucuſq; Cardanus. Iuuaret fortaſsis ad hanc artem chryſocolla quoq;, arte facta nimirum & acrimonia carens, qualis etiã ab aurifabris laudatur. quamobrem ad boracem faciendum, aqua pluuiali deſtillata quidã utuntur, et lacte deſtillato, aliqui etiam melle, medullis, &c. Ego nuper audiui empiricum quendam calculos ueſicæ in quibuſdam curaſſe cum borace mixta aqua ardente ad ſpiſsitudinem ferè mellis, admixto etiam trito tartaro aut calculo ab homine exciſo, aut fęce urinæ è matula. Iubebat per quatuordecim dies hoc medicamento uti, ita ut ſemper parum eius uino bibẽdo, etiam in prandio & cœna admiſceretur. Memini legere de liquoribus quibuſdam, in quibus lapis aut ſilex poſitus reſol-

uatur. Chymiſtæ ad reſoluenda metalla aceto deſtillato utuntur, & urina deſtillata.

Diſſoluuntur aceto forti, præſertim deſtillato, uel ſucco limonum, margaritæ, teſtæ ouorum, lapides renum, ueſicæ, corallium utrunq; : eaq; poſt ſiccata promptè friantur, Syluius.

Non poſſum hîc omittere aquã Epiphanij Empirici, quæ huiuſmodi eſt R. Antalis & dentalis, boracis, ſarcocollæ, corallorũ alborum, cryſtalli albi, gypſi, anethi, oryzę, farinę orobi, portulacæ, ana ſemũciam. Fiant trochiſci cum aqua fabarum moſchata. Vſus eſt mulierib. ad faciẽ dealbandã. ſed ſuffiat̃ antea facies cum aqua decoctionis hordei & auenæ. deinde trochiſc⁹ unus diluatur cum aqua fabarũ, & illinat̃ facies ſub ingreſsũ lecti, mane uerò abluat̃ cũ aqua decoctiõis fabarũ & furfuris, ac rurſus cũ aqua frigida. Quod ſi trochiſci fiãt cũ aqua limonũ, magis ornabunt faciẽ. nã & limones aſsi ꝑ ſe illiti,

eandem

eandẽ ornant. Quòd ſi hæc aqua à ieiuno bibatur,& pecten inde ungat,frangit lapidem,ſignum eſt,ꝙ ſi per noctem in ea porcellanas reliqueris, poſtridie ceræ inſtar eas digitis ſubigere poteris. (Porcellanas uocant conchas quaſdã. ſed & fictilia quædã pretioſa.)Hæc pluribus,ut induſtrijs medicis diligentius ſuper hac re cogitandi occaſionis aliquid præberemus.

De multiplici uſu liquorum deſtillatorum, tum in re medica, tum extra illam.

Aquarum deſtillatarum uſum multiplicem eſſe uideo,ſed maximũ & præcipuum medicis, qui ſtillatitijs huiuſmodi liquorib.ritè paratis tũ intra tũ extra corpus utuntur,per ſe,& cũ alijs medicamentis.Aquã ardentem et olea calida chymiſticé parata, unguẽtis admiſcent, uel odoris gratia, uel ut reddant calidiora, & ut promptius penetrẽt.Lintea his aquis madida imponũt

partibus refrigerandis præcipuè, uiſceribus, frõti, temporibus, brachialibus, tumoribus inflammatis. Valide exiccantibus ad abluenda ulcera chirurgi utuntur. Cõmuniſsimus uerò uſus longo iam tempore obtinuit in admixtione ſerapiorum quæ propinantur, & ad zulapia ſiue iuleb, præcipuè de roſis & uiolis. Sunt qui propter ſolam odoris gratiam diuerſorũ generum liquores, & olea conficiant. Aqua ardente utuntur etiam uitrarij encauſtæ. Aqua forti, ut uocant, aurifices. De chymiſticis uſibus ad metallorũ mutationem, & ad colores ac pigmenta diuerſa: nec non ad uenena, ut occidantur animalia noxia, hic locus dicendi non eſt. Raymundus Lullus ardentis aquæ etiã in bellis ſub ipſos conflictus uſum eſſe ſcribit mirabilem, ad excitandos confirmandosq; militum animos. Sed de uſibus aquæ ardentis ſuo loco amplius dicam. Quinetiam in bonæ & ſalubris aquæ inopia, ut quæ ſolę ſuppetunt,

tunt, ſalſæ, corruptæ & inſalubres aquæ, potui idoneæ fiant, neceſſaria fuerit deſtillandi ars. Poterit autem in magno lebete, cui magnum altumq́ſ ſit operculum roſtratum, aqua dulcis à ſalſa ſeparari.

FORMA PVRGANDI Aquas turbidas, ex Bulcaſi.

OLLam magnam aqua turbida replebis, & igne leui ſubiecto duo ligna tranſuerſæ ollæ marginibus impones crucis inſtar, lignis uerò impones lanam mundam & diligenter elotam: & quicquid imbiberint lanæ ex aſcendēte uapore expreſſum repones, idq́ſ continuabis quamdiu aliquid uaporis aſcenderit. Sunt qui aquam turbidā inſtar roſaceæ deſtillent. Alij clarificant inijciendo aliquid anethi, (error uidetur, malim aceti) aut amyli, aut farinę. quoniam iſta deſcendunt, & trahūt ſecū ad fundū uaſis craſsitiē aquæ.

DE BALNEO MARIAE IN *genere, & de ijs destillationibus, quæ fiunt in uapore aquæ feruentis, & in fimo equino.*

AQuæ feruentes aut ab his uapor minus agũt in rem deſtillandam, quàm uel ignis ipſe per ſe, uel etiã p media alia ſicca prædicta. Ob id ut Galenus in diplomate.i. uaſe duplici (balneum Mariæ uocant cum chymiſtis pharmacopolæ) liquat, calfacit, coquit ea, quorum uires ignis uiolentia diſsipari non uult: ſic quæ mitia integriora uolumus, in aquis feruentibus impoſita deſtillamus, uel earum uapore. Quæ quãuis minus duratura putãtur, ſunt tamẽ minus à ſua natura mutata, quam rem odor priſtinus declaret.

Fornacẽ huius generis habeas, cui uas æneũ grãde ſuperponit aqua plenũ: ei uerò uaſi æneo uaſcula in arcũ ſuperponãtur q̃ plurima poſſunt, in quorũ fundo res deſtillãda inſit. Alij aliter fornacẽ

cē,uelut in arcē ſcilicet extruūt,& eius lateribus uaſa inſerūt terrea,longa, fundo latiore deſtillanda continēte, intrò penetrāte,ore foris tanq̃ lagena operculato, in qua uapor per apertilē eius uentrem elatus concreſcit,per os eiuſdem prælongum deſtillat,Syluius.

Sed cur odor florū quorundā nō retinetur in aquis, uerum ut in iaſmino & caryophyllo flore ac lilio aqua euadit odoris exps? dictū eſt alibi: quoniā tā tenui ſubſtātiæ nulla pars craſsior iungit.Ergo in his iuuabit,ſi folijs herbarū quæ odore careāt alternatī poſitis materię craſsiori,nō tamē quę urat,adiungat odor,inde deſtillet.atq; hæc unica ſpes ꝓliciēdi odoris,cū aquis infuſa nō remittāt odorē,ſed putreſcāt, Cardan. Apparet aūt hos flores ꝓculdubio in balneo M.aut in aquæ feruentis uapore uaſis uitreis deſtillari oportere.

Balneum M. commodè calfit cum amplo canali è cupro in mediū immiſſo, in cuius imo craticula eſt, ut cineres defluāt: uulgus pigrum Henricum

uocat. Vlſtadius furnum acediæ. Imponitur & operculum è cupro, cum paruo canali tranſuerſo qui per feneſtram aut foramen aliquod fumum efferat. (Sic alioqui iam ſolia etiam calefaciũt ad balneandi uſum.) Huius canalis tũ præcipuè commoditas eſt, cum pluribus uaſis deſtillatorijs in circuitu ponendis, decem uel duodecim, ſimul uti libuerit, ut tempori & labori, nec non ſumptui parcatur.

Quidam cucurbitis ſtanneis utũtur ad deſtillandum in balneo M. alembicis uerò uitreis, quorũ roſtra ſi breuiora ſint aut fracta, alia ex cupro apponunt & lutant.

Herbas deſtillandas in Balneo uel aliter aliqui primum terunt, deinde aliquandiu relinquunt (per aliquot dies forte) antequam deſtillent, tanquam ſic uberiorem aquam habituri. quod ſi in uaſis obſtructis præſertim loco calido, id facerent, bene haberet. ſed plerique, pharmacopolæ & alij qui quæſtũ

inde

indefaciunt, locis frigidis relinquunt, in fiſcis apertis, donec odorem amittant,& humido craſsoq; aëre uitiētur.

Sunt qui aquæ Balnei M. arenæ etiam nónihil admiſceant, ut uehementior fiat calor: ut Matthęolus Senenſis in aqua philoſophica contra morbũ Gallicum. Et in tali deſtillatiōe duplicem liquorem excipi poſſe ait, primum dilutiorem, alterum rubentiorem.

Aqua in balneo Mariæ non magis calere debet quàm digitus tolerat, Brunſuicenſis.

Deſtillatiōem cuiuſdam aquæ uitæ in Balneo M. Vlſtadius ita lento igne fieri iubet, ut numerus unum duo tria, uſque ad ſeptem, antequam una gutta cadat.

Plura quæ ad communem Balnei M. rationem pertinent, leges infra in mentione aquæ camphoræ ex Bulcaſi: & aquæ roſaceæ ex odem.

In Balneo M. deſtillatio adhibetur oleis etiã, ut loquuntur, rectificandis,

ut phlegma ab eis abstrahatur. Sola enim aqua Balnei calore eleuari potest, oleo in fundo residente.

¶Cum animaduerterem aquas ut ex plantis uulgò destillari solent, neq; saporem neq; odorem eundum seruare: anxiè cogitare & multa experiri cœpi, ut modum inuenirem, quo qualitates istæ in aquis custodirentur. Longũ autem esset scribere modos omnes quos attentaui. Vnum tantum attingam qui melior mihi uisus est & facilior. Is autem est, ut in duplici uase, eo modo quo Galenus iussit omnia unguenta confici, hæc fiat operatio, ita tamen ut eius uasculi fundum in quo herba continetur, aquã in maiore bullientem nó attingat, sed solo uaporifero humore ab ea eleuato incalescat. A calore enim illo miti, ex totius herbæ substantia uapores exhalant, qui in aquam uertuntur, omnium herbæ partium uires adseruanté, quæ ex odore & sapore apertè cognoscuntur. Hæc Manardus. Sed hoc

hoc modo destillata, & si uires plantarum & qualitates (ut odorem pristinum) integrius retinēt, quia tamen excrementosa sunt, parū diu seruari possunt, Syluius.

¶ Fimi, uel ut quidam loquuntur, uentris equini, usus præcipuus est, ut materia destillanda in uase uitreo ei imposita calore ipsius præparetur, ut dicemus suo loco latius in putrificationis mentione. Potest tamen in eodem etiam destillatio fieri, si uel paupertas uel alia causa impediat quo minus igne utamur. De hac destillatione plura uide infra, ubi de præparatiōe ad destillationem agitur. Fimi calor (propter calcem admixtam) medio gradu caliditatem Balnei M. excedere iudicatur à Brunsuicensi.

Si aquā ex carnibus cuiuscūq; animalis desideres, animal suffocabis ne sanguis ull9 ab eo effluat, & pinguedine omni detracta carnes minutatī concisas in fimo eqno destillabis, (aut) igne lēto

ne aquæ fœteant,aut uſtilaginem ſapiant,quod facile fieri ſolet. quãobrem ut bis deſtillentur præſtat, Brunſuicenſis.

Animalium partes,uel excremento, ut ſanguis,iecur,pulmo,oua, (fel)& fimus bubulus,deſtillari debent in fimo equino, uaſis non prorſus obturatis, (ſed mel & lac obturare licet) ne fœtida reddatur aqua. Si tamen ſic etiã fœteat, deſtilletur iterum in balneo Mariæ,prꝍſertim aqua de fimo bubulo,cuius prima deſtillatio raro ſine fœtore inuenitur,Brunſuicenſis. Melius ſuccedet ſi exigua ſalis portio addatur, in fimo putrificandis aut deſtillandis, quo minus corrumpantur.

Egregiæ quædã aquæ ſimplices in Balneo M. deſtillatæ, ordine alphabeti enumeratæ:primum ex plantis, deinde ex animalib.

A Abſinthij aquæ meminit Io.Meſue:

ſue:& eius quidem & roſaceæ tantũ,ut annotauerunt Monachi qui in Meſuen ſcripſerunt,ut exiſtimandum ſit eximiam quandã uim præ cæteris in duobus iſtis ſtillatitijs liquoribus ineſſe,ſi rectè parentur: nã ut uulgus pharmacopolarum parat, abſinthij aqua odore ſaporeq́; omni caret,ut in pręcedentibus dictum eſt. Quòd ſi quis efficaciorẽ hũc liquorẽ deſiderat, abſinthium aridum in uino maceret ac deſtillet in Balneo M.aut ſi adhuc ualidiorem, in cinerib. Sed quę in liquore aliquo macerata deſtillãtur,horum iã non ſimplices aquę, ſèd compoſitę ſunt,de quibus infra priuatim ſcribemus.

Alſine, quã uulgo morſum gallinæ uocãt,aqua deſtillata,infantib.& pueris epilepticis datur, per ſe, uel cum aqua fontana. Valde hoc commendant mulierculæ,et quædã ſua experimenta prædicãt.Ego nuper fruſtra propinatã uidi.ſed ea mihi guſtãti ferè nauſeã mouebat:forte ꝙ uetuſtior, aut in alembi-

cis plumbeis collecta erat.

C Cepæ albæ aqua destillata lapidẽ frangit, Martianus Sanctus.

Cerasorum quorumuis aqua bibitur cõtra nimios calores, & foris imponit: priuatim uerò dulciũ nigrorum quę & contra paralysin à multis cõmendatur si ori infundat, & os inde bene colluatur, ut amissum linguæ usum restituat. Destillatur aũt uel caro sola, uel unà nuclei quoque cõtriti, ut calculosam renum & uesicæ materiam educat destillatus inde liquor. Nigra & acida, uisula uocantur, aquam reddunt salubrem in febribus tum alijs tum pestilentibus refrigerantem & confirmantem uires, utilẽ quoq; aduersus sitim & dysenteriam, Ryffus. Dulciũ nigrorũ recentium destillata à Remaclo F. Lymburgẽsi mirificè cõmẽdatur: Cum primũ, inquit, in os epileptici paroxysmo correpti infusa fuerit (dosis est drachmæ quatuor aut amplius) illico reuiuiscit recreatus nec ullo amplius spasmo conuellit, do

nec

nec ſtatuto tempore, ut fieri ſolet, poſt aliquot dies, alius proxyſmus oboriat̃: q̃ ubi cõtigerit iterũ infundẽda eſt. impedit em̃ aufert atq; ſanat paroxyſmũ.
Camphoræ aqua ſiue oleũ, ſic fit. Accipe uas ex uaſis aquæ roſaceæ quod dicitur baten (id eſt uẽter) & imple id lignis (ſegmẽtis) pini quæ habet magna folia (latifoliæ, Syluius) & impleat̃ uas aquæ roſaceæ (Syluius ita accipit ac ſi aqua roſacea ſegmentis pini affundenda ſit, mihi uerò uidetur uas aquæ roſaceæ ſimpliciter hîc pro cucurbita ſeu corpore nominari, ut ſit repititio quædam eiuſdẽ quod prius dixerat) & cooperiatur uaſe habente naſum: Tũ pones uentrem in uas æneũ aqua plenum ſup igne, donec bullire incipiat. nã deſtillabit oleum (atqui oleum per calorem aquæ attolli poſſe negant) ſubtile boni odoris, quod appellatur aqua camphoræ. Aut ſi libet deſtilla in furno aquæ roſaceæ, eodem modo quo illa deſtillatur, Bulcaſis.

At Bellunensis, Aqua camphoræ secō-dum Arabes est (inquit) aqua que fluit ex arbore producente camphorā: quæ ut & arbor eius calidæ est naturæ in tertio, camphora ipsa frigida, Monachi in Mesuen. Apiculas tres pone in uase uitreo ubi cāphora sit, quæ sic in aquā uertetur, Obscurus.

F Fraga matura in uase uitreo putrificabis (posset forte sal adijci, aut saccharum,) & destillabis. Hæc aqua (inquit Lullus lib. 2. de quinta ess.) salubris & diuina est. Cōfortat naturā, uenena expellit, menses prouocat, humores ardētes remittit, conceptum confortat. Præcipuè uerò maculas recentes oculorum de utroq; humore (calido nimirum aut frigido) frāgit, si modo nō multū excedant. Lachrymas ex utraq; causa (calida aut frig.) exiccat uisum utraque causa perditum restituit & clarificat. Et ego uidi mulierē recenter in tota facie pustulas ex percussione lapidis cū calore habentem, que sola lotione

huius

huius aquæ, ſtatim magna cum admiratione ſanata eſt. Eſt autem uirtus eius cétuplo mirabilior & efficacior cũ aqua ardéte, & multò magis cum quinta eſſentia. Imò lepram curat hæc aqua mixta cum quinta eſſentia, uel aqua ardente.

E fraxini cortice interiore deſtillati liquoris unciæ tres cũ totidem uncijs uini albi contra peſtem bibuntur, & idem potus poſt tres horas repetitur. ſic Deo uolente intra 24. horas liberabitur æger.

H Halicaccabi acinorũ aqua contra calculum renum & ueſicæ cómendatur à nonnullis, ſi ſemel aut iterum in ſeptimana bibatur.

Helxines, quã parietariã uocamus, aqua contra calculum ueſicæ proficit: uide ſupra in uiribus aquarum deſtillatarum in genere ex Cardano.

Hieracij minoris, ſiue dentis leonis, noſtri uocãt **röſlekrut**, aqua, eiuſdem facultatis uidet̃, cuius eſt aqua intyborũ

Aliqui ꝑ dies circiter octo in uino maceratã destillãt, acetoſo ſapore, & contra comitiales paroxyſmos propinant, mirifico (ut aiunt) experimento.

Hyſſopus mire uim ſuã retinet in ſtillatitio liquore. licet in cõmuni figlino alembico tantũ ſuper arena in patellã poſita deſtilletur. & ſimiliter pulegium, & aliæ quædam. Hyſſopi quidem aquam ad dentium dolores mitigandos utuntur. eſt enim acris & ſubtilis, &c.

I Intybi ſeu endiuiæ aqua, refrigerat omnes affectus calidos: & omnes aduſtiones ex igne uel aqua calida factas, ſanat, ſi inde abluantur. Conducit etiam febribus quotidianis, & obſtructionibus uiſcerum, tum pota tum foris adhibita, Lullus de aquis.

L Lauendulæ florum aqua odorata eſt, Remaclus.

N Nucũ iuglandium immaturarum aqua circa feſtum diui Ioannis parata, foris impoſita ꝓdeſt uulnerib. & ulceribus

ribus calidis,& anthraci peſtilenti:pota etiam ad duas aut tres uncias refrigerat & peſtilentiæ reſiſtit. Ex putaminibus etiam exterioribus iuglandium (ſiue maturis, ita ut iam à nuce ſoluantur,ſiue nondum omnino,) menſe Septembri aqua deſtillatur,nec refert ſi nigra fuerint, modo ne putredinem ſenſerint,imò nigra præferuntur.Huius aquæ mediocris potio,(cum tertia parte aceti, ſi cum calore ingruat,) uena prius ſecta, aduerſus peſtem tanquam certum experimentum propinatur. Laudatur & ad aurium tinnitus & audiendi difficultatem, & ad anginas gargarizata. Foliorum uerò iuglandis aqua circa finem Maij deſtillata, mirè cõmendatur ad ſiccanda & aſtringenda ulcera,& inducendã eis cicatricem, ſi mane & ueſperi inde lauentur,& madidum inde linteolum imponatur,Brũſuicencis.

O Orchis,id eſt teſticulus herba cũ ſuis radicibus deſtillatur, ad epilepſiã utilis, ut ferunt.

P Perſicorum aliqui flores & folia etiam deſtillant.

Petroſelini(hortenſis nimirum)con triti in mortario aqua deſtillata, appetitum confirmat, & flatus omnes corporis & uentriculi diſſoluit,concoctionem roborat,& pectoris (renum potius) prauos humores expurgat, Aegidius.

Plantaginis aquæ urceus fluentem unde quaque ſanguinem ſiſtere poteſt, Cardanus.

Pulegium.uide ſuprà in Hyſſopo.

R Raporum aqua fieri poteſt, tum ex integris ipſis conciſis: tum ex corticibus priuatim,qui acriores & calidio res ſunt,ut urina prouocetur,aut ſudor promoueatur.

Aqua roſacea prima omnium inuenta uidetur. reperio enim eius mentionem apud Auicennã lib.2.in capite de roſis,Aqua roſarum,inquit, pota confert in ſyncope,& eius ſuccus. Et rurſus, Aqua roſarum bona eſt hepati: & con-

confortat, quæ ex ea nutrita est cũ melle stomachum, & est geleniabin, & iuuat ad digerendum. Et rosa quidem & eius succus conducunt stomacho nimis humido. Et quanquàm Arabes plerũq; aquã pro succo decoctóue dicere solent: hoc tamen in loco pro ijs accipi non potest, cum de succo separatim loquatur, & decoctionis quoque mentionem prius fecerit. Aqua rosarum per sublimationem facta plurimũ confortat, Mesue in capite de rosis. Et rursus, Rosa & oleum eius, & aqua sublimata confortãt cor, &c. Idem de aqua rosarum destillata loquitur distinctione sexta, ubi iuleb rosatũ describit, ut Monachi eius interpretes probãt: à quibus hoc etiã obseruatum est, duas solũ aquas destillatas apud Mesuen memorari, nempe rosaceã & absinthij. Nullum ferè hodie parãt epithema. quod nó accipiat aquã ro sarum. In acutis & magnis inflammationibus ad membra principalia roboranda cómodè admi-

niſtratur. Valet ad fluxus inteſtinorum & uomitũ. Oculorum inflammationibus initio multum auxiliatur. quidam admiſcere ſolent modicum thuciæ & ſaccharicandi. Oculos corroborat & uiſum acuit. Sanguinem à naribus fluẽtem linteolo impoſita ſiſtit. Quæ paratur ex roſis rubeis, magis, ut loquũtur, cordialis eſt, magisq́ roborat: ex candidis uerò, magis refrigerat, Remaclus F. De uino mixto cũ aqua roſarum tẽpore cibi, uide apud Arnoldum in libro de uino.

¶ Roſacea aqua licet uarijs modis paretur, optima fit tamen per balneum M. Matthæolus. Si roſæ quas incarnatas uulgò uocamus, ſiccatæ, uapore aquæ humectatæ deſtillentur, aquã roſarum bonam reddent, Syluius. Poterunt autem retineri in linteo ſupra aquam feruentem, donec ſatis uaporis imbiberint.

De aqua roſacea ex Bulcaſi.

Aquę roſatæ apparatus notꝰ eſt apud pleraſq;

plerasq; gentes. Melius aũt fit cũ aqua, q̃ sine ea: melius etiã per ignẽ carbonũ, q̃ lignorum. unde ex quatuor modis, qui sunt, Sine aqua cum lignis accẽsis, Sine aqua cum carbonibus: Cum aqua accensis lignis, Cum aqua super igne carbonum, primus uilissimus est & mi nimi odoris aquã reddit, melior eo secundus, secundo tertius, quartus uerò omniũ optimus. Secũdus quidẽ & tertius modus usitatiores sunt. Et ego hîc tertium, (qui fit cum aqua accensis lignis.) describam, ut in usu est apud reges Aharach. Facies igitur in domo ampla iuxta parietem berchile (sic uocat uas quod aqua impletur) paruum, cuius fundũ & latera sint ex plumbo, ita solidatũ ut aquam non transmittat. Huic uasi deinde coopertorium aptabis ex uitro uel terra uitreata, & forami na rotũda in eo facies duo uel tria, plus minus pro uasorum capacitate, & ꝓut uel multam uel paucam aquam destillare desideras. Deinde ollam æream

facies,ſimilem ollę balnei,quã conſtru es ſuper furno,ita ut berchile ſuper fur num humiliore ſitu ſit quàm olla, (ita quòd applicet de calore ignis berchilis ad ollã:ſed hæc uerba mihi redundare aut deprauata uidentur.) Facies quoque caminũ per quem fumus extra domum efferatur totus, ne noceat aquæ roſatę. Poſtea reple ollam aqua, quæ ſit in puteo (uaſe magno) iuxta ollã facto inſtar putei in balneo. Tum igne ſub olla accenſo aquam bulliẽtem per canalem ex olla in berchile pertingentem trãſmittes, ex alia aqua frigida ex puteo ollã replebis. In berchili quoq; cannulam facies, per quam aqua cũ plenum fuerit extra domum effluat. Pones autem cucurbitas ſiue uentres, id eſt uaſa deſtillatoria in foraminibus cooperto rij berchilis, & aſtringes circumuoluẽdo pannos lineos, ut firmiter maneant in ſuis foraminibus, & aquæ uapor nõ egrediatur. Similiter & capita eorum ſtringes panno lineo. Et ſint uaſa iſta

ex

ex uitro, uel ex terra uitreata. Tum rosas impones, & addes coopertoriũ suum cuiq;. Et suppones cuiusq; naso phialam ad recipiendum aquã rosatã effluentem. Destillatione perfecta rosas primas abijcies, & impones recentes, Hęc Bulcasis. Miretur autem aliquis, quod in tali fornacis apparatu, ubi ignis uasi duplici seu berchili non subijcitur, (ut conijcio, cum ex plumbo fundum & latera eius faciat,) sed ad latus fornacis ponitur, referre putet, ex lignis ne an carbonibus ignis ollæ subiectus fiat.
Præterea notum est (inquit eodem in loco Bulcasis) aquam rosaceam ex syluestrib. rosis quæ sine rigatione sponte nascũtur, odoratiorem esse quàm quæ fit ex rosarijs domesticis, quæ colũtur & rigãtur aqua. Fit autem ex his aqua destillata apud nos maiore cõpendio, quàm superior, hunc in modum. Olla ærea qualis tinctorum est, ad parietem ponitur, cui coopertorium cum foraminibus aptatur, quibus uentres infe-

runtur. Olla repletur aqua, & ſubijcitur ignis ex lignis uitis uel ſimilibus. Progrediente autem deſtillatione claudes os furni donec abſoluat̃ tota deſtillatio. Pro lignis ſi carbones accendas, odoratior fiet aqua. (Hîc plus rationis eſt q̃ ſupra, quoniã ignis hic ſtatim ſub ipſis uaſis deſtillatorijs fit.) Secundi modi, hoc eſt deſtillãdi ſine aqua cum igne carbonum, ratio eſt huiuſmodi. Fac furnum quadrum aut rotundum, cũ coopertorio cui inſerentur uentres facti ex terra uitreata ita ut poſsint ſuſtinere ignem: & cum accenſis carbonibus aqua deſtillare incipiet, claude os furni, et relinque foramina aperta p quæ fumus egrediatur. Eſt & aliud cõpendium tertij quartíue modi: Olla ænea plena aqua ſuper foco ponitur, cũ coopertorio perforato ita ut duos aut tres uentres, ex uitro, plus minus, recipere poſsit. Subijcies autem ignem ex ſarmentis uitium uel carbonibus donec bulliat aqua.

Saluiæ

Saluiæ aqua odorem priſtinum retinet, Remaclus F.

Scabioſæ aqua propinatur utiliter ijs qui fiſtula aliqua laborãt, & ipſa herba trita fiſtulæ pariter inſeritur.

Sedi minoris aqua in uſu eſt chirurgis ad partes calidas refrigerandas, Remaclus F.

Solani ſeu morellæ aqua prodeſt contra omnes febres, ſi æger in die acceſsionis ab omni cibo & potu abſtineat: & cũ fuerit in calore magno & multũ appetit bibere ut amplius tẽperare ſibi nequeat, det ei uitrũ hac aqua plenũ. Poſtea diligenter cooperiat, & per uim etiam retineatur in calore: & ſudabit ſudore fœtido. Abſtinendũ autem ei ab omnibus acetoſis, & ab aere nimium uel calido uel frigido. Itẽ ualet hæc aqua ad inflammationes & concuſsiones, ſi pannus lineus quadruplex in ea madefactus imponatur, & cum ſiccatus eſt iterum madefiat. Item ad omnes plagas & alios affectus calidos,

ſi abluatur hac aqua,& pãnus in ea tin-ctus imponatur. Iuuat etiã iecur calefa ctum,& pulmones qui ſiccãtur aut he ctica grauantur. Aduerſus omnes iſtos affectus propinari debet cũ tertia parte uini, Lullus in libro de aquis.

Tiliarum è floribus (quorum perq̃ ſuauis odor eſt & uitiũ flori ſimilis odore) aqua deſtillatur in frequente uſu apud Germanos. Exiſtimatur autẽ modicè calida, ſicca, & emplaſtica, pota utilis ad epilepſiã, cordis tremorem, uteri dolores, calculum renũ, & ſanguinem in corpore ob caſum aut ictũ aliquem concretũ, ad quod remedium aliqui etiam tritos tiliæ carbones admiſcent. Doſis eſt unica, aut ſeſqui. Oculorũ dolores mitigat: & locos igne aut quauis materia feruente aduſtos ſanat, idq́ efficacius ſi interior cortex albus tiliæ in hac aqua maceretur, aut eius loco cydonij grana aut pſyllium, & nata inde muccilagine loci illinant̃, Ryffius.

Aliqui liquore ui ignis extracto ex ſanguine

ſanguine MELIS aduerſus peſtem utuntur.

Item ex anatũ ſanguine contra uenena, &c. de quo plura leges in lib. Deſtillationum Ryffij Germanico.

Hirci ſanguinem aliqui medicamentis aduerſus calculũ deſtillandis admiſcent. Aquam cõpoſitam ex ſanguine MAIALIS alijsq; diuerſis medicamẽtis infrà alicubi deſcribemus.

De aqua ex lumbricis, & cantharidũ genere quod à menſe Maio Meylander käfer denominatum ait, uide Brunſuicenſem.

Aqua ad rugas & maculas faciei tollendas, & cutim clarificandã. Albumina ouorum in aqua coctorum ad duritiem, remotis uitellis in mortario conteres, & in alembico uitreo aut alio uaſe uitreo deſtillabis. Vſus eſt, ut per tres uel quatuor dies facies quotidie ter illinatur.

Attexerem hîc catalogum aquarum deſtillatarũ ex plantis, quæ in Germa-

nicis destillationum libris Hieronymi Brunsuicensis, & pleraque omnia ab eo mutuati Gualteri Ryffij describuntur, nisi breuis esse studerem. Et sanè nihil attinet singulas enumerari, cum à plantis ijsdem omnibus quarum ullus in re medica usus est liquores etiã destillari & posint & soleant. Sed uires quoq; & facultates singularũ recensere, ut quidã faciunt, superfluum est, cũ nullæ aliæ ferè, sed eædem etiam aquis quæ plantis ipsis attribuantur, ut repetitionis istæ non minus quàm brasica biscocta fastidium uel mediocriter erudito lectori excitent. Quoniam tamen pharmacopolis aquæ nonnullæ præcipuè & præ cæteris in usu sunt, ut illę quas Remaclus F. descripsit, earum catalogum hic attexam, eodem quo ille utitur ordine.

Absinthiũ. Apium. Artemisia. Agrimonia. Althæa. Acetosa. Alkekengi. Auricula muris.

Basilicon. Buglossus. Balsamita, id est

est menta Romana. Betonica. Bursa pastoris.

Chamæmalum. Calendula. Carduus benedictus. Centaurium. Chelidonium. Cichorium. Capillus Veneris. Caprifolium, id est periclimenon. Cucurbita. Cuscuta.

Ebulus. Endiuia. Enula. Euphragia.

Fœniculum. Fumaria.

Gentiana. Genista.

Hepatica, id est lichē. Hedera. Hyssopus. Hippuris, id est cauda equina.

Lactuca. Lauendula. Lapathum.

Maiorana. Melissa. Marrubium. Melilotus. Millefolium. Menta. Malua.

Nenuphar utrunque cum floribus. Nigella.

Origanum.

Pęonia. Papauer satiuum. Parietaria. Pentaphyllon. Petroselinum. Pimpinella. Pastinaca. Plantago utraq;. Portulaca. Polygonos, id est centūnodia. Pulegium.

Rosæ albæ & rubræ. Ruta satiua.

Rosmarinus. Rubea tinctorum satiua. Raphanus.

Saluia. Saxifragia. Satureia. Sambuci cortices, flores, folia. Scabiosa. Scolopendrium. Solanum, cuius cum plures sint species, ferè ex halicaccabo tantum, id est alkekengi, aquã à pharmacopolis elici scribit Remaclus. Semperuiuum. Serpillum. Salix. Senecio.

Thymus. Tapsus barbatus, id est uerbascum. Tanacetum. Tormentilla.

Violæ. Valeriana. Virga pastoris, id est dipsacus. Verbena. Vermicularis, id est semperuiuum minus. Vrtica.

DE AQVIS DESTILLATIS *ex animalibus, eorúmue partibus aut excrementis, & primum ex animalibus integris.*

EX catulis aqua destillata prohibet renasci pilos, And. Furnerius. Ego curiosis istis & exquisitis remedijs & parũ credo, & etiãsi uera sint non probo,

bo,præſertim ubi alia multa & parabilia non deſunt.

Ciconiã teneram aliqui ſuffocari & deſtillari inſtar aquæ roſaceæ iubent, inde illini paralyticas aut cõtractas partes:& per uices ablui cum decocto cãcrorũ uiuorum ſine ſale:mirificè enim ſubuenire aiunt,ſi continuetur. Sunt qui in ciconiæ teneræ,& quę nondum uolârit,corpus exenteratũ unciã camphoræ & drachmã ambræ imponi iubeant,& deſtillando tres aquas colore differentes,ſingillatim colligi:ex his ultimam præcipuè laudant,ut facies alba & pura reddatur.

Deſtillatur & aqua ex pica, de qua lege Brunſuicenſem & Ryffium, ut de ſequentibus etiam.Ex capone,de qua infra priuatim agemus.non enim ſimplex tantũ,ſed & multis modis compoſita fit.

Ex ranis, cancris, limacib. formicis.

Ex ſanguine anatis,hirci,taxi,uituli: uide Ryffiũ & Brunſuic.

Ex humano ſanguine: uide Brunſuicenſem: & infra in mētione Quintæ eſſent.

Ex iecore & pulmone uituli.

Lactis liquore deſtillato chymiſtæ utuntur, & qui boracis ſeu chryſocollæ confectionem moliuntur aliqui. Mirum eſt quòd referunt apud Tartaros aquam è lacte deſtillato inebriare. Oportet igitur lac denſius eſſe, et morā apud ignem contraxiſſe. Itaq; ex lacte forſan equorū id contingit. Sed omnis aqua cū ſæpius deſtillatur hoc poteſt efficere. nā incaleſcit, attenuaī, & uim ignis magis recipit, Cardan. ¶ Sunt qui aqua ex uino & lacte ſimul deſtillatis contra quartanam utuntur, in Anglia præſertim, ut ſcribit Brudus Luſitanus: aliqui contra auriginem bibunt, author Ioannes Gœurotus. ¶ Priuatim uerò aqua ex lacte caprino deſtillatur: uide Ryffium.

Aqua ex felle bubulo: uide apud eundem.

Ex ouorū albumine & uitello, Ibid.

Ex

Ex ſpermate ranarum in aquis inuẽto: uide Ryffium.

Ex uaccarũ ſtercore: uide eundem.

Humani excrementi aquã deſtillatã fiſtulas aliqui ſanare promittunt, item ulcera corroſiua & difficilia curatu, & cancros, & tineam ſeu manantia capitis ulcera: item cicatrices cuti aſsimilare, maculas ſeu albugines oculorum abolere. Potã comitialibus prodeſſe, hydropicos iuuare, calculum è renibus & ueſica pellere, contra rabidi canis aliosq; uenenatos morſus antidotum eſſe. Oleum ex eodem, quod poſt aquam igne aucto deſtillat, multò efficacius eſt ad fiſtulas, & cancros, aliaq; prædicta mala, Matthæolus Senenſis & alij. Vide mirabilia quædam apud Brunſuicenſem.

Vrina humana deſtillata chymiſtæ utuntur ad metalla quædam reſoluenda, typographi ad atramentum librarium, ſed hi in roſarijs deſtillant.

DE VASIS ET INSTRVMENTIS *diuersis ad destillationem pertinentibus.*

VAs destillatorium, nominantes corpus, intelligunt, seu cucurbitam, quàm Germani suo uocabulo à similitudine figurę clauam dicunt, (**ein kolben.**) Corpus uel corpulentum uas aliqui uocant latius uas, seu cucurbitam, in qua ponitur quod destillandum est, Syluius. Habet enim hoc uas alembico ceu capiti cóparatum, corporis seu thoracis quandam similitudinem. Idem Arabicè à Bulcasi beten seu batan, id est uenter nuncupatur.
Videtur & atanor apud eundem ubi aceti destillationem præscribit, cucurbitã significare. (Furnum athannor uel fixatorium describit Geber in lib. Fornacum.) Cucurbitã quidã barbari boc ciam uocant. Eiusdem figuræ maiora uasa, ad digerendũ seu putrificandum apta sunt: inde cum destillari oportet, mate-

materia digesta in aliquot minores cucurbitas distribuitur. Alembicum pro corpore simul & capite accipi puto, magis propriè tamen pro capite. Caput enim seu capitellum, ut dixi, est uas superius, quôd capitis quãdam specié præ se ferat, inferioris quod maius & oblongius est respectu. Idem uas recentiores cãpanam uocitant, & capellam, (aliqui metã, in quam per expiratũ guttatim colligitur liquor) alij pileũ: nostrates galeã. ein Helm. Tubus qui ab alembico oblõgus ꝓcedit & deorsum flectitur, nasus, rostrũ, & simpliciter canalis uocatur: quòd per cauitatem eius concretæ in alembico guttæ, quę omnes in limbo, id est interiore circa imum alembicum plica, conueniũt, effluentes destillẽt in uas subiectũ, quod uulgò recipiens, receptoriũ & matellã nuncupant. Nasus & rostrũ â simili figura dicunt, ꝗ hæc pars non aliter promineat quàm à capitibus auiũ rostrũ, & quadrupedum nasus. Recipiens uas

cum olea ex metallicis, ut uitriolo destillantur, ubi magno igne diuq; opus est, peramplum requiritur. secus enim propter copiam uaporum in uasis collectam, ne disiliant periculum fuerit. In amplis & largis capitibus aquas & olea præstantiora fieri creditur quàm in angustis. Cæcũ alembicum dicitur quod naso rostróue, & similiter limbo caret, pręparationi et rectificationi seu circulationi, id est perfectioni idoneũ. Eiusdem genus alterũ cum limbo est, quo utimur, cum phlegma ab aliquib. aquis uel oleis in sole aut alio loco calido abstrahere uoluerimus, ut dicetur in oleo uitrioli.

Quæ corporibus seu corpulentis uasis non erectis, sed uelut cubantibus imponũt capitella limbo carẽt, suntq; lagenis terreis uulgarib. ꝓxima, Sylui⁹.

Vidi & capitella duo, ut per inferius ꝑtusum materiæ portio in superius ferretur, quod cũ inferiore clauiculatim iungebatur, ne inferius lutatũ esset auferendum

ferendum cũ recens materia uaſi corpulenta erat infundenda, Idem.

Interdum capitelli forma eſt in arctum pyramidis modo mucronata, interdum parte ſumma capitis modo latefcit, ut plus uaporis capiat, & largiorem aquam cogat, ſed tunc ferè in uas corpulentũ ex uertice relabit, Syluius.

Sublimare pro diſtillare multi ſimpliciter accipiunt, alij peculiariter ꝓ eo ꝙ eſt in alembicum eleuare ui ignis materiã illi, figendã, ut metallica multa ſublimantur. Alij utriculos uitreos aut terreos mutuò applicant, quos muſas cornutas uocãt, quorũ alter lutatꝰ igni inſidet, materiã deſtillandam cõtinẽs: alter ab igni procul abeſt, humorẽ recipiens in ambobus collis concretũ, Syluius. Inſtrumenta hæc uulgo retorta uocant, Galli etiam cornettas.

Porrò muſa cornuta muſicum inſtrumentum eſt, quod Germani uulgo ſaccifiſtulam nominant. Eſt autem uas retortum, idoneum deſtillandis

illis

illis quæ non poſſunt altius attolli.

Vas recipiens plerunq; eſt phiala uitrea collo oblongo, cuius ori alembici naſus inſeritur, & aliquãdo uenter eius ollæ aut alteri uaſi cõcauo imponitur, ut firmius loco maneat, uel pro rei cõmoditate aliter atq; aliter collocatur. Circulatoria uaſa dicũtur in quib. per uices uapor aſcendit, & rurſus in liquorem couerſus deſcendit, ut dicemus infrà in putrificationis mentione. Ex his præſtantiſsimum eſt quod uas Hermetis ab authore nominatur: & à figura, ut cõijcio, pelecanus. nam ut pictores pelecanum repreſentant roſtro ſuũ pectus pungentem: ita hoc uas utrinq; tanq̃ anſatũ canales habet, qui à capite id eſt ſuperiore parte inchoantes ſemicirculi figura deſcendunt & reflectuntur quaſi in principiũ uẽtris infixi. quæ figura etſi à uitrarijs difficulter & magno pretio impetratur, omnium tamẽ optima eſt ad circulandũ. Si haberi tamen nõ poſsit, cucurbita cum alẽbico

cęco

cæco ſine limbo utemur: aut uaſe ex integro uitro, quod in medio anguſtius ſit, & ab initio uentris eminentem habeat breuē canalem per quem liquor infundi et effundi poſsit. Vtriuſq; horū figuras ponemus infra in Titulo de quinta eſſentia: & alias quaſdā aliorū uaſorum & fornacūm paſsim in hoc opere.

Formæ uaſorum diuerſæ & propemodum infinitæ ſunt, chymiſtis uſurpatiſsimæ, Syluius. Figuras & nomina diuerſorum uaſorum qui requirit, ex Brunſuicenſi, Ryffio, And. Lonicero & alijs petet. In uitrarijs quidem officinis quos quis uoluerit modos ſibi conficiendos locabit: quales & in Heluetia ſunt prope Scaphuſiā, & non procul Baſilea & Solodoro. Sed optima ex uitro albo fiunt, ut Venetijs. talia apud nos fieri poſſunt fragmētis orbium ſpecularium alijsq; uitri albi collectis. ¶ De aludele uaſe uide Gebrū in libro Summæ perfectionis 1.4.44. &

rurſus in lib.fornacũ. Albertus alutel ſcribit, & uas interpretatur ſublimationi deſtinatũ,ſimiliter Bulcaſis. Idem arſenicum ſublimari iubet in patella terrea uitreata, cuius formam deſcribit in capite de ſublimando adhichbar dic. Aluthel (per th.) eſt alembicum quo utuntur alchymiſtę in deſtillationibus,Bellunenſis.

De materia uaſorum ad deſtillandum:et primũ contra plumbea & ænea uaſa.

Aquæ deſtillatæ per balneũ Mariæ, tantum excellũt illis,quæ per ignẽ ſimpliciter in alembicis plũbeis fiunt, quã tum aurum præſtat ferro. Nam quæ in balneo Mariæ parãtur cum capellis (alembicis ſeu capitibus)amplis,& bene magnis & uitreis,abſq; ullo moleſto odore fumi aut empyreumatis,natiuum odorem ſaporemq; herbarũ & florum à quibus extrahuntur,referũt,quòd in uul-

uulgarib.plumbeis minimè contingit. Mã quæ in his parant aquæ paucissimæ & raro,prçsertim adhuc recentes,fumi aut ustilaginis insigni fastidio carent: quod quidem bibentib.ægris non mo lestum modò , sed etiam noxium est. nam praua plumbi qualitas stomacho pectori,& omnibus uisceribus nocet: & similiter æris qualitas. Quo intellecto docti & præstantes medici,ueteres secuti,decoctionib.tantũ utunt.Sed aquæ ut par est destillatæ, id est odore sa poreq; suæ plantç prçditæ, non solũ decoctionũ uires equãt:uerùm etiã superant in eo, quod tum gustu suauiores, tum uisu clariores cum sint,magis oblectant. Debebunt autem boni tum medici tum pharmacopolæ, relictis plumbeis instrumẽtis,balnea Mariæ dicta sibi parare,& si plus in eis tũ laboris tum sumptus foret,ita Deo pariter & homi nibus satisfacturi,Mattheolus.

Quç plũbo destillant,omnino impro bãda censeo,ꝑpter cerusam & qualita

tes alias plumbi maleficas, cũ & aquã per tubos plumbeos deductã damnârit Galenus quòd dysenteriam excitat, Syluius.

Multum præterea uariant, ut cocta, sic destillata, uasorum ratione. Quamobrem magna in his cura est adhibenda, ut terrea sint uel uitrea poti⁹ quàm metallica. & quæ terrea sunt, ex luto sint puriore & diligenter cocto, qualia sunt figulina Lutetiæ Bellouaca, & Britonia, & Hispanica. Vitrea autem sunt præstantiora, quia puriora et densiora. sed etiam chariora & fragilia magis, nisi paulatim incalescant & refrigerẽtur: in quo etiam discrimine sunt terrea. Ob id utraq; luto sapientiæ, quod uocant, paulatim undiq; circumlinunt, et siccant, quantum uasis eius, ignis uiolentia attingere debet, etiam si cineribus, arenis, scorijs primum excipienda sit. Nam quæ aquis aut ipsarum uaporibus insident uasa, munimento nullo indigent. Metallica uerò, plumbea,

ferrea,

ferrea, ærea, ſtannea, argentea, aurea, cur damnem, in promptu Galeni ratio eſt, in ſingulis propè horum metallicorum generibus. Si enim aquam plũbeis tubis delatã affirmat dyſenteriam generare, quis metus ab aquis recepto rio & capitello plumbeo deſtillatis? Adde quòd ceruſſa nó pauca in ſuperficie interna plumbei capitelli, ut aceto deſtillãdo colligitur, ſic ui empireumatis cum uapore plerunq; etiam acri, nempe ex plantis acribus, aſcendentis, ea quæ aquas ipſas inficit, et magna parte lacteas reddit, donec ſubſederit. Ex cæteris metallis, quæ uel ferruginem uel æruginem gignunt uaſa tantum habent periculi, quantum ferrugo & ærugo nocentior ceruſſa. Purgatiore argento & auro facta, ut ſunt innocentiora, ſic paratu ob ſumptum magis difficilia, Syluius.

Vaſa optima ſunt uitreata, deinde figlina uitreata (intus forisq;.) deinde alembica ex ſtanno, patellæ (in roſarijs)

explumbo. Tertio alembica ſimul & patellæ plumbea. Nam & lignorum ignis ſubiectus ſi modicus ſit, plumbo non nocet: ſed oportet patellas iſtas plumbeas in cinere cribrato ſitas eſſe altitudine palmi, non in arena. Quarto alembica ex cupro intus ſtanno inducta. Quinto ærea. Sed cuprum, & magis etiam æs, duo incommoda habent. primum ꝙ aquas reddunt ad ruffum colorem plerunque declinantes, & uſtilagine uitiatas. alterum, quod ſemper uis quædam uenenoſa eis ineſt, magis quàm cæteris metallis, ideóque cauendum ab eis monet Chriſtophorus de Honeſtis, Brunſuicenſis.
Cum igitur eruditiſsimi quiq; medici & experientia ipſa, aquas in uaſis ex plumbo, ære & alijs impuris metallis deſtillatas omnino improbent, boni uiri officium fuerit ad magiſtratum hæc referre, ut pharmacopolis aquas huiuſmodi partim nocentes, partim certè inutiles amplius parare aut ue-
nundare

nundare non liceat. Bulcaſis quidem cucurbitis plumbeis utitur in roſis ſiccis deſtillandis : quod forte concedi poteſt pro illis aquis quæ extra corpus tantum uſurpari debebunt. Sunt qui uaſa ex puro et optimo ferro parata nó uituperent, quòd nulla praua qualitas inde, ut aiunt, in materiam aut liquores redũdet: & metallica quædam magno ac diuturno igne deſtillanda tam ualidis uaſis indigere uideãtur. Sed de hoc alij iudicent: ego metallica uaſa chymiſtis reliquerim. Berchile Bulcaſis uocat uas in furno aquæ roſaceæ bullientem aquam excipiens ex aheno iuxta poſito deriuatam, cui uaſi cucurbita roſas continens imponitur.

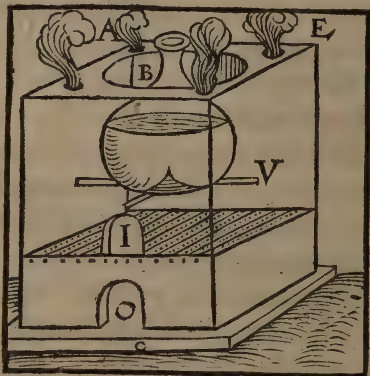
De fornacibus, &c.

Fornacũ genera duo deſtillationi per cineres apta ſupra deſcripſi: & Balneum Mariæ etiam ex Bulcaſi. Hic aliud fornacis genus delineabo, cuius uſus

erit uarius: præcipuus tamẽ cum quid per ignem ualidum deſtillari debet, ita ut nihil medium ſit inter ignem & cucurbitam qua continetur materia deſtillanda: quo modo olea quędam ſiue liquores cauſtici ex metallicis eliciuntur, ut aqua fortis, &c. Erit etiã uſus ad ſublimãdum: & ſi quis lebetem in ſummo ſuper crucem ferreã imponat, eam uel cineribus uel aqua replebit, & luto circumpoſito quam uoluerit deſtillationem inſtituet. Pro aqua forti uerò aut ſimilib. cucurbitam lutatã ſtatim rectà ſuper crucem imponet. Quin & ſupra tabulã è ligno ualidam hæc fornax conſtrui poterit, ut ego feci, ut in quem uolueris locum transferatur. Ita que ſuper tabula lignea quadram fornacem ſtrues, ea capacitate quæ mediocri cucurbitæ imponendæ ſatisfaciat. parietes ex lateribus eriges, quos luto optimè præparato cõglutinabis. Altitudo pedes duos non multum excedet. Parietes intus pedis plus minus ſpatio

ſpatio diſtabunt. Conſtructo iam fundo hoſtium fiet, O. ubi cineres eximantur, qui à carbonibus à ſuperſtructa ſtatim craticula deciderint. quod ſi etiam altera craticula per quam cineres deciderent interponeretur, (& ſpatium illud infimum paulò altius fieret,) non opus eſſet toties eximere cinerem, & ignis foret uehementior. Vocalis I. alterũ hoſtium ſignat, ſtatim ſupra craticulam, quã punctis aliquot tranſuerſis ordine poſitis deſignaui. Id hoſtiũ, ut & inferius, ſatis eſt tantũ eſſe ut manus commodè inſeri poſsit. V. crucem ferreã indicat, hoc eſt duo ferramenta, quorũ inferius in medio cauum ſubſidés habeat, in quo alterum recipiatur tranſuerſo ſitu ei impoſitum. A. & E. quatuor ſummos angulos fornacis demonſtrant, in quibus totidem ſpiracula (uentilia uulgò uocant) fieri debent. at ſi fornacem rotũdam facere placuerit, ſpiracula iſta inferius alicubi fient, nempe circa crucem, uel ſtatim infra

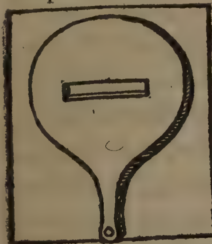
lebete, si quis indetur: quem per b. literam notaui: tabulam super qua fornax tota struitur per c. ut in figura hîc adiecta apparet. Aliud fornacis genus pro oleo uitrioli infrà describam.

Fornacem pro balneo M. descriptã habes supra, ubi de balneo M. in genere tractamus, ex Syluio. item in Aquæ rosaceæ apparatu, ex Bulcasi. De fornacibus diuersis chymisticis & destillatorijs liber Gebri extat. De fornace construenda uide apud eundẽ in libro Summæ perfectionis 1.4.43. ¶ De rosarijs

ſarijs communibus, iu furnis figlinis, etſi quidem ex ære etiam faciant. Dicemus infra, ſtatim poſt deſtillationem per cineres. ¶ De pigro Henrico ſeu furno acediæ. id eſt canali quo Balneum Mariæ calefit, ſupra ſcriptum à nobis eſt, ubi de Balneo Mariæ in genere egimus.

¶ Carbonum differentias ex Theophraſto: ſed meliꝰ ex fabris noſtris, præſertim aurifabris, & ipſa experientia cognoſcemus. Damnantur foſsiles propter odoris grauitatem. Ex fago abiegnis præferuntur.

Dioptrã appello inſtrumentũ, quod quidam faciei obtẽdunt manu, ne ab ignis uicinia lædant, cum ad uehementiorẽ ignem accedere opus eſt. Ea eſt tabella rotunda in medio per tranſuerſum exciſa, cũ manubrio, huiuſmodi. Liquores deſtilati in phialis uitreis ſer-

debent, oris angusti. os epistomio ligneo, præcipuè ex subere occludetur, et insuper inducta cera membranã circũilligare oportet.

Vasa quomodo claudantur & muniantur, tum luto, tum aliter.

Lutare uulgo dicunt pro eo quod est luto illinere, loricare, incrustare. Odores & qualitates eorum quæ destillantur ut melius conseruemus, caput cum corpore, & nasum extremum cũ recipiente, qua committuntur, diligenter luto sæpire & aptare oportet. Sunt qui luto simplici cum pilis bubulis subacto ad incrustandum utantur, alij etiam calcem addunt, ni fallor. Sũt qui calcem cũ oui albumine misceant, ad quod festinatione opus est. statim enim induratur materia. alij aliter lutũ quod sapientiæ uocant, componunt. Recipiens cum naso non opus habet

tam

tam firmo luti genere. Sat fuerit si cum duabus ceræ partibus unã resinæ incorpores. Ad hoc opus communis abiegna & impura resina adhibetur, sed purgata. Purgatur autem si ut primũ liquata est igne, mox per fasciculũ straminũ traijciatur & percoletur. De præparatione ceræ ad lutãdum per stramen, lege Vlstadium cap. 10. Si caput non satis aptè responderit suo corpori, sed laxius sit, chartã in gyrũ ductam interpones. Foris etiam ubi circa commissurã inducendũ est lutũ, chartam madidam primũ inijcito, aut linteũ, deinde lutato. ¶Lutum ad conglutinandum cucurbitã cum alembico, &c. debet cum argilla & pilis fieri, & siccari antequam ignis subijciatur, Bulcasis in oleo de lateribus. Erit autem firmius lutũ, si non modo cũ pilis aut lanis, sed & sanguine hircino subigatur: magisq; etiam cum squama ferri. Lutũ quomodo pro fornacibus parandum sit, uide infra ubi de destillatione per cineres docemus.

¶De ſigillo Hermetis, id eſt uitreorum uaſorum orificijs candéte forcipe per lenem compreſsioné conſolidandis & quomodo poſtea iterũ reſerari debeãt, uide Vlſtadiũ capite uiceſimo. ¶Luto muniũtur etiã toto ambitu cucurbitæ illæ quæ ignem ſuſtinere debent immediatè ſubiectum, idq; bis uel ter, ſiccata ſemper priore cruſta antequam ſecunda inducatur, ut cum aqua fortis & oleum uitrioli deſtillantur. Pro deſtillatione in cineribus lutatione non opus eſt: ſi quis tamen uaſorum fragilitati cóſulere uelit, præſertim ubi plura uaſa ſimul in una fornace ponũt, ſemel aut iterũ incruſtaſſe ſufficiet. Cucurbitas illas quibus in Balneo M. utũtur, præſertim cum plures ſimul ponendæ ſunt, aliqui panno laneo induunt, confectis ex eo ueluti caligis aut ſoccis qui infibulantur. ¶Vaſa uitrea aiunt igni diutius reſiſtere ſi incerentur: hoc eſt, ſi cera liquata uaſis prius calefactis bis aut ter illinatur.

De

De præparatione ad destillationem.

Quoniã in destillatione, elementorũ quærimus separationem, siue propter unum pluráue ex ipsis, siue ut ijs remotis quintam essentiam adipiscamur: separatio uerò sine caliditate fieri nó potest: nam caliditas ea quæ eiusdem generis & naturæ sunt colligit, discrepantia separat: uarios modos, ut hoc ritè efficerent, tum chymistæ tum medici inuenerunt. Vocant autem huiusmodi præparationem diuersis nominibus, digestionem, fermentationem, putrificationẽ. Digestionem dicũt cóparatione concoctionis illius que in uentriculo fit, per calorem innatũ, qui efficit ut ingesta omnia in unũ chymum uertãtur. nam ꝙ digerere & cócoquere uerba indifferẽter accipiãt qui minus Latinè loquunt, notũ est. Quòd si materia siccior cũ liquore cóiuncta sic pręparet, uocabulo magis ꝓprio macerationẽ aut

infusionem dicemus. Cęterũ fermentatio propriè dicitur ubi uis quædam calida interna, sed ab externo calore aucta uel excitata,in humorem agit,ita ut communis quædam qualitas cum spiritu calido et bullas ciẽte per totum corpus misceatur extendaturq́;, ut fit in fermenti propriè dicti cũ farina sub acta mixtione:item aceto in terram effuso.Et hic quidẽ affectus initium putredinis est in ijs quæ humorem superfluũ habent.Ab hac nihil differret quæ putrificatio uocat̃,nisi uase,quod pharmacũ destillandum continet, in materia aliqua putrescẽte collocato, fieret: idq; non aliam ob causam, nisi ut unus idemq́; calor per dies aliquot continuus & æqualis pauco labore sumptuq́; conseruet̃. Materiæ uerò putrescentis odor & qualitas pharmaco, quod in cucurbita uitrea ore diligentissimè obturato conditur, meo quidem iudicio communicari non potest,& si quidam aliter sentiãt. nam si uas diligenter ob-

struct um

ſtructum ſit, uitiũ nullum accidere poteſt. Accidit tamen aliquando nó propter fimum aliámue externam cauſam ſed quoniã materia in uaſe excrementitio humore abundat, qui accedente quouis calore extraneo facile putreſcit. Ipſum quidem uas uitreum utcunque longo tempore in fimo permanſerit, nihil uitiatur, nec obſcuratur, præſertim ſi ex optimo uitro fuerit quale Venetum eſt. nam uulgare uitrum uiride nebulam quandam, & ueluti cutim in ſuperficie acquirit.

Deſtillatio quæ à putredine fit, uel fimi equini tam ſolius, quàm cum calce paulatim irrigata & ſæpe mutata, uel corticum humectatorum, uel aliorum putrentium, ut chymiſtis fuerit in multis utilis: medico tamen non eſt recipienda, propter cauſam in lignis putribus & ex putredine uel alia de cauſa graueolentibus, ſi præſertim intra corpus eſt recipienda. nam admouendorum foris minor habet̃ ratio, Syluius.

De hac deſtillatione in fimo equino, uide ſupra in fine eorũ quæ de Balneo M. in genere ſcripſimus. In præſentia quidẽ de putrificatione potius q̃ deſtillatione agendum erat. Sed quoniã putrificatio quoq; in fimo equino improbanda uidet̃, ſi deſtillatio in eo uituperatur, nó omnino præter propoſitũ noſtram & aliorũ ſuper hac re ſententiam hoc in loco expoſui.

Putrificatio in fimo equino cum calce, aliâs ſic fit, ut fimus quotidie aut alternis diebus, maioribúsue interuallis aqua tepida aſpergat̃, aliâs ſine aſperſione, cũ ſcilicet per ſe ſatis calidus fimus uidet̃. Scrobe effoſſa in aliquo domus angulo fimi equini ſtratũ ponit̃, altum circiter pedẽ, id eſt tres palmos: deinde alterũ calcis ad palmi unius tantũ altitudinem, & ſic deinceps alternis. Opus eſt autem plerunq; fimi tribus onerib. quanta baiulus geſtare poteſt.

Sunt qui deſtillanda, in uino prius macerata præſertim, in lagenã ſtanneã infundant,

fundant, eãq; clausam in calce uiua cõdãt, quam aqua pluuiali per interualla extinguunt. Alij fimo equino stramen de culmis auenæ miscẽt, & aqua calida aspersa, uas imponũt, totumq; stuppis, pannis aut sacco inuoluunt, in aliqua dom⁹ parte ubi frigori accessus nó sit. Alij in uinaceis per autumnũ condũt, alij in oliuarum fracibus, id est post expressioné reliquijs omniũ optimè, ut Cardanus docet. Pro leui quidẽ calore simpliciter in stramenta concisa imponi satis est. Germani quidam qui in stubis degũt per hiemem (hypocausta aliqui uocant, ego zetas potius) fornaces in eis humiliores faciũt, & in superficie superiore duas aut tres ollas uitreatas imponunt super bacillis ferreis, luto q; diligenter muniunt. In his tenuissima arena repletis, aut cinere, & destillari aliquid potest, quod & ipse experiri uolui, & liquores quidam præparari aut rectificari, & cætera. sic sumptui & labori parcitur. Aliqui ut ma-

teriam deſtillandam in Sole digerant, caua ſpecula in hunc uſum conficiunt, quæ quos exceperint radios reddunt, & reflectunt in uas quo materia continetur. ad hoc, ut audio, commodior foret figura parabolæ cauæ. eſt autem parabola coni ſectio: Vide Archimedem in libro de ſpeculis comburentibus. Idem commodè fieret globis cryſtallinis ſuſpenſis inter uas circulatorium et Solem, ita ut Solis radij per globos ad uas pertingant. Sed horũ ipſe nihil expertus ſum. Vnus omnium iſtarum pręparationum finis eſt, ut liquor facilius, uberius, & efficacius etiam extrahatur.

¶ Digeſtionis tempus pro materia uariat: quæ quo ſolidior eſt, eò longiore indiget tempore. Herbæ recentes breuiore egent tempore, cum in uino alióue liquore macerantur; ſunt enim molliores, & diutius relictæ mucorem contraherent. eædem aridæ paulò longiore. deinde ſemina, poſtremò radices:

ces:ita ut duplũ feré temporis sequentibus debeatur.herbis recentibus dies tres.aridis septem.seminibus & aromatibus plerisq; duodecim aut quartuordecim.radicibus uiginti octo:aut minus si recentes fuerint. Sunt quæ per dies quadraginta relinqui iubent medici quidam,chymistæ uerò etiam amplius sua metallica. Hoc etiã refert an ab initio statim trita infundantur, nam ea quoq; multo breuiori,duplo fortasſis, tempore egent,quàm quæ integra imponuntur.In aquis aureis,ut uocant,aromata aliquando integra per dies aliquot in uino macerari : tum exempta tritaq́;,rursus infundi & per aliquot dies adhuc relinqui solent.

Putrificatio herbarum destillandarum in fimo equino ferè per dies quatuordecim fieri solet : in balneo Mariæ uerò per duos aut tres tantum dies naturales,Brunsuicen.

Putrificatione præcipuè indigẽt quorum substantia siccior est,crassa,densa,

cruda minus quæ contra se habent, & per naturam aut Solem digesta præparataq́; sunt.

Putrificatio citius perficitur tempore nubilo quam sereno, Vlstadius.

Plerisq; quæ in fimo equino præparantur, aliquid salis adijcitur, ut animaliũ sanguini, carnib. piscib. Guayneri⁹.

Vt digeras, accipito alembicum cæcum: si uerò materia pura sit, ut liquor purus, uas circulatoriũ, in quo genere optimus est pellicanus. quanq̃ is uix fieri potest, nec nisi magno sumptu, &c. Cęterũ in digestiõe seu putrificatione, uas totũ occultari debet fimo equino aut uinaceis, &c. Ad circulationẽ uerò media pars uasis aut saltem tertia, in aerem liberum & frigidum eminere debet (ut etiam ad destillationem,) Vlstadius cap. octauo, ubi plurib. docet de putrificatione in fimo.

De rectificatione liquorum destillatorum.

Aquæ

Aquæ in Balneo M. deſtillatæ, inſolari & rectificari debent: nempe in uaſe uitreo (cuius os corio obligatũ ſit) aqua deſtillata repleto, ſic ut tertia pars uacua relinquatur, in arenam feruentem impoſito per quadraginta dies, ut phlegma omne conſumatur. debet aũt tertia pars uaſis in arena condi. Deſtillatæ ueró calidæ facultatis aquę, in uino aut aqua ardente prius infuſæ, ne nimio calore homini noceant, loco frigido in arena humida per menſem aut amplius, ſi feruidior aqua ſit, relinquantur, ſimiliter tertia parte uaſis in arenam condita: aut duæ uaſis partes (duæ tertiæ) in ipſam cellæ uinariæ terram defodiantur, Brunſuicenſis.

Aqua quæq; repetita deſtillatione, præſertim ſuper fæces bene contritas, rectificat: eoq; magis quo ſępius deſtil latio eius repetita fuerit: ſed plęriſq; ter aut quater repetijſſe ſufficit. Curandũ aũt ut ſingulis uicibus phlegma omne

diligenter ſeparetur, quod fit ſi uel primus liquor, aut ſi aqua ardens deſtilletur, ultimus, qui aquoſus eſt, ſeorſim excipiatur, &c. Phlegmate iam ſeparato, ultima per circulationẽ, (de qua iam proximè dictum eſt, dicetur**ꝗ**ꝫ amplius in Titulo de quinta eſſentia,) rectificatio adhiberi debet.

Vt uerò empyreuma quod his ineſt paulatim expiret, ſatius fuerit phialas, quibus hi liquores ſeruantur, apertas aliquandiu tenere: obſeruando tamen ne interim odoris gratia, & cum ea uiri um multum exhalet, Syluius. Liquores deſtillati diuerſi aliquando ſi miſceantur, turbulenti fiunt inſtar ſeri: & plerunqꝫ liquor uetus cũ recente mixtus perturbat eum. His puritatem & claritatem reddes, in libras tres aceti albi acerrimi ſex aut octo guttis iniectis: nã turbulentam materiam ad fundum detrahunt, Brunſuicen.

Deſtillatio per filtrum.

De-

Deſtillatio per filtrum chymiſtis magis in uſu eſt quàm medicis, excogitata ut leuior & ſubtilior puriórque pars à craſsiori & fęculenta ſeparetur. Itaque ſucci herbarum ſic deſtillari poſſunt, in uaſe aliquo poſiti, in quo pannus laneus imponatur, cuius pars latior tantum in uaſe ſit, tenuior & in anguſtum deſinens, ſiue in unã faſciolam mucronatam, ſiue in duas aut tres diſciſſas, extra uas depẽdeat. debet autem uas modicum à latere faſciæ inclinari. Licet & marginales aliquot panni faſcias imponere, ſingulas ferè longitudine pedis: per quas liquor in uas ſubiectum deriuabitur. Quod ſi iterum aut tertiò ſic deſtillare uoles eundem ſuccum aut liquorem, uas primum in quo liquor eſt in ſcalis ponere potes altiore gradu, ſecundum inferiore, & ſic deinceps, cum faſcijs panni in ſingula uaſa impoſitis et dependentibus in ſubiecta, ultimum ſolum faſcijs carebit, quod excipere tantum debet, non etiam effundere.

Deſtillatio per filtrũ fit etiam in duobus retortis uaſis uitreis bene lutatis, quorũ unũ altius ſtet altero, cũ liquores pretioſos & odoratos à materia (digeſta prius in Balneo M.) detrahere libet: ut meminit Vlſtadius capite 56. Ad ſyrupum qui de acido citri ſucco conficitur, ſuccũ illum deſtillari oportet per pannũ ſeu filtrum: alioqui coagulatur cum refrixerit: & ſimiliter ſuccũ limonum & arantiorum.

Per filtrum aliqui deſtillant etiã herbarum decocta ad leniſsimum ignem facta, quæ poſtea paulatim ad ſpiſsitudinem mellis decoquunt, ut è radicib. ellebori nigri. Alij ſimpliciter colare contenti ſunt.

DE AQVA ARDENTE SEV *aqua uitæ ſimplici, eiusq; uiribus & uſu multiplici.*

AQua ardens, ſeu aqua uitæ, à uino extrahitur, apud nos ex fæcibus tan-

tantum ab ijs qui uulgô uendunt,& ex hoc uno ferè uictũ quærunt. Et fortè nihiló deterior eſt quæ à fæcib. detrahit: nã Lullus à corrupto etiam uino rectè ſeparari poſſe docet: mò ſi aliquoties deſtillet, efficacior fiet, hoc eſt calidior & ſiccior. nam fæces etiã uſtæ, perq̃ calidæ ſunt, & calidiſsimũ reddũt oleum, quod de tartaro uocãt. Sed quæ à uino detrahitur aqua ardens, ſuauior mihi futura uidetur & odore ſaporeq; gratior, & nihil uſtilaginis reſipiens: & ad quintam eſſentiam quoq; aptior. Aqua ardens uocatur etiam aqua ſaponis, ex qua oleo admiſto fit ſapo, urit enim corpus & ueſicat. Fit autem hæc aqua, tanquam lixiuium, ex duabus ſeu tribus cineris partibus & una calcis. & illa eſt fortior, in qua ouum ſubmerſum magis ſupernatat extra aquã. itaque primo ſic facta, fortior eſt ſecundaria ad uſum cauterij. Monachi in Meſué. ¶ Aqua ardẽs ſæpius deſtillata eò acuitatis deducit ut bibi nõ poſsit, Car

danus.ſed hoc uulgò notum eſt. Solent autem uulgò qui uendunt bis tantum deſtillare: ad encauſtarũ uitriariorum uero uſum quater,ni fallor. Nos ſupra docuimus, quomodo ſemel aut iterũ deſtillata in ſerpentinis aut alijs cóſuetis uaſis (cannis brachialibus æreis,) in cineribus poſtea perfici poſsit donec phlegma omne deponatur: qua ratione non tantum calidior & ſubtilior fit, ſed etiam guſtui gratior odoratiorq́;.

Neq́; corporum quæ uocant, neque capitellorum (quæ alembica dicunt) una omnibus ad omnes ſuccos deſtillandos eſt forma. Nam aqua trahitur quibuſdam ex uino impoſito in uas æneum magnum igni incubans. Cui collũ craſſum tripedale eſt, & collo huic inſidens capitellũ etiam æneum in pyramidem faſtigiatum, ambiente id uelut ſitula aquam frigidam continente, ut celerius uapor largus à capitello refrigerato denſetur, & ne ignem ſic referat aqua uini. Alijs loco colli & capitelli

telli uaporem excipit fistula ex ferro albo uel alio metallo, prælonga in multos anfractus mæandrorum modo & serpentum contorta (unde ei uulgo serpentinæ nomen est) in aquam magna sui parte mersa. Alijs alia quoque est forma, Syluius.

Formas uasorum diuersas aquam ardentem destillandi, apud Gualtherum Ryffium & And. Lonicerum depictas uidimus. Bulcasis ait uinum ita destillari posse, ut acetum, cuius destillationem descripserat: Vide infrâ, mox post Titulum de destillatione in cineribus.

Sunt qui ab operculo lebetis uinum aut fæces continentis fistulam teretem rectà ascendentem faciant, infrà largiorem, ut quasi coniformis sit. eam supra recto ferè angulo flectunt, & per situlam aqua frigida plenam sedi altiori impositam dirigunt, simplici quidem nó intorto ductu. sic copiosam aquã reddi aiunt. Similia instrumẽta parua pharmacopolæ quidam parant, & uesicas

uocãt: ut ſi quo alicuius herbæ ſtillatitio liquore indigent, ex tempore conficiant. quin & aquã ſuperfundũt, ut copioſior reddatur, quod minimè laudo.
¶Aquã ardẽtẽ ſatis deſtillatã eſſe, hoc eſt ut minimũ quater, & à phlegmate omni purgatã, intelligit, ſi accenſa, tota à flãmis conſumatur, ut nulla prorſus humiditatis nota in fundo uaſis relinquatur. aut ſi intinctum in ea linteolum accenſum non comburatur, quod maioris perfectionis indicium eſt, ut illud etiam ſi iniecta olei gutta ſubſidat. Oleum enim aerium eſt, quo ſubſtantia ignea, ad quã aqua ardẽs toties deſtillata peruenit, leuior eſſe debet. Sed ultra caliditatem repetitis deſtillationibus maiorem ſubinde tenuitatẽ acquirit. & cũ ignis quilibet quò craſsior eſt, eo magis urat, quo tenuior eo minus, tenuiſsimus ſanè omniũ minimè uret. Eadem cauſa eſt, ꝙ gutta aquæ uitæ in uolam infuſa, quò melior fuerit eò citius euaneſcit & cõſumitur. Audio & hanc
eſſe

esse notam huius aquæ laudabilem, si succinum accensum eiq; in cochleario immissum ardeat. Cum uinum (inquit Vlstadius cap.10.) bis aut ter destillatũ fuerit, spongiam subtilem scinde in frusta ita magna, ut ab omni parte posſint attingere cucurbitam in parte superiori, (nempe in ambitu interiori.) debet autem alligari spongia tribus aut quatuor funiculis extra eminentibus, quãdo superimposueris alembicum, ita ꝙ spongia non posſit in fundum destillatorij cadere. & intingatur in oleum oliuæ, & parum iterũ exprimatur, ne forte oleum in cucurbitã incidat & cũ materia destillanda misceatur. Tum alembico superimposito claudatur cum cera (uel resina purgata) prædicta. Per hanc spongiam spiritus optimè destillabuntur, & phlegma propter oleum non transibit. Et hoc modo plus proficies una destillatione, quàm alioqui tribus. Alembicus tamen sit factus absque limbo, ut cæci, sed rostro non

careat, Hæc ille. Noſtri phlegma quod in fundo remanet à fæcibus deſtillatis, aquam mortuam uocant. eſt enim inſipida & fœtida. Talis, hoc eſt fœtens, à ſolis ne fæcibus reddatur, an etiam uino, non ſum expertus.

Pro aqua ardente deſtillanda, uinum eligendum eſt optimum, nigrum, uel rubeum, uel album. Nigrum quidem & uetus uberiorem & meliorem aquã reddit. Ignis primò leuis, deinde uehementior fiet: ſed cauendum eſt ne ullo modo bulliat uinũ. Quæ elicitur aqua, ardens cognominatur, aut anima uini: & cum bis uel ter deſtillata fuerit, aqua flagrans, Albertus ut quidam citant.

¶ Ex fæcum quinq; partibus duplici deſtillatione, hoc eſt prima & ſecunda, unam relinqui audio, uel paulò minus. Phlegmate omni iam conſumpto, nihil amplius deſtillando amittitur, ſed totum redditur. De quatuor menſuris uini, plerunq; una menſura aquæ ardentis colligitur in prima deſtillatione

latione,plus minus ſecundum bonitatem uini. Deinde in altera deſtillatione,pro una menſura redit dimidia. In tertia,pars una de quinq; conſumitur: in quarta tantundem redditur, quantum impoſueris,ut plurimum,ſi deſtillatio ritè fiat. Perges tamen deſtillare. ſic enim aquam magis magisq́; perficies,ita ut nona & decima repetitione q̃ perfectiſsima euadat. Sed quoniam ad deſtillationem toties repetendam & tempore maiore & ſumptu opus eſt, tertiò aut quartò deſtillata aqua ſæpe ſumus contenti,& perfectã uocamus. Et ſanè ut citius tardiúsue perficiatur aqua,plurimum refert inſtrumentum. Vapor enim magis deſtillatur in prima deſtillatione canonis, quàm in tribus ſerpentinæ.(Vide an legendum ſit,Vapor enim magis deſtillatur & perficitur in una deſtillatione quæ per ſerpentinam,id eſt cannam anfractuoſam fit, quàm uel tertiò repetita per cãnam rectam.) Sciendum præterea quód tres

diuersæ aquæ ex prima destillatiõe colligi possint, quarũ prima perfecta est, illa scilicet quæ ardet & igne consumitur, linteum uerò in ea intinctũ quãuis ardens non consumitur. (facies igitˉ aliquoties periculum, et cum ardere aqua desierit: quod in destillatorio superest, tanquam inutile auferes. Secunda inter utilem & inutilem media est.) Tertia inutilis, nisi quôd oculos & faciem clarificat, si ter quotidie, mane, meridie & uesperi inde lauetur. (Sed hæc uis tertiæ aquæ, si ex uino destillatio fiat, forte uera est: sin ex fæcib. ut apud nos, non uera.) Porrò destillatorium non supra duas partes impleri debet, ut tertia relinquatur uacua, & uaporibus suum sit spatium, Hactenus Lullus.

De uiribus aquæ uitæ ex libro Arnoldi de Villa noua qui de aqua uitæ inscribitur.

Arnoldus in libro de aqua uitę quam plurimas

plurimas eius facultates deſcribit, tum ipſi⁹ per ſe, tũ alijs medicamẽtis admixtis ei poſt deſtillationẽ, ſeruato 12. ſignorũ ordine à capite ad pedes. quoniã, ut ipſe ait, remedia capiti adhibenda multò efficaciora ſunt, ſi eo tempore admoueantur, quo Luna in ariete eſt, & ſimiliter in cæteris: idquàm uerum mihi uideatur, nunc non dicam: hoc tamen nõ tacebo, quo noſtro ſeculo doctior quiſque eſt, eò minus illum huiuſmodi perſuaſionib. quas Arabes in rem medicã inuexerũt, tribuere. Aqua uitæ ſimplex (inquit Arnoldus ex neſcio quo Theoderico) rũpit abſceſſus tũ intrinſecos ſi bibatˉ, tũ illita extrinſecos. Rubentes & caligantes oculos emẽdat. fluxũ lachrymarũ reſtrĩgit. Epilepticos pota iuuat, paralyſin inũcta curat. Ingenium acuit. memoriã reſtaurat. Exhilarat, & iuuentutẽ cõſeruat. Lentigines, impetigines, et oẽs maculas faciei tollit. Synanchen gargariſata curat (& uuã humore flaccidã:) itẽ phlegma ſalſum, guttã roſaceã

& dolorem dentium remouet. Maniacis & melancholicis mirabiliter confert. Venenum fugat. Odor eius (accensæ) muſcas & reptilia frigida interimit. Decoquit carnes, & piſces à putredine ſeruat. Vinum putrefactum reſtituit. Extrahit uirtutes herbarum & radicum, ſi per quatuor dies (aliâs horas) imponantur in ea, uiola tantum excepta. Debet autē reponi in uitreo uel argēteo uaſe optimè clauſo. Melior uberiorq́ fit ex uino uetere, puro et rubeo, Hæc ille. Qui plura deſiderat, quod ad uires aquæ ardentis, legat quæ ſuperius ſcripſimus de uiribus quorundam liquorum quos aureos uocant noſtri, & aquas uirtutum. Nam pleraſq; omnes facultates ex æquo tum illis tum aquæ uitæ ſimplici adſcribunt, & multò magis compoſitæ, maximè uerò quintæ eius eſſentiæ: Adeat præterea Lullum in libro de aquis. Vidi etiam Alberto adſcriptum quoddam fragmentum de aquæ ardentis uiribus. Sed homines empirici

pirici rerum atq; temporum imperiti, aut ut ſponte decipiant quos poſſunt, multa impudentiſsimè Galeno etiam & Hippocrati & Ariſtoteli, de aqua ardente ſcripta attribuunt. Frigidas paſſiones omnes, quæ curabiles ſunt, breui curat: præcipuè uerò cerebri, neruorum & iuncturarũ affectus. Tineam & ulcera, omnemq; ſcabiem, ſi aſsiduè lauetur, curat. Lienem iuuat. Vermes omnes interimit. Anhelitum fœtentem emẽdat. Lumborũ dolorem tollit. Mẽbra læſa, ſi illinatur, priſtinæ reddit ſanitati. Carnes & piſces à putrefactione præſeruat: ſed antequã edant̃ aqua cõmuni ablui debent. Camphora in eam impoſita, diſſoluitur. Infuſa in eam aqua communis, fundum petit: & ſimiliter oleum, Hæc Albertus ut quidam citant.

¶Sapor eius ſapores omnes excedit, immutatq;: & odor odores omnes, Lullus. Calorem natiuuũ magis quàm ullum aliud remediũ confortat, uentri

culo,cordi & hepati saluberrima, sanguinem nutrit, cũ hominis natura mirã et maximé conuenientẽ habet familiaritatẽ. Membrorũ, uenarũ & meatuũ omniũ orificia aperit & purgat: obstructiones tollit omnium. & oĩa corroborat. Quin etiã animi affectus immutat, tristitiã & anxietatẽ tollit, lætos ingeniosos & animosos reddit, Lullus. Capitis dolorẽ illita aufert: lumbricos interimit à ieiuno pota. Animi deliquia excludit. Vlcera pudẽdorũ sanat inde abluta. Stomachicis succurrit. Fluores omnes exterminat. Cadauera ne corrũpant à uermib. cõseruat. Caniciẽ excludit. Prægnãtibus nõ concedit. Capitis pituitã aut catarrhũ emẽdat. Potentiã ad coitũ auget. Auditus difficultati auribus infusa prodest. Cum uino mixta & pota comitiali medet. Ore diutius retenta uarios dentium dolores tollit. Oculorum maculas seu albugines abolet (infusa nimirũ:) fluxiones uerò eorũ auertit, uel ore tantũ retenta. Lepram

ali-

aliquandiu prohibet & occultat. Putrida ulcera corrigunt impositis madentibus inde linteis. Cum pauco apij decocto calculos uesicę pellit. Mulieres fœcũdas reddit, grauidis nocet. Dolores diuersos curat, et ossib. quoq; fractis utiliter calida (cũ stuppa aut emplastro aliquo) imponit. Spasmũ in crurib. illita remittit, Innominatus. Sũt aũt pleraq; ut uident, ex Lullo desumpta. ❡ Noui ego mulierẽ uetulã, frigidã, cachecticã, in sudario per aquã ardentẽ intus accẽsam calefacto, restitutã. ❡ Sunt q Constãtini testimonium de uirib. aquæ ard. adducãt. ❡ Aqua uitę præter cætera ad stranguriã et alios uesicę affectus ualet: ad tertianã & quartanã febres cum frigido humore coniunctas: ad lupum, ad uermes, ad ulcerosum doloris sensum. Menses in mulierib. promouet. Calculum renum frangit & expellit: & fœtus mortuos absq; magno dolore. Fluores uteri cuiuscunque coloris emendat. Perfectam esse aiunt, quæ ex decem

uini partibus ad unam redacta fuerit, (hoc tertia aut quarta destillatione fieri puto.) Capiti illita uermes, crustas, scabiem, porriginem, & achôres sanat. Maculas in facie & alibi tollit. Oua fracta aut quibus adempta est crusta, si imponas, in ea coqui possunt. Apoplexiã, tumores, phlegmata, tenesmum & lassitudinem inuncta sanat. Morpheam potu & illitu emendat. Cutim mollem & puriorem reddit. Deniq; contra morsum canis rabidi ualet. Vulnus quoduis aqua ard. ablutũ egregie sanatur, ita ut nihil mali symptomatis superueniat.

Ego cum aquã ardentem, nimis calfacere & siccare perciperem, mel aliquando admiscui, unde & suauior potus, & mitior factus est, uentriculo frigido utilis, per hyemẽ præcipuè. Sunt qui cum aqua mulsa permisceant, aut potius cum apomelite, quod uulgo nostri ex fauis faciunt, &c. Aliqui caricas eo perfusas, & accensas, calidas deuorant.

rant.Licebit & quemuis ſyrupum, pro ut morbus requiret alium atq; aliũ, dul cem admiſcere.

Vinum ne conturbetur aut putreſcat, decima pars ardentis aquæ infuſa efficit, melius longè ſulfur, ſed odore prodit dolum. idem poteſt alumẽ, ſed noxia ambo, ualetudini uehementer obſunt, Cardanus.

Si uinum per ſaporem uaſorũ uel uuarum fuerit corruptum, aqua ardente infuſa reſtituitur. Eadem uinũ pendulum recentius purgat: item uinũ putrefactum, & acetoſum quoq;. nam acetũ conuertit. Deniq; cuiuis malo aut corrupto odorem & ſaporem bonũ conciliat. ex bono etiã uino melius reddit, Albertus ut quidã citant. Cum uinum infundendũ eſt uaſi uacuo, pleriq; orbiculum ex ſulfure incenſum immittunt: alij aquam ardentem, intincta in eam ſtuppa.

¶Vinum cui datur omnis ſapor & odor in momento, & eſt res curioſa,

maximè pro diuitib. qui diuersitatem uinorũ ostentare uolunt, & etiam utilis. possunt enim uino hoc modo communicari diuersorum remediorũ qualitates. Herbæ, semina aut aromata quę uis infundantur in aquam ardẽtem per horas uiginti quatuor, sic uis illorũ extrahetur. Tum aquæ sic imbutæ modicum uino bibendo miscebitur, Arnoldus de Villa noua.

Cum aqua ardente aromatib. imbuta quomodo fiat uinũ quod uulgò Hippocraticum uocant, in Vinis dicam.

De quinta essentia uini dicam infrà sub Titulo de quinta ess.

DE IIS QVAE ARIDA DEstillantur in liquore aliquo infusa.

QVæ sicca uel arida sunt, destillari non possunt, nisi in liquore aliquo infusa & macerata fuerint. De his hoc in loco scribam: de ijs uerò quę recentia in liquore aliquo ante destilla-

tionem

tionem præmacerantur, inferius inter aquas cōpositas, statim ab initio. Quãuis & illæ de quibus hic agimus, compositis adnumerari potuissent. Arida igitur conterunt primum, deinde in aliquo liquore macerantur, uino, aceto, aqua pluuiali aut fontana, atq; his ipsis uel crudis, uel destillatis: acetum quidem & uinũ hunc in usum aliâs semel aliâs sæpius destillant: aut in alio quopiam stillatitio liquore. Poterunt & in plãtæ alicuiꝰ succo macerari, eoq; similiter crudo, aut (quod p̄stat) destillato. Aqua ardēs rectificata aromatib. macerandis magis cōuenire uidet̃, nisi nimiã caliditatē, qua utētes detracto inde liquore affici possent, uitemꝰ. Aliqui cinnamomũ contritũ aqua fontana affusa destillant, ut inter olea dicemus. Semina etiã & alia aromata, á quibus oleum elicitur, in aliquo ex prædictis liquoribus macerant̃. Præstat autem hæc omnia, arida dico, infusa, in cineribus igne lento destillari, meo quidem iudicio.

De aquis uirtutũ ſeu aureis, quæ fieri ſolent ſaluia alijsq; herbis odoratis & aromatibus in uino infuſis, infra dicã inter aquas compoſitas: & de ijs quæ in aqua ardente infundunt̃ inter aquas uitæ cõpoſitas. Refert etiam quamdiu infuſa in uino macerent̃. nam recentia, tenuia, rara, minori tempore indigent, quàm ſicca, craſſa & denſa: & contrita quàm integra. radices quàm ſemina & aromata: & ea rurſus quàm herbæ. Vide ſuperius ubi de præparatione deſtillandorũ præcepimus. Vulgaris quidẽ conſuetudo ea ferè tantũ ſicca in uino infuſa prius per aliquot dies deſtillat, quæ odoris maximè gratià requirunt̃, ut aromata & herbæ odoratæ. Sed reliqua etiam omnia quorum odorem ſaporemq;, qualiſcunq; is ſit in liquore ſtillatitio, ſeruari uolumus, rectè deſtillantur in uino infuſa, ut ſupra etiã docui, ubi de aqua abſinthij mentio fuit, & de uiribus remediorum retinendis in aquis deſtillatis. Et ſanè in ijs quæ

cum

cum recentia sunt,& humore multo abundant,ideoq; minus odora sunt, ut gentiana,astrantia,iris,baccæ iuniperi, & alia,liquores ex siccis in uino aut alibi infusis magis probarim. si quæ uerò adeò rara uel tenuia sunt,aut nullius odoris,aut refrigerare & humectare debent, ea recentia potius destillāda fuerint.Est quando anni tempus aut recētium inopia,ad sicca confugere cogit.

Gentianæ aqua. Gentianæ magnæ siue albæ, (cuius radices pinguissimæ sunt,& uino infusæ, nec ipsæ corrumpunt,nec uinū corrumpi sinunt, ut ipse per bienniū expert⁹ sum) libras quatuor radicū recentium, aut potius siccarū,concisarū minutatim,in duo uasa uitrea magna iuxta fornacem in zeta ponito aut suspendito, uase diligenter occluso:& uinū generosum superfundito ut per duos digitos excedat. perges autem recens affundere donec radices imbibere desinant.& sic eminente ꝑ duos digitos uino, ut dixi, uas per

menſem relinques:& demum in duab. cucurbitis uinum cum radicibus diſtributum deſtillabis in Balneo M. uel in cineribus igne lento. De aqua centaurij minoris & gentianæ ſimul in uino deſtillatarum, uide infrà inter aquas compoſitas.

Baccæ iuniperi etiam aridæ uino infuſæ optimum & ſuaui odore liquorem reddunt: abſinthium uerò (dies paucos præmaceratum) perquàm efficacem & amariſsimum, idq; magis ſi in cineribus deſtilletur. quorũ utrunq; nos experti ſumus.

Pyretrum uel recens uel ſiccum uino infunditur, aut aceto ſimplici deſtillatóue.

In aqua ardente etiam infuſa, ut dixi, uim ſuam ei communicat: ſed multò efficacius hoc fieri audio, ſi contrita remedia ab initio ſtatim fæcibus uini deſtillandis (ex his enim poti9, quàm uino aquam ardentem noſtri eliciunt) admiſceantur. Sic & abſinthij aquam

&

&c alias optimè parari, quidam ceu rem arcanam me docuit. ego eius rei periculum nondum feci.

Aqua rosacea cum rosis siccis sic fit. Rosis siccis superinfunde aquam, non amplius quàm ut in ea macerari possint. Transfer in cucurbitas uitreas aut plumbeas, & destilla paulatim. Vtilis erit hæc aqua in remedijs, & ad ornatum (seu odorem.) Est qui libræ uni rosarum siccarum, aquæ libras decem affudit, & destillauit satis bonam. Sed hoc non fit, nisi cum ex recentibus fieri non potest, Bulcasis. Si rosæ quas incarnatas uulgò uocamus, siccatæ, uapore aquæ calidæ humectatæ destillentur, aquã rosarum bonam reddent, Syluius.

Nucis uomicæ aqua siue succus igne decerptus, aquam calore, non odore uel sapore imitatur, præstantissimum contra uenena remedium, Cardanus libro secundo de subtilitate. Et paulò

post. Si uenenũ recẽs sumptum adhuc in uentriculo maneat, præstantissima sunt auxilia quæ uomitũ ualidũ prouocant, lac, lixiuiũ, oleũ, aqua nucis uomicæ. Ego per succũ igne decerptũ, aquã destillatã ab eo intelligi puto. nã & aquam nominat, ꝙ colore ei similis sit, non item odore saporeq́;, quod aquis destillatis conuenit. Sed cũ nux uomica tota durissima siccissimaq́; sit, apparet scobem eius oportere in aliquo liquore macerari, ut aqua, uino, aqua uitæ, aceto. Ego in aceto potissimũ macerârim, quod & uenenis per se resistit, & ad uomitum quoq; ciendum prodest.

Aquæ ex recentibus plantis destillatæ (inquit Brunsuicẽsis) prę̃ferri debẽt. Quæ si quando haberi nõ possunt, siue aliam ob causam, siue ꝙ peregrina quædã arida tantum adferunt, ut spica, saliunca, stichas, schœnuanthos, epithymus, &c. ex aridis hunc in modũ destillabis. Mense Maio quotannis ante Solis ortũ, cũ ea nocte nõ pluerit, & cœlum

fue-

fuerit ſerenum, rorem colliges, ex prato aliquo diuerſis herbarũ & florum generib. uirenti, non aquoſo aut uliginoſo, neq; in concauo loco, ſed potius in mõte aliquo ſi fieri poteſt. Colliges autem linteum album extenſum per herbas trahendo, donec roris plurimum imbiberit. tũ exprimes in aliquod uas, & iterum trahendo replebis & exprimes, donec ſatis collegeris. Hunc rorem in balneo Mariæ ter deſtillabis, & in Sole rectificabis, (nempe in arena feruente per dies quadraginta,) & ſeruabis per annũ. Quocunq; autẽ anni tempore liquorem ex herbis ſiccis deſyderaueris, ſic facies. Herbarũ quas in umbra ſiccâris, (folijs diſtrictis ſeorſim ſeruatis) quantum uolueris in uaſe uitreo pones, & roris aquæ ſuperinfundes ter tantũ: aut tribus uicibus ita ut primum tantum infundas, ut herbæ ſatis operiantur aqua, & rurſus bis tantum. Deinde per duos aut tres dies in fimo equino pones, deſtillabis: iterumq; putrifi-

cabis: ita ut tertio alternis putrificetur ac destilletur. Hæc ſanè aqua multó præſtantior erit, quam ſi quis, ut Bulcaſis ſcribit, ad unam aridarum roſarum (aliarúmue herbarũ aút florum) aquæ communis libras decem affundat, & mox deſtillet. Medicus quidam peritiſſimus, ſi ex aridis modo iam dicto aqua deſtilletur in rore infuſis non ter tantum, ſed nouies deſtillato, meliorem aquam ſcribit futuram quàm ſi ex recentibus fieret, quæ multum phlegma ſecum habent. Idem ait rorem nouies deſtillatum uires ex plantis ei infuſis non minus extrahere quàm aquã uitæ, Hactenus Brunſuicenſis.

Rori quidem per ſe etiam uis medicata ineſt, ut in aqua eius deſtillata alibi docet Brunſuicenſis. In comitiali morbo ſi placentulam ex farina cum nocturno rore diui Ioannis ſub cinere coxeris, ac eam infirmo dederis commanducandam, ſanari aiunt, Alexander Benedictus.

DE

DE QVINTA ESSENtia remediorum.

QVintam eſſentiam nominat ſummam & cœleſtem in quacunque planta, metallo, animali, aut partib. eorum facultatem & uirtutem, quæ totius eſſentiæ ui & puritate, nó ulla elemẽtari aut ſenſibili qualitate, etſi abſque qualitatibus non ſit, humani corporis ualetudinem conſeruet, iuuentam extendat, ſenectam differat, & omne genus morbos abigat. De hac primus omnium Raymundus Lullus ſcripſit, omnibus ſuo etiam ſeculo medicis ignota, nec literis prodita, nec uſu ipſo tẽtata. Illum præter alios ſequuti Io. de Rupe ſciſſa, (quẽ tamen quidam ante Lullum floruiſſe putat, ut ſuprà ſcripſi, ego contemporaneum fuiſſe iudico,) Hieronymus Brunſuicenſis, Philippus Vlſtadius, & alij forte pauci, & ipſi quædam literis de eadem mandarunt. Eſt autem alia ſimplex, ut celebratiſsima illa uini

ſeu aquæ ardentis quinta eſſentia, chelidoniæ, ſanguinis humani, fragorũ, antimonij, &c. Aliæ compoſitæ, nempe cum remedia quædã ad aliquam quintam eſſentiam iam perfectam adijciuntur, ut uires earum extrahat, quibus & aurum potabile adſcribi debet.

¶Dubitatio orit̃, inquit Cardanus, an aquã liceat facere temperatam, quã Quintam uocãt eſſentiam. Erit autem hæc, ut docebo, æther, id eſt ſubſtantia tenuiſsima mobilis, & quæ motu calorem temperatum retinet, & eum plurimum. Hæc igitur uires omnes conſeruare poteſt, & uitam producere. Nam cum tenuiſsima ſit, miſcet ſe humido primo penetrans ſolida, ac excrementa ſeparat quæ in illo continent̃. Quia uerò calidi plurimum habet, eijcit impurum quicquid eſt, naturalemq́ ob id calorem inſtaurat. Nihil enim aliud eſt ſenectus, quàm naturalis caloris imminutio. imminuitur uerò, quia motus prohibetur, ut de igne dixi. ſimilis eſt enim

enim huius ad illum ratio. Motus ueró prohibetur ob terreæ ſubſtantiæ abundantiam. Quoniam ſola terra plurimã habet materiã, & motu omnino caret. Ergo aqua illa calore cum ſit ſic temperato, nec cor uexabit, nec iecori infeſta erit. Itaq; ſola hæc iſta quę diximus prę ſtare poteſt. Cum igitur ardens aqua diuturno circulationis motu tenuitatem retinens, caliditatem acumenq́; ſaporis ac odoris exuerit, æther eſt: ac tũ primũ fragrat. Eſt enim nil aliud odor fragrãs, quám acutus cum moderatus extiterit. Indicio eſt ꝙ piper nó fragrat &c. Igitur ardentem aquam, ſi ad temperamentum redierit, tenuitate retenta, neceſſe eſt fragrantem fieri: & ſi fragrans fiat, neceſſe eſt uiciſsim in æthera eſſe conuerſam. Fit & quæ iuuentutem inſtaurat aqua cum tyri carne, fit & cũ elleboro, qualem apud patrem meum uidi. Sed hæ diuexãt corpora, & iuuentutis imaginem fucatam reddũt: æther ueró ueram præſtat, cum eam retineat

diu quam quis habet & exornet. Sed nunquid igne qui calidiſsimus eſt, tenuior æther? Certe ſic. nam cœlo contiguus, ideoq; leuiſsimus. impreſſam enim ab aſtris caliditatem circulatione moderatur tenuitate retenta, atq; eodẽ modo hæc aqua calore ignis ad ſummam redacta tenuitatem motu ipſo refrigeratur ac temperiem acquirit. Itaque & hæc & æther, mediũ quaſi ſunt inter mortalia immortaliaq;. Locum enim cum habeat ac temperiem tum ſubſtantiam cœlo proximam, corrumpi nequit. Dum uerò infra impellitur, refrigeratur, atq; ſic poſt multa ſecula corrumpitur. Itaq; medium eſt quaſi mortalis ac immortalis, cuius generis Stoici animam humanam eſſe credunt, Hæc omnia Cardanus.

Virtus uniuſcuiuſq; rei latet in quinta eius eſſentia, calida, frigida, humida, ſicca, &c. & idem operatur quod prius in ſuo mixto uel cum ſua materia, ſed celerius & mirabilius multis modis.

Poſt

Post destillationem super fæces aliquo ties repetitam, intercedente semper no ua digestione, semper quælibet aqua tandiu circulari debet in fimo equino aut alibi, donec suasissimi odoris fiat. Nam fragrantia summa in omni quinta essentia requiritur. Quædam semel & iterum destillari satis est, tum circulari, & post dies aliquot si quid de terra & fæcibus superest in fundo circulatorij, separari defundendo. Essentia quinta uini non amplius urit os, nec amplius est aqua ardens, sed subtilior, & cœlum uocatur: cui stellas suas addi dicimus, cum diuersarum qualitatum herbæ, & contra diuersos morbos excellentes, in ea macerantur, ut infrà in Aquis uitæ compositis docebimus: Solificari autem siue deaurari, cum Solis, id est auri uirtutem ei imprimimus, ut supra in Auri potabilis mentione explicatum est, Hæc ferè ex Lulli libro de quinta essentia. Essentia quinta cuiusque

medicamenti millies maiorem habet uirtutem, quàm antea habuerat dum adhuc corpus elementatum eſſet, Vlſtadius.

Quomodo extrahatur quinta eſſentia rerum omnium, ad applicandum illas (uires earum) corporibus humanis, ex primo libro Lulli de quinta eſſ.

Quinta cuiuſq; rei eſſentia, extrahi ab ea poteſt, lignorũ, fructuum, florum, radicũ, foliorum, ſeminum, lapidum, metallorum, carnium, & quarũuis ſpecierum, hũc in modum. Quamcunq; rem à qua uolueris quintam eſſentiã ſeparare, impones in quintã eſſentiã uini (puram & perfectam ut prædictum eſt:) & expones inſolandam in uere, uel in uaſe ad ignem leuem: & intra tres horas habebis quintam eſſentiam rei mixtam cum quinta eſſentia uini, quæ conuertetur in talem naturã, qualis rei impoſi

tæ eſt, ſiue ea calfaciat, ſiue refrigeret, humectet, ſiccet, purget, uel cuiuſuis alterius conditionis aut odoris fuerit: neque idem tantum efficiet, ſed eodem in gradu quoque, hoc eſt non magis aut minus, &c. Poſthæc enumerat remedia ſingulatim quæ in primo gradu calida ſunt, deinde in ſecundo, tertio, quarto: & ſimiliter frigidorum, humidorũ, ſiccorũque catalogos inſtituit. Deinde de gradibus remediorum & eorum mixtionis artificio in genere docet. Poſtremò addit etiam catalogos iuxta ſecundas qualitates, ut uocant: Quæ omnia nos omittimus, quoniam doctis & medicis ſcribimus: neque conuenit partes ſcientiarum inter ſe confundi. Deinde lib. ſecundo per ſingulos morbos, (eos duntaxat qui grauiores & ferè incurabiles uulgò habentur,) docet quænam remedia quintæ eſſentiæ uini admiſceri debeant. Scripſit & Rogerius Bacho libellum de facultatibus aquæ uitę per 12. ſigna, ſecundum morbos à ca-

pite ad pedes, aquis & medicamentis pro ſingularum partium & affectionũ natura aliâs alijs adiectis. Hunc aliqui non rectè Arnoldo de Villa noua attribuunt.

¶Io. Braceſcus uir in chymicæ artis myſterijs noſtro ſeculo exercitatiſsimus, ut ſcripta eius teſtant, in Dialogo cuius interlocutores ſunt Raymundus Lullius & Demogorgõ (quẽ autor Italicè edidit, unà cum altero ſuper expoſitione librorum Gebri. Ioan. Petreius Norinbergæ utrunq; Latinè excudit ſine authoris nomine,) quintam eſſentiam illam quæ ad humanam uitam conſeruandã & extendendã faciat, non ex plantis, animalibus aut gemmis, ſed ex ſolis metallis requirendam aſſerens, ita ſcribit. RAYMVNDVS. Cum neceſſe ſit ut hæc medicina omnino incorruptibilis ſit, & omnia elementata in hoc ſuperare debeat, neceſſe eſt ut extrahat è materia quæ ab omni corruptione q̃ alieniſsima ſit. DEMOGORGON. Tamen dixiſti

dixisti tu in libro quē de naturæ secretis inscripsisti, hanc extrahendam esse de uino rubeo. Idem confirmat Ioan. de Rupescissa. alij uerò Chelidoniam accipiendam esse autumant, alij sanguinem humanum. RAYM. Non parum erras, si persuasum habes philosophorum scripta ex nuda litera intelligenda esse. maximè ueró in hac scientia, quanto clarius & apertius loquuntur, tanto plus obscuritatis habēt eorū scripta. similitudinibus enim & per ænigmata locuti sunt. DEMOG. In hac re qua usi sunt similitudine? RAYM. Dicit Senior philosophus hanc medicinā conuerti & uariari de colore in colorem, & de sapore in saporem, & de natura in naturam: propterea nomina eius multiplicata esse. Item Minois philosophus, Si quæratur (inquit) quare factum sit rubrum antequam reciperet albedinem: Respondendum bis denigrari, bis in colorem citrinum conuerti, & bis recipere colorem rubrum.

Cum ueró bis colorem rubrum recipiat ut rubrũ uinum & ſanguis human9, uidelicet poſt putrefactionem & in deſtillatione: propterea ueteres per ſimitudines loquẽtes uocauerunt ipſam uinum rubeum, ſanguinem humanũ, & ſanguinem draconis, & his ſimilib. &c. Paulo poſt etiã ſigna illa quæ Io. de Rupe ſciſſa de quinta eſſentia iam perfecta ponit, nempe ut ad eã in angulo domus poſitã, ingredientes omnes mirificé alliciantur: & alterum ut ad eam collocatã in uertice turris congregent omnes aues, quæ illam odoris ſuauitatem percipiunt, allegoricè interpretat: ut per turrim intelligat fornax in angulo domus poſita, in quã uitrum quod materiam continet decoquendã ponitur: per intrãtes ueró domum iſtam, & per aduolantes aues, ſignificent ſpiritus & uapores illi qui uirtute caloris ſurſum ferunt ac aſcendunt in altum ꝑ collum longum uaſis ſiue bocciæ: qui cum figunt, et amplius non aſcendunt,
indicium

indicium eſt (inquit) ipſarum humiditatem aqueã iam conſummatã & materiam dulcoratã, & medicinam finitam eſſe. Et in hac quidem ſententia etiam Raſis fuit, Hæc ille.

De quintæ eſſentiæ à uino extractione, ex Philippo Vlſtadio & Raim. Lullio.

Vinum quàm generoſiſsimum, cuiuſcunq; coloris, uinoſum poti⁹ quàm dulce, quater deſtillabis in alembico, ita ut cõmuniter aqua ardens paratur. Quòd ſi etiã ſæpius deſtilletur, præſtabit. Perfectè deſtillati indicium eſt, ſi accenſum in uaſe aliquo (argenteo uel ſtãneo) totum cõſumatur, ſic ut nulla humiditas in uaſe remaneat. Sic igitur pręparatum imponatur in pellicanum, id eſt uas utrinq; anſa-

tum, quod etiã uas Hermetis aliqui uocant, per cuius in ſummo foramen materia circulanda immitti poteſt & extrahi. Et uaſe diligenter lutato, & luto forti cæmentato, ex frequenti aſcenſu deſcenſuq́ aqua in ueram quintam eſſentiam conuertetur. Porrò uinum ſic deſtillatum, ut diximus, cum habeat omnia quatuor elementa, tamen per crebram motionem & agitationem aſcendendo deſcendendoq́, de corruptibili in incorruptibile fermè tranſit & conuertitur. Quod ſi per crebrũ deſtillationis aſcenſum uel deſcẽſum craſſum à ſubtili, impurum à puro ſeparat: quanto magis id contingit in deſtillatorio ubi millies milleſies ſurſum ac deorſum agitatur? Hoc igitur motu exiſtimandum eſt materiam elementarem conuerti in ſubſtãtiam inelementarem & corpus incorruptibile, ita ut tantò remotior quinta hæc eſſentia à corruptione corporis elementati ſit, quantò cœlum ipſum quatuor elementis incorruptibilius

corruptibilius eſt. Cæterum hac circulatione multoties iã facta, tandem aperiatur quod in ſummo eſt foramen: ubi ex pretioſiſsimo & ſuauiſsimo odore cognoſces, nũquid de quatuor elementis reſtet, quod in quintam eſſent. nondum conuerſum ſit. Nam ſi res perfecta ſit, odor longé omnium fragantiſsimus prodibit, adeò excellens ut qui eo fruũtur, ex terra ad cœlum eleuati ſibi uideantur, & cœleſti quadam fragrãtia frui. Hic uapor ſi in ſecretum aliquem domus locum ſe inſinuet, adeò replebit totam domum, ut nihil ſuauius, amœnius, & odoratius unquam ſenſiſſe uidearis, res dictu mirabilis & ferè incredibilis. Quòd ſi in faſtigio turris ponatur, omne genus auium quæ in uicinia ſunt alliciet. Si uerò excellens illa odoris gratia nondum appareat, iterum claudes pellicanum, & diligenter lutatum rurſus impones ad deſtillationem circulatoriam, quouſq; appareat perfecta ipſa quinta eſſentia, ſiue ut

uult Raimũdus libro primo capite secundo, Mercurius uegetabilis. Non solum uerò habet odorem illum & saporem excellentissimum, sed etiam quandam incorruptibilẽ naturam circa alias medicinas: Et certè nullam habet adustionem in ore sicut aqua uitæ, neq; ullã humiditatem siue phlegma, quia omnis materia terrestris et elementaris in fundo residet.

Quomodo quinta essentia facilius & minore sumptu extrahatur, in gratiam pauperum ex ijsdem.

Fimum equinum impone in uas magnum & profundum, uel in foueam ad hoc factam. & in medio fimi ponatĩ destillatorium impletum materia destillanda ad duas tertias, ita ut tertia pars remaneat extra fimum uacua, ut materia ascendere & descẽdere possit, & sic in aquam clarissimam conuerti. Sed fimus

fimus per ſingulas hebdomades ſemel ut minimũ renouandus eſt. Idem hoc fieri poteſt in uinaceis recens expreſsis per uindemiã: Vel in diebus caniculari bus ad Solem. Poteſt etiã extrahi quinta eſſentia ex uino turbido immundo & putrido, modò non ſit acetoſum. nã etiam ex corrupto uino, quod in bono loco natũ ſit, quanq̃ turbato & mali ſaporis, optimã aquã uitę deſtillari uidemus. ❡ Eſt & alter modus ſine igne & labore extrahẽdi, huiuſmodi. Aquam uitę quam inueneris nobiliſsimã, pone in uitrũ cum collo longo, habẽte in ſummitate foramen, quod debet claudi & lutari cera

rite præparata, ut inferius docet Vlſtadius cap. decimo.) Deinde uertatur uitrum & cũ collo imponatur in fimũ. ſic craſsior materia reſidebit in fundo deſtillatorij ; quod cum longo tempore

in fimo ſepultum fuerit, tandem extrahetur ab ipſo leniter, in forma, ſicut eſt impoſitum. Tũc uidebis ſeparationem puri ab impuro, & ſubtilis à craſſo. omnis enim materia craſsior erit circa collum uitri. Itaq; ſtilo ferreo tenui & acuto cerã perforabis uſq; ad aquã: et ſtilo extracto effluet materia craſsior, quæ in collo reſidebat. hæc cum effluxerit tota uſque ad ſubtilem, hoc eſt ipſam quintam eſſentiam, uas digito obſtructum inuertes. Sic habes Quintam eſſentiam, ſed minus pretioſam ſuperiore. Simili modo poteſt aqua ardens in uas uitreum poni, quod non uertatur, ſed directè in fimo ſepeliatur per aliquod tempus. Poſtea colando ſeparet materia craſſa quæ reſidebit in fundo, à ſubtili ſuperiore: ſed hæc adhuc minus pretioſa eſt. Attrahit tamen omnes uirtutes herbarũ, & aliarũ materiarum, ut non ſit contemnenda. Poſſunt & alij modi excogitari, ſed ego primũ modum ex animo omnibus commen-

do

do ceu optimum & excellentiſsimum. non magno labore & ſumptu paruo conſtabit: nec pœnitebit te huius uel illius. theſaurum enim magno cũ fœnore reperies, Hæc Vlſtadius capite octauo. ¶His ſubijcit modũ extrahendi quintã eſſentiã è muſto, id eſt uino nouo feruente in uaſe per autumnum, quod abſque illo uini nocumento fit, quem breuitatis cauſa, & quia ab alijs etiam authoribus, quod ſciam, non attingitur (niſi à Lullio forte) omittam.

Quibus locis Vlſtadius in Cœlo ſuo uarias quintas eſſentias extrahere doceat.

Quomodo extrahatur quinta eſſentia (uini,) in qua poteſt reſolui aurum ad faciendum aurum potabile, cap. xj.

Quomodo extrahatur quinta eſſentia mellis, quæ ingreditur aurum potabile, capite xij.

Quinta eſsẽtia ex chelidonia, ca. xiij.

Ex ſanguine humano, ouis, carnibus, &c. cap. xiiij.

Ex pomis, piris, & alijs fructibus, capite xv.

Ex floribus, herbis & radicibus, capite xvj.

Ex antimonio, cap. xvij. ¶ De ijſdem omnibus leges etiam apud Lulliũ lib. I. de quinta eſſ.

Quintã eſſentiam uini, aliqui uegetabilem Mercurium, item cœlum & clauem philoſophorum uocant. hæc, ut aiũt, omnis rei per tres horas in ipſa maceratæ uim attrahit. ¶ Io. Braceſcus per uinum rubeum à quo quinta eſſentia extrahẽda ſit, allegoricè aliud quippiam & metallicum intelligi putat, ut ſupra recitauimus, ubi de quinta eſſ. in genere egimus.

AQVA MIRABILIS QVAE *contrarium efficit quàm aqua vitæ: quæ Quinta eſſentia frigida appellari poteſt.*

Flo-

FLorum sambuci, florum ungulæ caballinæ quæ crescit super aquas habens magna folia & florem giluū: (aliâs florum nenupharis, quod placet, & sic Rogerius interpretatur) utrorumqꝫ libra. Seminis portulacæ, sem. lactucæ utriusque libræ tres, (aliâs, selibra.) Foliorum solani scrup. duo. (aliâs, solani, quantum de omnibus.) Debent autem hæc omnia recipi uiridia, & destillari septies, seruariqꝫ in terra ꝓfunda in uase uitreo. Hæc aqua in Sole cum calescit in meridie, uasa uitrea, uel lignea subtilia, imagines uel testas ouorum facit per aera uolare, (locus uidetur corruptus, aut res ipsa falsa:) Pannus ex ea madidus & in ignem proiectus, resilit, ab igne illæsus: & quicquid in ea intinctum fuerit, calorem ignis nō patietur. Nec ab igne læditur pānus in ista aqua madefactus, si aqua uitæ super aspergatur, & in ignem proijciatur, uel per candelā accendat̄. ardet enim, sed non consumitur, nec ullū ustionis uestigium in

panno relinquitur, Quod ſi pars huius aquæ ſub ardente Sole in ſcutella pona tur,& in aerem cum aſperſorio(uel a-ſpergillo,ut uocant) fundatur, nubem magnam & denſam efficit ſubito, & ca lorem Solis pro magno tempore miti-gat.Menſes ſiſtit,ſudorem prohibet,ap petitum excitat. doloré capitis ſedat, maximè ex calida cauſa,uel Solis adu-ſtione obortum. Cancrum omnino & integré ſedat.Deniq; multas& magnas uirtutes habet. ualet enim in calidis cauſis,ſicut aqua uitæ in frigidis.Quã-obrem uſus eius eſt in omnibus febri-bus tam acutis quám peracutis: in o-mnibus affectibus calidis, & oculo-rum doloribus & capitis ex caliditate. item ad tædium (faſtidium) ſtoma-chi.ad lupum, & fiſtulam, & dolo-rem lateris, & calefactionem membri uirilis ex coitu, & omnem paſsionem circa hæc membra genitalia ex qua-cunque cauſa calida. Et poſt partum mulierum perutilis eſt, ſi pannus ea intin-

intinctus ſuperponatur uuluæ, & ſuper locum paſsionis ſi paſsio fuerit extrinſeca: ſi uerò intrinſeca, ſumatur de ea, et per clyſterem in uterum immittatur. Si uitium in ſtomacho fuerit, ſumatur de ea ad dimidiam teſtā oui mane et ueſperi. Virgæ intrinſecus dolenti per ſyringem inijciatur. Ad obſtructionem uerò hepatis & lienis & alios affectus ex calida cauſa, linteum in ea madefactum ter die apponatur ad affectū latus. ſanguinem enim maximè purgat. Sed diligenter cauendū eſt ne pannus inde madidus ſuper ſtomachum reuoluatur.

Eiuſdem facultatis uidetur aqua in libello Raymundi Lullij de aquis deſcripta, his uerbis. Aqua compoſita ſecundum reſiduum (ut habet codex manuſcriptus, lego contrarium) aquæ uitæ: R. camphoram candidam, roſas, papauer album & nigrum, lactucam cichorium, portulacam, uiolas, ſolanum, capillos Veneris, cymba-

larium,ſemperuiuũ,uermicularem,roſtrum porcinũ,cardicellũ. Folia terenda terantur & deſtillentur.

De chelidonię eſſentijs omnibus extrahendis: quo exemplo induſtrius quiſque uti poterit ad aliarum quoque plantarum eſſentias extrahendas.

Per chelidoniæ quintam eſſentiam aliud quippiam allegoricè intelligi Ioan.Braceſcus putat,ut ſupra retuli ubi de quinta eſſ.in genere egimus.

Chelidonia (inquit Vlſtadius) uires innumeras poſsidet: & quinta eius eſſentia,quã hic elicere docebimus, etiã ipſum aurũ potabile ingreditur.Chelidoniam quum maximè matura eſt cũ herba, radicib. & floribus minutatim cócíſam ac in mortario contuſam,pone in cucurbitã terreã uitreatã. Cucurbita autem tota repleta,clauſa, & luto

ſepta

ſepta ponatur in fimũ equinum recentem per tres hebdomadas. Deinde impoſito alembico deſtilletur in Balneo M. igne admodũ lento, & exibit phlegma. Tum fæces extrahes, & ſuper marmore quám ſubtiliſsimè tritas in cucurbitã repones cum alembico cæco, & in Balneo M. per hebdomadẽ relinques, aut in fimo equino (pluribus diebus.) Deinde paulatim refrigerata materia, alembicũ roſtratũ impones, & in cineribus deſtillabis, ut capite decimo de ſeparatione olei ab ipſa terra diximus, & exibit aqua clara continens in ſe aerem & aquã. Separabis aũt aquam ab aere in cucurbita recenti per balneum M. modico igne: aſcendet enim phlegma, & oleũ remanebit, quod ſeruabis. Tunc iterũ fæces ſuper marmore conteres, & quatuor partes phlegmatis ad unã fæcum affundes, miſcebis, incorporabis, & in Balneo M. per ſeptẽ dies relinques, deniq; p arenã magno igne deſtillabis, & exibit phlegma primũ, de

inde aqua rubicunda, siue potius oleum quod est elementum ignis: à quo phlegma in Balneo Mariæ sæparabis, ut suprà. Cæterum fæces relictæ quæ nihil amplius præter terram continẽt, igne forti urgeri & ad calcem redigi debent per decem continuos dies, (nimirũ in calcinationis seu reuerberationis fornace, aut in ipsa fornace calcis ut capite 10. docuit.) Deinde iterũ tritæ sup marmore imbibantur cũ ipso phlegmate, & destillentur per alembicũ, donec in illa materia uideas paruos lapillos albos instar salis. Et hoc ipsum sal iterum dissoluatur cum aqua ex qua destillaueris: & postea iterum destillabis: idque toties repetes, donec ipsa terra amittat omnem impurum & terreum colorem, & ad album deducatur, (ad albedinem ceræ:) Et sic terra erit rectificata. Debent autem reliqua etiam elementa rectificari, ita ut singula septies destillentur, aeri quidem & igni ad singulas uices affundendo phlegma

gma & poſtea ſeparando, ut prædi-
ctum eſt. Quum autem faciliori uia id
facere uolueris, diſſoluatur quodlibet
elementum cum aqua ſua per partes
æquales, (& cætera: quæ omitto, quód
obſcurius tradita ſint.) Eſt etiam alia
uia ſubtilior redigendi quodlibet ele-
mentum in ſuã perfectionem ſeu quin-
tam eſſentiã: ſed præſupponitur, quód
elementũ quodq; prius iuſtificatũ ſit.
Deinde ponatur in uas circulatorium
in fimo equino, aut in balneo Mar. per
dies xxx. Tunc iterum deſtilletur. Sic
corpus ipſum tanquam materia craſſa
permutabitur in ſpiritũ uel ſubſtantiã
ſubtiliſsimam. Sunt qui idem facilius
efficiunt, accipiendo quatuor partes
terræ, & unam partem de uno quatuor
elementorum quodcunque uoles, &
digerendo modo prædicto, & circu-
lando per dies xxx. ſic quoduis elemen
tum in quintam eſſentiam permutant.
Materia autẽ ſatis circulata iudicatur,
quum quinta eſſ. ſuper reliquam ma-

tertiam innatat. ¶ De uiribus ſingulorum chelidoniæ liquorũ. Elementum aquæ prodeſt ad omnes ægritudines corporis, calidas & frigidas. Temperat etiã omnes uenas circa cor, & omne uenenũ à corde expellit. Omnes qui pulmoni accidunt morbos curat. Sanguinẽ purgat, & hominẽ præſeruat ab omni corruptione uirtutis naturalis. Prodeſt in ſumma omnibus ęgris in quocunq; morbo.

Elementũ aeris, oleo ſimile, iuuenũ uires & uenuſtatẽ confirmat & auget, ſi interdũ cum cibo utanť: omnẽ enim ſanguinis putredinẽ prohibet. Adurit (Conſumit) & expellit omne phlegma ſalſum, & tollit melancholiã & omnẽ bilis aduſtionẽ.

Elementũ ignis quantitate grani tritici cũ uino optimo permixtũ, & infuſum in fauces hominis ægroti, imó etiã ſemimortui, omnes uires corporis reſtituit & recreat. penetrat enim uſq; ad cor, & ipſum calefacit, et expellit oĩa

uenena

uenena & omnes humidas ſuperfluitates à corde. Lullius cũ quinta eſſentia uini infundit huius olei guttulã, ut moribũdos aut deſperatos reſtituat intra uigeſimam horæ partem.

Sunt qui alio modo breuiore quintam eſſentiam à chelidonia extrahant. Chelidoniã cum radice & flore minutatim ſcindunt, ponderant, & aqua fontana ſuper eam infuſa decoquunt donec ad idem pódus reducatur. Deinde in pila lapidea terũt, & ſuccum expreſſum linteo à fæcibus purgãt, reliquum ad mellis conſiſtentiã decoquunt. Poſtea in cucurbitã ponũt, ita ut repleatur dimidia: & in balneo M. deſtillãtes, aquã ſeu phlegma colligũt. Deinde uaſe in cineres trãſlato, oleũ aerium excipiunt. cui cũ ſupernatans alterũ olei genus uiderint (aucto nimirũ igne,) aliud uas recipiens, ſupponunt, in quo ignis elementũ colligitur. Horum liquorum unumquéq; rectificare oportet, ut idoneus ſit remedijs corporis humani:

nempe ſepties repetita deſtillatione, aquæ quidem ſeu phlegmatis in Balneo M. ita ut ſingulis uicibus cucurbita diligenter lauetur (purgetur) à fæcib. remanentibus, quæ admiſceri debẽt elemento terreo poſt ignei liquoris deſtillationẽ relicto in cucurbitæ fundo. Similiter aerẽ rectificabis ſeptena p cineres deſtillatione, admiſcẽdo fæces cum terra. Deniq; liquorem ignis ſimiliter. (Materiã uerò terreã, ita ut in ſuperiore modo dictum eſt.) His ita paratis uires attribuunt, eaſdem quas ſupra ſcripſimus, ſingulis: quas nihil attinet repeti: ea tantum in quibus differunt, adſcribemus. Aqueus chelidonij liquor omnes à pectore calores & uenena pellit. Pulmonis & hepatis obſtructionibus prodeſt. Humorem enim & phlegma ſuperfluum conſumit. Deniq; hominem intra dies nouem ab omni infirmitate liberat. Aerius liquor non atram bilem, non amaram, nec phlegma in corpore humida obtinere ſinit.

Sangui-

Sanguinem auget,& in omnes corporis partes eum diſtribuit penetratione ſua.quamobrem hoc oleo utentes sæpius uenam incidunt. In periculo amittendi oculi ſi per xxx.dies una aut altera gutta quotidie inſtilletur, mirificè prodeſt. Liquor igneus multò efficacior eſt aqueo & aereo, & iuuat ubi illi fruſtra tentati ſunt. Iuuentutem conſeruat,ſenectam uegetam & iuuenilem reddit,cor recreat: & cum aqua ſiliginis ſumptus dicitur eſſe elixir uitæ. Porro terrea materia rectificata per diſſolutiones, coagulationes, & calcinationes,& ſubtile ſal terræ, quo cum omnia metalla in lapidẽ conuerti poſſunt, & omnes ſpiritus figi habentes humiditatem radicalem. Nutrit etiam leproſos.Ex hoc philoſophi priſci lapidem fecerunt quem philoſophicũ uocát. Modus liquores prædictos intra corpus ſumẽdi,huiuſmodi eſt. Tres guttas ignis chelidonię,tria cochlearia aquæ roſarum,modicum cochleare de

aere ſanguineo (liquorum aerium intel ligo,) permiſce, & propina ieiuno: ſi affectus eſt calidus, cum uino: & ſi homo exceſſerit annum uigeſimum quartum, cum aqua uitæ. In febribus autem calidis, nullo modo ſumi debet; Hæc omnia Vlſtadius.

De quatuor elementis extrahendis à chelidonia, & à folijs LAVRI, uide etiam Io. Ganiueti librũ qui Amicus medicorum inſcribitur, differentia 4. capite 7.

Quomodo extrahatur Quintum eſſe à fructibus, ut pomis, piris, prunis, ceraſis, caſtaneis, &c. ex Vlſtadio.

Fructus minutiſsimè cõciſos & contuſos in mortario terreo, (lapideo,) miſce cum decima parte ſalis communis. Deinde in cucurbita cum alembico cęco pones in fimo, ut ſupra dictum eſt de ſanguine humano, &c.

Ex

Ex florib. herbis, radicib.

Plantas bene maturas collige, cœlo ſereno, Luna creſcente & iam ferè plena: purgatas minutiſsimè diſcinde, & in pila marmorea contunde cum decima parte ſalis. & in circulatorio ſeu alembico cæco fermentabis in fimo equino per menſem. Deinde in alembico roſtrato deſtillabis in Balneo M. augendo primum ignem uſq; ad tertium gradum. Tum fæcibus è cucurbita extractis & minutiſsimè tritis, aquã deſtillatã rurſus ſuperinfunde, & rurſus putrificata in fimo ut prius, tandem deſtillabis, ignem minuendo per gradũ medium. Deinde iterum teres fæces, &c. ut prius, & deſtillando rurſus minues ignẽ per mediũ gradum. Putrefactio quoq; decreſcat ſemper per mediũ gradum: nempe ita ut in ſecunda digeſtione putrefiat per dies uiginti & unũ, in tertia per dies quatuordecim, in quarta per dies octo. Quarta autem deſtillatione peracta ponatur in circulatoriũ

(ſupra infráque clauſum et largũ, in medio anguſtũ cum breui roſtro cauo ex ſum̃a inferioris uentris parte ſurſum tẽdente:) & digerat in fimo uel balneo cũ igne primi gradus: uel in Sole, aut uinaceis, per menſem. Euadet autem liquor tanto nobilior, quanto ſæpius deſtillatur. Et ſic habes quintam eſſentiam: quæ tamẽ efficacior fuerit, ſi ex herbis, ſeminibus uel radicibus deſtillaueris aquã: & eam rurſus infundas ſuper fæces ſuas, digerasq́; per ſeptem dies: & poſtea deſtilles per cineres, prorſus eodem modo ut ſupra de chelidonio dictum eſt: ut ſingula elementa ſeorſim habeantur, & quidem rectificata.

De quinta eſſentia ex ſanguine humano, ouis, carnibus, & melle.

Quinta

Quinta eſſentia quomodo eliciatˆ ex SANGVINE HVMANO, OVIS, ET CARNIBVS, lege apud Vlſtadium capite 14. Additur eis pars decima ſalis, cum quo bene miſcentur, putrificantur, & deſtillantur, idq; quater alternis uicibus: & demum circulatione longa perficiuntur, donec ad ſummam odoris ſuauitatem & ſubſtantiæ ſubtilitatem perueniant. meminit & Lullius lib.1.canone 4.de quinta eſſen.ſed illic addendum eſſe ſalem codices impreſsi omiſerunt, Videtur autem ſal rectè addi humidis reb.deſtillandis, illis ſcilicet quæ facile putreſcerent, quales præcipué animalium partes ſunt.

Aqua pretioſiſsima Alberti Magni, ut in libro quodã manuſcripto reperi. Sanguinem hominis ſani deſtilla per uitrum tanquam aquam roſarum, Hac illita omnis corporis infirmitas ſanatur: et potu eius quicunq; internus eſt morbus. Exigua eius quantitas ſumpta omnibus uiribus exhauſtos reſtituit.

paralyſin efficaciter curat:& ab omni futura ægritudine præſeruat.In ſumma omne morborũ genus curat. Ego uerò neq; ex ſanguine humano remediũ hominib. fieri probare poſſum, quod etiam ſi ratio & experientia ſuaderent, religio tamen prohibere uidetur, præſertim in tanto remediorum numero, &c.Sed neq; ipſa præparandi ratio placet,in hac Alberti aqua,ſi modo ei⁹ eſt, cum ſemel tantũ & ſimpliciter deſtillari iubeat. Plus rationis habet quæ ſequitur compoſitio, ipſa quoq; in eodẽ libro manuſcripto mihi reperta.

Oleum ſanctum ſiue oleũ uiuũ, quód uitã hominis conſeruet, Hugonis Gordonij,quo ille plurimas grauiſsimas ægritudines curauit. Sanguinis rubicũdi de homine ſano uel hominibus ſanis,ætatis annorũ uiginti quinq; aut triginta,libræ tres.Spermatis ceti,medullæ bubulæ,utriuſq; libra. Deſtillentur in alembico bene lutato:et exibit aqua prima alba, altera pallida, tertia flaua,

quarta rubea & craſsiuſcula. Oleũ ſic deſtillatũ cum Luna pariter creſcit decreſcitq́, quamobrẽ ſanctum cognominant. Quòd ſi ægroto qui & uires omnes & loquẽdi facultatẽ amiſerit tres guttas cum uino perexiguo infuderis, mox & loquet̃ & ualidior erit. Si quis quotidie huius olei guttã cum cochleario uini biberit, animo alacri & corpore per omnia membra robuſto euadet: & ſenectutẽ prorogabit quàm fieri poteſt longiſsimè, nec ab ullo ueneno lædetur. Curat etiã fiſtulas, fracturas ueteres & chronica ulcera, ſi uini lotione prius ſicciora euadant. Vulnera recentia triduo ſanat illitu. Ficos ani internos externosq́ curat. Medetur uarijs affectibus, lepræ, morpheæ, paralyſi, & alijs, ſi quis ieiunus gutta cum uini albi cochleario biberit.

Nonnulli multũ gloriantur de ſanguine humano ſublimato, ut quidam Bartolemeus de Montagnana Paduæ faciebat, ſed certè ipſum præparare ne

ſciebat, quo ſi uti uolueris, facias ſic. Sanguinem de ſanguineis iuuenibus bono uictu utentibus recens extractum, quieſcere permitte: & aquam ſupernatantem abijce. deinde cũ modico ſalis triti fortiter agita, & in uaſe diligenter occluſo (lutato) reconde in fimo equino per quadraginta dies. demum deſtilla aliquoties, ſuper fæces ſemper aquam refundendo. Vltimò uerò habebis aquam mirabilem, quæ cum zulapio aliquo mixta hecticis ſummopere conducet. Fiet autem melior, ſi poſt deſtillationem rurſus quadraginta dies in fimo maceretur. Licebit etiam cum ſanguine alia remedia hecticis ſalubria admiſcere, Guaynerius.

De quatuor elementis extrahendis à ſanguine humano, uide Io. Ganiueti Amicum medicorum 4.7.

De ſanguine humano ſimpliciter deſtillato lege Brũſuicenſem in libro Germanico deſtillationũ: Idem hanc aquã &

& excrementi humani, ſi miſceantur, mirabilia quædam efficere ſcribit. Mihi animus ab huiuſmodi remedijs abhorret.

Io.Braceſcus per ſanguinem humanum allegoricè aliud quippiam & metallicum ueteres inſinuaſſe putat, ut recitaui ſupra ubi de Quinta eſſentia in genere ſcripſi. Vlſtadius capite decimo Cœli philoſophorum docens quo modo fiat quinta eſſentia uini, ſingulis elementis ſeorſim abſtractis: Et hoc (inquit) quod in ſeptima deſtillatione eſt deſtillatum, appellatur ſanguis humanus, quem chymiſtæ maximè inquirunt, & eſt ipſe aer, Hæc ille. Videtur autem aeris liquor qui in pleriſque deſtillatis oleoſus eſt, ſanguinis humani nomine appellari, quoniam corpus noſtrũ ex quatuor humoribus tanquam elementis conſtat. ex quibus ſanguis aeri comparatur, calidus, humidus & pinguiuſculus, &c. Ioan.Braceſci uerò ſanguis humanus metallicum

quiddam eſt à calore ſic dictum.

De extrahēda quīta eſſentia à MELLE, quæ intrat aurum potabile, lege Vlſtadium cap. duodecimo: & capit. uiceſimoſecūdo; ubi & modos diuerſos præſcribit ad triplicē aquā mellis colligendam, & facultates addit: de quibus capite duodecimo nihil dixerat, & duas tantū aquas diuerſas elicere docuerat.

De quinta eſſentia metallorum.

Io. Braceſcus in dialogo Raymundi & Demogorgonis, cū aſſeruiſſet quintam eſſentiā humanæ uitæ ſeruandæ & extendendæ utilem, non aliunde q̃ ex ſolis metallis haberi poſſe, ſubdit tandem. Cum aūt ſecundum opinionē philoſophorū ueterum ſingula metalla ſecundum ſimilitudinē, uirtutē, nomen, colorē, & proprietatē in omni metallo ſint comprehēſa, ut apertè demonſtratum eſt in libro expoſitionis librorum Gebri: igitur & hæc noſtra medicina quamuis

quãuis ſolummodoab uno aliquo metallorum extracta fuerit,habebit tamẽ nihilominus uirtutẽ omnium metallorum & planetarũ,& uirtutẽ ſuper totũ corpus humanũ ſanandi plures infirmitates curabiles. Idem uoluit ſignificare Io.de Rupeſciſſa de humiditate noſtra radicali loquens, & de quinta eſſentia ſub nomine aquæ uitę.dicit enim aquã ardentem bonã in ſe cõtinere omnium metallorum uirtutẽ, & nõ aquam eſſe uitis,ſd uitæ,quia uitã hominibus donet.Qui hac de re plura cognoſcere uolet & clarius,legat eiuſdẽ Braſceſci dialogum quo Gebrum interpretatur.

De quinta eſſentia extrahenda ab antimonio,plumbo,ceruſſa,ex Vlſtadio.

Eſſentia quinta ex antimonio ſic fit. Pulucrẽ antimonij ſubtiliſsimũ incorpora cum aceto acerrimo deſtillato,& relinque donec acetum in colorẽ ma-

ximè rubicũdum uertatur. Deinde colabis acetum, & in uaſe puro aliud acetum deſtillatum antimonio ſuperinfundes, & pones ſuper ignem modicum donec acetum coloretur. Hoc toties repetes, donec acetum deſinat colorari. Quicquid uerò eius coloratum fuerit, per alembicũ deſtillabis in cineribus: defluet autẽ primo acetũ ipſum: poſt hoc uidebis egredi materiam mille colorum. & hæc eſt illa quinta eſſentia quæ à philoſophis appellatur plumbum philoſophorum, & à quibuſdam lac uirgineũ, (differt tamen ab illo de quo infra dicetur, inquit Vlſtadius.) & ferè oleum benedictum colore refert. Hanc pones in pellicano ut circuletur per dies quadraginta. Vulnera exiccat, & utilis eſt ad omnes plagas loco balſami. nam facile & citiſsimè omnia uulnera curat: et apoſtematis omnibus mirum in modum confert.

¶ Quin etiã ex plumbo uel ceruſſa extrahitur quĩta eſſentia ſicut ex antimonio,

nio,ſuperfundẽdo acetũ deſtillatũ per digitos quatuor.poſtea in fimo digeratur,ut dictum eſt de quinta eſſentia herbarũ & florum.Deinde deſtillet̃, & primo uidebis aſcẽdere ipſum acetũ: poſt ipſum,liquorẽ quendã oleo ſimilẽ. Et hoc etiam appellat̃ oleum plumbi, ſiue quinta eſſentia plũbi,& habet in ſe quãdam dulcedinẽ ſicut oleum antimonij. Valet aũt contra omnes combuſtiones ignis & aquæ calidæ, ut contra impetiginem & ueſicas cholericas. Notandũ tamen eſt,ceruſſam prius debere ablui ſæpius cum aqua roſarum, colãdo per pannum lineum,donec nil in ipſo remaneat de puluere ceruſſæ.Deinde exiccata uſui reſeruetur.Sic fieri iubet Bulcaſis,& Ioannes de S.Amando ſuper Antidotario Io.Meſuæ.

De extrahenda quinta eſſentia ex metallis diuerſis, ut auro, argento, plumbo, ſtanno, uitriolo, ferro, cupro, ſulfure, auripigmento rubeo, ſandaracha, antimonio & marchaſita

plumbea, qui uoluerit leget apud Lulli um in libro de quinta eſſentia.

Spiritus ſiue quinta eſſentia VITRIOLI laudatur à quibuſdã aduerſus comitialem morbum & apoplexiã. Spiritus AVRI ad uitia iecoris. Spiritus BERYLLI aduerſus renum aut ueſicæ calculum. Sed de his & alijs quibuſdã infra dicem⁹ inter olea metallica & alibi.

DE AQVIS VITAE *compoſitis.*

AQuæ uitæ compoſitæ propriè dicuntur, ubi remedia quædã in ipſa aqua uitæ macerata & ſimul deſtillata fuerint: Minus propriè ubi poſtea adduntur, nec deſtillant ſimul. Sunt & aquæ uirtutũ ſeu aureæ dictæ, ubi remedia non in aqua uitæ, ſed in uino prius macerata deſtillantur, de quibus infra ſcribimus: & harum quædam plurima cum iſtis quas hîc deſcribimus cómunia habent, niſi quòd minus uehementes

tes minusq́ calidæ & ſiccæ ſunt.

Aquæ uitæ quędam ſimpliciter remedijs in aquam uitę infuſis fieri iubentur: aliæ in aquam uitæ ter quatérue deſtillatã. Sunt quibus etiam tempus infuſionis ſeu digeſtionis præſcribit, ut dies xiiij. &c. Quædam initio trita immittuntur: alia integra, teruntur autem poſt dierum aliquot fermentationem. Sunt quæ ſemel tantũ deſtillentur, aliæ bis aut ter. Et quædam in Balneo M. tãtum: aliæ in Balneo M. ſemel & iterum, tertiò uero per cineres, ut quam Vlſtadius deſcribit cap. 46. licet illic infuſio tantũ in uino fiat. Apud eundẽ cap. 44. Aqua uitæ ter deſtillanda deſcribitur, cuius prima aqua dicitur Benedicta, ſecunda Aqua uitæ, tertia mater balſami. Rurſus quarundã deſtillatio ſic repetitur bis aut ter, ut aqua prius deſtillata ſemper iterũ refundatur ſuper fæces, ut apud Vlſtadium capitib. 49. & 56. Item aliæ lento igne in Balneo M. detrahi iubentur: aliæ in eodẽ ualido igne, ut de-

ſcripta Vlſtadio cap. 46. Nonnunquã in prima deſtillatione herbæ tantum recentes & ſemina recentia ponunt cum aqua uitæ: à quibus extractæ aquæ poſtea adduntur ſicca odorata, aromata & alia, item mel, & iteratò deſtillantur. deinde ambra, moſcho & camphora adiectis, tertiò alembicum ſemper inuoluendo cum pannis madidis ex albumine ouorum cum farina: Vide Vlſtadium capite 51. & 56. Quod ad materiam, nulla feré ſine aromatibus componitur. pleriſque etiam herbæ quædam odoratæ adduntur. quibuſdã & flores & ſemina. interdum & aquæ aliæ deſtillatæ : Item uinum maluaticum, mel, ſaccharum, ficus. quibuſdam deniq; aurum integrum: ego niſi extinguatur in liquore, fruſtra adhiberi puto. Sed hæc omnia clarius exemplis patebunt. Vlſtadius Aquas uitæ compoſitas numero quatuordecim deſcripſit, quas nos breuitatis ſtudio omittemus. Aqua uitæ cum aromati-

romatibus & melle, &c. quater destillanda in Balneo Mariæ legitur apud Vlstadium capite 53. & alia similiter, sed sine melle, capite 54.

Mirabilem quandã aquam uitæ describit Vlstadius cap. 56. Primum uaria medicamenta recentia iubet digeri in Balneo Mariæ per dies quatuor infusa in aqua uitæ: deinde destillari in cinere igne lento. Postea aromata & alia sicca addit, & per dies quatuordecim digeri iubet. ac iterum destillari in Balneo Mariæ. Deinde addit camphoram, rhabarb. crocum, ambram, & moschũ. Quòd si aquam inquit, adhuc meliorem desideres, adijce pretiosos quosdam pulueres seu species confectionũ diambræ, diamoschi, diamarg. &c. & ducatos aliquot optimi auri cũ sacchari selibra: & tribus diebus in tepida aqua Balnei Mariæ digeres, postea destillabis per filtrum in uitris retortis, bene lutatis, ita ut unum uitrum altiore situ sit quàm alterum. Et hæc

aqua uitæ (inquit) excellentiſsima eſt inter omnes alias.

Aqua uitæ, contra pleroſq; morbos auxilium. In aqua uitæ quater deſtillata impone roſmarinum, cinnamomum, caryophyllos, zinziber & macis, & duos aut tres florenos aureos, quib. hac ratiõe nihil decedit. Quater deſtillata utere mane & ueſperi ante ſomnũ. Varia morborũ genera depellit, & iuuẽtutem reſtaurat.

Aqua uitæ in qua maceratus ſit roſmarinus quid poſsit, uide infra in Oleo roſmarini.

Dianthos facti cum ſaccharo, uncias tres pone in trib. libris uini per triduũ uel in aqua uini deſtillata ſemel pro ſenibus, (ea ſcilicet quæ prior manat, nó quę poſterior:) pręterea deſtilletur per filtrum. Quidam in alembico deſtillãt, & ſeruant ad uſum. Alij miſcent roſatæ nouellæ partem ternam, ut remittãt caliditatem & ſiccitatem dianthos.

Aqua uitæ contra peſtem. R. Rutæ ſaluiæ,

ſaluiæ, florũ lauendulæ, maioranæ, abſinthij, roriſmarini, roſarum rub. cardui bened. pimpinellæ, tormentillę, Valerianæ, granorum iuniperi, baccarum lauri, terræ ſigil. boli Armeniæ præpar. ana drach. duas. Dictamni, angelicæ, biſtortæ. corticum citri, meliſſæ, zedoariæ, inulæ camp. gentianæ, rhapontici, ana drach. tres. Coriandri pręp. florum borraginis, buglosſi, ſandali albi & rubri, ſeminis acetoſæ, baſilici, rhabarbari, ben albi & rubri, granorũ paradiſi, piperis, ana ſeſquidrachmam. Zinziberis drach. duas. Cinnamomi, croci, ſpecierum confectionis contra peſtem, electuarij liberantis. elect. de gemmis, diamoſchi dulcis, diacameron, diambræ, diarhodon abbatis, lætificantis Almanſoris ana drachmam. Calami arom. caryophyllorũ, macis, nucis moſch. cubebarũ, cardamomi, galangæ, agallochi, ana ſcrup. duos. Oſsis de corde cerui, ſpicænardi, cãphoræ ana drach. ſemis. Folia auri octo. Moſchi ſemiſcrup. The

riacæ electæ unc. quatuor. Mitridatij unc. duas. Vini ſublimati rectificati mẽſuras duas. Deſtillentur per alembicũ.

Aqua uitæ contra peſtem, à quodã noſtri temporis medico Solodori in Heluetia anno Domini 1547. magno & mirabili ſucceſſu comprobata, ita ut uix decimus quiſq; ex infectis qui eam ſumpſerunt, perierit.

R. Margaritas optimas, hyacinthum oriẽtalem, matrem perlarum, corallos albos & rub. de ſingulis uncias duas. Vnicornis cornu ſeſcunciam. Croci, myrrhæ, boli Arm. terræ ſigillatæ, zedoariæ Venetæ, ligni aloes, eboris, Mithridatij, Theriacæ Alexandrinæ, cinnamomi electi, ben albi & rubei, corticum citri & ſeminum, ſingulorum uncias duas. Sandalorum omnium, de ſingulis ſeſcunciam. Oſsicula de corde cerui numero duodecim. Granorum

rum pęonię,baccarum iuniperi, utrorumque numero ſexaginta. Conſerug bugloſſę unc. duas. Radicum tormentillę, dictamni uulgaris, inulę, aſtrantię, chelidonij, Libyſtici uulgaris, morſus diaboli, ari, Valerianę, ſaxifragę illius quam Germani bibinellam uocant, angelicę, de ſingulis iſtarum ſtirpium radicibus unc. duas. Saluię, ſcabioſę, rutę, mentaſtri, pulegij, centaurij minoris, abſinthij, roſarum alb. & rubr. de ſingulis manipulum. Liquorum deſtillatorum, roriſmarini, gentianę, meliſſę, betonicę, roſarum ſylueſtrium, ſonchi ſiue cicerbitę quã noſtri carduum anſerinũ uocant, cardui benedicti, hyſſopi, florum borraginis, plantaginis maioris, iridis, ſingulorum uncias quinque. His ad hunc modũ collectis, mox liquores deſtillatos, ut decet, in balneo Mar. miſcebis cum optimo uetere uino Alſatico, aut potius cum aquę uitę ſexies deſtillatę libris quatuor, in ualida cucurbita uitrea menſurarum

quatuor capace: quam bene lutatam ꝑ quadriduũ in Balneo M. reliques. Deinde hyacinthos, corallos, margaritas & matrem perlarũ in calcem rediges igne urendo, & ſuper marmore conteres diligentiſsimè ita ut nulla amplius aſperitas tactui ſe offerat. Hunc puluerẽ in uaſe aliquo impones, & cum aqua roſacea dilutum defundes: & quicquid aſperiuſculũ remanet, quod non miſcetur cum aqua iterũ teres & denuo dilues. Corallos quidẽ tritos liceret per dies quatuordecim in ſucco berberis impoſitos in aquam reſoluere, qui modus melior uidetur. Poſt hæc, radices mediocriter contundes, & ſimiliter iuniperi & pæoniæ ſemina: herbas uerò diſcindes. Deinde in ualidam cucurbitam uitreã ſex menſurarũ capacem immittes herbas, radices & gemmas cum roſacea dilutas, & ſuperinfundes aquã uitæ quæ cum liquoribus ſtillatitijs in Balneo M. digeſta eſt. & luto ſapientiæ munitam cucurbitã impones in foueã
quam

quam in loco humido excitâris, ut in cella aliqua ſubterranea, altitudine duorũ cubitorum, longitudine & latitudine ferè quatuor cubitorũ, quam ſimo equino & calçe replebis alterno ſitu ſtratorum, ut uocant, ita ut pedes duos ſupra foueam emineant. In huius medio cucurbitam relinques per menſem. Deinde paulatim remoto ſimo auferes eam, et materiã quam continet deſtillandam, in ſex minores cucurbitas diſtribues, & in Balneo M. deſtillabis, igne tam lento ut ab unius guttę ad alterius delapſum decem unitates ordine numeres. Omnino enim cauẽdum eſt, ne iuſto calidius ſit Balneũ. Peracta deſtillatione fæces in ſingulis cucurbitis relictas rude ſiue bacillo aliquo mediocriter agitabis, & aquam à ſingulis detractã denuò ſuperinfundes, ac iteratò deſtillabis igne lento, ut prius. Hac etiam deſtillatione finita, fæces omnes effunde: & liquores in ſex cucurbitis collectos diſtribue in duas cucurbitas,

quarum utraq; tres menſuras capiat,& in Balneo Mariæ leniter deſtilla. Sic habes theſaurum & incomparabile aduerſus peſtem remedium. Vſus eſt eius tum ad præſeruandum. tum etiam ad curandum, imperato ſudore poſt eius potum. Cum primum autem aliquis ſe peſte infectum ſenſerit,(modo ne poſt uiginti quatuor horas id fiat,poſt enim id tempus nulla aut minima remediorum ſpes,)ſemuncia huius liquoris epota, in lecto mediocriter opertus ſudorem expectet, in cubiculo,ubi aeri aditus ſit excluſus. Incipit autem ſudor ferè poſt ſeſquihoram.& perferri debet ut minimum tribus horis: præſtabit autem ſi paulò plus uel quatuor horis ſudetur, nullo interim potu admiſſo, & facie ſubinde abſterſa linteo. Poſtea paulatim remotis ſtragulis & abſterſo corpore, cum ſurrexerit æger,hordeum coctum, aut paucam toſtam farinam a-

renæ

renæ in iuſculo edet admixto aceto roſaceo, aut ſimplici. quod etiam per dies octo ſemper admiſcebitur cibis eius. Pro potu ſumet hordei decoctum cum paſſulis & glycyrrhiza, bene refrigeratum, quantum libuerit. & uino per tres aut quatuor dies abſtinebit, poſtea diluet aqua. Cibo igitur poſt ſudorem ſumpto, lectus nouus ægro parabitur, aut permittetur ei pro arbitrio in cubiculo, ſed abſq; aere, uerſari, per tres quatuórue dies. Quòd ſi à ſudore internum calorem ad huc perceperit, bibat liquorem deſtillatum ex refrigerantibus, ut papauere erratico, moris, intybis, floribus ſambuci, aut acetoſa. Et ſi inter ſudandum, ut ſæpe fit, anthrax aut bubo exoriatur, hoc remedio utêris. Cepam parte aliqua reſcinde, excaua, & in cauum impone theriacam, tormentillam, dictamnum, diligenter trita, partibus æqualibus, & partem reſciſſam repone, & inuolue ſtuppa hu-

humida,& ſub cinere per ſex horas aſſa to:tum in pila tritam, per linteolum aceto roſaceo affuſo exprimito. Inde madidum linteolum loco impones, & quoties inaruerit, rurſus madefacies. Quòd ſi quis ſemel in menſe ſemuncia huius liquoris pota ſudauerit, præſeruabitur. Proderit etiam ſi quis quotidie mane unam aut alteram guttam ore aliquandiu retinuerit.

Aliam aquam uitæ tum ad peſtem tũ alios morbos cõmendatam deſcribit Vlſtadius cap.46.

Aqua uitæ ſeu quinta eſſentia, cuius præſentaneus eſt effectus aduerſus uenena, præſertim ex animalibus morſu ictúue relicta, à Matthæolo Senenſi deſcripta libro 6. cõmentariorum in Dioſcoridem. Libra antidoti noſtræ iam deſcriptæ, (cuius deſcriptionẽ nos breuitatis cauſa omittimus, licebit autem eius loco ponere optimã theriacã, uel Mithridatiũ uel aliam efficacẽ antidotum) & libra ſyrupi de corticibus citri, miſcean-

miſceantur cũ libris quinq; aquæ uitæ toties deſtillatę, ut ad quintam eſſentiã peruenerit, & ponãtur in cucurbita uitrea duplæ capacitatis, (hoc eſt librarũ quatuordecim) & eam bene lutatã tan diu leniter commoueto, donec antidotus tota reſoluatur & miſceatur cum liquore. Sic per menſem relinques, bis in ſeptimana ſimiliter mouens aut agitãs. Exacto menſe aquã claram, quæ ſupra antidotum in fundo ſubſidẽtem aſcendit, paulatim & leniter defundes in aliud uas uitreum, & optimè obſtructum reſeruabis. Hic liquor tam efficax eſt, quod innumeris experimentis mihi cõſtat, ut ſi media eius uncia è uino bibaẽ, aut cum aliqua aqua deſtillata idonea, aut etiã per ſe, hominẽ ueneno ex morſu ictúue cuiuſcũq; animalis infectum reſtituat, etiãſi & uocem & ſenſus iam amiſerit, & magna cũ admiratione omnium reuocet. Vt plurimũ etiã humores iam infecti uomitu redduntur. Eadem uis eſt contra uenena quæ quis in

cibo aut potu ſumpſerit. Eſt enim huius liquoris uis adeó ſubtilis & efficax, ut uel momento temporis omnés corporis uenas penetret. Similiter etiam alijs multis & diuerſis affectibus medetur, ut eruditus quiſque medicus per ſe æſtimabit: imprimis uerò peſtilentiæ reſiſtit, tum præſeruando tũ curando infectos, Hæc Matthæolus.

Aqua uitæ ad colicam affectionem. In menſuram aquæ uitę rectificatæ immittes cinnamomi ſemunciam, nuces moſchatas duas aut tres, caryophyllorum ſcrupulos duos. ſingula trita, diei ſpatio. & deſtillata inde aqua in alembico uitreo, cochleare plenũ ægro propina, Andreas Furnerius.

Aqua uitæ Georgij à lapide. Cinnamomi, cubebarum, zinziberis, nucis moſchatę, caryophyllorum, galangę ſingulorum uncia, Saluię recentis uncię quatuor. Vini ſublimati ſexies ex uino optimo & non ex fæcibus.

bus, ad pondus omnium, id eſt unciæ decem. Deſtillatæ per alembicum aquæ quotidie tantum ſumi debet quantum auellana caperet. Hac uſum aiunt M. Gallum phyſicum Caroli imperatoris, & uixiſſe annis 124.

Aqua uirtutum nobiliſsima, auro & argento præferenda, ex libro quodam manuſcripto. Caryophyllorum, cinnam. macis, galangæ, zedoariæ, baccarum lauri, granorum paradiſi, ſingulorum ſemunciam. pulegij, ſaluiæ. hyſſopi, rutæ, betonicæ, ceri folij, camphoræ, ſerpentinę, ſing. ſemunciam. granorum iuniperi, ſem. fœniculi, ſem. petroſelini, ſem. aquilegiæ, ſileris montani, florum coſti, ſem. apij, herbæ paralyſis, caſtorei, ſing. drachmas duas. Libyſtici, ſpicænardi, cubebarum ana unciam. pimpinellæ uncias duas. diatr (legerim, dianthos) drachmas duas. Hæc omnia in uino deſtillato per dies quatuordecim, deinde colabis uinum, ſpecies conteres & rurſus admixtas

uino per dies octo relinque & destilla: & tandem inijce aliquot folia saluiæ recentia. Vires ei attribuuntur eædem omnes quas supra scripsimus in aquis uirtutũ, quæ circiter uiginti uni ex eis attribuuntur: Sanitatis conseruatio, iuuentutis restauratio, & aliæ, quæ etiam ferè simplici aquæ uitæ rectificatæ adscribuntur.

Aqua uitę quędam in libro quodam manuscripto cõtra lepram & pestilentiam commendatur: ad cuius compositionem fumus terræ, urtica minor, folia bedeguar, in uino macerãtur in Balneo M. per mensem, deinde destillãtur iniecta etiã auri in puluerẽ redacti drachma. deinde additur uinũ destillatum quod cum pipere sit decoctũ, ut æqua sit utriusq; liquoris portio: qui iuncti & per octo dies simul in balneo M. macerati iterũ destillant. Huius aquæ cochleare quotidie mane bibi iubet per mensem, & loca leprosa inungi. Purgari ea sanguinem aiunt, & congelatum

dissolui,

disſolui, & totam corporis temperiem inde mutari: & ſi credere fas eſt, omnes feré morbos curari.

Aqua uitæ Empirici cuiuſdã, ad diuerſos morbos peculiari quodã & egregio apparatu cõpoſita. Pedis cor uini, iuæ moſchatæ, ſaluiæ, turionũ ebu li, betonicę, hyperici, chamędryos, ſam ſuchi, chamæpityos, origani. pulegij, hyſſopi, rutæ, caryophyllatæ, gentianę ariſtolochiæ rotundæ, ſingulorũ mani pulus ſeſqui. Polypodij, ſchœnoanthi, ſpicæ, caſsiæ ligneæ, folij, ſingulorum drachma. Baccarum lauri drachma ſemis. Chamæmali drachmæ duæ. Nucleorũ perſicorũ, balſamitæ, pimpinellæ, chelidoniæ, agrimonię ſingulorum unciæ duę. Roſmarini uncia. Dictamni tormentillæ, ſcabioſæ albæ, ſingulorũ unciæ quatuor. Seminis bardanæ ſeſcũ cia. Aniſi, fœniculi, ſerpylli, alkekengi, granorum iuniperi, petroſelini, ſingulorũ ſemuncia. Sauinæ, naſturtij, utriuſ que manipulus ſemis. Carui, cumini,

ſeſelios,ſingulorum drachma ſemis.
Cineris ueſpertilionis,tamariſci, radicis ireos cum floribus,ſingulorum ſem uncia. Ex his omnibus fiat puluis qui diuidatur in ſex partes: quarum unam pones in aqua uitæ ter deſtillata, & relinques fermẽtari per diem naturalem, tum deſtillabis, & poſtea aliam partem pulueris in aqua iſta deſtillata fermentabis deſtillabisq; ſimiliter. & ſic deinceps ſingulatim cæteras quoque partes omnes fermentatas deſtillato, & ultimum liquorem ſerua. Deinde, Nucis moſchatæ, macis, cardamomi, folij, cinnamomi, zedoariæ, ſingulorum unciæ tres. Agallochi, ſandali albi & rubei,ſingulorum unciæ duæ. Oſſium de cordibus ceruinis,uncia. Theriacę ueteris,uncia. Zinziberis,amomi,cubebarum, & granorum paradiſi, galangæ, piperis, ſingulorum unciæ quatuor. Moſchi electi uncia uel plus, ſaltem non minus ſemuncia. Trita hæc omnia ponantur in prædicta aqua per

der triduum. deinde iterum deſtillētur lento igne in balneo Marię, ter, ſemper refundendo aquam abſtractam ſuper fæces. Tandem adde huic liquori olei oliuarum clariſsimi quartam partem, & tãtundem mellis optimi deſpumati, & cũ per diem quieuerint, deſtilla ut ſupra. Vtilis eſt hic liquor dolori capitis, epilepſiæ, maniæ, uertigini, obſcuritati uiſus, deficienti auditui, pectori obſtructo, cardiacæ: item contra uenena, chiragram, podagram, guttam, arthrîtin. Sanguinem purgat, febres omnes de frigida cauſa tollit, ſtomachum roborat. Curat colicam, ileon, diabeten, ſplenis & iecoris obſtructionem, aquam hypoſarca, & paſsiones omnes ex frigida cauſa natas. Denique ſelectiſsimum eſt remedium pro conſeruatione corporis. Propinatur quantũ dimidia nux auellana caperet cum cyatho puri uini albi.

Alia. Mellis deſpumati libram,

Aquæ uitæ ſelibram, ligni aloes uncias tres. Gummi Arabici uncias duas. Nucis muſcatæ, galangæ, cubebarũ, cinnamomi, maſtiches, caryophyllorũ, ſpicæ nardi, moſchi, ſing. drachmas tres. Ambræ drachmas duas. Hæc omnia pariter trita miſce liquidis, & deſtilla. Hæc aqua fœtẽtem animam emẽdat, dentes dealbat, ſurditatem & tineã capitis curat: & omnia uulnera ſanat, ſi intinctũ ea linteum ſuperponatur. deniq; iuuentutem conſeruat, & amiſſæ ſpeciem reuocat.

Aqua magnæ uirtutis in paralyſi, quã amicus quidã ceu experimentis cognitam nobis communicauit. Caryophyl. galangæ, zedoariæ, nucis muſcatæ, piperis utriuſq;, baccarũ iuniperi & lauri, corticum citrij & arantij, zinz. albi, foliorum ſaluiæ, ozimi, libanotidis, ſamſuchi, menthæ, pulegij, gentianæ, florum ſambuci, roſarum rub. & albarum, ſpicæ, ligni aloes, cardamomi, cubebarum, calami aromatici, ſtichadis

Arabicæ,

Arabicæ, chamædryos, chamæpytios, macis, mercurialis, ſem. artemiſiæ, caricarum, paſſularũ, dactylorũ ſine oſsib. amygdalarũ dulcium & amararum, pineorum, ſingulorum drachma. Conſolidæ utriuſq;, uirgæ paſtoris, ben albi & rub. ſingulorũ drachmæ duæ. Scolopendrij ſeſquidrach. Laureolæ drach. ſemis. Mellis albi drach. quinque. Sacchari libræ tres. Theriacæ, Mithridatij utriuſque unciæ quatuor. Aquæ uitæ quater deſtillatæ libræ ſex. Deſtillentur in uaſe duplici, lento & continuo igne, donec mutetur color, tunc muta recipientem, idq; ter facies.

Compoſitiones duæ aquę uitę ex Raymundi Lullij libro de aquis.

In ſequentibus aquis uitæ compoſitis etſi Raymundus non exprimit uinúmne medicamentis an aqua ardens, ut ſimul deſtillentur, addi debeat: ui-

ſum eſt tamen hoc loco eas recenſere, quòd Raimundus uideatur omnino in aqua ardēte, hæc remedia deſtillari uelle, potius quàm in uino, ut qui ubique liquores perfectiores & ſæpius deſtillatos probet.

R. radicum fœniculi, ruſci, capillorum Veneris, aſparagi, raphani, petroſelini, eryngij, milij ſolis, endiuiæ, ſcariolę, ſingulorum partes æquales. miſce et lento igne deſtilla. (Apparet hunc liquorem mouendæ urinæ, & aduerſus calculos utilem eſſe.)

Alia. R. Caryoph. nucis muſc. maſtiches, doronici, zedoariæ, galangæ, piperis longi, corticum citri, ſaluiæ, ſambuci, (forte ſamſuchi,) anethi, ſpicę nardi, ligni aloes, cubebarum, cardamomi, lauendulæ, mentæ, pulegij, origani, calami aromatici, ſticados utriuſque, chamædryos, chamæpityos, (ſingulorum partes ęquales.) et parum moſchi. Trita deſtillentur. (Facultates ſunt eædem quæ aquę uitę ſimplicis, ſed longè effica-

efficaciores. Vel eædem quæ ſupra a-
lijs aquæ uitæ compoſitis ex pluribus
medicamentis attribuuntur.) Deinde
ſequitur aqua ex multis remedijs fri-
gidis compoſita, non ſuo loco (ut ui-
detur) quam ſupra commemoraui, in
Eſſentia quinta frigida. Deinde ſub-
ijcitur Aqua uitæ perfectiſsima, (ut uo
cat: nimirum quòd ex plurimis ijsq́ ca
lidiſsimis compoſita ſit.) R. Euphor-
bij, ſerapini, opopanacis, pyretri, cap-
paris, ſchœnoāthi, ſpodij, bdellij, pipe-
ris longi & albi uel nigri, cubebarum,
caſtorei, zedoariæ, ſingulorũ partes æ-
quales. quibus addes maſtichen bonã,
& parum ambræ, croci, & oſsis de cor-
de cerui. Item R. omnia antedicta in a-
quis compoſitis, & igne lento deſtillen
tur. Eſt enim aqua mirabilis, & remedi-
orum omniũ mater ac princeps: cuius
mirabiles & innumeræ ſunt uirtutes
contra omnes paſsiones frigidas. Et
fit tali modo, &c. ſubiungit autem de-
ſtillandi modum per ſerpentinas, ut

uocant,& alia addit quæ omnia aquæ uitę ſimplici conueniunt, ut codicem noſtrum librarij culpa mutilatum exiſtimem.

De remedijs quæ Aquæ uitæ miſcentur citra deſtillationem, primum intra corpus, deinde extra.

Sæpe inſtrumenta, tempus aut ſumptus aliquem deficiunt, quó minus medicamẽta quorum uim impreſſam uellet (ceu per metempſychoſin quandã) in Aquã uitæ, per deſtillationem ei admiſceat, qui unus miſcẽdi optimus modus eſt. nam & per digeſtionẽ ſeu præparationem in moderato calore primum aliqua mixtio fit, deinde in deſtillatione dupliciter, uaporũ primò per minimas & tenuiſsimas ſpirituum partes, deinde guttatim cum in aquã concreſcunt. mixtionis uerò omnis perfectionem et colophonem circulatio imponit.

ponit. & ſanè nulla quàm homines mo liuntur mixtio, proprius imitari poteſt naturalem: Quod uel hoc argumento à fine & effectu ſumpto conſtat, quoniam hoc modo parata & mixta, minus quàm ullo alio corrumpuntur: & ſimpliciſsimã quandam puriſsimãq; eſſentiam nacta, ut omnino ad ſenſum ſimplicia, & æthereæ ſeu quintę eſſentię ſimilia uideãtur, ad incorruptioné quandam, quoad eius fieri poteſt, perueniunt. Hoc quidem conſtat, quo quæq; res minus exactè & per omnia mixtas è quibus conſtat partes habuerit, eò uiciniorem eſſe corruptioni: quod primũ & præcipuè in ijs quæ meteora dicuntur corporibus, deinde alijs multis ſiue per naturã ſiue per artem mixtis, facile intelligitur. Sed quoniam in diuerſis adeò hominum conditionibus alij alijs de cauſis impediti, non ſemper quod optimũ eſt ſequi poſſunt, ſi quinta eſſentia fieri non poſsit, ſecunda ſaltem aut tertia, aut quotquot licuerit,

deſtillationes lẽto igne repetãtur. Multo melius enim omnis mixtio peragit̃ paulatim & lentè, quàm ſubitò & uiolenter. Et ſi deſtillare ſimul cum aqua uitæ remedia, quorum uim miſcere ei deſideramus, non licuerit: contrita ſaltem aliquandiu in ea macerentur. attrahit enim ad ſe omnium ei impoſitorum uires. Extat Arnoldi de Villanoua liber, aut Rogerij potius, quem manuſcriptum habeo, in quo docetur ſingillatim ad quos affectus & morbos, quæ medicamenta in aquã uitæ macerãda infundi debeãt, per ſingulas corporis partes, quas ille duodecim zodiaci ſignis attribuit.

Gentianam aduerſus grauiſsimos quoſdam morbos & uenena antidotum eſſe optimam, multis hactenus ſeculis notum eſt. ſed multò efficacius pollinem eius cum aqua ardente faucibus pecorum, quæ ueneno in cibo potúue uel morſu ictúue læſa ſciunt aut ſuſpicantur, quidam infundunt: & ſi

ſi gentiana deſit, ipſam aquam ardentem per ſe. Ad hominis morborum quorundam remedia, præſertim thoracis, apomeli addi poteſt. nam & alioqui in delicijs quibuſdam apomeli cũ aqua ardente mixtum, & madidus eo toſtus panis, pro ientaculo ſumitur. Poteris & arte deſtillatam ex gentiana cum uino aquam cum apomelite aut uino aromatite dulci contra diuerſos morbos propinare.

Abſinthite uinum præſtantiſsimum aliqui hunc in modum parant. Abſinthij, præſertim ſicci, comis aquam ardentem optimam ſuperinfundunt, & tantundem uini maluatici. huius cochlear paruum miſcent cum paruo uini hauſtu & propinant. Sic ſtatim & efficaciter fit, & diu conſeruatur. ego in colica aliquando feliciter propinaui. Eadem ratione in alijs etiam tum herbis tum aromatibus, & cæt. uti licebit. Nam & breui tempore ſic uirtus extrahitur: & gratior fit potus,

& ſatis longo tempore conſeruatur.

Aqua uitæ uiridis. Meliſſæ & balſamitæ, quas in umbra ſiccaueris, illius uncias tres, huius duas, infunde in libras quatuor aque uitæ quater deſtillatæ in balneo M. per dies octo, deinde utere (ſiue per ſe, ſiue) admiſcendo ei alias aquas uitæ compoſitas, ad cõfirmandum ſtomachũ. Oportet aũt in umbra ſiccatas eſſe herbas, ut uiridis & pulcherrimus color reddat̃. Nam ſi in Sole ſiccâris, aqua fiet obſcura ceu ſuccus alicuius herbę, Vlſtadius capite 56. Licebit & alijs coloribus tingere, qui ſimul & coloris gratiã & remedij uim augeant, ut croco, paſtinacis luteis & rubẽtibus aridis. Sunt qui per æſtatem ceraſa acida nigra addunt, unde etiam ſapor fit gratior, & calor minus remittitur.

Aquæ ardenti quidã inijciũt mentam conciſam & contuſam, inſolantq́; per quatuor aut quinq; dies, poſtea colant, & rurſus inſolant. Hac extremum

naſum

naſum illinũt aduerſus corruptum & peſtilentem aerem.

¶His ſubijciam aquæ ardentis uſum cum alijs medicamentis extra corpus.

Multi ungentis calidis, qualia ſunt, Martiatũ, Arragon, dialthęa: uſus tempore aquæ ardentis aliquid miſcent, & ita inungi iubent.

Aqua cerebro calorem fouens ac reſtituens, qua perfricandũ eſt caput. Aquæ uitę uncię duę. Moſchocarij, caryophyllorum, ſamſuchi, cubebarum, piperis longi, ſing. drachma ſemis. Trita miſceto, capitiq; infricato aliquandiu. Sunt qui euphorbij ſcrupulum ſemis addant, Epiphanius Empiricus. alij alia odorata & calida addunt, ut Saluię uncias ſex. Rutæ, zinzib, granorum paradiſi, cinnami, florũ roriſmarini, corticum citri, ana ſemunciam. Olei laurini unciam. Spicæ drachmam. Caſtorei ſeſ

quidrachmam. Et in destillato liquore suspendunt moschi & ambræ, utriusq; granum. Hunc illitum capiti prodesse aiunt, etiam odore, paralysin & apoplexiam auertere.

Aqua mirabilis ad pudendorum abscessus eiusdem. Ouorum uitellos tres ad duritiem tostos & minutim incisos pila conteres: aquæ uitæ heminam superinfundes cum scrupulo aluminis, drachmis duabus camphoræ & dimidia æruginis, singulis contritis. Macerata aliquandiu per linteum ualidè exprimes. Hoc liquore imbuta linamenta ter quatérue per diem ulceribus imponantur. miraberis effectum.

Aqua pro lauandis partibus paralyticis. Myrrhæ, aloes, ladani, terebinthinæ, castorei, sing. drachmas duas: zedoariæ, galangæ, cubebarum, nucis mosch. piperis longi, pyretri, singulorum drach. tres. Herbæ paralysis, iuæ arthriticæ, stichados Arab. saluiæ, samsuchi, mentæ, pulegij, centaurij minoris,

ris,rosmarini,singulorum semunciam. Omnia trita infundes in aquæ uitæ destillatæ libras duodecim per tres dies: Vt reperi in libro quodam manuscripto:sed forte nimia est aquæ uitę mensura. nam ad singulas libras eius, sex drachmæ tantum (cum scrupulo forte) specierum adduntur.

In Gallico morbo interdum fauces & guttur ex prauis destillationib. erodunt,quibus nisi succurratur,sæpe gargareon absumitur,sępe usq; ad ossa trãsit corruptio.Itaq; purgatiões & diuersiones fieri debent,&c. Fit & aqua ad id mirabilis: destillatur theriaca in aqua uitę & aceto per alembicum,aqua exit limpidissima uirtutum multarum: pręcipuè autem ualens ubi profundius conduci uis medicamenti debet.si ergo bolũ Armenium aut sphragîda in eo dissolueris, ac partes erosas tetigeris,& seminaria eius contagionis absumes,& erosionẽ omnẽ sanabis, Fracastorius libro 3.de contagione.

DE AQVIS DESTILLATIS *compositis, sed alijs quàm cum aqua vitæ.*

AQuas quæ ex duabus aut plurib. medicamentis permixtis destillatæ sunt, compositas uoco. Harum aliæ medicinales sunt, aliæ odoriferæ, aliæ cosmeticæ, id est ornandi gratia inuentæ. Sunt quę simul duo ex his aut etiam omnia præstent. nos unamquãq; tamẽ ad unum genus referemus, in quo scilicet magis excellit. Medicinalium rursus aliæ intra corpus sumuntur, alię extra tantum adhibentur, aliæ utrobiq;. Nos duo tantum capita instituemus. nam licet quędam utrobique usurpentur, magis tamen uel intus uel extra. Rursus earũ quæ in corp⁹ sumunt̃, quædam simpliciores sunt, quas priore loco describemus: secundo ex pluribus compositas. De aquis uitę compositis, ubi species in aqua uitę simplici macerantur, separatim scripsimus: Hic reliquas,

reliquas,ut dixi,& quas caponũ aquas uocant ponemus, & unam cum medicamentis aliquot in ſanguine porci infuſis.

In uino macerari & poſtea deſtillari, de ijs pręcipuè herbis & medicamentis inſtitutũ uidetur, quæ per ſe parum ſucci habent, ut ſaluia, betonica, meliſſa, abſinthiũ, &c. quæ inſuper odorem ſuum, attrahente illum ac imbibente, uino, ne ob tenuitatem diſsipetur, ita firmius retinẽt. Dicemus autem hic etiam de quibuſdã in uino macerandis, ſed recentibus. Nam ſupra de aridis in uino alióue liquore maceratis atq; ita deſtillatis egimus.

Betonica, uulgo dicta **eerenbreyß**, in uino per dies aliquot maceratur, & ſimiliter meliſſa. Vires nimirum eædem ſunt, ſed efficaciores tenuioresq́; quæ herbis ipſis per ſe.

Meliſſa id eſt citraria (inquit Lullus) ponatur in uino ad deſtillandũ. Huius uini cochlear bibatur à ieiuno. Intelle-

ctum, & ingenium acuit, memoriam auget. Cui lingua impeditur, is linteum hoc uino madidum linguæ imponat, & rectè loquetur, niſi balbutiat naturaliter. Epilepticus cũ pauca theriaca ieiunus bibat & perfectè curabitur. Curat anhelitũ fœtentem, & aufert dolorem dentium. Carnes uel piſces in eo poſiti non putreſcunt, & ſeruari poſſunt quàm diu libuerit. Vino corrupto infuſum, id reſtituit. Calculos frangit, urinam & menſes prouocat. Valet contra iliacos & renum dolores. Contra ſcrophulas bibi debet, & emplaſtrum ex herba fieri. A ieiuno pota rumpit omnes internos & latentes abſceſſus. Sanat omnes punctiones, quæ ad cor aut latera feruntur. Omnibus uermium intra corpus generib. aduerſat̃. Omnes deniq; corporis tum uiui tũ mortui corruptiones tollit: & omnia quæ tangit ſanat, ſeruatq; in bona ſanitate, & bona uirtute. Spiritus exhilarat, omnibus membris confert, & ſanat genera

nera guttarum frigidarum. Neruos ſuper omnia confortat. Vtiliſsimum eſt contra ſcabiem ex frigore generatã. Viſum bibentis acuit: caliginem & lachrymas & ſuperfluos humores oculorũ tollit. Pectori ſalubre, concoctioni utile cõtra malos humores quib. impedit. Cũ bono uino potũ, appetitũ ciet. Labes, lenticulas ſiue maculas faciei inde ablutæ abſtergit. quod ſi adiecto pauco balſamo facies lauetur, bonitas coloris efficitur. Gingiuas curat. Odor eius occidit omnes muſcas & uermes. Hydropen ſanat cuius cauſa eſt frigida: & choleram ſuperfluam, potu & ablutione. Omne genus uulnerũ utiliter eo abluitur, & ſic ab omni putrefactione præſeruat. Omnia febriũ genera ſanat, maximè quartanas. Sancti Lazari morbus huius uini potu creſcere ꝓhibet. Prodeſt etiam ijs quorũ imminutum eſt cerebrũ, & phreneticis. Item ſi quis caſu ederit araneam, & ſtatim hoc uinum ſuperbiberit, ueneno lædi nõn

poteſt,Hæc Lullius. Meliſſa contuſa in uino per noctem maceratur. Deſtillatam hanc aquam quotidie potam uel (&) in ore retentam apoplecticos ſanare aiunt. itẽ comitiales, hydropẽ, quartanam, aliosq́ uarios ex bile atra aut pituita affectus. Datur etiã ad uuluæ ſtrãgulationem & dolorem dentium, Remaclus F.

Aqua centaurij minoris, auro comparanda. R. Gentianæ partem unam, centaurij partes duas. Trita & quinq́ diebus in uino macerata deſtillato. Hæc aqua mane & ueſperi pota præſeruat corpus ab omni morborum genere. omnia apoſtemata excludit. bonum colorem facit. Peſtilentię reſiſtit. phthiſicos ſanat. ſtomachum repletũ inanit. calculũ in renibus frangit. aquoſos ſplenis humores ſeparat. mẽſes promouet ſi nouem diebus quotidie mane bibatur, & uterũ expurgat. Item purgat omnem bilem & ſanguinem corruptum. Omnes plagas intra corp9 ſanat. uiſum clarifi-

clarificat. Morſus uenenoſos curat. Ad uulnera quidem ſananda centaurij etiam puluis imponi debet, Lullius in lib. de aquis. Quidam hodie aridas gentianæ radices in uino macerãt, & aquã inde efficaciſsimam deſtillant.

Saluiæ & pulegij partes æquales in mortario contuſas deſtilla. Hæc aqua calefacit hominem nimis refrigeratũ. Coctã cum caſtoreo quotieſcunq; aliquis biberit ca. (calidã uel eam) per tot dies prolongat uitã eius uſq; ad temp⁹ ſtatutũ à Deo. Nec poteſt eſſe quiſquã tantopere refrigeratus, quin ea pota cum caſtoreo nouẽ diebus perfectè ſanetur. A ieiuno pota remouet malum uentris, & omnẽ guttam, & ſcabiem, & facit bonũ ſanguinem, optimũ colorẽ in facie: & ad alia multa prodeſt, ter die pota, Aegidius.

Aqua de iuniperi baccis recentibus uino maceratis deſtillatur. Ego aridas in uino maceraui, unde liquorẽ deſtillatum optimum & odoratum habui.

Iridis radices contuſæ per duos aut tres dies in uino albo macerãtur, & deſtillantur.

Sed quarumuis herbarum radices, quæ in uſu medico ſunt aut eſſe poſſunt, conciſæ minutius & dies aliquot in uino maceratæ, aquam reddunt eiuſdem facultatis, ſed tenuioris, & cæt. Minus autem uini affundi debet recentibus radicibus, quàm aridis: & forte illis etiam minus, quæ aut refrigerare debent, aut modicé calefacere. quare eaſdem recentes potius quám aridas deſtillabimus, ut pauciore uino indigeant. aut ſi recentes deſint, in aqua potius macerabimus aridas, aut in alio quopiam liquore idoneo, aceto interdum, præſertim ad uſus extra corpus.

Gualtherus Ryffius radices in uino maceratas deſtillandas enumerat, quæ ſequuntur: Allij, Angelicæ ſatiuæ & aquaticæ, ari, ariſtolochiæ cauæ

uæ quàm uulgò ſic Germani uocant, aſari, biſtortæ, bryoniæ, carlinæ, dracunculi, eryngij, hibiſci, nirundinariæ, iridis, inulæ, lapathi, liliorum, mei ſeu dauci cretici, pæoniæ, paſtinacarum, petaſitæ, peucedani, pimpinellæ ſeu potius ſaxifragiæ: polygonati, pyretri, raphani communis & ſylueſtris, raporum, rubiæ, ſatyrij, ſcrofulariæ maioris, ſymphyti maioris, Valerianæ. Hic dum ſuas ſingulis facultates adſcribit integrum librum facit, cum tamen alias uires non adferat, quàm quæ remedijs ipſis ſimplicibus etiam ante deſtillationem attribuũtur, quod uno uerbo ipſum ab initio monuiſſe ſatis fuerat. Et ſanè miror cum tanto ſtudio libros tranſcripſerit, & ſua omnibus modis ad magnitudinẽ augere conatus ſit, cur alias plurimas radices omiſerit, imò potius cur non omnes quę in ullo ſunt medicorũ uſu enumerauerit cũ ſuis ſingulas repetitis facultatib.

quod quidem ne faceret non uoluntatem ei, ſed memoriam feſtinatione impeditam defuiſſe puto.

Raphanũ ſylueſtrem, quẽ uulgò maiorem uocant, in uino per aliquot dies maceratũ, minutatim conciſum, efficacẽ ſtillatitium liquorem reddere credi derim. facile enim acrimoniã ſuam deponit in liquores in quibus maceratur, ita ut etiã dulces quædã radices, ut paſtinacæ, ſimul cum eo in aceto maceratæ, acriores euadant, raphani uerò ſegmenta ſuã acrimoniã exuant. Aduerſus calculos quidem in aceto macerari poterit, unà cũ apij radice & aniſo, &c. & deſtillari in cineribus.

Pyretri radix recens (uel etiã arida) cõtrita & in uino macerata deſtillatur: uel etiã, ad dentiũ dolores & apophlegmatiſmos, in aceto ſiue recenti ſiue de ſtillato, ut docet Ryffius.

Aqua utilis aduerſus dentiũ putredi nem. Radices pyretri tenuiſsimè contritas cum uino generoſiſsimo miſce:

&

& fac mixturam quæ ſit ſimilis aquæ uitæ compoſitæ. hanc per alembicũ deſtillabis. Vſus tempore cochlear plenũ guſtabis. (ore continebis,) mane uel quando uolueris. nam breui ſenties remediũ. Sanat dentes infirmos, corruptos, concauos: eoſdẽ purgat & clarificat: Et ad omnẽ putredinẽ ſiue immunditiam oris extrahẽdam, & per ſputum excernendam prodeſt, Innominatus.

Aqua ad epilepſiam, cuius duo uel tria cochlearia in ipſo paroxyſmo dari debent, ab amico nuperrimè nobis cómunicata. Aquã angelicæ, quam in uino optimo per triduum præmacerare poteris, & aquam lauendulæ, pari portione miſce & da patienti.

De uino et lacte ſimul deſtillatis, ſcriptum eſt ſupra in ſimplicibus aquis ex animalibus.

Aquę compoſitę quędam, uel ex remedijs per ſe, uel cum aqua fontana deſtillandis, ex Rogerij tractatu 4. cap. 6.

Aqua extracta è folijs hyſſopi, leui-ſtici:ſatureiæ, praſsij, inula, & floribus iridis & trifolij illius quod multos flores gerit ad magnitudinem nucis gallę, cuius flores ſi ſugãtur ſuccum dulcem reddunt. Humores phlegmaticos thoracis diſſoluit, ſputum attenuat promouet & incidit.

Aqua deſtillata ex gummi Arabico, tragacantha alba, glycyrrhiza, uiolis, maluis, omnibus in aquã infuſis & deſtillatis. Caliditatem pectoris reprimit, & ſiccitatem emendat.

Aqua foliorum plantaginis, quinqueruiæ, tormentillæ & roſarum, ſi bibatur cum uino calido, pectoris uulnera ex cauſa calida conſolidat, & dyſcraſiam calidam alterat.

Aqua extracta è folijs uel floribus iaceæ albæ uel nigræ, uerbaſco, roſis, ſauina, lappa inuerſa, intemperiem thoracis frigidam emendat, phlegmaticos humores conſumit, & uulnera thoracis

cis ex frigida cauſa conſolidat.

Aqua deſtillata è menta, betonica, meliſſa, balſamita, ſatureia, ſaluia, ſerpillo, polio, pulegio regali, haſta regia, ex folijs ſingulorum: capitis & ſtomachi infirmitati ex cauſa frigida medetur, fluxum uentris eadem ex cauſa ſiſtit, concoctionem iuuat.

Aqua è floribus uiolarum & maluarum, alterat & laxat.

DE AQVIS VIRTVTVM SIue Aureis, & alijs quibuſdam compoſitis ex pluribus remedijs, cum vino deſtillatis.

AQuæ uirtutum, quas Germani aureas nominant, omnes deſtillantur aromatibus & herbis odoratis, (præcipuè ſaluia, quę tanquam baſis in hiſce aquis compoſitis uidetur,) per dies aliquot prius in uinum infuſis: & in uſu frequentiore ſunt foris adhibitæ, q̃ intra corpus ſumptæ, præcipuè ad

ſpiritus ſuo odore confortandos. et cõtra capitis dolores, &c. Sunt qui ſimpliciter in uino infundi iubeant, alij uaſe optimè obturato (quidã in lagena ſtannea) poſito in cella uinaria, in fimo equino, in balneo Mariæ, in Sole, in paleis aut ſtramento conciſo, in calce cui aqua pluuialis aſpergatur in lagena.

Aquas uirtutũ Gualtherus Ryffius in ſuo Deſtillationũ libro complures cũ aqua ardẽte compoſita deſcribit, pauciores uero aromatibus & cæteris ſpeciebus in uino maceratis, quæ tamen præferendæ uidentur ubi uitia leuiora ſunt, & corpora ſicciora, & minori caliditate indigẽt. Sumptu quoq; & tempore minore fiunt. Et licet in his quoq; aquã triplicem colligere, uiribus differentem, ex quibus mediã præcipuè probârim. Nam aqua uitæ purior circa initium deſtillationis fluit, circa finem aquoſior. Ex aromatibus uerò & gummis, prius dilutiores partes aſcendunt, calidiores & ſicciores ſequũtur, quod uel

uel color magis magisq́ ad ruffum uergens declarat. Poſtremo uſtilaginẽ olent, & guſtu inſuauiores ſunt. Sed extra corpus efficaciter adhibentur, &c. Verùm triplex melius colligitur ex aromatibus & ſpeciebus ſiccis tantum, nó in uino, ſed aqua ardenti quę nihil amplius phlegmatis habet rectificatis: in quibus ſimiliter mediam elegerim.

Aquis uirtutũ, aliqui etiã ſemina odorata diuretica admiſcent, & fœniculum, uiolas, petroſelinũ, ſaxifragã, thus maſtichen, pomum arantiũ: præter aromata & herbas odoratas, ſaluiã, coſtũ, rutã, abrotonum, ſerpillum, lilium conuallium: Talis Arnoldo cuidã Pariſienſi adſcribitur.

¶ Omnino in aromatum tum ſpeciebus, tum numero & pondere uarietas eſt. Sunt qui ad diuerſa aromata, ut caryophyl. nucem muſc. cinnamũ, ſingu. ſemunciã: (quibus alij addunt zedoariæ, galangæ, piperis longi, granorũ paradiſi, ſingul. drachmas duas,) ſaluiæ &

lauendulæ tantum addant, ut coniunctum pondus earum æquet pondus aromatum, &c. Huius aquæ tres aut quatuor guttas uino quod in prandio & cœna bibitur, miſceri conſulunt: aut mane & ueſperi cum modico uino ſeorſim bibi. Hæc aqua (aiunt) uiſum clarificat, cerebrum & ingenij bonitatem confirmat. Paralyſin amolitur. Faciem candidam & nitidam reddit, cutem abſtergit: & alia plurima præſtat.

Aliqui menſe Maio uel Iunio, quum ſaluia & lauendula in uigore ſunt, huius dimidium (uncias ſex,) illius duplum accipiunt, & minutatim concidunt. Addunt caryophyl. zinz. nucis muſcatæ, macis, granorũ paradiſi, cinnami. zedoar, galangæ, roriſmarini, ſingulorum ſemunciam, conterunt, uino infuſa deſtillant. Hæc aqua (inquiunt) poſt tertiũ annum melior eſt quàm initio. Vires habet eaſdem omnes, quas ſupra ſingulatim circiter uiginti in alia

aqua

aqua uirtutum enumerauimus. Deſcriptionis huius Iudæum quendam autorem faciunt, qui uires has omnes ei attribuat.

Aqua mirabilis & multæ uirtutis. Caryophyllatę, zinzib. roriſmarini partes æquales ponantur in generoſo uino per octo dies, & poſtea deſtillentur ut aqua uitæ. Prodeſt dolenti pectori, ſtomacho debili, dolorib. & torſionibus uentris. Vermes in corpore & inteſtinis interimit. Si quis obeſior attenuari cupit, hanc bibat: & ſi quis macilentus habitum meliorem deſiderat, cum ſaccharo bibat.

Aqua uirtutum. Saluiam, lauendulã, roriſmarinum, carui, & aromota diuerſa, conciſa aut trita in optimo uino in lagenam ſtãneam infuſo macerabis: quã obrues calce uiua per dies xiij. & calci aquã pluuialem aſperges, poſtea deſtillabis inſtar aquæ roſaceæ. Hac aqua madidum linteũ fronti & ſincipiti in capitis dolore impones.

Alia bona & nobilis. Saluiæ lib.j.ſ. Nucis myriſticæ,zinzib. caryophyllorũ,granorum paradiſi,cinnamomi ana unciã.ſ.putrefiant in uino præſtantiſsimo,more ſolito. Tum ſpecies conterantur & deſtilletur totum.

Sunt qui præterea addant, florũ borraginis,roſarum rubearum,corticis citri,ligni aloes,ſingulorũ unciã ſemis,& in optimo uino (cuius pondus ſextuplex ſit ad reliqua) ꝑ tredecim dies macerẽtur.deinde uino colato ſpecies diligenter conterant in pila lapidea, iterumq́ admiſceant uino,& uel mox deſtillent , uel adhuc dies aliquot relinquãt. Aliqui etiam in uas recipiens deſtillantẽ aquam,ſaluiæ recentis, malim aridæ,ſemunciã ponunt. Facultates eius hæ prædicantur. 1.Carnem omnẽ, piſces & cibaria reliqua,quibus aſpergitur, ab omni corruptione integra cũ odore ſaporeq́ ſuo conſeruat.2. Omnia uinorũ uitia emendat,ut cum turbantur,pendula ſunt,aut ſitũ olẽt, alitérue corrum-

corrumpuntur, si modicũ eius uino instilletur. ita saporem & colorẽ recuperant, alia intra septẽ dies, alia intra unũ, neq; amplius deinde corrumpuntur, neq; medicata sentiuntur. 3. Aromatibus aspersa uim eorũ conseruat & odorem. 4. Abscessus interaneos rumpit, & antequã suppurentur per inferiora expurgat. 5. Abscessus extrinsecus similiter si illinatur aperit, & effluere facit, demũ sanat. 6. Vitia oculorũ curat, ut lippitudines tum fluidas tum siccas, & pustulas & maculas, aut albugines seu pterygia, si modicè cũ penna instilletur. 7. Quicquid præter naturam in facie sub oculis excrescit, & lepræ incipientis suspicionem facit, illita hac aqua per pennã sanat. 8. Pota affectus omnes interaneos curat. 9. Item uitia iecoris, splenis, intestinorũ, uentriculi. Omnes malos humores ex cruditate in uentriculo natos, tollit. 10. Argentum uiuum ab argento uero separat. 11. Vulnera quæuis si illinatur percurat:

itē plagas & ictus & ortos inde tumores. 12. Hydropē pota & illita depellit, item auriginem. 13. Cerebro (craneo) illita, guttam ex catarrho cerebri nascentem emendat. Illita & pota capitis dolores aufert. 14. Oris uitia emendat, , si quis per noctem in eo retinere posſit. 15. Ozænis & fœtori narium & catarrho medetur, si quis intra nares aliquandiu retinendo toleret. 16. Dentium malis illita succurrit. 17. Cordis affectus sanat, & pectus cum siccius uel humidius iusto fuerit, aut tuſsi, aut anhelatione ægrum, & cæt. 18. Memoriam auget & obliuionem tollit in homine, qui sæpius per interualla uel guttam inde hauserit. 19. Furfures, porriginem, scabiem, ulcera, pustulas & si quid aliud impurum cutim infestat, aut etiam interiora corporis, abstergit, & uenena exigit, illita & pota. 20. Illita faciei utcunque modicè colorem nitoremq́ iuuenilem conseruat, ut uel octogenarius, uix pau-
cos

cos ſupra triginta annos natus uideatur, 21. Omnem lepram incipientem auertit. Hæc ex libro quodam manuſcripto Germanicé ſine authore.

22. Exhilarat, & iracundiam remitit. Et aduerſus peſtilentiam commendatur. Attribuuntur autem ab alijs ijdem aut ſimiles effectus etiam alijs aquis uirtutum: aut aquis uitæ potius compoſitis, quæ deſtillant ex aromatibus & herbis odoratis, &c. in aqua ardente optima maceratis, & feré etiã aquæ ardenti ſimplici.

Alia aqua uirtutum. Saluiæ nobilis unciæ decem, lauendulæ herbæ (aliâs florum) unciæ duæ: rutæ, zinzib. caryophyllor. granorum paradiſi, nucis muſc. ſingulorum uncia. cinnamomi ſemuncia. Galangæ, piperis longi, utriuſque drachmæ duæ. Spicæ, citrij, caſtorei, ligni aloes, granorum paradiſi, ſingulorum drachma. Hæc omnia contrita in uaſe ſtanneo cum libra olei laurini, & ſeſquimenſura

uini generosi,per dies noue aut tredecim seruentur:et ter aut quater interim agitando misceantur, postremò destillentur. Alij non oleum laurinum, sed baccarum lauri unciam addunt, & rutæ tantundē:& macis drachmam. Viresei easdem omnes attribuūt, quas & proximè præcedenti adscripsimus circiter uiginti. Alij eandem aut similem non cum uino, sed cum aqua ardente parant.

Aqua uitæ qualis Constantinopoli fit in aula imperatoris, ut idē liber manuscriptus habet. Caryophyllorum nucis mosch.zinz.Coriandri,galangæ, piperis longi,granorum iuniperi,arantiorum,saluiæ,basilici,rosmarini, amaraci,menthæ,lactucæ, foliorum lauri, pulegij, gentianæ, florum sambuci, rosarum alb, spicæ nardi, ligni aloes, cardamomi,cinnamomi,artemisiæ, singulorum partes æquales.malū Punicum, ficus duas, passulas, amygdala,dactylos,de singulis parū. His tritis admisce

partem

partem mellis & facchari. Omnia in generoſo uino per quinꝗ dies macerentur, ac deſtillentur. Eſt autem optimus qui primus effluit liquor, alter infirmior, tertius infirmiſsimus. Quod in fundo ſimile ungento relinquitur, utile eſt ad multos affectus frigidos. Primus liquor remedio eſt ad omnes maculas oculorum, ruborem & ſanguinē (concretum.) Ventriculū confirmat, animū exhilarat, guttæ medetur, febri, tuſsi, utero, & tineæ capitis, bonum deniꝗ colorem conciliat.

Aquas uitæ aliquot Vlſtadius deſcribit, plures quidem cum aqua ardente compoſitas: cum uino autem ternas, capitibus 46. 49, & 55.

Petrus Andreas Matthæolus Senenſis morbum Gallicum ſanguineū cholericumꝗ recenter contractum curare docet aqua philoſophica, ut ipſe uocat (codicis Baſileæ olim excuſi folio 70.) cōpoſita (ex diuerſis medicamentis, ſuccis, ſyrupis & uino, per octo dies

ſimul maceratis,) ac deſtillata in uaſe uitreo per balneum feruentis aquæ, cui arenæ quantitas ſit commixta. Excipit aũt duplicem aquam, primam claram, ſecundam rubentiorem. Deinde ad pituitoſum uel melãcholicũ morbum Gallicum, aliam compoſitionem ſubiungit ſimiliter deſtillandam. Quòd ſi efficacius, inquit, in atram bilem remedium deſideraueris, tres aut quatuor angues, longos, nigros, excoriatos exenteratosq́ꝫ, tum multo ſale, temporis aliquo ſpacio, tũ aceto perfricatos, ut unà colliqueſcant, addere poteris. nã hoc non ſolum morbo Gallico, ſed lepræ multisq́ꝫ alijs ægritudinibus, quas nunc prætermittendas duximus, maximè confert. Sed compoſitionem iſtarũ aquarũ & uſum, apud ipſum authorem leget qui uoluerit. Ipſe quidẽ ſe quoſdã decimo potu curaſſe ait: alios longiori tempore, in quib. grauior erat morbus.

Io. Almenar libri de curandi morbi Gallici ratione capite quarto: Humoribus,

bus, inquit, euacuatis, procuranda eſt membrorũ alteratio: pro qua intentione, fiat balneũ ſiue ſtufa cum aqua dulci, in qua bulliant malua, biſmalua, melilotus, chamæmelum, roſæ, lapathum, fumaria, poſtridie poſt purgationẽ. Et quum incipit ſudare æger, accipiat infra ſcriptam aquam. R. radices althææ, fumi terræ, lapathi, inulæ, ſingulorũ ſelibrã. minutim inciſa pone in quatuor libris uini maluatici per diem & noctẽ. deinde addatur theriacæ ætatis decem annorũ aut amplius ſeſcuncia. deſtillatæ huius aquæ accipiantur unciæ tres cum uncijs duabus aquæ bugloſſę in principio, ut dictum eſt. Et iſta ſtufa reiteretur omnibus ſex diebus tranſactis aut ſeptem, bibendo iſtam aquam, quæ eſt optima & ſingularis, & in hoc morbo magnum ſecretum, & ultimum eſt cauterium.

Aqua ad aſthma certi remedij. Calaminthæ, hyſſopi, adiãti, marrubij, ſcabioſæ, tuſsilaginis, ſingul. manipulus.

Ariſtolochiæ rotundæ uncia. Ireos ſeſcuncia. Sem. urticæ tantundem. Radicum fœniculi, petroſelini, utrarũq; unciæ duæ. Lilij cœleſtis unciæ tres. Inulæ campanæ ſelibra. Sem. ſinapis, naſturtij, utriuſq; ſeſcuncia. Coſti drachmæ quinq;. Spicæ drachmas decem. Baccarum lauri unciæ quatuor. Nigellæ ſeſcuncia. Omnia tenuiter trita per dies ſex relinquantur in uini albi ſex menſuris infuſa, deinde lento igne deſtillent. Propinabis mane uncias ternas, Epiphanius Empiricus.

Aqua ad renum & ueſicæ calculos. Aſparagi, ruſci, apij, fœniculi, petroſelini, rubiæ, ſing. ſemuncia. Seminũ quinque diureticorum, liguſtici, lithoſpermi, ammeos, raphani, ſeſelis Maſsilienſis, dauci, ſaxifragię, ſing, drachmæ tres. Adianthi, matricariæ, ceterach, ſcolopendrij, trifolij, graminis, ſenecionis (cardaminam intelligo) hepaticæ, ſem. peucedani, ſingul. manipulus. Iridis ſemuncia. Xylobalſami drachmæ ſex.

Glycyr-

Glycyrrhizæ uncie duæ. Quatuor ſemi num cõmunium frigidorum maiorum mundatorũ, ſing. ſemuncia. hederę terreſtris, pimpinellæ ſing. manipulus j. ſ. Nucleorum ceraſorũ uncia. Spicæ nardi drachmæ tres. Gummi hederæ drachmæ ſex. Hircini ſan. præparati uncia. Cinnamomi tantundem. Trita infuſa uini albi libris denis, aut q. ſ. deſtillato. Similis aqua & ad eundẽ uſum deſcribitur à Rogerio tractatu 4. ca. 6. ſed cum aceto deſtillata, non cum uino.

Aqua ad calculum Epiphanij empirici. Hyperici, chamædryos, chamæpityos, ſenecionis, (non erigerontem, ſed ſiſymbrium cardaminẽ intelligit.) graminis quinqꝫ folij, ſcolopendrij, helxines, uerbenæ, eupatorij, pulegij, rutę, ſing. manipulus. Quinqꝫ radicũ diureticarum, acori, inulæ, rubeæ, aſari, tamaricis, ſingulorum drachmæ tres. Quinqꝫ ſeminum diureticorũ, ſaxifragię, lithoſpermi, dauci, raphani, petroſelini Macedonici, ammeos, marathri, cari, liby-

ſtici, ſing. drachmæ duæ. Nucleorum perſicorum drachma ſemis. Quatuor ſeminũ cõmunium frigidorũ maiorum mundatorum, de ſingulis ſeſquidrach. Glycyrrhizæ unciæ duæ. Baccarũ iuniperi ſemuncia. Trita hæc biduo in libris quinq; uini relinques infuſa, tum deſtillabis igne lento. Propina poſt balneum, uel mane in aurora tepidam, à ſemuncia uſq; ad uncias duas.

AQVAE COMPOSITAE NONnullæ cum aceto deſtillatæ.

DE ipſo aceto deſtillato uide ſupra ubi de aquis in Balneo Mariæ deſtillatis egimus.

Aqua ueſicæ calculum cõminuens, Epiphanij empiricij. Succi ſaxifragiæ libræ duæ. Succi milij Solis, petroſelini, aniſi, ſingulorum ſelibra. Aceti albi unciæ octo. Inde deſtillatam aquam ieiuno propinabis.

Aqua hirundinum ſic fit. Hirundines

dines iuuenes tritas in puluerem misce cum castoreo & pauco bono aceto,& destilla. Hæc aqua à ięiuno pota est uera medicina morbi caduci de quacũque causa prouenientis. Et quãuis homo passus fuerit illũ morbum per quinque annos,curabitur,si huius aquæ parum sumpserit per quatuor dies:& curabitur perfectè. Phrenîtin quoque à ieiuno pota curat intra nouem dies. Cerebrum bonum facit supra omnes medicinas:purgat stomachum, pectus mollificat, neruos confortat, radices paralysis eradicat, augmentat naturam,& refrigeratos calefacit.Item cum hyssopo cocta (cum hyssopi decocto malim) & pota, hydropem ex frigiditate natum curat, & febres quotidianas. Sed abstinebunt ea grauidæ, ne fœtus in utero corrumpatur. Cum hyssopo pota capitis dolorem arcet: somnum facilem præstat, & cócoctionem & urinę (aliâs alui) excretionem ꝓmouet.Pilos remouet,ubicunq; cuti puræ

illinitur, ita ut nunquam renaſcantur, Lullius & Aegidius.

Aqua Rogerij (tractatu 4. ca. 6.) aduerſus obſtructiones hepatis, lienis & matricis ex frigida cauſa. frangit etiam lapides renũ & ueſicæ. Poteſt autem bibi per ſe, uel cum ſaccharo. R. radicũ ruſci, aſparagi, dianthos, ſcolopendrię, ceterach, polytrichi, † pentilidion, hepaticæ, pulmonariæ, graminis, ſenecionis, cretani † ſimplicis, centaurij, pſylij: ſeminum citrulli, melonum, cucurbitæ, cucumeris, ruſci, aſparagi, apij, petroſelini Maced. fœniculi, leuiſtici, ammeos, ſileris montani, dauci, ſaxifragię, milij Solis, xylobalſami, peucedani uel ireos, hederæ arboreę & terreſtris, gummi hederæ, nucleorum ceraſorum, cantharidum uel cariarborũ, lapidis ſpongię, † plumbũ, ſanguinis hirci, aceti albi, (cardui) fullonis ſe. minoris (ſeminũ minorum forte) cinnamomi, ſpicæ nardi, ſeminis † acori uſti, urticæ, trifolij, tribuli marini & campeſtris, uniuſcuiuſq;

iusq; quantum libuerit. Ponantur hæc in amphora magna amplũ habente fundum & strictum os, quod cooperiatur superius cum argilla. Item iuxta orificium fiat foramẽ, ubi ponatur caput emboti. item ligentur. & tunc sub amphora prima fiat ignis lentus, ita ne materia ebulliens attingere poßit caput emboti. Sic uapor per embotũ ad aliã ollam transiens in superiori condensabitur, & in liquorẽ ualde clarum & subtilem uertetur, qui in inferiore olla recipitur, Hęc Rogerius. Quæ à librarijs corrupta iudicaui, hoc signo † notare uolui.

CAPONVM AQVAE.

CAponum aquæ, ut uocant, propinantur ad uires restaurandas, ualde debilitatis morbo aut nimia euacuatione, puerperis & senibus ægrotantibus. Solent autem caponem ipsum in aqua diutißimè coquere, ut caro oĩs

ab oſsibus ſoluatur:& ſic unà cum iure deſtillare,uel per ſe,uel adiectis alijs aquis pretioſis, aromatibus, auro, argento,gemmis. Caponem aliqui, eò magis commendant, quò fuerit annoſior:nec iugulant,ſed ſuffocant:nec in aqua bulliendo deplumant, ſed plumas manibus extrahunt,& ſic exenteratum minutatimq́ꝫ conciſum deſtillant. Alij non integrum,ſed pulpam adimunt.

Aqua capi analeptica, & ſubadſtringens.Caponem coques in aqua ſecundum artem, & addes aquæ roſaceæ librã,conſeruæ roſarum,borraginis, bugloſsi ana unciam.Corallij utriuſq; ana drach.duas.Specierum diarhodõ abb. drachmã.Paſſularum ſine nucleis unciam.Coriandri præp.ſemunciam. Fragmenta omnium (gemmarum,) margaritarum,ana unciam j.ſ.Deſtillentur.

Alia. Capus decoquatur cum libra bubulæ ad ſufficientẽ decoctionẽ: cui addes,uini maluatici,aquæ roſarum,utriuſq; ſelibram:panis albi, ut imbibat, uncias

uncias tres. Contundes hæc ſine carne bubula, & addes ſpecies illas quæ ſequuntur: Specierũ electu.de gemmis, diarhodon abbatis, diamoſchu dulcis ſing. drachmã. Diamargariton, ſpecierum cõfectionis cõtra peſtem, utriuſq; ſcrup. duos. Folia auri puri octo. Miſceantur omnia cũ iure, & deſtillentur lento igne.

Sunt qui hanc aquam parent cum croco & cinnamomo, &c. pro puerperis, quæ & debiles ſunt, & uteri fluxio eis non procedit. Propinatur aũt uel per ſe, uel cum ſaccharo.

Aliqui etiã ſine deſtillatione hũc in modũ parant: Capũ uetuſtiſsimũ exenteratũ & rite paratum diutiſsimè decoquũt: pulpã deinde & oſſa cõminuunt, & in uaſe ſtãneo & uitreo, bene obturato, & in cacabũ aqua plenũ bullien-te impoſito, circiter ſex horas coquũt. Sunt qui aurum adijciant, ut annulos aut numos aureos.

Aqua quædam cum capone gallóue

aut gallina, decoctis simul uarijs medicamentis confortantibus, describitur apud Guaineriū in capite de cura hecticæ: non destillanda, sed coquenda tantum in uase uitreo, imposito in caccabo pleno aqua.

AQVAE COMPOSITAE, AD varios affectus, intra corpus præcipuè, quarum quædam ex recentibus adhuc pharmacis & succulentis fiunt: aliæ verò infusæ in plantarum succis aut aquis destillatis, sero lactis; aut sanguine.

AQua somnifera. Hyoscyami unciæ duæ. Radicum mandragoræ uncia. Opij drachmæ sex. Gith, succini, utriusq; drach. duæ. Sedi maioris & minoris, nymphææ, lactucę, singul. manipulus. Trita infundantur in libras duas aquæ papaueris, cum uncia j. ſ. seminis lolij. per biduum destillentur.

Alia somnifera. R. sem. lolij libram. Sem.

Sem.hyoſcyami ſelibram. Sem. portulacæ libras duas. Sem.uel rad. mandragoræ uncias tres. halicaccabi tantundem. Singillatim tritis affundes, ſucci fabæ inuerſæ, ſucci rad.uel foliorũ hyoſcyami, utriuſq; librã. Succi foliorũ papau.nigri, aut ſi id deeſt, rubei, libram ſ. Deſtillati huius liquoris exhibe unciã. uehemens eſt.

Aqua petralis dicta, tertia Aegidij, q; petra ſeu calculum comminuat. Seminis pimpinellæ, petroſelini, apij, ari, (aliâs caryophylli, ſinapis, aro & lappa omiſsis. item apij, nimirum herbæ & radicis: nam ſemen prius nominatur) lappæ, maſtiches, ſingulorum partes æquales. Bene trita miſceantur cum ſanguine lyncis (aliâs hirci, & melius) & pauco aceto affuſo relinquantur per dies aliquot in uaſe bene occluſo: tum deſtillentur. Vtilis eſt calculoſis, qualiſcunq; fuerit calculus, rubeus, albus, acutus, planus. quod ſi calculus fuerit confirmatus, patiẽs de hac aqua bibat

quotidie.ſic enim cõminuetur,& redigetur in arenam.Hac aqua ſi ſemel quotidie lauentur capita ſcabioſa, curantur,& noui capilli renaſcuntur, & ſcabies intra nouem dies curabitur. (aliâs & quæuis ſcabies inde lota curatur intra tres uel quatuor dies.) A ieiuno pota, ſanguinis & coloris bonitatem facit (ſupra omnem medicinam) mirificè, neruos roborat,& morbum caducum tollit bis die pota. (Aliâs additur, Paralyſin exterminat, ſi non ſit mortua in membris, Aegidius & Lullus.

Aqua experta in ulceribus renum et ueſicæ per cardinalem Tutellenſem. Caudæ equinæ, plantaginis, roſarum rub.granorum halicaccabi, radicũ altheę,glycyrrhizę raſæ,ſingulorũ uncia. Iuiubarum,ſebeſten,utrorunq; drachmæ ſex.Boli armeni ſemũcia. Quatuor ſeminum cõmunium frig.maiorũ mundatorum, ſing.drachmæ tres. Sem. papaueris albi drachmę ſex.Cytoniorum ſemun-

ſemuncia. Seri caprini libri ſex. Relinquantur per duox dies in infuſione, poſtea deſtillentur. Propinabis ieiuno uncias quatuor tepidas, quandiu durauerit, Epiphanius empiricus.

Aqua alia compoſita, ſecunda inter Aegidij aquas: legitur etiã in libro Lullij de aquis. Ruta, ſatyrion cum manib. & teſticulis, chelidonia, (aliâs, Ruta, agrimonia, ſatyrion, chelid.) ſaccharum (aliâs tutia) & lapis calaminaris, æquali ſingula pondere contrita deſtillentur igne lento. Hæc aqua multis uiribus pollet. Nullus oculorum dolor tam improbus eſt, qui non huic remedio cedat. Pota uenenum omne pellit, aut cum cibo ſumpta. ſic enim uenenum uomitu reddit. Hydropicis medetur, ſtomachũ ab omnib. prauis humoribus expurgat. Ignẽ ſacrũ uno die extinguit, ſi ſtuppa cannabis in ea intinѕta ſuperponatur. Valet etiam in igne nigræ diſpoſitiõis exteri⁹ candidũ, (uel ut Germanic⁹ quidã liber habet, cõtra

internum calorem ignis. nam ſi rubedo foris appareat, nullo modo emplaſtrum imponi conueniet.) Cãcrum curat admixta aloe, & ſtuppa cannabis in eam intincta emplaſtri modo impoſita, bis in die.

Aqua compoſita, prima inter Aegidij aquas. Hyſſopi, pulegij, caryophyllatæ, cichorij, ſingulorum drachma, Contrita deſtillentur. Poſtea accipe tutiæ, petroſelini Alexandrini, rutæ, zedoariæ, aloes & lapidis calaminaris, ſingulorum drachmam. Contrita decoques in prædicta aqua ad conſumptionem tertiæ partis, & liquorem panno colatum ſeruabis in uaſe uitreo diligenter obſtructo per dies nouem (aliâs quadraginta.) Poſtea detur in potu quotidie mane ante diem (aliâs per decem dies) ægro ieiuno. Prodeſt autem contra morbum caducum, ſi ſex horis poſtea qui ſumpſit ieiunare pergat. Et ſanè efficaciſsimum eſt remedium. Omnem neruorum reſolutionem ſanat, & membra

bra corroborat. Cum castoreo pota ualet contra omnem guttam, quæ nondũ radices egit in membris. Nouem continuis diebus à ieiuno pota fugat omnẽ febrim ex quacunq; materia prouenientem, (si per nouem dies quotidie mane bibatur. Est etiam utilissima hæc aqua ad abluendum uulnera in quibus nerui dissecti sunt.)

Alia Aegidij, numero nona, aliqui duplicem uocant. Seminis apij, sem. papaueris albi, apij, zinzib. (aliâs, Sem. apij, papaueris albi, sacchari, caryoph.) singulorum æquale pondus. Tritis in mortario adde aquã cõseruatiuã (hoc est ex petroselino destillatam) & destilla. Hoc summum est tussis remedium, & malè affecti pectoris, si quis ieiunus eam frigidam biberit, & uesperi quàm poterit calidissimam. Cũ castoreo calida pota ualet cõtra apoplexiã & membra paralytica sanat, modo paralysis nõ sit mortua in membris. Somnum & quietem facilẽ conciliat: mẽbra omnia

exhilarat, prauos humores pellit, & caput ac cerebrum confirmat.

Alia inter Aegidij aquas numero sexta. Gladioli, hyſſopi, ſauinæ, abrotoni, (aliâs ſeminis abrotoni, omiſſa ſauina, non placet,) ſingulorum æquas partes, ſimul tere, & per dies aliquot relinque, tum deſtilla. Hæc aqua perquam efficax eſt. Reſiſtit omnibus febribus tum calidis tum frigidis. Menſes prouocat, ſi modo ter bibatur, ſed noxia foret prægnanti, & fœtum perderet. Reſtringit fluxum ſanguinis & uentris (ego ſanguinem ab ea undecunq; cieri potius quàm ſiſti dixerim: alius codex, nihil quàm uentris fluxum ab ea ſiſti, habet.) & ſtomachum purgat à malis humoribus. Vermes interimit à ieiuno pota, & omnem dolorem curat: cum caſtoreo paralyſim ſanat, (ſi quotidie quàm calidiſsima bibatur,) intra tres dies. Eandem deſcriptionem reperio in libello Lullij de aquis.

Aqua

AQVA CONTRA PESTEM,

&c. ex sanguine Maialis, id est verris castrati, ex libro quodam Germanico manuscripto.

MAialem undiquaq; ruffum & boni habitus iugulato. sanguinem olla recens exceptum, bacillo de iunipero rubra diu agitato, & agitando collectum sanguinis grumum abijcito. Tum ramenta eiusdem iuniperi immittes, & baccas de iunipero rubra similiter circiter uiginti quinq;. His addes parum agrimoniæ, rutæ, phu, scabiosæ, ueronicæ uulgò sic dictæ, pimpinellæ, cichorij, pulegij, singul. manipulum. Quòd si sanguinis mensura sextarios tres excesserit, adijcies theriacę uncias duas, sin minor fuerit, pro portione sanguinis theriacæ modum minues. Debent autem omnia præparata in promptu esse, ut sanguini adhuc calenti imponantur. Permixtis omnibus liquorem stillatitium elicito, quē

diligenter ſeruatum in uitreo uaſe dies octo inſolabis, quod ſemel quotannis facies. durat enim circiter uiginti annos. Hunc liquorem experientia conſtat egregiè prodeſſe aduerſus peſtem, apoſtemata capitis & laterũ ſeu coſtarũ, iecoris & pulmonis morbos, lienis inflationẽ, ſanguinẽ corruptũ, febrim, tumores, cordis tremorẽ, hydropem, calores præter naturam, malos humores, & imprimis aduerſus uenena & peſtilentem febrim. Bibet autẽ æger quocunq; ex prædictis morbis correptus, ligulæ menſurã, uel quatuor aut quinque guttas, & ut inſuper ſudet curabit.

DE PVRGANTIBVS MEdicamentis compoſitis deſtillatis.

AQuæ compoſitæ dicendæ ſunt etiam illæ quæ ex medicamentis compoſitis, in uino, aqua ardente, alióue liquore maceratis, deſtillantur. Aromaticæ quædam compoſitiones, ad cordis

cordis & ſpirituum uires inſtaurandas, aquis caponum parandis per deſtillationem, ut ſupra dixi, miſcentur: item aquis ardentibus, ſeu potius quintę eſſentiæ uini aduerſus peſtem & uenena, ut ſupra docuimus. Sed & purgantia medicamenta, electuaria præcipuè, in quibus dacrydium & alia uehementia & ſtomacho inimica recipiũtur, liquoribus admixta, præcipuè cum aqua ardente rectificata, aut cum uino, (fortaſſis etiã cum uino & lacte, aut lacte ſeróue ſeorſim, in calidioribus naturis & morbis, rectè fieret,) & aliquandiu in infuſione relicta, artificiosè deſtillantur, ut propinentur ijs qui uel delicati ſunt & diuites, uel nimium uiribus exhauſti, aut ſtomacho ad reliqua pharmaca abhorrente. Quod & Lullius uehementer laudat, & empirici quidam nobis cogniti cum gloria uſurparunt. Noui ego quendam qui electuariũ hamech & quod de ſucco roſarũ cognominatur, præcipuè deſtillabat: & exce-

ptum liquorem per se propinabat imbecillioribus, robustioribus uerò electuarij aliquid miscebat, ita se sine omni molestia ægros purgare inquiens.
¶Cum alleboro aqua fit quæ iuuentutem instaurat. talem apud patrem meũ uidi. Sed huiusmodi aquæ diuexãt corpora, & fucatam iuuentutis imaginem præstant, Cardanus,

AVRVM POTABILE.

DE auro potabili, qui uolet, legere poterit multa in libro Philippi Vlstadij, quem Cœlum philosophorum inscribit, & in libro Lulij de quinta essentia. Inesse quidẽ uim auro, quæ ab eo ignito extinctoq; in aqua, emanet, argumento est, quod aqua in qua extincta fuerit massa ferri, uel auri, uel argenti, aduersus aconitum uenenum commendatur à Nicandro. uidetur enim de aqua intelligendum, in qua hæc metalla extingui debeant, cum nullum

alium

alium liquorem nominet. Ferrum,inquit,ignitũ, extinguas,aut ferri ſcoriã, aut aurum ignitum aut argentũ, in turbida potione intingas. Vbi interpres, Ferrum(inquit) in aqua extingue,& bibe. Et pauló poſt,Scoriam ferri in melle extingue & bibe apobamma, ſic uocans liquorem in quo aliquid extinctũ eſt. Dioſcorides in uino extingui iubet,(ut & Auicenna habet & Aegineta, nec non Aetius:qui & molarem lapidem ita extinctum conferre addit,& uinũ bibendũ eſſe calidũ:)his uerbis,Et ferri ſcoria, aut ferrum ipſum, aut aurum,aut argentum candens uino extinctum,ſi is liquor bibatur. Et ſanè uinũ plus uirium auri candentis quàm aqua recipere poſſe uidet̃.Aquã cũ aliquando guſtarẽ, in qua ſæpius extinctũ erat aurum, nullã in eo qualitatem odoris ſaporisue mutati deprehendere potui. Rurſus aquã ardentẽ,præſertim ad quĩtã eſſentiã redactã, amplius uino uiriũ auri attrahere credibile eſt: magisq́; ſi

aurum in tenuiſsimas diductum laminas fuerit, maximè uerò ſi in calcem redactũ. Sed hæc omnia ſuperabit, quod ex auro redditum fuerit oleum. Simpliciter uerò decocti auri, ut in iure caponis, uim planè nullã eſſe, niſi quid ipſa perſuaſio poteſt, crediderim cum pleriſq; omnibus eruditis. De auri facultatibus uide Auicennã lib. 2. cap. 78. Sed quoniam puriſsimum ad remedia deligendum eſt, adſcribam hîc Plinij uerba ex libro 33. circa finem capitis 4. de auri purgatione. Torretur aurum cum ſalis grumo pondere triplici miſſo: & rurſum cum duabus ſalis portionibus, & una lapidis quem ſchiſton uocant: ita uires tradit rebus unà crematis in fictili uaſe, ipſum purum & incorruptum. Ego Plinium hoc loco non rectè ſchiſtum lapidẽ pro ſchiſto alumine accepiſſe conijcio. nam & alibi (libro 35. ca. 15.) aurum alumine nigro purgari ipſe ſcribit. Excellit autem inter aluminis genera quod ſchiſtum uocatur. Quin
&

&ratio á uiribus ſumpta magis pro alumine facit. nam & ſale per ſe purgari dicit aurum, & ſchiſto addito. atqui alumen ad ſalis effectus, magis quàm lapis ſchiſtos accedit, cui ueteres nullam aliam uim tribuunt niſi quam cum hæmatite (cui congener eſt) communem habet, nempe ſanguinis ſiſtendi. Alumen uerò ad purgationem metallorũ. etiam in aqua forti, ut uocant, aſſumitur. Excuſari tamen Plinius poteſt, ꝗ lapidis nomen communius apud eum ſit. nã & argentum uiuum & metallica multa lapides nominat. quare etiã alumen ſchiſton, lapidem ſchiſton appellare potuit. Non debuit tamen hoc facere propter differentiã illius qui propriè lapis ſchiſtus uocatur. Eodem in loco Plinij, poſt uerba iã recitata, mox ſubijcitur. Reliquus cinis (ſalis ſcilicet quo cũ unà cremato purgatum eſt aurum: uel duarum ſalis partium, ſchiſti uero uni⁹) ſeruatus in fictili, & ex aqua illitus, lichenas in facie ſanat: lomento

eum conuenit ablui. fistulas etiam sanat, & quæ uocantur hæmorrhoides. Quòd si trito spuma adijciatur, putria ulcera & tetri odoris emendat. Ex melle ueró decoctum cum melanthio, & illitum umbilico, leuiter soluit aluum. Verrucas curari eo M. Varro author est. Hic in prioribus uerbis, cinis seruatus & illitus, nemo dubitare potest quin de cinere loquatur. sequentia ueró, decoctum & illitum, ad aurum ipsum uidentur pertinere. Sed meo quidem iudicio legẽdum fuerit decoctus & illitus, idem nimirum cinis, ut & sermonis consequentia et ipsa remediorũ ratio postulat. Nam & salis usus apud medicos (Dioscoridem & alios) est ad lichenas siue impetigines, ad excrescẽtias omnes, erysipelata & herpetes: & cum melle tosti ad phagedænas, &c. Puerorum uerrucas nostri sale & fuligine perfricant. Et alumen apud Plinium putrescẽtia ulcera compescit cum adipe: phagedænas ulcerum ex aceto,

aut cum galla pari pondere cremata: cum ſalis duabus partib.(qua proportione etiã ad auri purgationem miſcet) uitia quæ ſerpunt: Porrò ſpumæ nomine Plinius haloſachnem intelligit ut etiam 31.7. In hũc locũ nihil obſeruatũ inuenio ab Hermolao aut Gelenio. ¶ Cæterum ut alumine aurum purgatur, ſic etiã miſy, teſte ſimiliter Plinio 34. 12. & alia ratione cum argento uiuo, uide Plinium 33.6. Vt purgetur, cũ plumbo coquitur, Idem 33.3. Alium eiuſdem purgandi modũ Cardanus libro 6. de ſubtilitate deſcribit.

Aurum potabile. Recipe mel & fauos de examine apum nouellarum: cui miſcebis ambrã griſeam, ſperma ceti, agallochũ, piper lógum, caryophyllos, nucẽ moſchatã, ſandalos & aurũ purũ. Hæc in fimo equino per dies triginta relinques. Poſtea deſtillabis per alembicum in Balneo. deinde materiã relictam conteres (læuigando ſuper lapide nimirum,) et aquam deſtillatã denuò ei

ſuperinfundes, & iterum deſtillabis in cineribus. Hęc aqua aurũ ſoluit. Quòd ſi aurum potabile induratur, accipies de eo magnitudine piſi, & impones in ouum coctum durũ, cui uitellum ademeris. ita ſoluetur. hoc ægro propinabis. corroborat enim per ſe, Innominatus.

Chymiſtæ ex auro ſolido liquorem faciunt, qui potus, ut aiunt, corpus lætificat, Ge. Agricola.

Sapientibus placet, quòd edere cibos paratos in uaſis aureis, uel quorum decoctioni adiunctæ fuerunt laminæ auri: & bibere uinũ in quo laminæ uel monetæ aureæ extinctæ fuerint multoties, bonam habitudinem cordi conciliat et imprimit ualidè, Arnoldus de cõſeruanda iuuentute.

In quinta eſſentia uini aurum, argentum, margaritæ, & lapides pretioſi aliáque metalla diſſolui poſſunt, ad faciendum aurum potabile. Sed hæc auri reſolutio ad chymiſtas potius quàm medicos

dicos pertinet. Phil. Vlſtadius cap. nono & deinceps: ubi plura de auro potabili legent qui uolent.

Vinum in quo lamina auri quadrageſies aut quinquageſies extincta fuerit, apud quoſdam loco auri potabilis habetur, Arnoldus de Villa noua.

Idem in libro de uino: Vinum extinctionis auri (inquit) habet proprietatē magnam in multis conditionib. fit autem extincta lamina auri in bono uino quatuor aut quinq; uicibus. dimittatur clareſcere, & diligenter colatū ſeruetur. habet enim uirtutem confortandi cor, & deſiccat ſuperfluitates omnium aliarum fæcum à ſanguine: & ſubſtantiam cordis & ſpiritus ſua claritate illuminare poteſt, ſua ſoliditate confortare: & ſuo temperamento temperare & præſeruare, ſanguinem purgare, & ſua grauitate ſuperfluitates ad partes expulſionum inclinare, & iuuentutem conſeruare. Virtutes partium principalium in ſuis actionibus conſeruat, &

temperie ſoluit urinam denegatam. ſanat epilepticos & inſenſatos, & confert leproſis. Multi hoc tempore uiri diuites & principes, partes aliquas auri cum ferculis eorum coqui iubent, alij utuntur in panellis cum electuarijs, alij in limatura. nam in confectione diacameron additur tum auri tum argenti limatura. Sunt qui fruſtum auri in ore tenere & ſaliuam deglutire ſoleant. Conſtat autem quòd argentum ore retentum extinguit ſitim: & corallium confortat ſtomachum, tum retentum ore tum collo ſuſpenſum, ita quòd pendeat uerſus ſtomachum. ſic enim eius conturbationem prohiberi expertus ſum. Alij conuertunt aurum in aquã potabilem, qui modus ſine dubio optimus eſt. Et alij quidem aliter eo utuntur pro diuerſis hominũ cõditionibus & temperamẽtis. Eſt ſanè aurũ res arcana, perfectiſsima, temperamento ęquali & mirabili ꝓportione elementariũ uirtutũ cõpoſita, cui nullũ corpus mixtũ cõparari po

ri poteſt. Vulnus cum eo factum nõ inflammatur, in electuarijs confortat uiſum, & ſynceram reddit ſupra omnia ſubſtantiã cordis & principium uitę, leprã palliat & refrænat. Sed hæ uirtutes auro uero & naturali, non chymiſtico attribui debent.

Elixir uitæ, quod nuper amicus quidam nobis cõmunicauit per literas his uerbis. Huius remedij deſcriptio Roma ad me miſſa eſt, quod an tantũ poſſit quantum pollicetur nondum expertus ſum. Extingue aurum ter uel quater in uino, uel ſæpius pro quãtitate uini. Deinde deſtillabis in Balneo Mariæ quater, & utêris in uarijs morbis tam calidis quàm frigidis, addendo calida uel frigida remedia, & interdum aliquid bonæ theriacæ, prout morbus poſtulauerit.

Spiritum ſiue quintameſſentiam auri, quidam ad uicia iecoris ſananda extolllunt.

AQVAE ALIQVOT COMposita oculorum affectus.

AQua mirabilis ad uiſum conſeruandum, et contra maculam oculorum. Rutæ foliorum, mentę, roſarum rub. ſaluiæ, capillorum Veneris, (alij mentam & ſaluiam omittunt, & pro ijs addunt, fœniculum, uerbenam, eufragiam, betonicam, ſiler montanum, & endiuiam,) ſingulorum manipuli ſex. Ponantur in uino albo per diem naturalẽ. deinde deſtillentur per alembicũ. Quæ primò effluxerit aqua, argento comparatur, ſecunda auro: tertia balſamo, & hæc in uitro diligentiſsimè ſeruari debet, Lullius.

Aqua ad omnes curabiles oculorũ affectus, ex Aegidio & Lullio, deſcripta eſt à nobis ſuperius inter aquas cõpoſitas ad uarios affectus internos.

Aqua compoſita ad oculos. Per initium Maij collige chelidoniam, uerbenam, rutam, fœniculum. teres ſingulatim,

latim, & de ſucco ſingularum uncias ternas accipies, miſcebis. addes parum de pampinis, (ut Galli uocãt, pampes) roſarum, tres uncias ſacchari candi, tutiæ optimæ uncias quatuor, & tantundem ſanguinis draconis. Omnia trita miſcebis & deſtillabis in alembico uitreo. Liquorem qui extillauerit, per duos aut tres dies in recipiẽte clauſo relinques, deinde utêris. Efficax eſt ad oculos malè affectos, rubentes & catarractam ſiue ſuffuſionem.

Aqua uitis unà cum melle per ignem ſublimata, oculorũ lippitudines maximè curat, Monachi in Meſuen. Eſt autem aqua uitis, inquiunt, quæ tempore ueris cum putantur uites, ex locis inciſis, per aliquot dies clariſsima deſtillat. Hæc aqua etiam non deſtillata, punctiones & calorem oculorum remouet, & uiſum ex calida cauſa impeditũ clarificat, ſi in utroque angulo oculi gutta una ponatur, Rogerius.

Aqua uel oleũ de ſponſa ſolis uiſum

acuit, & quemuis oculorum affectum intra quinq; dies curat, & cæt. uide infra in coſmeticis aquis, inter eas quæ ad capillos tingendos faciunt. Aqua pro oculis æſtate, ad præſeruationem uiſus, deſcripta à Io. Manardo in epiſtolis 6.4. Roſarum partes tres: herbæ fœniculi rutæ, ana partem unam: incidantur, & ſimul bene commiſceantur, & poſt tres dies deſtilletur aqua, uel cum ſolo uapore aquę bullientis, uel in Sole, uel ad balneum Mariæ uocatũ, ita ut in recipiente aquã uaſe pugillus earundem herbarum (melius ſi aridę fuerint, noſtro iudicio) imponatur, ut ſuper eas ſtillæ cadant, & roſtrum ſuperioris uaſis cum inferiore illo ſtudioſe committatur, & circumlinatur, ut uapores exire non poſsint.

Aquæ ophthalmicæ quædam ex Rogerio.

Repleto uaſe deſtillatorio folijs agrimoniæ, uerbenæ, fœniculi, rutæ, memithæ;

thæ,& leuiſtici inciſis, ſuperaſperge ali quantulum uini albi & clari, & uaſis lu tatis deſtilla. Hic liquor tumorẽ palpebrarum ex frig. cauſa reprimit, lippitudinẽ deſiccat, lachrymas intercipit, uiſum clarificat, maculas frãgit. Quòd ſi efficaciorẽ uolueris pro maculis frangendis, adde folia gallitrici, & morſus gallinę (anagallidis) cui flores rubent.

Poteſt etiam è fœniculo elici aqua ad eaſdem cauſas. Nam ex radicibus & folijs fœniculi in aqua decoctis, liquor collect⁹ in pelui, ſupra aquã illã adhuc bullientem poſita, in phiala ſeruaẽ, & quotidie mane & ueſperi gutta una in angulo oculi ponitur ad prędictas cauſas, communi experimento.

Vt maculam frangas, myrrham & aloen trita cum prędictis aquis miſce: & colati liquoris guttam mane & ſero in utroq; angulo oculi pone.

Aqua de floribus ſpinæ albæ & ſalicis deſtillata, punctiones, calores & rubores oculorum remouet, lachrymas

de calida cauſa intercipit, & maculas de eadem cauſa frangit.

Aqua de folijs (& floribus) euphragiæ, lachrymas de frig. cauſa intercipit, palpebras de eadẽ cauſa tumidas extenuat, maculas ex eadem cauſa frangit, & uiſum impeditum reſtituit. (Ego euphragiam non calfacere, ſed temperatã eſſe, uel modice refrigerare gradu primo, ſiccare autem ſecundo dixerim.)

Aqua egregia ad uiſus debilitatem à Gordonio deſcripta. R. Chelidoniæ, fœniculi, rutæ, ſileris mon. eufragię, uerbenæ, roſarum rub. electarum ana lib. ſ. caryophyllorum, piperis longi ana unc. duas. Conquaſſata in alembico uitreo igne lento deſtilla, & quotidiè impone in oculis.

Alia eiuſdem ad fiſtulas, quibus eam mederi certum eſt. Vini albi optimi deſtillati eodem uaſe, quo aqua uitæ, lib. 2. aquæ roriſmarini, ſaluiæ, ſing. lib. 5. ſacchari lib. 2. Simul denuo deſtillatis adijcito ſaluiæ, florũ roriſmarini, ſing. unciam.

unciam. Macerata diebus octo, colabis, utêris.

Aqua ad cancrum in quacunq; parte corporis. Herba cancri quæ etiam pes columbinus uocatur, flores cotoneorum, flores cerifolij, frondes aut folia rubi Idæi (quem Galli frambosiam uocant,) & paucæ rosæ albæ, mel, & uinum album, & alumẽ quod Galli à glacie nominant: Hæc omnia simul destillentur, Andreas Furnerius.

Aqua ex talpa, &c. ad omnem guttam, noli me tangere, capitis scabiem, guttam rosaceam & lupum: Vide infra inter cosmeticas ubi aquæ ad tingendos capillos inuentæ recensentur. In cosmeticis etiam referemus aquas illas qua tubercula & ulcuscula in facie sanantur.

DE AQVIS ODORIS.

AQuæ nonnullæ solius ferè odoris gratia fiunt, ut manibus, faciei

& capitis barbæq; pilis aſpergantur: item linteis, ſudariolis, & ueſtimentis, cum alijs, tum lectorum, quibus non ſolum aſperſione, ſed etiam uapore ſuo feruida, odoris ſuauitatem communicat. Roſacea etiam ad ciborum condimenta uenit, ſola puto in hoc genere. nam & ad intinctus aſſumitur, & infunditur aſsis carnibus adhuc calidis, &c. Cæterum ex odoratis aquis aliæ ſimpliciores ſunt, aliæ ex pluribus compoſitæ. Vtriſq; aquæ uirtutum, aureas noſtri uocant, adnumerari poſſunt. nam & harum alię ſimpliciores ſunt, aliæ cõpoſitæ. Sed aquæ aureæ pleræq; omnes etiam intra corpus ſumũtur, & omnes in uino aut aqua ardente herbis aut aromatibus infuſis fiunt. Odoratæ nobis ſimpliciter dictæ aliter, ut ex ſubiectis exemplis patebit. Rurſus odoratæ uel totæ deſtillantur, uel poſt deſtillationem etiam odorata quædam pretioſa eis adduntur. Quædam ſine deſtillatione fiunt.

Ireos

Ireos puluis aquæ calidæ mixtus, odoratam reddit, & barbitonſoribus in uſu eſt. Lauendulæ & multò magis ſpicæ uulgò dictæ flores, tum recentes, tum aridi, in aquam, aut uinum, aut aquam ardentem uaſe bene obturato inſolatoq; inijciuntur, ut odore ſuo imbuant. Sed recentes & adhuc humidi, uinum ferè in acetum conuertunt: ſicci non item. Odoratior autem fiet liquor, ſi flores in uaſe uitreo clauſo, in Sole ſiccentur: & poſtea uinum album affundatur.

Quòd ſi quis odoratam aquam ex tempore deſideret, unam aut alteram guttam olei de ſpica aquæ puræ ſatis copioſæ affundat, & ſimul in uitreo uaſe oris anguſti agitet. Hæc omnia quanquam ſine deſtillatione fiunt: eadem tamen ritè deſtillata, præſertim alijs quibuſdam admixtis, ſiue pretioſis, ut moſcho, ambra, ziuetta, caphura, agallocho, ſiue medio-

cribus, ut aſſa dulci, ſtyrace, & ſtacte,) myrrha, aromatibus quibuſuis, præcipuè caryophyllis: aut etiam uilibus, ut roſis, corticibus aut floribus, aut folijs citrij, limonis, arentij, folijs lauri, herbis communibus odoratis, roſmarino, amaraco, ozimo, &c. multo ſuauiora fient. Crocus quidem nimis uehemens eſt, & caput replet.

Aqua roſarum cum moſcho, cum croco, cum caryophyllis, cum caphura, &c. ex Bulcaſi.

Cum moſcho. In aquæ roſaceæ libris duabus pones moſchi boni contriti aureum, in uentre deſtillationis uitreo. Et deſtillabis paulatim, & repones in uaſe uitreo diligenter occluſo. Aqua eſt mirè odorifera, & regibus cóueniens, ut panni eorum inde aſpergantur.

Cum croco. Croci boni ſemunciam in libris duab. aquæ roſaceæ infundes

des (p ſpaciũ diei,) & deſtillabis. Vtilis eſt hæc aqua ut miſceatur medicamentis: item ad odorem & ornatum.

Cum caryophyllis. Caryophyllorum (contritorum) ſemunciam in ſeſqui libra aquæ roſaceę per horas xxiiij. pones, & deſtillabis.

Cum caphura. Vnciam caphuræ cum libra aquæ roſaceæ deſtillabis, & utêris medicamentis regum.

Eodem modo fit aqua roſata cũ ſandalis, & alijs ſpeciebus (aromatibus) quibuſuis. Sunt qui deſtillant hæc omnia in aqua ſimplici loco roſaceæ.

¶ Tribulum quaſi trifolium Romæ uocant. herbam odoratiſsimam, quam deſtillant pro ſuffumigijs, & alijs uarijs odoramentorum laſciuijs faciendis, Monachi in Meſuen.

Aqua odorifera, qua capitis, cordis & ſtomachi uires refocillantur. Florum lauendulæ manipuli quatuor. Roſarum alb. & rub. utrarumq; manipuli duo. Roriſmarini, caryophyllatæ, cype

ri recentis, corticum citranguli, singul. manipulus. Menthæ, saluiæ, thymi, sampsuchi, foliorum lauri, uel pulegij, sing. manipulus semis. Caryophyllorum unciæ quatuor. Galangæ, nucis mosch. calami aromatici, zinziberis, cinnamomi, florum (malim radicis) ireos sing. semuncia. Vini albi libræ sex, (uelq.s.) Trita infundantur per octo dies in uitro bene clauso. postea utere. Egregia est ad manuum lotionem, si parum inde ad copiosam aquam puram miscueris. Poteris etiam destillata uti, & imponere moschi scrupulum, Epiphanius Empiricus.

Alia eiusdem eximia odoris suauitate oblectans. Zibetti, moschi, utriusq; drachma, ligetur in linteo subtili, & infundatur ad Solem per aliquot dies in aquæ rosaceæ libris duabus.

Alia eiusdem, perquam odorifera. Ozimi, menthæ, samsuci, iridis, hyssopi, balsamitæ, (sisymbrium interpretor,) satureiæ, saluiæ, melissæ, lauendu-

læ,

læ,rorismarini,singulorum manipulus semis. Caryophyllorũ,cinnamomi,nucis muscatæ.sing.uncia. Citrangula poma (è citriorũ genere,ouata specie, colore luteo)tria aut quatuor. Terantur & infundantur in aqua rosarũ triduo. deinde lento igne destillentur. Destillatione peracta addes moschi scrupulũ, & insolabis.

Alia eiusdem, excellentissimi odoris. Aquæ rosarum libræ tres.caryophyllorum, cinnamomi, sandalorum citrinorum, singul. drachmæ sex. florũ lauendulæ manipuli duo. Assæ dulcis drachmæ sex. Vini maluatici, aquæ uitæ,utriusq; unciæ duæ. Relinque per mensem in infusione ad Solem bene clausa in uitro,uel super fornace.Deinde in balneo Mariæ destilla,& adde destillationi moschi drachmam semis. Tum rursus diebus decem in Sole uel super fornace relinque, utere. Mirum in modum odorata est.

Aquæ odoratæ Andreæ Furnerij, in libro eius Gallico de decoratione naturæ humanæ.

Aqua miræ ſuauitatis, pro ſuffiendis lectorum linteis, unde locus uniuerſus grato odore ſpirat. In paruã phialam uitream immittes octodecim aut uiginti grana moſchi, & zibettum, & ambræ parum. deinde aqua roſacea impletam igni appones, & cũ incaluerit auferes, & bene obſtructã refrigerari ſines. poſt quam biduo ſic reliqueris, utêris deinceps. Tã elegans eſt, ac ſi deſtillata fuiſſet. Cum induſium aut lintea ſuffire uolueris, pones eam in uaſe ore largo, & ſupra eam bullientem ueſtimenta extendes, ut uaporem imbibant.

Alius modus aquæ odoratæ, quam uocant caſſolettam, id eſt capſulam. In uas paruum ex orichalco funde modicum aquæ roſaceæ moſchatæ, & modicum zibetti, & caryophyllos, agallochum, ſtyracem calamitã, omnia trita

ad

ad ignem miſceto: & exhalante inde ua pore imbues quæ uolueris ueſtimenta. Mirabilis eſt odor, quem ut conſerues, uas diligenter claudes: & cum uidebitur, amplius roſaceæ affundes, ut renouetur.

Alius. In aquæ roſaceæ libras quatuor immittes aſſæ dulcis craſsiuſculè tritæ, ſtyracis, & caryophyllorum camphoræ, agallochi, ſingulorum unciam. Moſchi, zibetti, utriuſq; grana uiginti. Hæc pariter indes in uas uitreum membrana clauſum, decem aut duodecim foraminibus modicè pertuſum: & uas ipſum in cacabo aqua pleno per horas quatuor bullire permittes, quaſi in balneo Mariæ. Poſtea refrigeratum colabis per linteum ſubtile, & in uitreo uaſe ſeruabis, in quo moſchi grana quindecim iniecta fuerint, quibus cũ aqua iam dicta perfuſis, (dilutis,) uas obſtrues & per quinq; dies inſolabis. Sic aquã habebis longè odoratiſsimam.

Aqua odorifera & ſecreta, cuius pars

unà cum decẽ aquæ puræ partibus mixta, totam facit ſuauiſsimam. Moſchi grana uiginti plus minus, (prout odor eius magis minúſue tibi placuerit,) nucis moſchatæ, caryophyllorum, galangæ, ſpicænardi, granorum paradiſi, macis, cinnamomi, ſingulorum uncia. Omnia trita indantur in uas uitreum deſtillationi idoneum, affuſa aquæ roſaceæ ſeſquilibra aut circiter. Sic per quatuor aut quinque dies relinques. poſtea addes ter tantum aquę roſaceæ, & totum hoc deſtillabis in alembico in caccabo pleno aqua bulliente tanquam in Balneo Mariæ. Aquam inde collectam diligenter occluſam ſeruabis ad eundem uſum, ut ſuperiorem.

Alia excellens. Aquæ florum citri libræ duæ. Aquæ de roſis rubeis libra: de myrtis, ſelibra. Roſarum moſchatarum bona quantitas, & ſimiliter iaſmini (ſcilicet florum. (caryophyllorũ ſemuncia. Aſſæ dulcis bene contritę unciæ

ciæ tres. Vernicis uncia. Styracis calamitæ & rubei, utriusq; semuncia. Omnia trita & aquis admixta destillabis in alembico uitreo cum capite & recipiẽte diligenter luto septis, ad exiguum ignem aut in balneo Mariæ, uel in caccabo aquæ bullientis.

Aqua odoratissima, qua cum etiam oleum destillatur. Illa quidem uel cum centuplo aquæ puræ permixta, totam sua suauitate imbuit. hoc uerò etiã cum millecuplo. Myrrhæ electæ, puræ, recentis & pinguis in frustula minutatim cõtritæ libra. Succi rosarũ selibra. Mixta in alembico destillantur in cinerib. ubi primũ lento igne aquam separabis, aucto deinde oleum. demum aquã ab oleo secernes. Aqua illa faciei nitorem conciliat. Vulnera efficaciter glutinat tum uetera tum noua. Oleum uerò maximè pretiosum est, & eadem quę aqua efficit, sed multò celerius: uerbi gratia, horæ spatio, quod aqua diei. Aquæ huius destillatæ uncia cẽtenis aquæ puræ

admixta,omnes reddit egregiè odoratas:olei uerò uncia,aquæ puræ etiã centenis libris addita,idem facit.

Aqua roſacea moſchata, quæ ad alias etiam compoſitiones requiritur. In uaſe uitreo quod inferius largũ, ſupra anguſtum ſit,moſchi grana duodecim aut amplius immitte, & ſic membrana clauſum per quatuor aut quinq; dies inſolato. Deinde uas aliud ſimile roſis repletum modicé ſiccis & tuſis, obſtrues linteo tenui & raro,uel cilicio. Tum os uaſis quod roſas continet impones in os alterius quo moſchus cótinetur, & diligenter luto obſtrues ambitum, & inſolabis,ita ut uas roſarum ſuperiore loco ſit,alterum inferiore,in feneſtra aut alibi ubi calor Solis uehemens ſit. Poteris etiã roſas modicè ſiccas & contuſas,optima aqua roſarum aſpergere, & ita in deſtillatorium immittere, &c. Hac aqua longè ſuauiſsima tum per ſe utêris cum uolueris,tum alijs compoſitionibus eam admiſcebis.

Aquæ

AQVAE DESTILLATAE Cosmeticæ, hoc est ad ornatum pertinentes.

AQuæ destillatæ cosmeticæ etiã in aliquot differentias distrahũtur. Aliæ enim faciei conueniunt, ut colorem eius reddant, album, roseum, nitidum, rugas amoueant, à Sole præseruent: aut ut maculas & scabritiem in ea aboleant. Alię ad capillos & colorem in eis mutandum pertinent. Alię dentes dealbant.

Non debet autem omnis cosmeticorum usus inhonestus, & homine probè instituto indignus uideri. Nam Galenus quoqꝫ clarissimus medicorum cosmetica medicamenta non pauca pręscribit in opere de compositione sec. locos: & sępe utilem & honestum eorum usum esse docet. Nam maritorum quorundam improbitas paruis & leuibus coniugum uitijs, ab amore earum ad pellices & meretrices auertitur: &

uitia quædã huiuſmodi ſunt, ut hominem ingenuum cum ijs in publico apparere pudeat. nonnulla etiam moleſtiam inferunt, dolorémue aut pruritum, ut tubercula quædã in facie, &c. Nos quidem hæc non mulieribus aut alijs hominibus, ſed medicis tantũ ſcribimus, quos uiros bonos & prudentes eſſe cõuenit: ut cum aliâs honeſtis iſtis remedijs utantur, tum imprimis cum huiuſmodi à regum et principum nobiliumq́; matronis ſpectatæ probitatis requiruntur. Plura de iſtis, & quid coſmetica ars, qua honeſtus ornatus quæritur, à commotica & fucatoria differat, leges apud Galenum de compoſ. medic. ſec. locos lib. 1. cap. 2.

Aquas coſmeticas ſimplices hîc nõ referemus, ut ſunt aqua florum fabarum, fragorum, roris, lactis caprini: Vide ſupra de aqua fragorum, & de eadẽ ac cæteris apud Brũſuicenſem aut Ryffium. Habet & aqua uitæ uim coſmeticam ut ſuo loco recitauimus.

Aquæ

Aquę deſtillatę de folijs perſici & ſalicis, æquo pondere mixtæ humectata inde tubercula in facie rubicunda (Galli uocant rubiz,) perſanant.

Vinum aromaticũ ad ornatum mulierum, quod cutim albã, ſubtilem, purã & coloratiorem reddit. Zinziber & cinnamomum pone in uino, & deſtilla ad modum aquæ roſaceę. Valet etiam contra omnes frigidas complexiones, & maximè contrà paralyſin, Arnoldus in libro de uino.

Coſmeticã aquam, qua cũ mulieres cutem craſſam, nigram & ſquamoſam emendant, ex argento uiuo cocto in ouo crudo, etc. habes apud Nic. Maſſam de morbo Gallico lib. 6. cap. 2.

Aqua ad faciei candorem. Spumę argenti lib. ſ. Tritam cerne, & in aceti albi lib. 2. decoque ad tertię partis conſumptionem, rude agitando, decoctam deſtillato. Tandem addito caphurę ſemunciam, aphronitri, olei de tartaro, aluminis ſciſsilis, ſing. unciam.

Colato per pãnum crafsiorem, faciem & collũ illine, Epiphanius Empiricus.

Alia eiufdem ad faciei nitorem. R. radicum lilij, ari, dracunculi, fingularũ recentium felibram. Aquæ florum fabarum fefquilibram. Aquæ rofaceæ uncias octo. deftilla. adijce mofchocaryj, cinnamomi, utriufq; drachmas duas. Faciem bis die abluito.

Aqua ad eundem ufum elegans, eiufdem. R. Florũ fabarum, amygdalarum amararum, perfici foliorum, fing. unc. tres. lactis caprini, quãtum aliorum omnium, deftillatis adde 6. uel 8. ouorũ elixorum albumina, quæ mifceri agitariq; cum aqua deftillata oportet: mox iterum deftillato atq; caphuræ drachmas duas admifceto.

Aqua Gallicana, ad lentigines, omnem fcabritiem & maculas faciei. Tartari ad albedinẽ ufq; cremati libra. Maftichæ, tragacanthę, utriufq; femuncia. Camphoræ drachmę fex. Albumina ouorum quatuor. Trita mixtaq; in aqua rofacea

rosacea destillentur. Remediãtur cum admiratione, Epiphanius Empiricus.

Aqua conciliãs faciei roseum et formosum colorem. R. pintam aquæ uitæ ter destillatæ. prasilij unciam: caryophyllos numero decem & totidem grana paradisi. cubebas quinq; numero. Omnia trita & cribrata cum aqua uitæ perparum feruefacies in uase diligenter operculato, ne quid ullo modo expiret. Deinde refrigeratã hanc mixturam destillabis per alembicum uitreum omnino lento igne, & habebis aquã bonam & claram. Cum uti uolueris spongia inde madida faciem uel cutem alicuius tinge: Facit enim sine dubio colorẽ roseum, cãdidum, formosum. Et durat ista tinctura lõgo tempore, nempe per duos uel tres annos. Quòd si aqua uitæ defuerit, accipe uinum rubeum de Rupella quod reperiri potest optimũ, mẽsura semiloti. maior enim uini mensura esse debet quàm aquæ uitæ. Sed aqua uitæ multò melior est ad hanc a-

quam parandã. Hęc aqua cutem hominis ſubtiliter & mirabiliter ornat, Ex codice manuſcripto ſine authore. Huic ſimilem mox ponemus ex Gordonio.

Alia rugas & maculas faciei tollens, & cutim clarificans, ex albuminibus ouorum deſtillatis: Vide ſupra inter aquas ſimplices in Balneo Mariæ deſtillatas.

Aqua mirabilis quæ delet napas (tubercula ſeu puſtulas papuláſue aliqui napas uocant, Itali puto) lupinas, glandulas, ſcrophulas, porros, id eſt uerrucas, & omnia naſcentia mala ubiuis in corpore tollit. Olei laurini libræ duæ. thuris albi, maſtiches electę, gummi Arabici, terebinthinæ claræ, ſingulorum drachmæ tres. Tritis terendis miſce omnia & deſtilla per alembicum. Et in aqua iſta ſic deſtillata infunde ſelibram cineris terræ, & iterum deſtilla: & ſerua aquam tanquam theſaurum, Innominatus. Videtur

autem

autem hic liquor oleum potius quàm aqua futurus:& nisi cinis adderetur,recté destillatis balsamis adscribi posset.

Aqua cosmetica faciem dealbans, & calculum comminuens, descripta est nobis supra circa finem tituli ubi de uiribus liquorum destillatorum in genere egimus. Vide etiam Rogerium tractatu 4.cap.5.

Cosmeticas quasdam ad faciem reperies etiam mox in sequentibus ad capillos inscriptis. Sunt inter balsama quoq; inferius quæ ad ornatum faciāt.

Aquę destillatæ aliquot ad faciei ornatum ex Andreæ Furnerij libro Gallico de decoratione naturæ humanæ.

Aqua ad nitorem & albedinem faciei. Florum rosarum albarū, nymphęę, sambuci, liliorū adēptis crocis, fabarū, singulorum istorū florum libra. Aquæ fragorum selibra. Medullæ panis albi

quantũ uidebitur. Albumina ouorum duodecim. Thuris albi unciȩ duæ. In his omnibus per noctẽ infundatur cerussa trita. Destillentur omnia in alembico uitreo. aqua extracta Soli exponatur. Ea abluatur facies mane & uesperi, ita ne abstergatur.

Alia, ut facies & reliquæ corporis partes pulchrã & iuuenilem speciem retineant. Aquæ uitæ unciæ duæ. Aquæ de floribus fabarum, rosaceæ, utriusq; unciæ quatuor. Nympheæ unciæ sex. Mixtis omnibus adijce tragacanthæ albissimæ drachmã. Per sex dies insolatam hanc aquam colabis linteo puro. Vsus eius est mane, ita ut non abstergatur.

Alia ad splendorem & formam faciei. Aqua de albuminibus ouorum recentium per spongiam facta cum æquali mensura succi limonum, destilletur ut rosacea. Huic aquæ postea addes lixiuij communis circiter duas uncias: & limonem integrum cõtusum (decorticatum potius) immittes, post octo dies

dies exprimes ab eo ſuccum, & miſcebis cum aqua. Facies prius abluta aqua pura, & abſterſa, hac aqua deſtillata lauetur. Nitorem elegantem conciliat, cutim conſeruat, & omnino optima eſt.

Alia qua utebatur Iſabella ex Arragonia ducisſa mediolani. Florem farinæ frumenti ſubigito cum ſextario lactis caprini, inde panem in furno leniter coquito, & extrahito antequã nimium coctus ſit. Huius panis medullam per minuta fruſtula diuiſam aut friatã, & in alio recenti lacte caprino infuſam per ſex horas relinquito. Admiſcebis aquã è duodecim albuminibus ouorũ cum ſpongia factã, calcis de putaminibus ouorũ unciam. camphoræ, aluminis ſaccharini, corallij albi, ſingulorum drachmas duas. Omnia hæc trita cum liquidis incorporentur, & in alembico uitreo deſtillentur. Aqua inde proueniet optima, & utiliſsima ad tollẽdum omnes moleſtias in facie naſcẽtes. De-

corem faciei quàm fieri poteſt ſummũ conciliat.

Alia formam faciei concilians. Folia roriſmarini, & tartarum album cum uino albo miſcebis, & aqua inde extracta per alembicum utêre ut præcedentibus ad eundem effectum.

Alia ad idem. Flores fabarum in bono uino albo per unum aut alterum diem inſolabis in lagena uitrea, deinde lento igne deſtillabis. Vſus eius eſt mane & ſero ut ea abluatur facies, ſed eadem ſemper prius lauetur decocto ceruſſæ. Et breui tempore uidebis effectum.

Alia quæ omnes maculas tollit.

Cryſtalli & corallij partes æquales pone in uaſe uitreo, cum aqua limonum digitum tranſuerſum ſuperante. hoc uas obſtructum in loco aliquo frigido ut in cella uinaria, in terram impones, (addendum erat per quot dies,) Deinde limaces abiectis teſtis aqua modicè ſalſa toties lauabis, donec omnis

corum

eorum uiſcoſitas abierit. Tum deſtillabis & ſeruabis aquam. Deinde ex rapis etiã minutatim conciſis aquam elicies in alembico. Vſus tempore accipe primę aquę cochlear unum, ſecundę quatuor, & tertię quatuor, miſce & ablue faciem, quę tamen prius abluta ſit aqua pura & abſterſa.

Alia ad idem mirabilis. Accipe limaces ſine teſtis ſuis, & laua ut ſupra dictum eſt. deinde ſalis (aliâs ſalis gemmę) contriti unciam in uaſe uitreo ſparges, & limaces ſuperimpones. tum rurſus ſalem alterum ſparges, & limaces ſuperimpones, idq́ alternis facere perges donec tertia pars uaſis impleatur. Tunc affundes ſucci limonum tantum, ut ſupra ſalem & limaces duobus digitis excedat, & deſtillabis. Aqua iſta utêris ut ſupra ſcriptum eſt. Quòd ſi deſtillandi commoditas non fuerit, ſimul omnia mixta inſolabis uaſe clauſo, donec ungenti formam recipiant, eóque utêris ueſperi, ut alijs

ſuprascriptis ungentis,(facie prius abluta,)abſterſaq́;,)& poſtridie mane ablues faciem cum aqua de floribus fabarum. Hoc etiam in Antidotario Gordonij, legimus.

Alia non deſtillata. Duodecim limones,ſingulos in quatuor partes diuiſos,in bono uino albo pone. Hoc liquore utêris ſicut aquis prædictis.Feliciter ſuccedet.

Poſt hæc ſequitur eiuſdem effectus aqua deſtillata ex ciconia tenera, quã ſupra deſcripſi inter Aquas medicinales ſimplices.

Alius modus optimus & ſecretus. Oua ſex recẽtia,uini Maluatici ſelibra, pipio nondum totus plumis ueſtitus, caſeus à preſſura recens cui nihil ademptum ſit butyri,arantia poma octo, olei de tartaro unciæ tres,ceruſſæ uncia. Terantur quæ teri poſſunt,& miſceantur omnia,ut deſtillentur igne lento. Aquæ uſus eſt ut præcedẽtium. Cutem reddit elegantem, ſubtilem, teneram,

quàm

quàm fieri poteſt maximè.

Lotio ſiue aqua regia quæ tollit omnes maculas. In aquã terebinthinæ clare, quanta de libris eius duabus extrahitur, impone maſtiches ſemunciam, thuris albi uncias tres, tragacanthæ ſemunciam. Trita commiſce cum aqua, & deſtilla. aquã ſeruabis. Deinde axungiam porci maſculi non ſalitã liquato, & per linteum duplex colato. Deinde accipito, zinziberis albi, caryophyllorũ, cinnamomi, euphorbij, ſpicænardi, camphoræ, ſingulorum uncias duas. nuces moſchatas tres. Trita hæc omnia cum axungia colata, ut dixi, miſceto. his adde uncias duas argenti uiui ſæpius abluti cum ſale & aceto & per corium traiecti, & cum hoc incorpora ſcoriam (la feuille ou de la laueure, ut Gallice ſcribitur) argenti uiui (de coupelles.) Omnia ſimul mixta deſtillato, aquam ſeruato. Poſtea accipe aquę de terebinthina prędictę uncias ſex, & poſterioris aquę de axungia duplum. miſce: & cum uti

uolueris, abluito faciem prius cum decocto cerussæ & abstergito. Tum de aqua ista commixta circiter sex guttas in uolã manus effunde, & ubi uolueris illine, & locum illitum linteo intege donec siccetur. Effectus sequetur mirabilis.

Alia de limacibus. Limaces albæ triginta. Lactis caprarum libræ duæ. Adipis porci uel hœdi recentis unciȩ tres. Camphoræ tritæ drachma, destillentur in alembico uitreo.

Alia. De medulla panis frumenti albissimi sex uncias infunde & laua in libris duabus lactis. Misce diligenter, & destilla, ut supra, & laua.

Probatur etiam aqua destillationis albuminum ouorum.

Alia candorẽ faciei inducens. Myrrhæ unciæ duæ. thuris albi, mastiches, utriusq; semuncia. zinziberis albi drachmæ tres. cinnamomi electi, argenti sublimati, utriusque drachmæ duæ. camphoræ drachma. albuminis ouorũ

libra

libra aut ſeſqui. Omnia diligẽter mixta ponãtur in uentre gallinæ iuuenis & bene habitæ, exenteratæ. Quòd ſi uoles, gallinam ſimpliciter adijcito, ſed pelle detracta minutatim diuiſam. Addãtur etiã lactis aſinini aut caprini ſextarij circiter tres. Deſtilla in alembico uitreo.

Vt facies eleganter ſplendeat. Oua recentiſsima triginta, macerato in aceto quàm acerrimo per tres dies & noctes: deinde cum acicula pertundito, ut quicquid humoris continẽt effluat. Hunc in roſario deſtillabis, ut facies eo abluatur.

Aqua faciem clarificans. Radicem ſerpentariæ purgatã & conciſam in tenues rotulas, per dies nouẽ macerabis in uino albo, ita ut quotidie uini recentis ſelibra aut amplius affundat͂. deinde accipe omẽta (toyllettes Gallicè) hœdina mẽſe Maio ſeruata numero ſex: oryzę contritæ & coctę in trib. libris aquę ſolani nigri, & libram de farina oryzæ, aquę prunorum ſylueſtrium ſelibram,

fabarum contritarum ſine corticibus quæ in aqua iam dicta bulliant. His adijcies duodecim poma putrida, & oua decem: radicum iridis communis aut iridis Florentinæ manip. duos, mellis libram, amygdalorum amarorum ſelibram. gummi Arabici, ſarcocollæ, tragacanthæ, boracis, camphoræ, ſingulorum drachmas duas. lactis ouilli libras ſex, terebinthinæ Venetæ uncias duas. aquæ de floribus nymphææ libr. duas. Hæc pariter in alembico deſtillentur igne lento. Aqua deſtillata Soli expoſita ſæpiculè moueatur.

Alia quæ maculas cutis delet & dealbat. Boracis uncia. cãphoræ drachma ſemis. aluminis communis drachmæ tres. gummi Arabici, & tragacanthę, utriuſq; ſemuncia. ſarcocollę, aſſę dulcis, utriuſq; drachmę duę. ceruſſę uncię quatuor. Omnia hęc tere, miſce & infunde in aquę ſerpentarię aut (&) de floribus lilij, utriuſq; ſelibrã: unà cum aquis de floribus geneſtę, de ſolano, de nym-

nymphęa, ſingularum uncijs quatuor. Mixta deſtillabis in alembico uitreo.

Vt facies clara & iuuenilis fiat, adeò ut uix maiorem quindecim annis ætatem præ ſe ferat. Oua gallinæ recentia ſine corticibus duodena. cinnamomi uncia. lactis aſinini lib. Aqua inde per alembicum detracta ablue faciem.

Coſmetica quædam ex Antidotario Gordonij.

℞.radicum lilij, rad.dracunculi, ari, cicerum excorticatorum, oryzæ, amyli, ceruſſæ lotæ, ſaponis Gallici, ana uncias duas. ponantur in olla noua cooperta, decoquantur in furno, & conterantur. Tum ℞.tragacāthæ, gummi Arab. ana unciam. infundantur in aqua de floribus fabarum. Deinde porcellanas tempera in aqua limonum, donec poſsint malaxari. adde boracis ſemunciam. Hæc omnia cum ualde exigua axungia porci, miſceantur cum aqua fa-

barum. Hinc facto quasi ungento illine totam faciem mane & uesperi: et ablue cum aqua tepida colaturæ furfuris. Hoc medicamen abstergit, purgat, dealbat: denique faciem reddit summè & mirificè uenustam, planam, æqualem, gratiosam.

Aliud. Limones scissi in tres uel plures partes, decoquantur in uino albo, quo cum facies abluatur.

Aliud ad rubificandum poma maxillarum, (cui supra quoque similem descripsimus.) R. Aluminis, brasilij, granorum ex quibus fit persicũ rubeũ, terantur cum aqua uini destillata. Inde plurimum illinatur locus quem libuerit rubificare. Quòd si adderetur perexiguũ aquæ salis Ammoniaci destillati, color foret firmior ac diuturnior. Caueatur tamen ista aqua (Ammoniaci) quia omne corpus corrodit, & si uti libuerit minima quantitate adijciatur, ne corrumpat medicamentum.

Qui plures liquores, destillatos præ

sertim

ſertim, ad faciei puritatem & nitorem requirit, legat Rogerium tractatu 4. capit. 5. ubi is deſcribit aquam fabarum, & limonum, quarum uſus ſit uel per ſe, uel cum compoſitione quadam, &c. item aquã cum bryonia & dracunculo compoſitã. & ſimplices. ex fragaria, ex haſta regia, ex herba muſcata, ex floribus nigellæ, &c.

Aquæ ad tingendos capillos & alios pilos.

Sponſam Solis tritam (aliâs Solſoſij ſemina trita) pone in lacte mulieris nutrientis puerum maſculũ, decẽ (al' quadraginta) diebus, deinde fac oleum. Hoc oleum decoctum cum auro foliato leniter bulliẽdo per diẽ unũ, mirabile eſt. nam ſi quis cum eo lauerit crines, auro ſimiles euadent. Eadem ſi facies illinatur & fricetur, plana & clara erit, ut angelica uideri poſsit, continuando per quinque dies. Quin & uiſum

clarificat, & quemuis oculorum affe-ctum intra decem (aliâs quatuor) dies curat: nec non omnes dentium dolores intra triduum. & ſi gingiuæ bene cum ea fricentur, uermes cadũt & moriũtur. Aegidius inter cuius aquas hæc numero quarta eſt. Si quis biberit de hac medicina nouem diebus, curatur à paralyſi de quacunq; cauſa proueniente, etiãſi durauerit ꝑ quatuor (annos,) Lullius in libro de aquis. Videtur autem hic liquor nó deſtillatione, ſed expreſsione tantum fieri, ut dicam inter Olea ex ſeminibus.

Aqua ex lardo deſtillata, ut capilli longi & flaui ac ſplendidi fiant, & facies elegantior. Lardi quantum uolueris radendo quàm minutiſsimè conſcindes, deinde in pila marmorea contundes ut paſtã ſubactã referat. Hac in alembico deſtillata liquorẽ album colliges, quo pilos & faciem inunges. Pulchritudinem enim eis & ſplendorem conciliat, Andr. Furnerius.

Aqua

Aqua ex melle destillata pilos uenustos & prolixos reddit. Vide infra ubi dicemus de quintis essentijs simplicibus: & inter aquas quæ destillãtur in rosarijs.

Aqua dealbans, &c. ex talpa, sexta inter Aegidij aquas. Talpam in puluerẽ redige cum sulphure, & affuso chelidoniæ succo relinque per aliquos dies, postea destilla. Hac aqua lauabis locum cuiusuis bestiæ, & dealbabitur. Eidem si admisceas aquã (aliâs omittitur uox, aquã.) aloën & cerã, inungendo locum affectũ curabis omnem guttã: & quod uocant noli me tangere, si emplastrum inde factũ imponas. Inuncta (similiter) scabiem capitis emendat, & curat guttam rosaceam emplastri modo imposita. Cæterum cum lapide calaminari & aloë mixta, curat lupum perfectè, emplastro inde imposito bis in die, si etiam superfluitates eadem mixtura lauẽtur. Nullo modo autem intra corpus sumi debet.

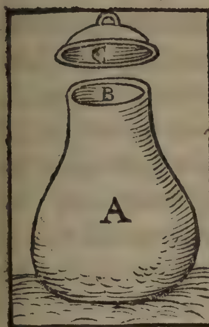
Aqua tingens uiridi colore. Cuperosæ (id est uitrioli) libra. Smerilli selibra. Destilla & unge, Epiphanius Empiricus. Capparorum aqua destillata uirides uerè pilos & capillos efficit, Cardanus.

¶ Aqua ad dentiũ purgationem bene faciens. R. Salis Ammoniaci, salis gemmæ, sing. uncias tres. aluminis saccharini sescunciam. destillentur, aut in libris duab. aquæ macerentur octo dies, colenturq́, dentibus lauando affrica, Epiphanius Empiricus. Alias duas similes ad eundem usum reperies infra post Aquæ fortis descriptionem.

PER DESCENSVM QVOMOdo destillentur aquæ ex herbis, floribus, & radicibus.

Modus destillandi per descensum aquas odoratas & efficaces ex floribus & herbis.

Accipe

ACcipe uas figuli nũ A: sup quod linteũ lineũ rarũ B. extende, & super ipsum rosas, (nã sic rosacea fragrans mirũ in modũ euadit,) aut uaccinia florésue alios aut herbas sparge. Inde habeas patellam C. quæ uas integat, & super fundum D. ignem pone. Sic destillatur odoratissima non solum, sed etiam efficacissima aqua. Rosacea in Sole conclusa poni solet, ut fumi odore priuetur, cum tamẽ odorem rosæ retineat, Cardanus.

Rosę recentes linteolo super peluim tenso impositæ, si uas carbonibus ignitis plenum acceperint, destillant aqua multa & odora in eam peluim. Eodem modo flores reliqui, Syluius. Mihi quidem hoc destillationis genus pro ijs omnibus quæ frigida sunt & refrigerare debent, cómodũ uidetur, pręcipuè si

odore careant,ut pleraq; omnia aſtringentia: & magis etiã quæ frigida & humida ſunt. Quin etiã multam aquam & breuiori tempore,minoriq; ſumptu ſic habebimus,nec periculum eſt quòd euaporent. Sed danda opera ne uas impoſitum minus ferueat:& ne diutius q̃ par eſt relinquatur, ne aqua aduſtionẽ reſipiat.

Si duæ matulæ ſibi applicentur,& ſuperior roſis impleatur & inſoletur (interpoſito linteo) deſtillat aqua odoratiſsima in ſubiectam,Syluius.

Aqua roſarũ moſchata quomodo in Sole fiat per deſcenſum,præſcripſimus ſupra in capite de aquis odoratis.

Palpebras inuerſas emendat uiolarũ florum luteorum humor, qui per ſe in uitreã ampullam deſtillat. Vas impletur floribus qui diebus plurib. ſole cótinuò macerantur: unde liquor quidã colligitur in fundo,is oculis ſalutariter imponitur,Alexander Benedictus.

R. Turiones fœniculi,antequam floreant,

reant, ſucci plenos cum folijs. hos in phialam uitreā imponito, non omnino tamen replebis: & os eius inuerſæ in alteram phialā ſubiectā immittito, ac oblinito fermento, ne ſpiritus exhalare poſsint. Pones autē phialas in foramine alicubi in pariete, ſolem meridianū feruidiſsimum uerſus. Sic intra ſex aut circiter horas aquā habebis utiliſsimā ad lippitudinem & uiſum acuendum: cuius utilitatem amicus in ſeipſo expertus, qui aquā quoq; ipſe parauerat, nobis indicauit.

Scillæ recentes detracto cortice exteriore, cultro inciſæ uaſi infernè foraminulento, & ſupra operculato lutoq; munito imponuntur. Huius ollæ fundus immittitur in alterā ollam ſubiectā in ſcrobe terræ, & luto commiſſura circumdatur. Tum ignis excitatur circa ſuperiorem ollā per noctem unam (horas decem aut amplius.) Sic aqua defluit in ollā inferiorem: quæ cum farina uel pane miſta, guſtata mures cito ne-

cat: citius, si lithargyri paucum miscueris, Bulcasis lib. 2. & ex eo Syluius.

Est quando per descensum fiunt aquæ & olea quædam, quomodo ex resinosis arboribus urendis pix, Syluius. Sed de oleis quæ per descensum fiunt, infra dicemus. Quædam medio ferè inter ascensum & descensum modo fiũt, ut oleum uitrioli cucurbita in latus posita transuersa.

DESTILLATIO IN CINERIbus, *vel arenis. aut scoria trita, &c.*

IN cineribus destillantur tum aquæ, tum olea: Aquæ, mitissimo calore, quem manu tum cineres, tum ipsa destillatoria uasa tangendo discernes. Et forte nihil interest, in Balneo Mariæ aut cineribus quasuis aquas destilles, si ignis modum obserues. Nam in balneo Mariæ aquam cui destillatoriũ uas imponit̃ feruere licet: cineres feruere aut calere nimis non licet, nempe cum herbæ

herbæ,radices, flores, aut liquores aliqui ad deriuandã ex eis aquam deſtillãtur.Eò quidẽ ſuauiora,& empyreumatis minus olentia fieri credunt in cineribus deſtillata huiuſmodi, quò lenius lentiusq́ res perficit,ita ut capitellũ nõ caleat, & aliquando inter unã & alteram guttam delabentem,circiter quinquaginta unitates ab accelerãte numerari poſsint.Olea uerò maiori igni et calore uehemẽtiore indigent, nempe ſicciore. itaq; licet in cineribus rectè fieri poſsit,quicquid in aqua fit, non cõuertitur tamẽ.nã olea in cinerib. fieri poſſunt,in aqua bulliẽte nequeũt.Sed hæc res clarior fiet infra ubi de quinta eſſentia docebimus.

Facilis autẽ & in promptu eſt per cineres deſtillatio, ſi uas figlinũ aut æneũ mediocre,ſatis profundũ,& cucurbitę ſeu corporis deſtillatorij capax cinere tenui et cribrato aut arena tenuiſsima, eouſq; repleat̃,ut q̃ ĩ uaſe eſt materia deſtillãda,tota infra cineres habeat̃ neq;

emineat. Hoc uas cineribus plenum ſupra quinq; aut ſex ferreos cylindros aut bacillos pones: qui tranſuerſi de latere ad laterem impoſiti ſint. tribus nempe lateribus foco impoſitis, eorũ duo latera occupabunt, poſteriori, ſi res ad parietem fiat, non eſt opus. Anterior pars huius ceu quadratæ conſtructionis aperta relinquetur, ut ignis illic fieri & ſubijci poſsit. Longitudinem laterum ſingulorum pedalem eſſe ſatis eſt: altitudinẽ digitorum ſex, aut circiter. Hæc omnia circunquaq; luto (admiſtis fruſtulis teſtaceis) obfirmabimus, ut calor melius contineatur, duobus ſpiraculis relictis in angulis. Sed modus hic prorſum extemporaneus eſt, & pro uno duntaxat uaſe idoneus. Ego operoſiorem aliquando fornacem conſtruxi huiuſmodi. In angulo domus baſin cũ lateribus & calce erexi, ad altitudinem ſeſquipedis. Super baſi fornacem rotũdam cum hoſtio uno anguſto, longo latoq; inſtar parui lateris, (ita ut manus inſeri

inſeri poſsit,) qui cũ claudere libet fornacem opponitur. Spiracula ſeu uentilia erãt tria. Altitudo fornacis ad digitos circiter decem. Supra hanc fornacem eiuſdem circũferentiæ lamina ferrea impoſita erat, diametri ad duos pedes aut amplius. circa hanc undiq; margo erigebatur ex crudis lateribus (nam pro fornace lateres coctos accepi) in orbem, altitudine ad duos palmos. Rotundum hoc ſupra laminas ſpacium cineribus replebatur. In cineres per circuitum circiter quinq; uitrea deſtillatoria indebantur, ut eodem tempore, & eodem igne, plures ſimul aquæ, aut olea deſtillarentur. Vndiq; autem fornax munita erat luto ſubacto cũ aqua ualde ſalſa cui pars aliqua fimi equini miſta erat. Eſt ſanè hoc genus fornacis ualde idoneum, quòd exiguo igne indigeat, qui et ipſe in tali forma diutiſsimè durat: ut mane & ueſperi ſemel curaſſe ignem ferè ſufficiat. Debet autem is ex carbonibus tantum fieri, qui per batil-

lum ferreum, tantum ut commodè per hoſtiolũ inſeratur, in fornacem immittunt. batilli huius margines utrinq; modicè eleuantur, ut carbones commodius contineãtur. Opus eſt etiam batillo ferreo oblongo (pro modo fornacis) in fine curuato ſecundum angulum rectum, & ibidem in fine aliquantulum dilatato, per quem moueantur et digerantur qui intus ſunt carbones, & de batillo detrudantur. Sed hæc experientia melius cognoſcuntur. In his fornacibus, & quomodocunq; in cineribus, tũ alia aquarũ oleorumq;, ut dixi, genera rectè parant, & pręcipuè quę ſicca in uino infuſa & aliquando uaſe optimè clauſo macerata fuerint, eundẽ prorſus odorem ſaporemq; redditura: ut abſinthiũ, ſicut ſupra docui, gentiana, baccæ iuniperi, & aromata, ex quibus deſtillatas aquas aureas denominãt noſtrates, &c. tũ aquæ uitæ deſtillatio aliquoties repetit: in qua hoc animaduerti, meliorem ſemp et puriorẽ partẽ primã fluere

&

& quicquid phlegmatis eſt, (uel aquæ mortuæ, ut quidam uocant, ꝙ inutilis, noxia, & ferè fœtida ſit,) poſtremũ ſequi. quod in capitello uitreo pulchrè dignoſcitur. nam dum eſſentia purior, ignea ſcilicet & aerea fluit, nullum in capite ſignum apparet: ubi uerò iam phlegma commeat, aquę ſtriatim fluentis ueſtigia manifeſtò apparent, quæ ut primum uideri cœperint, remouẽdum eſt uas recipiens, & quicquid in cucurbita ſeu uentre reliquũ fuerit, tanquam inutile effundendũ: & altera deſtillatio inchoãda, idq; repetendũ, donec nullũ amplius phlegma ſe prodat, quod quarta plerunq; aut quinta deſtillatione cótingit. Poſtquã nó amplius deſtillatione, ſed circulatione opus eſt, ut liquor rectificetur, ut illi loquuntur, & in cœlum aut quintam eſſentiam uertatur.

Deſtillata uapore aquæ calentis uires & qualitates plantarum integrius retinent, ſed quia excrementoſa ſunt, parũ diu ſeruari poſſunt. Diutius quę cinerũ

aut ſcoriæ pulueratæ calore deſtillantur in uaſis lapideis aut uitreis, quantũlibet multis, ſuper longam aut rotundam fornacem tegulis intectam, quę ſuſtineant arenas altas plumbo alto circundatas. Sed uaſa hæc paulatim calfacienda & refrigeranda ſunt priuſquam aeri frigido aperiantur: alioqui mox rũpuntur, Syluius.

Vlſtadius deſtillationem quandã in cineribus fieri iubet igne tam lento, ut poſsis numerare unum duo tria per ſingula guttarum interualla.

Fructus quoslibet bene maturos, cõciſos & contritos deſtillabis in arena igne lento, Vlſtadius.

¶ Extemporaneus quidam modus.

Conficitur & repente aqua, dum calefacto aut feruente ſucco, cyathus ſuperponitur uitreus, in quo fumus tranſit in guttas. guttæ inde collectæ in aquam coguntur. Sic acetum in aquam facile

facile uertitur. Vtilis hæc ad oculorum maculas & ſuffuſiones detergendas, maximè ſi albo aceto ruta incoquatur, Cardanus.

RESINAM lariginam aliqui in uaſe ligneo ponunt cuius fundum ad perſpicuam & quàm fieri poteſt ſummam tenuitatem à tornatore redactum ſit: ſic in loco calido purior & tenuior pars deſtillat.

DE ROSARIIS, ID EST INſtrumẽtis, quibus ex roſis & alijs medicamentis liquor ſtillatitius elicitur, igne ſubiecto plerunq; immeditatè, ex carbonibus aut ſegmentis lignorum.

IGnis in deſtillatione magis aduſtionis odorem communicat aquæ deſtillandę q̃ carbones aut aqua, quod ut caueas arenã imponito patellæ in communibus roſarijs: aut potius fac ut arena inter ignem & patellam ſit, nec non

circa patellam, eamq́ uitreatam si terrea est: nam & ex ære fit. Patellæ & alembici commissuram luto munies, fascia scilicet lintea luto inducta & aptè circunposita, nec non uas recipiens cũ naso alembici, Brunsuicensis. Hodie quidam rosarias istas capellas ex ære faciunt, & supra arenam ponunt herbas destillandas: & in circuitu patellæ (& infra ipsam quoque, ni fallor) spacium uacuum aqua replent, canali ubi infundantur ad id facto. Ignẽ autem uel ex carbonibus subijciunt, uel ex lignorum segmentis breuissimis, quòd ignis flamma propter ambientem aquam minus posse nocere uideatur. Sed proculdubio hæc omnia in uitreis uasis multò fœlicius destillabuntur, siue in Balneo Mariæ siue in cineribus.

Acetum destillatione cãdidum redditur, cum ad alios chymistarũ & medicorũ usus, tũ ut syrupo acetoso misceatur, de quo Bulcasis uerba adscribam. Cõstrue atanor simile illi in quo destillatur

latur aqua roſacea:& ſemper pone uas deſtillatoriũ ex uitro uel ex terra uitreata:& imple tres partes ex aceto bono, ut quarta pars uaſis ſuperius ſit uacua, ne cum ebullierit acetum effundat. Deinde operi uas cũ uaſe aliquo ſuperius, ſicut nouiſti, habente naſum, ut fit in aqua roſacea, & fac ignẽ leuẽ, non fortẽ, nam ſi eſſet fortis, non fieret acetum adeò album. Oportet aũt acetum quod deſtillatur, eſſe ex uino albo, & acerrimum. Sic albũ & purum colliges liquorem, & repones. Eodem modo deſtillari poteſt uinũ, Hæc Bulcaſis. Ego in uitreis uaſis in cinerib. aliquãdo deſtillaui, qđ aliquot hactenus annis ſeruo odore ſaporeq́ aceto nõ deſtillato ſimile, colore tantũ & ſubſtãtia differẽs quibus aquã purã refert. Videt̃ aũt Bulcaſis ſentire deſtillandum eſſe acetũ cũ igne ſiue aqua, nõ in balneo M. ſed eo modo quẽ in roſis deſtillandis, primũ & ſecũdũ facit. i. ſine aqua cũ igne lignorũ, aut poti9 carbonũ. Nos in cinerib. optimè

deſtillauimus. Diſſoluuntur aceto forti præſertim deſtillato, uel ſucco limonum, margaritæ, teſtæ ouorum, lapides renum, ueſicæ: corallium utrunq;, eaq; poſt ſiccata promptè friantur: pręcipitatum & ſublimatum & cinabrium, & in argentum uiuum redeunt, Syluius. Aceto deſtillato metalla reſolui chymiſtæ aiũt. item urina humana deſtillata.

Cannabis folia in farinã uerſa, quòd caput feriant, potum ſuauiter inebriantem efficiunt, Cardan. Videtur autem aqua ſuperinfundenda, & cũ ſimul fermentata fuerint, deſtillãda, ſimiliter ut aqua ardens uel in roſario, aut ſimili inſtrumento ubi ignis immediatè ſubijciatur: & forte bis aut ter repetenda deſtillatio. Idem dixerim de AVENAE aqua, de qua ſimiliter Cardanus: Aqua (inquit) ex auena deſtillata utũtur Moſcouitæ quòd uino careant. nec minus excalefacit aut inebriat quàm uinum. Cum enim auena craſsioris ſit ſubſtantiæ, neceſſe eſt ut ex deſtillatione incaleſcat,

leſcat, attenuetur ac exacuatur, & ad naturã aquę ardentis accedat, Hęc ille. Idem ſanè fieri poterit ex quouis potu inebriante, ut zytho, cereuiſia, curmi, & apomelite, præſertim uetere: & eo qui cum milio decoquitur.

Mel inter deſtillandum inflari & exundare ſolet, cum incalefactũ eſt. hoc cauetur, cum deſtillatio fit in roſario communi, ſuperimpoſito in patellã ligneo cribro (cum ſetis equinis,) ita ut mel attingat. Deſtillaturus autem in cucurbita uitrea, puram & bene lotã arenam admiſcebis, & ignem lentum facies. Aqua prima abijcitur, colligitur uerò ſecunda cui color aureus, & ſub finem ruffus. Huius aquæ uſus eſt mulieribus ad capillos, ut augeantur, molleſcant, & flaueſcant, ea madefacti præſertim in Sole. Defluuia capillorum emendat. Oculis tumidis & lippis medetur: & aquoſas earum tunicas & caliginem diſcutit. angulos oculorum læſos & ulceroſos ſanat. Locis ambuſtis egre

giè medetur, præſertim mollib. & tene ris, ita ut nulla cicatrix relinquat. Poſte rior aqua, quæ ruffa eſt, expurgat pus & ſaniem in putridis ulceribus, ſi ea lauentur, & imponantur madida inde lintea, & cum ea repurgârit, carnem etiam producit, Ryffius. Vide Vlſtadium.

DE OLEIS DESTILLATIS.

Et primum in genere: deinde particulatim.

De oleis ex plantis, floribus, herbis, gummis, reſinis, ſeminibus, corticibus, lignis.

De oleis compoſitis illis quæ balſama uocant.

De oleis ex animalibus.

De oleis metallicis.

OLea quę uaſis chymiſticis ſiue per deſcenſum, ſiue per aſcenſum parant, quędā ſimplicia, quædā cópóſita ſunt. horū quædā ex pluribus cópoſita ut balſama, quæ artificialia uocant, aliquot: quædā ex paucis. Sunt quæ inter ſimplicia & cópoſita media uideri poſſint, ut illa ubi uni medicamēto cótrito liquor aliquis addit̃, quo cū maceret̃ et unà

unà deſtilletur, ut per id quaſi uehiculum aſcendat, poſtea ſeparatur.

Item quędã ex plantis fiunt earúmue partibus, floribus, radicib. ſeminibus, corticibus, reſinis, gummis, lachrymis. Quædã ex animalibus, earúmue aliqua parte, aut excremento. Alia ex metallicis, aut ſimilib. ut ex antimonio, plũbo, ſuccino. Nos de ſingulis loquemur, per tres iſtas poſteriores claſſes. De cæteris uerò oleis quæ alio quopiã modo fiũt: ut expreſsione, infuſione, &c. infra ſeorſim tractabimus.

Vt oleũ benedictũ ex lateribus ignitis oleo reſtinctis deſtillat̃ per ſublimationem, ſic ex ladano, cera, liquoribus, gummis, reſinis, oſsibus, medullis, & alijs pingui humore abundantib. poteſt ſublimando trahi oleum, Syluius.

Olei natura rebus mixtis ſiue à natura compoſitis omnibus ineſſe uidet̃, cũ ſali etiam corpori aridiſsimo inſit, ut Cardanꝰ ſcribit. (Eſt etiã in ſale pinguitudo, quod miremur, Plin.) ſed alijs plꝰ

alijs minus. Eſt enim oleoſus et pinguis humor qui in mixtis ineſt, non aqueus ille & facilis exiccatu, ſed aereus qui etiam calidus eſt. Vtriq; enim elemento ſui generis humiditas eſt. Hunc liquorem in quibuſdam ipſa natura ſeparat, non in plantis tantum per ſuccos ſiue liquores, ὀπούς Græci dicunt: lachrymas, gummi, reſinas, elæomeli: ſed etiã in corporibus inanimatis, ut in metallicis pinguibus, ſulfure, argento uiuo: item in bituminum generibus diuerſis, naphtha, ſuccino, ambra, & petrelæo, cui nomen quòd è ſaxis effluat. Manifeſtiſsimè uerò in animalibus, tum per alias eorum partes, tum præcipuè adipes, medullas, ſanguinem & in ijs quæ ſanguine carent congenerem ei penguẽ aliquem humorem. Idem neq; excrementis deeſt, alui, ueſicæ, ſudori, melli, ouis, &c. In ſolidis quidem tum animalium tum plantarum partibus, ijs præcipuè omnibus ineſſe uidetur, quæ fibras ſeu uenas habent manifeſtas, per quas

quas scilicet nutrimentum attrahitur. Nutritioni enim dulcia maximè destinantur, quæ quidem facile in pinguitudinẽ à mediocri calore uertuntur. quin & ipsa pinguia subdulcia sunt. Et succi pinguis abundantia in ijs maximè spectatur, quæ dulcibus multis aluntur. Pinguia tamen ipsa per se non nutriũt, quòd innatent, neq; in massæ seu chymi in uentriculo unitatem redigi possint. Iam pinguisculus ille succus eò plus olei continet, quo in solidiore aut sicciore inest materia, utpote syncerior & minus aquosus. Guaiacum quidẽ quod in aqua subsidit, eo abundat. Rariora & leuiora ligna pinguem succum in gummi aut resinas conuertunt, quãobrẽ eo minus abũdant: solidiora densioraq; & grauiora eundem retinent, ut guaiacum, iuglans, fraxinus.

Porrò oleum lignis omnibus inesse uel cinis ostendit. omnium enim cinis pinguitudinẽ suam habet, quã in lixiuium deponit. Adeò durabile est pingue

aëreum et magis etiam igneum, ut cum terra comburatur, aqua euaporet, illa remanent, partim in cinere, partim in fuligine. quanquam in utrisq; etiam illis terræ essentia reliqua sit, ut sola aqua absumpta uideať tota. Sed hæc ad philosophos pertinent.

Quomodo extrahendũ sit oleũ ex aromatibus, ut caryophyllis, nuce moschata, croco, macis, & alijs.

Aroma quodcũq; uolueris cõcisum, & contritum crassiusculè, aqua uitæ rectificata & circulata, mediocriter perfunde, & simul macerata demum destilla igne perquàm lento. Et cum aqua uitæ omni iam detracta, oleum stillare inceperit, materiam aromatum è cucurbita exemptam sacculo impones diligenter filis obligato, & in prelo ad id apto exprimes, utrisq; ferreis præli laminis bene calefactis. Sic expressum oleũ destillare, rectificare & circulare cõuenit:

nit:ut oleum ſyncerum à craſsiore materia ſeparetur. Fæces deinde rurſus digeri ſeu putrificari poſſunt cum aqua uitæ prius ſeparata, (& denuo deſtillari.) Et hic modus commodiſsimus utiliſsimusq; inter cæteros uidetur, Ryffius: ſed obſcurius quàm oportebat, nos ut licuit uertimus.

Oleum quomodo per deſtillationẽ extrahatẽ è lignis, & ſimilibus, uelut caryophyllis, ex Cardano.

In uitreo uaſe A. contrita ponuntur,

& quanto leuiore licet igne destillantur: & si liceat, aqua feruente circum uas posita oleum elicere, longè erit melius. Summitati uasis pileus uitreus B. imponitur, ac luto ne respiret aptatur, cui de more canalis adiacet. C. cui alter canalis uitreus adiungitur D. ita luto septus ut nihil posit respirare. Hic per uas ligneum E. transit, quod aqua perpetuo frigidissima repletum habere oportet, cãnula H. detrahẽtes quicquid iam calorem cõtraxerit, aliã nuper haustam denuo addendo. nã sic D. refrigidatur, fumiq́ non uruntur, sed in aquã uel oleum transeunt, conuersiq́ per F. canalis partem obliquã & ultra uas aqua plenũ exporrectã, guttatim in uas G. cadunt. Vt igitur uidi, primò turbidum quoddã effluit, substãtiam reitenuiorẽ efferens, pòst aqua clarior exit, demum oleum, quod exusti potius odorem refert, quàm rei illius à qua defluxit. Hoc modo aquarũ etiã (ex herbis & floribus) destillatio fieri potest,

ſed is longè melius per deſcenſum fit, &c. Sunt qui iuxta F. moſchum ponũt aliaq́ꝫ pretioſiora odoramenta, retinetq́ꝫ aqua odores nó ſolum proprios, ſed etiã moſchi & aliorum quæ apponuntur.

De deſtillatione per deſcenſum. Vlſtadius cap. xix. docet de hoc deſtillandi modo in genere: & priuatim de oleis ex lignis iuniperi, ex uitellis ouorum, ex nuce moſchata, & Benedicto: ex quo ego clarius & breuius rem oſtendere conabor. Docet igitur cóſtrui fornacem huic deſtillationi aptã, ſimilem foco qualis apud Germanos fit, ex lateribus non coctis, altitudine ſeſquicubiti undique, excepto anteriori latere (quod humilius fieri poteſt, & laterib. tenuibus tegi, ad imponendum aliquid ut ferramenta, quibus ignis regitur,) latitudine trium cubitorũ quoquo uerſus. In medio huius foci foramen ſit, tantum ut pes hominis immitti poſsit. (Erit autem hæc fornax etiam ad alium

uſum apta, nempe ad ſigillandum ſigillo Hermetis, ut uocant: cum cucurbitæ uitreæ os in foramen furni inditum palmi, id eſt quatuor digitorum lõgitudine, & ſi q̃d amplius circa ipſum patet eo argilla obſtructo, ubi incãduit forcipe ſimiliter candente cõprimatur.) Deſtillaturus ergo in hac fornace, cucurbitam accipe de optima terra: ſin minus de cupro uel orichalco. hanc imple uſque ad tertiam partẽ materia deſtillanda: & include ei operculũ ferreũ tenuiſſimum ex lamina ferrea, foraminibus paruis plenũ. Tũ inuertes, & impones os uaſis in fornacis foramen ad tres uſque digitos inſerendo, & quicquid circũquaq; patet, luto diligẽter explebis, ita ut nihil quicquam in hoc foramen decidere poſsit. In parte autẽ inferiore foraminis cucurbitam uitreã ſubijcies (pro qua imponẽda eximendaq;, & ut uideas quando materia tota deſtillarit, anterior fornacis pars debet eſſe aperta:) cui ſuperioris cucurbitæ os inſer-
tum

tũ aptetur,(non lutando tamen.) Tum ignis fiat ſuperius circa uas quod materiã cõtinet circũquaq;. Sed ignis primo exiguus eſſe debet,& à uaſe quantũ fieri poteſt remotus: deinde paulatim & maior & uaſi propior excitari.

Sciendum eſt autem q̃ à quauis materia,à principio aqua deſtillat, plus minus,ſecũdum materię differentiã. Hæc cum fluere deſierit,& iam oleum ſtillare cœperit,euacuabis cucurbitam è uitro ſubiectã,iterumq; ſubijcies:& ignẽ augere perges,& eundẽ ꝓpius uas excitare,donec nihil amplius olei deſtillet. Tunc enĩ ignis mox longè remouẽdus eſt,ut ſuperior cucurbita refrigeretur. Deinde inferiorem, id eſt excipientem auferes,& oleum ſeruabis. Cæterum ignis,ut dixi, in principio perexiguus requiritur,paulatim augendus ad quartum uſq; gradum,duabus ex cauſis. Primum ne nimij caloris ſubito exceſſu omnis humiditas,etiã oleoſa conſumat: quod pręcipuè cauendũ eſt,cũ ex uitellis ouorũ & nucib. moſchatis oleũ deſi

deramus. Nam in alijs quibusdam, ut ex lignis iuniperi, repentino etiã & magno igne excitato nihil deliqueris. Deinde quia lignum accensum forte cucurbitam lęderet, ureret, rumperet: aut oleum ingrato odore efficeret. Porrò in oleo Benedicto simplici, augebis ignem saltem in fine destillationis, & destillandi locum huiusmodi parare poteris: Foueam in terra fodito, longam, latam & profundam pro modo ollæ in eam imponendæ. Sit autem olla uitreata, aqua abluta: & super orificium eius ponatur lamina ferrea tenuis, multis foraminibus perforata, ita ut lamina infra summum ollæ marginem sit digiti transuersi latitudine: Supra hanc impones aliam ollam quæ materiam destillandam contineat, sic ut orificia coniũgantur, & omnia optimè lutẽtur. Tum fiet ignis circa ollam superiorem, quæ tota sit extra foueam præter orificium. Sed secundus hic modus incommodior primo est: quoniam aqua ab oleo separari

parari non poteſt: nec facile cognoſci quando tota materia ſit deſtillata, niſi uſu & conſuetudine id cognoſcatur. Poteſt etiam fornax fieri in colle præcipiti: ut idem Vlſtadi9 docet: ego ne ſim prolixior omitto.

Oleum de folijs citri, arantiæ, aut limonis cum deſtillatur, primo aqua elicitur, deinde oleum, quorum utrunq; ſeparatim ſeruari debet. oleum quidem imprimis ſuaue & bonũ eſt. Fit autem hunc in modum. Folia de quauis prædicta arbore, diſciſſa contunde in mortario, & deſtillando aquam excipe: & cum uideris guttã aliquam diuerſi coloris aquæ innatantem, mutato recipiente ignem auge, & oleum collige. id modicè olebit aduſtionem, quod uitium emendatur, ſi diu Soli expoſitum relinquatur. Sunt qui iam dicta folia inter duo lintea ſiccent & conterant, adijciãtq; alia multa odorata, ut zibettum, moſchum, ambram, ſtyracẽ cal. ladanum, cinnamomum, benzoum: non

quidem ſubſtantiam eorum, ſed fumū duntaxat. hęc enim inijciunt in aquam roſaceam ſuper igne, & uapore eorum folia imbuunt. His ita diligenter imbutis, accipiunt aquam roſaceam in qua macerata ſint aromata quædam, ut caryophylli, galanga, nux moſchata, &c. per unum aut alterum diem: eáque madefactum puluerem foliorum in cineribus igne lento deſtillant, donec aqueus liquor ſeparatus ſit: deinde aucto igne oleum excipiunt, quod longè gratiſsimi & ſuauiſsimi odoris eſt, Furnerius.

Empiricus quidam mihi retulit, hoc modo commodè oleum ſeparari ab herbis et radicibus. In terebinthina aut larigna reſina lota (octies aut nouies) donec albeſcat, herbas aut radices impone, & in arena calida relinque q. ſ. Deinde deſtilla igne lento, & profluet primo terebinthina, mox ab initio: aut ſi parū mouet, conferta ſeu uniuerſa deinde fluet, primum lacteo ferè colore,

lore, deinde flauescens. Deprehendes autem gustu quando liquor optatus fluere incipiat: colore mutato, uas recipiens quoq; mutabis, ut seorsim excipias. postremus enim liquor ignobilior est, & extra corpus usurpandus, prior uerò intra corpus, Hæc ille. Ipse mihi uideor oleum de baccis iuniperi uidisse hoc modo paratum.

Olea destillata quæ intra corpus dantur, omnia miscenda sunt, cum liquore aliquo, uino, apomelite, aut syrupo cũ aqua destillata quapiam, alióue medicamento: ut infra etiam inter balsamelęa dicemus. hoc est quod empirici dicunt, oleis utpote spiritibus, addẽdum esse aliquod corpus.

De oleis ex floribus.

Oleum ex croco paratur sic: aspersa aqua uitæ digeritur materia, & abstracta per destillationem aqua uitæ

prælò expreſſus liquor circulatur, ut ſupra ſcriptum eſt de aromatum deſtillatione in genere, ex Ryffio.

Oleum de ſpica, ex Gallico libro Furnerij. Herbam (flores potius) ſpicæ aut lauendulæ ad breue tempus inſolato, tum in alembico aquã extrahito. Hæc per æſtatẽ Soli loco quàm calidiſsimo expoſita, oleum in ſuperficiẽ effundit, quàm ſubinde ab aqua ſeparatam ſeruabis. Nã & ſuauiſsimè olet, & aduerſus morbos uarios, præſertim frigidos, utilis eſt: & dolores tollit.

Eiuſdem alter modus. In quanta uolueris copia olei de amygdalis dulcibus, flores ſpicę bene maturos macerabis in uaſe uitreo in fimo equino per dies quadraginta. Deinde lento igne deſtilla: poſtremò in ſole rectifica uaſe diligenter obſtructo. Si tamen aduſtionis odor ſit, duo aut tria exigua foramina in cooperculo relinques. Sic in Sole purgatum, bonum & odoriferum remanebit.

Eiuſdem

Eiuſdem tertius modus. Floribus ſpicæ bene maturis uas uitreum imple, obſtrue, & quotidie quantum poteris adijce. Hoc facere perges diebus octo: deinde uas obſtructum in fimo equino per tres menſes putrificato. Tandẽ deſtillabis in alembico magna diligentia, & extractum oleũ inſolabis, ita ut ſemper quicquid clarius eſt ſepares & reſerues. Sunt qui materiam, ut primum ab igne (ſic habet Gallicus liber, ſed puto legendum à fimo, ſcilicet equino in quo macerata eſt per tres menſes) extracta fuerit, Soli exponũt, & innatans aquæ oleũ ſubinde remouent. Vbi uerò flores oleum reddere iam deſierint, quantum poteris exprimes, & ſuccum expreſſum in Sole relinques uaſe inclinato, ut ſupernatans oleum facilius ſeparetur. Sic oleum perquã odorum habetur ſine omni aduſtionis uitio, Huc uſq; Furnerius.

Idem oleum Ryffius fieri ait, ut oleũ de roſmarino, conciſis floribus in uino

uetere maceratis, deſtillatisq́ ita ut alembici ſpiritus ſubinde refrigerentur, &c. Vide ſupra in Oleo de Roſmarino. Sunt qui hoc ſpicæ oleum publicé uendant, & balſamum nominent, cum tabulis in quibus facultates eius deſcriptæ habentur. Valde calidum & ſiccũ eſt. Noui ego mulierem quæ unam & alteram guttam eius non ſine periculo intra corpus ſumpſit, ſed lumbricos inde multos deiecit. Miſcet̃ rebus quàm plurimis, odoris præcipuè gratia. Gutta eius cum multa aqua agitata, totam reddit odoratam. Medici etiam oleis ungentisq́ calidis eam admiſcent, tum odoris gratia, ut uel gratum augeat & conſeruet, uel cælet ingratum. ſuperat enim omnes odores: & forte nullus liquor reperitur æquè ſimul & uehemens & ſuauis odore. Ex ſpica certè longè odoratior quàm ex lauendula fieri uidetur.

Oleum roriſmarini quod uicem balſami gerit. Ampullam floribus roriſmarini

marini impletã ſepelito in arena (clauſam panno duplicato cerato, aut cum cera & coopertorio ita quòd reſpiret, Arnoldus: duplici linteo, deinde etiam cera occluſam, Hollerius) uſq; ad mediam partem: & ſic relinque per menſem aut amplius, donec flores in aquã conuertantur. Hæc aqua ſeparata & ſoli expoſita per dies x. aut xx. (aliâs xl.) denſatur inſtar olei. Cor, cerebrum, neruos, & totum corpus roborat. Pannos faciei & maculas delet, iuuentutẽ conſeruat. Gutta eius aquæ impoſita, ut balſamum ſubſidit. Prodeſt ad telas & lachrymas (aliâs maculas & alios affectus) oculorum, ſi gutta una imponat in oculos, bis aut ter ad ſummũ. Membra paralytica ut plurimum recalfacit, & ſanat aliquando. Phlegmati ſalſo reſiſtit. fiſtulas & cancrum, quæ alijs non cedunt remedijs perſanat. Ad eadem facit aqua uitæ ex uino in quo decoctus ſit roſmarinus deſtillata, Lullius. Ego roſmarinum non deco-

querē. euaporat enim uis uini & quinta essentia: sed in uase obstructo macerarem aut putrificarem. deinde in Balneo Mariæ primum, pòst in cineribus aqua super fæces rursus infusa destillarem. Mecū facit Arnoldus de Villa noua, qui in libro de uino, (ubi ille de rosmarini etiam oleo eadē scribit, quæ iam ex Lullio scripsimus. si modo Lullij ea sunt:) Sæpe (inquit) expertus sum quòd aqua uitæ facta de uino in quo remollitus fuerit rosmarinus, curat phlegma salsum, scabiem, cancrum, & fistulam, quæ aliter sanari non possunt. Sed hoc oleū rosmarini non aliter fit quàm è floribus uerbasci oleum, non per destillationem.

Oleum rosmarini fieri debet ex floribus decerptis cum summis turionib. seu ramulis quibus adnati sunt, contritis, & in optimo uino uetere maceratis seu putrificatis. Debent autem destillari lento igne, ita ut alēbici spiritus subinde refrigentur: postea circulari, donec

nec quoad eius fieri poteſt omnis craſſa ſubſtantia à ſubtili ſeparetur, Gualtherus Ryffius. Poterit autem deſtillari, ut conijcio, uel in cucurbita, præſertim breuiori, cum alembico: uel in retorto cum recipiente diuerſæ figuræ, uel potius in duobus retortis quorum alterum ſit recipiens uel in uaſis æneis quæ ueſicas uocant pharmacopolæ, ut aqua cinnamomi, aut aqua ardens.

Eodem modo deſtillantur olea, ut idem docet, de VERNICE ſeu gummi iuniperi, de SPICAE aut LAVENDVLAE floribus, ANISI ſemine, & multis alijs ſeminibus.

Chelidonij quarta eſſentia ſiue ignis qui eſt tanquam liquor olei, &c. quomodo paretur & in quem uſum, lege ſupra ubi de quinta eſſentia tractauimus. Licebit autem à pleriſq; herbis & alijs medicamentis, oleum duplex, aereum & igneum, eodem modo quo in Chelidonio illic præſcriptum eſt, extrahere.

Oleum rutaceum. Cardanus libro

ſec. de ſubtilitate, uenena quædam eſſe ſcribit quæ ſolo tactu occidant. Aduerſus hæc, inquit, auxilium eſt, non hærere lòco cuiquam donec incaleſcat manus: lotio frequens partiũ cum aqua tepida. olei quoq; rutacei: non illius uulgaris, ſed eius quod eodẽ modo factum ſit quo & ſpicatum & caryophyllatum apud pigmẽtarios fieri ſolet, inunctio, Hæc ille. De oleo ex ſeminibus rutæ, paulò poſt ex Lullio ſcribemus: id uerò cuius hîc Cardanus meminit, ex ruta ipſa, hoc eſt ſummis eius ramulis florentibus parandum exiſtimo.

De oleis ex ſeminibus & fructibus.

Oleum de caryophyllis aliquando in Italia guſtaui, ſupra modum ſuaue & efficax: id quomodo extrahatur, docuimus ſupra uerbis Cardani, ubi de oleis extrahendis in genere ſcripſimus. item alio modo ex Ryffio, eodem ſcilicet

cet quo ex quibuſuis aromatibus, quæ in aqua ardente macerata deſtillant donec aqua ardens ſeparetur,& cũ primũ cœperit fluere oleum, materia è cucurbita exempta exprimit,& c. ut ſupra ex Ryffio ſcriptum eſt: qui huius etiã olei uires particulatim deſcribit.

Oleum de nuce moſchata quomodo eliciatur, uide ſuperius ubi in genere tractauimus de deſtillatione oleorum per deſcenſum ex Vlſtadio. Oleum de NVCE moſchata & inuolucro eius MACIS, eodem modo quo ex caryophyllis extrahitur, Ryffius, qui uires utriuſq; ſingulatim deſcribit.

Aniſi oleum extrahitur, (ut ex alijs ſiccis quæ in plantarum genere ſunt,) ſeminibus contritis optimo uino maceratis, deinde paulatim per aſcenſum deſtillatis, ita ut ſpiritus in alembico aſſiduè refrigerentur,& c. & liquore poſtea circulato. Vires eius Ryffius enumerat, nos omittimus ut & aliorũ ferè ubi nullus peculiaris effectus aquis &

oleis attribuitur, quin idem illis etiam à quibus detrahuntur remedijs ante destillationem conueniat, nisi quòd destillando subtilior & efficacior redditur.

Olea è baccis IVNIPERI, & è baccis LAVRI eodem modo fiunt: nempe cótrita uino macerata, aut aqua pluuiali, destillantur eodem modo quo aqua ardens, uel in uesica ænea ut pharmacopolæ nominant, uel ita ut ex lignis & caryophyllis oleum trahi supra scripsimus ex Cardano: uel ut ex aromatibus ex Ryffio. Non multũ enim referre puto, modo spiritus qui per alembicum feruntur, in ipso rostroq́; commodè refrigerari posint.

Vires oleorum istorum Ryffius recenset. Solent & agyrtæ apud nos oleũ de baccis iuniperi uendere, cum tabellis impresis quæ uirium eius catalogũ continent. Hoc inter cætera etiam tertiana laborantibus mederi audio.

Oleum de frumento quidam faciũt exprimen-

exprimendo inter duas laminas ignitas: alij hoc pacto inutile fieri putant, et parari debere ut oleum de iunipero, nimirum ex lignis iuniperi per descensum. Mesue triticum excorticatum in uase sublimationis etiam destillari ait ut oleum philosophorum. Curat impetigines, & cutis asperitates à siccitate natas lenit & humectat, & cæteras cutis infectiones emendat. A Rasi etiam in Antidotario describitur. Vide infra inter olea non destillata. Posset etiam de HORDEO & similibus fieri, tum per sublimationem, tum per descensioné, Monachi in Mesuen.

Oleum de ben (id est balano myrepsica) moschatum, quod Furnerius retraban uel retrahan uocat, pretiosissimi odoris. E fructibus ben (qui Genuæ satis copiose reperiuntur, eodem ferè pretio quo amygdalæ) exprimes oleum ut ex amygdalis, sines quiescere, & impones moschi satis bonam copiam: & sic in uase uitreo bene obstru-

cto immittes in caccabum ut aliquandiu bulliat, deinde oleum per destillationem excipies, quod suauissimum et odoratissimum erit.

Olea quædam ex seminibus, quæ reperi in libro de aquis Raymundi Lullij.

Hęc olea separatim cōscribere uolui. quòd dubitem an author per destillationem ea fieri uoluerit, aut simpliciter per expressionem. in singulis quidem hæc uerba adijcit, & extrahatur oleum ad modum laicorum, quibus innuere uidetur, simpliciter per expressionem seminum in torculari, ut uulgus facere solet, colligendum esse oleum, præsertim cũ ab ijsdem in Sole siccatis extrahi uelit. Non dubium est tamen quin eadem ritè destillata longè efficaciora essent: sed ad destillandum oporteret liquorem in quo semina trita macerantur cum eis relinqui, & putrificationem

cationem præcedere,&c.

Semina ſponſæ Solis macera in la-ɫte muliebri quadraginta diebus , & deinde fac oleum ad uſum (modum) laicorũ: Vide ſupra inter liquores coſmeticos.

Oleum ex ſeminibus rutæ. Rutæ ſemina trita miſce cum auro foliato, & pone in aceto per diem unum. Deinde leuiter ad Solem deſicca,& extrahe oleum ad modum laicorum. Id pretioſum eſt,& uenenis reſiſtit,ita ut uomitu reddantur: quòd ſi quis ſecundo inde biberit,reliqui etiam humores ab eoinfecti eijcientur:ſi tertiò,curabitur perfectè,intra tres uel quatuor dies. Omnem dolorem oculorum curat ex quacunq; cauſa, dummodo pupilla illæſa ſit: ſi oculi bis die hoc oleo lauentur, & gutta una in oculum infundatur. curabitur enim oculus intra tres uel quatuor dies. Si à ieiuno bibatur, non ſinet uenenum appropinquare ad hominem illo die. Quòd ſi quis etiam

lætali uulnere ſaucius inde biberit ieiunus, euadet, modo reliqua cura uulneris fiat ut par eſt. Item à ieiuno potum, guttam & omnem ſcabiem depellit: & hydropẽ ex frigida cauſa natum, ſi uel biduo ſumatur. Deniq; membra omnia dormentia (paralytica, inunctum ſcilicet,) excitat & reſtituit.

Ruberta (ſi rectè legitur, forſan à colore: ego Sperma potius legerim) id eſt oleum naſturtij. Naſturtium (malim ſemina naſturtij, ut in reliquis ibidem, ante & poſt oleum) madefactum acri aceto, ſicca in Sole, & extrahe oleum ad modum laicorum.

Hoc mixtum cum aloe & oleo laurino curat omnem ſcabiem & guttã, locis inunctis. Cum aloe & carbonibus de ulmo potum tertianam & quartanam curat, & omnem rupturam in corpore. Cum ptiſana coctum & potum, ſanguinis fluxum ſiſtit, & aluum aſtringit. Cum furfure coctum & potum, omnem guttam depellit.

Oleum

Oleũ de ſeminibus pimpinellæ. Pone ſemina in uino rubeo per aliquot dies, deſicca, tere, & fac oleum ad modũ laicorum. Potum hoc oleum à ieiuno arenam, & quemuis calculum ueſicæ, etiã conſummatum, ex quacunq; materia diſſoluit, frangit, expellit. Aggrauata hominis membra alleuiat, Hæc ille.

De oleo ex baccis iuniperi deſtillando, primũ per aſcenſum, deinde p deſcenſum, ut ex amicis accepi.

R. Sextarium uel modium plenum baccis iuniperi, contuſas biduo macera in aqua fontana. deinde pone baccas illas unà cum aqua in qua maceratæ ſunt in cucurbitam aut ueſicam, ut uocant, ex cupro, quam replebis ita ut uacua remaneat menſura duorum aut trium digitorum. Tum igne ſubiecto mediocri deſtillabis per omnia tanquã aquam ardentem, hoc eſt per fiſtulam ſiue cannam quæ tranſeat per uas aqua

frigida plenum. Redditur autem aqua copiosa,ita ut uas recipiens unum non sufficiat. Tandem oleum sequit̃, quod permittendum est in aquam defluere, cui innatabit. separabis autem uase, in quo est, augusti colli inuerso, ita ut aqua permittat̃ effluere, donec modicũ adhuc supsit.quod deĩde oleo in aliud uas transfuso separabitur. Reddit autẽ baccarũ sextarius,ut in Alsatia uocant, olei circiter quatuor uncias. Alij ut oleum ab aqua separent,imponũt in calicem uitreũ cui pes sit ademptus arte p̄ filũ ferreũ candens, aut casu, ita ut exiguum in imo foramen relinquat̃. trãsit enim aqua,& cum ad oleum peruentũ est obturatur foramen,& effundit̃ oleum in uas ubi seruari debet.Sunt qui similiter destillantes,materiam in destillatorio sæpe moueant, ne aduratur. Et similiter aiunt aromata trita, ut caryophyllos et cinnamomũ,rectè destillari. Aliqui, ut audio, in retorto destillant, non uitreo,sed ex cupro,stanno interiꝰ obducto,

obducto,quod inferat in cannã ex cupro oblongam, ut pro aqua ardẽte fit.

Alius eiusdem apparatus per descensum, ab amico quodam qui ipse parauit tanquam res secreta nobis communicatus. Baccas iuniperi bene maturas & siccas per autumnum uel sub autumnum,inter duos, ut in fastis asignantur,sacros diuæ Virgini dies,colligito ante meridiem, octaua uel nona hora, in magna copia,quæ circiter duos saccos impleat,tempore sereno. Deinde bene contusas in cilicio, quo pistores utuntur, pones, non nimis multas una uice, & sub prælo exprimes, atque sic per diem & noctem relinques sub prælo,ut succus aquosus interim destillet. Hunc per se repones in uase aliquo, ut utaris eo tũ ad remedia quædam intra corpus, tum extra ad pungendas partes,(cum aliquo ungẽto & aqua uitæ,) præsertim arthriticas.Facile aũt conseruatur, neq; facile corrũpit hic succus, & suauis & efficax est. Aliqui humorẽ

aquoſum nō ſub prælo eximunt, ſed in communi fornace (balneo M.) ſeparant. Reliquam materiam bene ſiccatam tritamq́, pone in cucurbita quatuor menſurarũ capace, nō prorſus tamen implebis. In ea luto ſapientiæ, ne quid expiret occluſa, putrificabis materiã ꝑ dies circiter uiginti octo ĩ fimo equino: aut ſi hyems ſit, in Germania, iuxta fornacẽ. Ad putrificationẽ quidẽ in fimo equino ſcrobẽ fieri oportet duos pedes altã, & fimũ ac calcẽ alternis imponi. aſperges autẽ aquã calidã quotidie aut altero quoq́ die. Tandẽ cũ ſatis putrificata, & mediocriter liquida apparebit materia, deſtillabis. Vas recipiens eiuſdẽ ferè magnitudinis eſto, & imponatˀ circulo ſtramineo. Vtrũq́ aũt uitreũ, & filo candẽte ferreo ſectũ eſſe debet. Ea inter ſe cõmittes mediante lamina ex metallo, potiſsimũ argẽto, frequẽtib. foraminib. ꝑuia, q̃ non ſint maiora q̃ ſi acu cõmuni pertuſa eſſent. Huius laminæ circuferẽtia ſupra infraq́ emi-

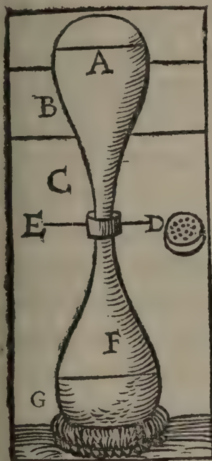
nere

nere ſeu limbũ habere debet, ut uaſa in limbos illos immittant̃. Primũ igit̃ uas ſuperius in quo materia eſt, cũ lamina cõmittes & luto firmabis: (& foramen quoq; fundi circunquaq; luto explebis.) deinde partẽ illã uaſis per foramẽ mediȩ fornacis demittes tantũ, ut inferius quoq; uas.i.recipiens, inter limbũ laminæ inferiorẽ inſeri ac luto muniri poſsit. Lutũ ſubactũ eſſe debet cũ aqua ſalſa & tomento: hoc aliqui lutum ſapientiæ uocãt. Fornacis ratio hæc eſt. in medio cõſtrui fundum debet cũ foramine, ut diximus. Supra hoc fundum circa cucurbitam arena ponitur, ferè uſq; ad tertiam cucurbitæ partẽ. ſupra arenam uero pruna, plus quã tertia parte cucurbitæ, nec opus eſt remoueri cinerem. reliqua pars cucurbitæ, quarta fortaſsis, aut paulò minus q̃ tertia, uacua & libera emineat. Quod ſi metueris, ne forte cucurbita ſuperior non ſatis uim ignis ferre poſsit, luto eam loricabis, ea ſaltem parte, qua pruna circũ-

ponetur.ſed ſi ignis paulatim,nec ſubitò augeatur,non opus erit hac incruſtatione.Fundum in medio fornace ex lateribus conſtruetur, qui ferramentis oblongis imponentur. quâ autem foramen orbiculare relinqui debet, lateres in orbem exciſos eſſe oportet. Sic inſtructa fornace, deſtilla: & effluet primũ liquor aquoſus, in quo ut primum olei gutta apparuerit,uas recipiens mutabis:& primum illum liquorem per ſe ſeruabis. Hoc ſanè oleum per deſcenſum in uaſe uitreo extractum,minus aduſtionis uitio affici poſſe mihi uidet̃. Hactenus etſi ſatis clarè rem mihi,ut dictauit amicus,deſcripſiſſe uideor:adijciam tamen figuram aliquam, ut quàm clariſsimè poſſum rem ob oculos ponam.

A.cucurbita continens grana.
B.pruna.
C.arena.
D.lamina foraminulenta.
E.fundus ſuper quo arena iacet.

F.cucur-

F. cucurbita excipiẽs. G. circulus ſtramine° cui recipiẽs imponit.

Oleũ ex pineis nucleis ad erugandã mulierũ cutẽ deſtillatione per deſcenſum fit, ut oleum è ligno iuniperi, Syluius.

De oleis ex gũmis, lachrymis ſeu liquoribus denſatis, & reſinis.

Oleum de myrrha. Vide ſupra inter aquas odoratas Furnerij, ubi unam deſcripſimus quæ fit cum myrrhæ parte una, & roſarum ſucci parte dimidia, longè odoratiſsima.

Liquores natura denſati & quę gummi uocant̃, calidi & ſicci temperamẽti, ut præparent̃ ad deſtillationẽ, contrita in uaſe diligenter obſtructo (poterit & uinũ, ni fallor, modicè aſpergi) loco frigido et humido infodiẽda ſunt, ꝓfundè

ad hominis ſtaturam ſine ulla materiæ calidę additione, & ſatis longo tempore relinquẽda: citius tamen reſoluet ſi uitellos ouorũ ad duritiem coctos addideris. Sic reſoluta gummi oleum reddunt turbidum, quod in retorto (ut uocant) deſtillatum clarius fiet ac purius. Nam omnia gummi, et caphura quoq;, cum pinguem liquorem album contineant, qui per deſtillationem eis detrahitur, facile ignis iniuriã & aduſtionis uitium ſentiunt: ut licet in uaſis admodum humilibus deſtillentur, liquor tamen emanet fæculentus, craſſus, aduſtus, & odoris ingrati, cuius uſus ne extra quidem corpus placeret, nedum intra: uiribus quoq; non ijſdem. Sic reſolutã materiam colabis per pannum laneum aut ex pilis contextum, ut quicquid ineſt terreſtre, arenæ & quiſquiliarum ſeparetur. Deinde quod colatum eſt denuo quot uolueris dieb. in loco mediocriter calido relĩque, poſtremò deſtilla. Sunt autem olea huiuſmodi

maximè

maximè ſubtilia & efficacia, (cum ipſa natura prius præcipuas ſtirpium facultates, illarum quæ gummi aut lachrymas fundunt, in eis quaſi collegerit,) Hæc ferè Ryffius libro primo de deſtillatione.

Idem Ryffius in eiuſdem operis tractatu de oleis nullā peculiarem ex gummi extrahendi olei rationem præſcribit: ſed ad librum primum remittit. Singillatim autem deſcribit uires oleorū ex Ammoniaco, Belzoo, Camphora, Caryophyllis, Euphorbio, Galbano, Ladano, Myrrha, Opopanace, Sarcocolla, Sagapeno, Styrace liquido & calamita. In ſolo de Maſtiche oleo, tritam maſtichen cum uetere uino reſolui (& digeri) iubet, deinde deſtillari. Et gummi Iuniperi ſimiliter in uino reſolui ac macerari, propter ſubſtantiæ eius ſiccitatem: poſtea deſtillari.

Oleum belzoi. Libram belzoi aut amplius craſsiuſculè contuſam, aqua ardēte rigabis: et in retorto, ſuppoſito

recipiente deſtillabis in cineribus, lento igne primum, deinde magno. Oleũ hoc odorem egregium & ſuauiſsimum ſpirat. Qui effluxerit aqueus liquor ſeorſim ſeruari debet, Furnerius.

Oleum de ſtyrace, ex eodem. Styracem calamiten ſucculentum & pinguẽ craſsiuſculè tundes, & aqua uitæ optima irrigabis. tum deſtillabis in retorto ut præcedens oleum, & aquam ſeorſim repones. Hoc oleum mira odoris fragrantia excellit.

Oleum camphoræ: Vide ſupra in Aqua camphoræ, inter aquaſ ſimplices deſtillatas.

De oleo terebinthinæ ſiue larignæ reſinæ.

Reſinæ terebinthi aut laricis libras quatuor pone in capaci retorto ſiue cucurbita uitrea, & deſtillando elice oleum, ita ut cucurbita aut retorta arenæ imponatur. primò autem cum aqua exibit

exibit oleum tenue & clarum,ſecundò aurei coloris, ultimò fuſcū & craſſum. horum unumquodq; per ſe auferto & reponito. Valerius Cordus. Plura de oleo terebinthinæ eiusq; apparatu & uiribus Ryffius ſcribit, quæ nos breuitatis cauſa omittimus. Hoc imprimis cauendum, ne dum deſtillatur, ebulliat, ut in melle quoq; facile enim turgēt & inflantur liquores iſti calefacti quamobrem ignis primo perquam leuis fieri debet, ac paulatim augeri: & alembicum, ut artis eſt, refrigerari. Sūt qui lateres craſsiuſculè tritos addant, aut ſilices albos, aut arenam lotam reſiccatamq;, aut hederæ folia & modicum uitri craſsiuſculè contuſi, (huiuſmodi quædā etiam melli deſtillādo addunt,) ut ebullitionē iſtā prohibeāt. Ego laterū ſilicúmue fruſtula minima oleo uetere, aut aliquo medicato perfuſa adderem, ut in oleo Benedicto: ut eadem opera & ebullitio impediretur, & uirtus olei augeretur. Mecum ferè

facit ſequens deſcriptio, quam in libro quodam manuſcripto reperi. R. Arenã puram, uel ſilices albos paruos claros, & pone ſuper ignem in uaſe donec candeſcant, deinde extingue eos in terebinthina, ut bene imbibant. & arenam illam extinctam deſtilla in alembico. Oleum terebinthinę aliqui ad lithiaſin cómendant. Ité illa, Terebinthinũ oleũ è terebinthinæ libra, laterum antiquorum, (uel ut Albucaſis, recentium, quia plus olei combibant,) uncia, & maſtiches & ſtyracis, utriuſq; uncia. Lateres igniti extinguũtur oleo: extincti tritiq; cæteris comiſcentur in alembico uitreo. Tres liquores effluunt, quorũ tertius eſt optim⁹. Iac. Hollerius inter olea anodyna ad dolores frigidos. ¶ Aliter ex libro manuſcripto. In cucurbita ſemiplena terebinthinæ, pone uitri triti manipulũ, & ſpógias duas quantitatis digitorũ (deeſt numerus:) & pone ſecũdũ arté alchymiſtarũ tam circa ignem, quàm circa cucurbitas (uidetur legendum,

dum.& pone ſecund.art.alch.ignẽ circa cucurbitam.) & fiat ignis per xxiiij. horas.Perfecta prima deſtillatione,iterum deſtillato,renouãdo uitrũ, cucurbitã & ſpongias. Ad cicatrices delendas,uel potius remittendas et emolliẽdas,terebinthinum oleum ſummè proficit, his demptis quas uarioli reliquêre.Nam qui ad uariolorum quoq; ſtigmata hoc oleum commendant,decipiuntur,Braſauolus.

Oleum ex tartaro ſublimatum.

Tartarum (contritum) pone in uaſe (cucurbita uitrea luto inducta,aut fictili) & impoſito alẽbico uitreo deſtilla. Effluet aũt primò aqua, deinde oleum, quod ſeorſim excipies igne paulatim aucto donec fluere deſinat,Codex Germanicus manuſcriptus. Empirici quidam ſpiritum ſiue quintam eſſentiã tartari aduerſus apoſtemata interna, & morbum regium commendant.

Olea de corticibus.

Oleum cinnamomi fit, ut ſupra ex Cardano docuim⁹, quomodo olea extrahant̃ ex lignis & ſimilibus, ut caryophyllis, depictis etiã inſtrumẽtis. Vel ut ex Ryffio ſcripſimus de oleis ex omni genere aromatũ extrahẽdis. Cinnamomum circiter dies octo in aqua ardente ſexies deſtillata macerari, tũ deſtillari poteſt, ut ex amico audiui. ¶Huc adſcribã aquæ etiam, ut uocant, cinnamomi parandę rationẽ: nã in huius etiã deſtillatione oleũ tandẽ ſequit̃, quanq̃ paucũ & propter aduſtionis uitiũ intra corpus inutile. aqua uerò nobiliſsima utiliſsimaq́ʒ eſt, cuius deſcriptionẽ nuperrimè amicus quidã ad me trãſmiſit, huiuſmodi. Fornax et inſtrumẽta omnino eiuſmodi eſſe oportet, qualia pro aqua ardẽte habent̃, cãna ꝑ uas aqua frigida plenũ tranſeunte, (quæ, niſi fallor, melior erit, ſi bene longa ſit, nempe ad longitudinẽ quinqʒ pedũ Rom. quantã ſe uidiſſe aut etiam longiorem in huius

aquæ

aquæ deſtillatione alius quidã nobis retulit. ſed forte minus lóga opus eſt, cũ nó magna aquæ copia deſtillatur.) Poſſet etiã deſtillari in cucurbita uitrea luto incruſtata, ut aqua fortis, eo modo fortaſsis melior futura. Cinnamomi optimi triti, non cribrati libram, pone in fundo uaſis deſtillatorij cautè, ne puluis diſsipetur aut lateribus adhæreat. & mox ſeſquimenſurã aquę recentis affundes, et opculo impoſito, et uaſe recipiente ſubiecto, igné ex carbonib. paruum facies. Quæ prima effluit aqua craſsiuſcula eſt feré inſtar olei. curandum autem diligenter ut cum primum color ſe mutauerit, uas recipiés quoq; mutetur. Fluit autem aqua ſecunda albidior: tum rurſus mutatur, alio quoq; uaſe excipienda, & ſic deinceps donec fæces emanent. Quartæ mutationis aqua clariſsima eſt: quę cũ flaueſcere cœperit, illico auferédum eſt operculũ cũ canna, quòd res iam perfecta ſit, & omnis cinnamomi uirtus extracta. Hoc

totũ tribus aut quatuor horis fieri potest. Sed oportet huic destillatiõi duos homines adesse, quorum alter diligenter obseruet liquorũ mutationem, & ignem curet ne maior sit iusto, néue liquor effluens nimis acceleret. Alter curabit ut uas aquæ frigidæ per quod aliquota pars cannæ transit, rectè habeat, & ne canna nimium incalescat, quare subinde mutata aqua frigidiorẽ è uase aliquo proximo infundet, & lintea madida ex aqua frigida cannæ circumponet, & operculo similiter si nimis caleat. Plurimũ.n. istarum partium refrigeratio refert, ut & copiosior liquor & melior fluat. Hanc aquam cinnamomi ipse uidi gustauiq;, pergratam & suauem odore ac sapore. Erat autem liquor acris quem uidi, lacteo ferè & turbido calore: cui ruffæ aliquot olei guttæ innatabãt, quę insuauiores erant quam aqua & adustionem olebant. Idẽ ferè Cardanus scribit in genere, de liquoribus ex odoratis lignosis, ut caryophyl-

ryophyllis,&c. Vires hic liquor egregiè reficit:reliquas eius facultates Ryffius deſcribit. ſed ex ipſa cinnamomi natura cuiuis conſtare poſſunt.

Eodem modo paratur etiam oleum de cortice nucis moſchatæ quem macis uocant, ipſum quoq; à Ryffio deſcriptum.

Oleum mirifice odoratum, quo chirothecæ & alia quædam inunguntur, ex Furnerio. Menſe Maio accipies corticum arboris almó (ſic legi inquit Furnerius in libro à quo tranſcripſit, dubitat autem ulmùm ne potius an limonẽ citri genus intelligi oporteat) ſecundorum partes tres, & eiuſdem arboris florum partes pinguiores, (les eſpis de la fleur qui ſont graſſes,) æquale pondus. Exiccato in umbra. Præfertur autẽ hæc arbor ſi locis nó aquoſis naſcatur. His addes tertiam partem baccarum iuniperi recentiũ, & deſtillabis per deſcenſum, paruo igne primum, deinde magis magisq; augendo donec oleum omne

descenderit in receptorium uas quod uitreum & luto obseptum esse debet. Postea insolabis, orificio uasis operto aliquandiu, aut membrana foraminibus aliquot pertusa, clauso, donec adustionis odor exhalet. Sunt qui gratię odoris augendæ causa adijciant belzoum, spicam nardi, agallochum, scobem cypressi, styracem, ambram, moschum & pariter omnia destillent, secundò etiam repetita destillatione.

De oleis quæ extrahuntur ex lignis.

Olea de lignis omnia per descensum ut uocant, destillantur. De oleo quidem ex ligno iuniperi parando, supra docuimus ex Vlstadio, ubi de oleorum destillatione per descensum in genere tractauimus. Qui plura cupit, præsertim quod ad uires, requirat ex libro Germanico Ryffij. qui eodẽ planè modo etiam de GVAIACO oleũ elici scribit: nec

necnon ex ROSMARINI ligno. Adſcribam hîc quod in libro quodam Germanico reperi: Lignum iuniperi pro oleo inde parando, ſcindi debet initio Maij, uel autumni, quod uiride ſeu recens ſit, cortice rubente. Decorticatum diligenter ſicabis in furno ſtatim ab extractis panibus. deinde ſecuri diſſectum in ollam impones cui fundum ſit foraminulentum, & in ollam ſubiectam aptè inſeratur. Ollam ſuperiorẽ replebis ſegmentis è ligno iuniperi, & etiã populi illius quam tremulã uocãt, cum parte lapidum alborum è quibus calx parat̃. deinde cũ operculũ diligenter luto munieris, inſeres inferiori, & ignem circunquaq; excitabis. Hoc oleum etiã ſolo iuniperi ligno paratũ, ferè extra corpus tantum adhibetur. nã ualde uehemens eſt, & aduſtionem admodum reſipit. Inquinat tamen cutim ut non facile abluatur. Ego uim eius aduerſus ſcabiem & impetigines egregiam eſſe noui. Idem aduerſus pe-

ſtilentem morbum Braſauolus cõmendat. Frigidas cauſas remouet,& reprimit typum quartanæ.Inunctum ab umbilico uſq; ad muliebria & renes, matricem confirmat, & eius humiditatẽ deſiccat, & ad conceptionem præparat, Rogerius.

Oleum quod deſtillatur de lignis iuniperi ſiccisſimis, duorum uaſorum fictilium orificijs inter ſe oppoſitis, aut etiam per alembicum uitreum, ſi retineatur ore,mirabiliter tollit dolorem dentium ex frigido catarrho natum: & ſimiliter prodeſt cõtra omnes alios dolores ex frigidis humoribus prouenientes,ut dolores neruorum, articulorum ſpaſmũ,paralyſin,& ſimiles, Matthæolus. Oleum iuniperi (inquit Meſues) emendat cutis infectiones,ſerpiginem, cancrum,ulcera maligna, qualia quæ in tibijs & cruribus quorundam malum mortuum recentiores uocant. Segmentis iuniperi tenuibus uas uitratũ oris anguſti reple,laminam ferri tenuẽ fora-

foraminib. multis in cribri triticei modũ pertusam, ori toti applica, luta eandem cum ore tum dicti uasis, tum alterius minoris etiam uitrati oleum excepturi: quod terræ ubi infoderis, igne luculento maius alterum iuniperi frustu la capiens, circunda horis duabus. sic oleum in uas minus destillabit, Hæc Mesues interprete Syluio. Ibidem Syl uius in commẽtarijs, Hac arte (inquit) oleum fit ex pineis nucleis ad erugandam mulierum cutem, ex ligno Guaiaci, & potentius ex ligno sancto ad mor bi Hispanici dolores ac ulcera) quibus & oleũ iuniperi, & GENISTAE ET FRAXINI, & similium prodest, (& lignis alijs, præsertim pinguibus ac succulentis, ut fructibus, baccis, seminibus. Vas autem maius esse possit metallicũ, aut si uitreum est, uel siliceum, probe totũ luto sapientum muniatur: figulinũ autem, quia rarum est, oleo foras exhalan ti uiam daret: ob id uitratum sit intus. Infernum autem uas ac receptorium

uitreum eſſe poteſt, ambitu non lutatũ modò ſit paulò craſsius, poteſt & metallicũ. poteſt deniq; terreũ eſſe, modò ſit uitratum: alioqui oleum id tenuiſsimum hàc illàc per uaſis poros difflueret. multò minus, fouea intra terram parietes terra figulari paratos habẽte (qđ Meſ. imperabat) recipi tutò id oleum poſsit. Adde ꝙ neq; minus uas terræ infodere eſt neceſſe, ſi uelut area aliqua poſsis carbones & ligna ſuſtinere, quibus uas maius eſt circundandum, Hæc Syluius.

Oleum FRAXININVM ſplenicos iuuat, præter id poteſt quæ oleũ iuniperi, & eodem fit modo, Meſues. Vbi rurſum, Syluius, Id oleum hypochondrio ſiniſtro illitum, & potũ, ſplenis obſtructiones potenter liberat, duritiamq; emollit ac digerit. Hoc oleum (inquit Rogerius) arthritidem frigidam reprimit, excoriatis cicatricẽ inducit: morpheam albam ſoluit, & denigrat eam.

Io. Manardus in epiſtolis 16. 4. cõſulens

leas ualetudini cardinalis Campegij ar ticularij: Laudo (inquit) & modum & usum ſpumæ decocti LIGNI SANCTI ſeu Indici ad loca dolẽtia. Efficacius tamen eſſe puto, oleum ex eodem ligno modo quem chymiſtæ per deſcenſoriũ uocant, deſtillatum, inunctis uidelicet ex eo locis dolentibus & tumidis. Solenetiam ex ramentis ligni crudi, in nobili q́; aliquo uino decoctis, addito antiquo oleo, linimentũ parare, quod dolentibus locis utiliter illinitur.

R. Lignũ teſſeratim cõciſum, hoc imple nouũ uas fictile, quod operculo teſtaceo pũctim ꝑtuſo obturet. id diligẽter lutatũ excipiat altera teſta uacua in terra defoſſa ad os uſq; ſuperiori deſuper incũbente luto cõglutinata, per operculũ flammarũ ui circũcirca æſtuãte. in uacuam quatuor aut quinq; horarũ ſpatio deflu et oleũ. Vbi deferbuerit, aperi & offendes oleũ aquæ innatãs: quo ſi papulas, exulcerationes, tubera cõpagum et neruorũ dolorib. inũxeris, iuuamentũ non

modicum præſtabis. Aqua etiam il-la bibitur mane & ſero, per ſe uel cum Syrupo ſequēte, &c. Andreas Matthęo lus in libro de morbo Gallico.

Poteſt etiam, ut ex amico audiui, de-ſtillari guaiacum eo modo quo aqua fortis: optimè quidem in fictili uaſe ui-trato quod igni reſiſtat, qualia Haga-noæ præſertim faciunt. Hoc oleũ pro-deſt articulorum uitijs ex Gallico mor bo, ſi cum optima aqua ardente inun-gatur. ¶ Oleum ex ligno Guaiaco, & potentius ex ligno ſancto, ad morbi Hi ſpanici dolores ac ulcera prodeſt, Syl-uius. Empiricus quidam aliquando mihi retulit, non abijciendum eſſe hoc lignum quamuis bis aut ter decoctum. nam ſic quoq; adhuc oleum optimum ex eo deſtillari.

Accipe ligna ſicca hederæ, & grana & gummi ſi poteris habere. Fruſtatim conciſa ponantur in uas terreum perfo ratum in fundo duob. uel tribus locis: & tunc ſupponatur alia olla. Ponantur

in terra,& coniungatur fundum ſuperioris cum orificio inferioris,cum argilla uel paſta.& olla ſuperior tota emineat ſuper terram. Demum excitato igne circũquaq;, deſtillabit oleum nigrum in uas inferius. Hoc oleum præ omnibus oleis ſanat arthritidem ex cauſa frigida,Rogerius.

Olei capniſti hoc eſt infumati apparatum,quoniam per deſcenſum fit, ſimiliter ut de lignis oleũ, hoc loco adſcripſi ex Aetij lib.primo, ubi de oleis agit:unde Nicolaus Alexandrinus etiã mutuatus eſt in tractatu de oleis. Vnguium aromaticorum nigreſcentium (melánon, Fuchſius Nicolai interpres legit megálon,id eſt magnorum,) thuris maſculi, ſtyracis optimi, bdellij puri,coſti, ſingulorum drachmas quinq;, (ſing.uncias duas ſemis,Nicola9, quod magis placet.)Olei dulcis optimi ſextarios quinq;,(ſextarios duos ſemis, Nicolaus.Hypni quod ſatis eſt. Coſto in craſsiuſculas partes diſſecto, atq; itidẽ

ſtyrace & bdellio, ſimul commixta in uas fictile (nouum, Nicol. ſine anſulis conijcies. cuius orificium hypno obturabis, exteriusq; aſpalathi ſurculis, aut quapiam re odorata, aptè circummunibus, ne quid è fictili excidat. Inde uas aliud fictile ſine anſulis quærito, collo procero, quod orificium habeat alterius uaſis aromata continentis orificio aptè conueniens, in quod conijcies olei dulcis ſextarios quinq;. Poſtea effoſſo ſolo fictile oleum continens uſque ad collum obrues, ne futuro igne incandeſcat: inde alterum aromatum uas in caput reſupinabis, & ita utriuſq; orificia coaptabis, ut exquiſitiſsimè cohæreant. Deinde uas totum luto circumlinies, undecunque qua parte orificia cõglutinantur, mox circa fictile ſubiectis carbonibus igné uentilãdo accendes. Quo accenſo ſinito aromata tabefieri, ut ſenſim ignita per fictilis oſculum in ſubiectũ oleum euaporent: Cuius rei cauſa capniſton,
id

id eſt infumatum uocatur. Poſtridie oleum amoueto, & in uitreo uaſe reponito. Vtunt̃ hoc mulieres, quibus menſes detinentur, imum uentrem ac lumbos eo inungentes. Conuenit etiam his quæ à puerperio malè (nimis parum) purgantur, ſimiliter illitum. Præterea utile eſt ad thoracem tefrigeratum, medeturq; teneſmo, ſi exceptum lana (calida, ut addit Nicol.) complicata imo uentri & lumbis apponatur. Idem uidetur capnelæum dictum: ſed Kirianidum author naphtham interpretatur, libro quarto in Echeneidis mentione.

Vidi & ex papyro in cuculli formam conuoluto, accenſóque ſupra diſcum ſtanneum, ſumma ejus extremitate per forficem retenta, olei nigricantis guttas aliquot defluere, quæ ad oculorum maculas ſiue albugines laudantur.

DE BALSAMO VERO, ET *antibalſamis, id eſt arte compoſitis oleis, quæ veri loco vſurpantur, tum intra tum extra corpus.*

BAlſamum uox eſt in omnibus propè linguis uſitata, Syriaca proculdubio. nam in ſola Syria & uno duntaxat horto olim naſcebatur. Panag Hebraicam uocem Ezechielis 27. Dauid Kimhi poſt nonnullos interpretatur locum proprium Iudææ: alij apharſamó, id eſt balſamum. Iudæi recentiores palſamon ſcribunt, Græci balſamon, Pauſanias palſamon, Nicander blaſamon propter carmé. Opobalſamon liquor eſt: carpobalſamon, ſemen, quod & caſamum aliqui uocant, & ipſo liquore odoratius prædicant: xylobalſamon, rami ſeu ligna. Cogitaui ego aliquando balſamum ab excellentia dictum eſſe, quod pretioſiſsimũ nobiliſsimumq; inter aromata eſſet. nã baal dominum & magiſtrum ſignificat Hebræis, ſam uerò

uerò aroma. Balſamò, aromaticus flos, Varinus. Et ſanè decet, ut res ipſa Syriæ propria eſt, ita nominis eius etymologiam ex eadem lingua peti. Forſan & belſuin, (alij beniuin, alij belzoum ſcribũt,) ſuauiſsimi odoris liquor eandem ſui nominis originem habet. Non autẽ ſam ſolum Hebræis, ſed & boſem aroma ſignificat. unde Germani moſchum uideri poſſunt appellaſſe **biſem**.

Balſamum noſtra ætate quidam interijſſe exiſtimant. aureo colore ſuccus ille erat, uulnera ſanabat, & rugas tollebat, & mortuorum faciem à corruptione uindicabat, lapidemq́ renum comminuebat: delebat oculorum maculas uenenis reſiſtens, maximè aconito, & rigoribus febrium ipſarum, atq́ in his omnibus uires balſami excellebãt. Nũc uerò ex Hiſpaniola genus aliud balſami defertur, colore rubro ad nigrum tẽdente, ponderoſum, olens exuſtũ quiddam, & illicò caput ferit, linguam etiã acrius ſed ſerius, ut piper: Vulnera &

ipſum recentia celerrimè, ſi quid aliud ſanat: & rugas tollit. Crediderim ſi non certè ad omnia, ad plurima ſaltem id olei genus eſſe efficax, ad quæ & balſamum uerum. Arbos quæ oleum iſtud parit goacomax, Punicæ forma & magnitudine fermê ſimilis: ſed tamen folio paulò maiore tenuioreq́; cortice quaſi arido, ligno quod ardet ut tæda: fructu ut uuarum racemi, rarioribus tamen & paulo maioribus acinis, uinoſi coloris. qui cum ſurculis aquæ diu incocti, id olei genus reddũ, Cardanus.

Sunt è mercatoribus qui adſerunt hortos balſami interijſſe, ex quo tempore Zelimus Turca, præceſſor Solymanni occupauit Chayrum, quũ Turcæ cultoribus hortorum iugulatis, nó ſtatim ſurrogaſſent alios, anno à nato Chriſto 1516, Porrò repoſitum aiunt non contemnendæ magnitudinis balſamum multis milibus ducatorũ conferendum apud celeberrimum uirum

ſæculi

ſæculi noſtri Lucullum alterum D. Antonium Fuggerum, Ioan. Agricola in commentarijs in Galenum de locis affectis 4.9.

Antibalſama. Balſami ueri notas aliquot Dioſcorides præſcribit. In medicamentorum quæ inuicem ſubſti tui poſſunt catalogo, qui cum Galeni operibus, & in fine etiam librorum Aeginetæ habetur, legimus, Pro balſami liquore ſtillatitia myrrha, hoc eſt myrrha liquida quæ ſtacte dicitur. Ibidem habetur, Pro opobalſamo liquor myrti. ſed rectius legendum uidetur, liquor myrrhæ. Auicenna libro 2. capite de oleo, Loco balſami (inquit) ponitur myrrha liquida: aut ęquale pondus olei adedhij, ſeu aldadi, uel dadi, ut Bellunenſis tranſtulit. Raſis in calce Antidotarij ſeparati, in oleo Benedicto ſiue de lateribus: Valet (inquit) ſicut oleum balſami: ſed eſt ſubtilius, & calidius & maioris utilitatis in affectibus frigidis, Monachi in Meſuen.

Et paulò post, In tractatu quid pro quo qui imprimitur cũ libris filij Mesuæ, legitur, Pro balsamo, terebinthina destillata uel oleum laurinum, uel gummi hederæ ponitur. Cæterum quid sit dadi nõ facile dixerim. describitur autem ab Auicenna capite 213. Bellunensis quid sit nec illic, nec in Glossis interpretatur. Granum est (inquit Auicenna) simile hordeo, longius, strictius, solidius, amarum. frigidum est, ad caliditatem declinans, & siccum in secundo. astringit uentrem. uenenis resistit. dolo ribus ani & hæmorrhoidibus prodest. Durities resoluit, &c. Ego cisthum siue ladanum esse conijcio. nam id quoque frigidum est, ita modicè ut tepidam caliditatem habeat, secũdum Galenum: astringit, aluum sistit, item siccat in secundo gradu. calidius autem est quod in calidioribus locis nascitur: idémque mollit mediocriter & dissoluit & concoquit. Iam in antiballomenis Græcis legimus propolis loco tragopogona, id

id est ladanum poni: & Auicenna, In resolutione (inquit) duritierum, ponuntur duæ tertię ponderis ipsius de kur, id est propoli, & medietas pōderis ipsius de abhel. Dioscorides anodynis medicamentis misceri ait ladanum, Auicenna ani doloribus & hæmorrhoidibus prodesse. Iam quòd auicenna habet dadi hordeo simile esse, sed longius, strictius, &c. planè suspicor corruptum esse ex Dioscoride, qui ladon (id est fruticem ladani) cistho similem facit, longioribus tantum nigrioribusq́ folijs. Postremo ipsa nomina ladon & dadi non malè colludunt. ¶ Oleum ex floribus rosmarini factum (eo modo, ut ex floribus uerbasci fit,) uicem balsami gerit, & gutta eius in aquam immissa similiter subsidit, Arnoldus de Villa noua. Balsami ueri inter cæteras notas hanc quoq; ponunt, lac ab eo coagulari: ego cum experiri uellē an idem fieret à balsamo artificiali ex terebinthina & gummis calidis composito, non coagulari,

ſed neq; ſcindi ab ipſo animaduertit. Vulgus apud nos oleum de ſpica deſtil latum, ſimpliciter balſamum nominat, propter excellentẽ nimirũ odoris ſuauitatem. Sunt qui & alia quædam odorifera balſami nomine appellent, aut etiam uiribus proximè accedere putent, ut Ryffius oleum de caryophyllis. In antiballomenis Græcis legitur pro xylobalſamo ſubſtitui poſſe radices albarũ uiolarũ. Antiballomena uero cũ Meſue operib. olim impreſſa, ſic habẽt, Pro xylobalſamo, lignũ hederæ uel leucoradix. Pro carpobalſamo, fructus hederæ uel xylobalſamũ æquali pódere. Eadẽ: & pro ipſo balſamo, gummi hederæ. Sed forſan in omnibus iſtis errauerit interpres, cum nullus ſcriptor hederam ullo modo cum balſamo comparârit. itaq; cogitaui uel interpretem qui ex Arabico tranſtulit lapſum eſſe, uel potius ipſos Arabes ciſſon, id eſt hederam & ciſthum confundendo. ladanum enim ciſthi ſuccus eſt, quem Auicenna pro

pro balſamo ſubſtituit.

In Antiballomenis Galeno adſcriptis hæc etiã reperio, Pro liquore balſami, liquor carpaſi: & Pro liquore carpaſi, liquor myrti: &, Pro liquore ſalicis, liquor hederæ nigræ. quæ Arabes quibuſdam omiſsis aut mutatis in ſua tranſtulerũt, ut cõijcio. ¶ Eſt & caſsia quædam balſamodes ab odore dicta. Siſymbriũ genus ſylueſtris mentæ, aquaticum & plerunq; rubens, recentiores multi balſamitam uocitant. Alia eſt balſamina ut Ligures Padani uocant, Hetruſci Hieroſolymitanum pomum, folijs uitis albæ, flore cucumeris, fructu utrinq; turbinato cucumeris puſilli ſimilitudine, &c. Pomum maturitate diſsilit, inanitasq; confracto patet, ſemina intus aliquot lẽticulæ figura cõtinẽs, ruberrima, ex quibus oleũ exprimit̃ ad uulnera precipuũ. Aliqui pomum oleo prius imbutũ aliquot dies inſolãt, deinde uel fimo uel terra tantiſper obruunt dũ prorſus intabuerit. Sic balſami uires

glutinandis uulneribus adſciſcere pol licentur, inde tactum balſaminæ uocabulum, Ruellius ex Hermolao. Braſauolus hoc oleum de cochijs uocat, & herbam, quę fructus illos in theca echinata gerit. cochiam aut momordicam. Oleum (inquit) uarijs modis paratur, & per infuſionem, & ſub terra per multos annos defoſſum, & per cocturam: fitq́; ex echino, folijs ſeorſum, & ſeminibus. Quod ſub terra códitur, hæmorrhoidum doloribus ſuccurrit. In genere, id oleum omnes dolores ſedat. Qui plures & planè mirabiles effectus huius olei & herbæ ſcire deſiderat, legat Matthæoli Senenſis in Dioſcoridé cómentarios lib. 4. cap. 184. tot quidem & tantos, ut ſi ueri ſint, balſamū ipſum præ eis contemni poſsit.

Balſamelæon, id eſt oleum balſami, plantæ cubitalis, aut bicubitalis, rutæ agreſti ſimilis: cortice cuius partem orientem ſpectante ſcarificato & uulnerato lachrymæ pingues deſtillāt, ipſius

ſcilicet

ſcilicet balſami pinguedo. Alij plantæ huius ſurculos uere ineunte in pila terunt, in aqua coquunt, torculari exprimunt, oleumq́ balſami uocant. Sunt qui ſurculos tritos in oleo ueteri dies quadraginta inſolant, in uaſe duplici coquunt, exprimunt, ſurculos nouos tritos immittunt, ſecundo et tertio colant & recondũt, Meſue interprete Syluio. Vbi Syluius etiã in Scholijs: Oleo uetere (inquit) die uno maceretur xylobalſamum & carpobalſamum recentiſsima. pòſt arte chymiſtarum oleum extrahatur, fuerit non ignobile. uel xylobalſamum recens in oleo ueteri diebus quadraginta inſoletur, uaſe duplici coquatur. Vires huius olei ab omnibus tam laudati à Meſue taceri mirum eſt. calfacit enim, humectat, tenuat, digerit, terget, glutinat. Glutinandi hæc facultas ueteribus indicta, facit ipſum hodie pretioſum. Opobalſamum rariſſimum, & ob id pretioſiſsimum. Quapropter Petrus de Abano, Guilielmus

Placentinus, Bartolemæus Montagnana, oleũ balſami compoſuerũt, uiribus uero balſamo nihil ceſſurum. Alij folia & ſemen & lignum huius plantæ oleo inſolant dies quadraginta, exprimunt, & ſeruant. ſed uiribus opobalſamo id multò eſt inferius, Hæc Syluius.

Aegiptij factitium opobalſami genus faciunt ex cortice recenti odoratiſſimo, amygdalino oleo ſubferuefacientes, ſingularis odoris cum recens miſcetur, Alexan. Benedictus.

Excitat ſubitò comitialiter humi proſtratos, oleum quod balſaminum uulgus uocat, naribus ſubditum olfaciendum, Idem. Videtur autem oleũ de ſpica deſtillatum intelligere. id enim multi hodie balſamum uocitant.

De balſamis arte compoſitis.

Balſamis omnib. quod ad facultatẽ attinet cõmune propoſitũ eſſe uidetur ut uulnera & ulcera glutinent, idq; bre

uí

ui tempore,& mala eorum ſymptomata auertant: ut calfaciant, ſiccent, et partibus ſint tenuibus. hinc eſt quòd omnia reſinã terebinthinam habent, quædam & alias reſinas, ut pineam, maſtichen. hinc & gummi adduntur, thus, elemi, gummi hederæ, bdelliũ, ſarcocolla, mumia, &c. Alijs odoris gratia adiũguntur etiam aromata diuerſa: unde & polychreſtotera fiũt, & ad uarios intra corp⁹ quoq; affectus idonea: ut his magis etiã, quibus inſuper plantæ diuerſæ earúmue partes adijciuntur. Deſtillant̃ pleraq;, paucis exceptis, quę extra corpus tantũ, ut ad uulnera adhibent̃. Deſtillant̃ autẽ in cinerib. maximè: omnia primũ lẽto igne, ut quod clarius, tenuius aut aquoſius eſt eliciat̃, deinde paulatim aucto, ut oleum quod ruffi coloris eſt, excipiat̃: deinde etiã maiori, ut oleũ rubeat et tandẽ ad nigrũ colorẽ uergat. Qui in medio effluxerit liquor magis probat̃ ad uſus intra corpus: poſtrem⁹ calidior, uehementior & ingratior eſt,

aptior ut forinſecus adhibeatĩ ubi maiore ui opus eſt;ut primus, ubi exigua. Primus liquor à terebinthina præcipuè reddi uidetur, cuius gratia ne ebulliat laterum aut ſilicum fruſtula miſceri poſſũt,& c. ut ſupra de terebinthina deſtillanda diximus. Omnia intra corpus ſumpta propter terebinthinam & gummi, ructus citant, nonunquã moleſtos, & magis quidẽ medio & poſtremo liquore ſumptis, Vrinã omnia ſuo odore imbuunt. Debent omnia intra corpus ſumi cum aliquo liquore, uino præcipuè mixta. ita ut ad cochlearium liquoris, gutta olei una aut duæ ad ſummum addantur. Fæces in fundo relictæ inutiles ſunt, niſi quod colophoniæ loco uſurpari poterunt. Deſtillantem nuper uidi empiricum neſcio quod balſami genus in patella cum cineribus ſupra lateres impoſita, ut ſupra deſcripſi in mentione deſtillationis per cineres. cucurbita uitrea tam altè in cineres impoſita, ut non ſupra materiam in ea cótentam

tentã aſcenderent. Repleta erat ad medium, capax fortè ſi tota repleta fuiſſe quatuor librarũ. Occupabat eum hic labor per quatuor aut quinq; dies noctesq; non intermiſſo igne. Separabat autem tantum duos liquores, primum album, qui copioſior erat: deinde ruffum, qui tertia parte paucior reddebatur. Lutum quo cucurbita, alembicum & recipiens illinuntur, ne qua perſpirent, cum rimas agit, mox iterum illinendum eſt: itaq; noctes etiam uigilandum, & ne ignis intermittatur. Poſſunt etiam liquores omnes non mutato recipiente in uas unum excipi, & poſtea ſeparari, nam poſterior priori innatat, tãquam leuior. Hoc oleo ille utebatur, ad plurimos morbos, guttã unam quotidiè propinando, & per dies aliquot (ut quatuordecim) interdum continuando. ſic ad febres chronicas prodeſſe dicebat. plerunq; aromatum aliquid, ut zinziberis, et ſacchari miſcebat cum uino & olei gutta, ut minus manifeſtũ

eſſet ægro ſe olei tantum guttam bibe-
re:aliquãdo nihil miſceri uolebat cũ ui
no aliud præter huius olei guttã,pręſer
tim ad emendandum anhelitus fœtẽtis
uitium.Aliquãdo ex aqua dabat, aliâs
offulæ panis inſtillabat:aliquãdo phle-
gmaticis & craſsis hominib. cũ condi-
mento ſinapij & piperis, inde ſudare iu
bẽs:ſæpe uerò fieri dicebat ut plurimũ
pituitæ inde euomerent. Cõmendabat
ad eadẽ omnia,in quibus theriacæ uſus
eſt:& cõtra uenena etiã magis.itẽ ad o-
mnia uulnera,& tumores quoſuis præ-
terq̃ hydropicos:ad ſpaſmũ, ad dentes
purgandos,adconfirmandas gingiuas.
aduerſus comitialẽ,& uenena. Linteo
inde madido inuolutũ ſerpentẽ interi-
mi aiebat.Alterũ liquorẽ,qui rubet,le-
proſis etiã remedio eſſe, ſi nondũ in eis
obtinuiſſet malũ,nec dũ anheloſi eſsẽt.
Vterq; liquor in guſtu acrimoniã habe
bat,reſinoſi odoris, & fumoſi quodam
modo,magis uerò poſterior.Semunci-
am diuitibus ſeptẽ uel octo drachmis
uendebat. Oleum

Oleum Gullielmi de Saliceto Placentini, quod in quinto suæ Practicæ, cap. de oleis balsami uicem supplere ait. Carpobalsami, myrrhæ, nucis Indæ, singulorum semuncia. Hyperici drachmę duæ. Omnia crassiusculè cōtrita relinquantur in uncijs quatuor olei ueteris usq; ad menses sex: & destillentur.

Aliud nobili⁹ quod loco balsami ponitur, eiusdē. Olei sesquilibra, myrrhæ, xylobalsami, opoponacis, bdellij, aloes, carpobalsami, ammoniaci, serapini, nucis Indæ, hyperici, macis, gūmi Arabici, thuris, tragacanthæ, sing. uncia. Lateris triti, quē nunq̄ aqua tetigerit, igniti, et in oleo cōmuni extincti uncię tres Terebinthinæ mundæ & clarę unciæ septem. Trita singula & simul subacta in mortario, destillentur ut aqua rosacea. Prodest hic liquor aduersus calculum, admixtus medicinis contra eundē. Duritíes & cicatrices complanat. Et ponitur ubiuis loco balsami.

Aliud eiusdem nobilius. Myrrhæ,

carpobalſami,nucis Indicæ,ſing.ſemũcia.hyperici drachma (aliâs drachmæ duæ.)Trita craſsiuſculè miſceantur cũ quinq; uncijs olei,& ſeſcuncia terebinthinæ.In fine addãtur grana quinq; moſchi,& tria ambrę,& uncia olei de lateribus. Et deſtillentur ut ſupra. Eadem quæ balſamum præſtat,& ubiq; ei ſubſtitui poteſt.Hoc & Nic. Stokkerus excellẽs in Germania medicus utebatur, ſed ſine terebinthina,ſi rectè eius deſcriptionem amicus ad me miſit.Relinquebat autem in infuſione diebus decem antequam exprimeret. expreſſo demũ moſchum & ambram addebat cum oleo de lateribus, nec deſtillabat puto. Deſcriptio ſuperior habet in Luminari maiore,ut & ſequens Montagnanæ.

Balſamum compoſitum Bartolemęi Montagnanæ ex Antidotarij eius capite primo quod eſt de unguentis. Terebinthinæ libra.Thuris albi unciæ quatuor.baccarum lauri tantũdem.Gummi elemi unciæ ſex.Maſtiches,galangę, caryo-

caryophyllorum, cinnamomi, zedoariæ, nucis moſchatæ, cubebarum, ligni aloës bene triti ſin. uncia. Omnia ſimul deſtillẽtur, primò lento igne: & primò defluet aqua balſami dicta. Tum aucto igne aliam aquam ſeparatim colliges. Et ſic fac tertiò. Tunc emanabit balſamum in omni probatione. Erit autem tanto fortius, quanto ſæpius deſtillatum fuerit.

Balſamum Petri Aponenſis in additione eius in librum Meſue, in ſermone de unctionibus (ad affectus cordis.) Myrrhæ electæ, aloës hepaticæ, ſpicæ nardi, ſanguinis draconis, thuris, mumiæ, opopanacis, bdellij, carpobalſami, ammoniaci, ſerapini, croci, maſtiches, gummi Arabici, ſtyracis liquidi, ſing. unciæ duę. Ladani electi ſiue caſtorei unciæ duæ ſemis. Moſchi darchma ſemis. Terebinthinæ ad pondus ſingularum rerum. Tere terenda, & omnia mixta cum terebinthina, per alembicũ ingenioſe deſtillabis. eſt enim hac ars

ſicut de aqua roſarum. Hæc Petrus, ut Monachi qui in Meſuen ſcripſerunt, ex manuſcriptis codicibus ſe deſcripſiſſe profitentur, multò emendatius quàm in excuſis codicibus & Luminari maiore habeat. Mētionem inunctionis ſpinæ (inquit Aponēſis) apud ueteres nullam reperimus, forte non quòd illi rem adeò utilē & laudabilem ignorauerint, ſed ꝙ occultare uoluerint. Eſt enim egregium hoc auxilium, præſeruans ſubiectum uitæ. Nā principium oſsium & neruorum eſt nucha, & oritur à cerebro, &c. Itaq; hac inuncta confortabis ſubſtantiam uelatiuam, (nimirum tunicas cerebri,) & ſubſtantiam ſpirituałē, & neruos, & oſſa uniuerſa, ſubueniens etiam paralyſi & omnibus neruorum affectibus, itē ſaltui & tremori cordis, & laſsitudini manifeſtæ, & eſt medicamen omniū medicamentorū in celeri cordis confortatione. (Poſt hæc deſcriptione adiecta, ſubdit:) Hoc oleū balſamo uicinum eſt: & ſecundū hanc uiam ſubti-

ſubtiliſsimi ſophiſtarũ adulterãt balſamum. eſt enim inter cęteros modos hic nobiliſsimus. Hoc oleo ſi unganẽ cadauera, non putreſcunt. Cum uolueris confortare corpora extenuata, miſcebis aquam roſarum, & unges ſuper baſis manſionibus, & à nucha uſq; ad renes. Si eo modicè tepefacto ante horã paroxyſmorum, inungatur ſpina relinquendo ſuper ea ueſtigiũ eius cũ pecia, repelles rigores erraticarum febrium, & quarumlibet ſimpliciũ febrium. Sed quartanis & erraticis ſubuenit à principio periodi (locus hic cum ſequentibus quibuſdã uidetẽ corruptus in excuſis codicib.) in ſyncope quaſi extrema puncta ſpina: ut ei⁹ organũ uoce loquatur, ſub lingua infirmi ex eo parũ appones, poſtea in aurib. & naribus ſi neceſſitas urget. Ex eodem dabis cum poſtulat neceſsitas, in ſuffocatione matricis, & morbo caduco, & alijs plurimis paſsionibus. Datur pondere tr, (lego, grani) unius cum uino odori-

fero. Sic animum & naturam cōfortat, & multis affectibus medetur. Præcipuè uerò prodeſt melancholicis, triſtibus, & quorum uires & membra languent, ac ſi cótuſi & per uim debilitati eſſent. Pro hecticis, admiſcebis oleum roſatū aut maſtichinum, & unges ſpinam eorum apud balneum & ſine balneo, Hactenus Aponenſis. Idem hanc compoſitionem loco ueri opobalſami miſcere ſuadet Theriacæ, Mithridatio, Diacurcumæ, Aureæ Alexandrinæ. Hoc oleo, inquit Epiphanius Empiricus, tanquam matre omnium remediorum ad omnes neruorum paſsiones utitur, nucham, dorſum & iuncturas bis die illinendo. experimentis enim conſtat, præcipuè in materia frigida. Idem in Balneo Mariæ deſtillari iubet hoc oleum non probo.

Eſt & alia Guilelmi placentini compoſitio, quam reperio in Luminari maiori in Diacurcuna ſeu Diacrocu, huiuſ modi. R. Terebinthinæ lib 2. olei communis

munis lib.3. olei laurini unc.16. cinnamomi unc.3. euphorbij, caryophyllorum, baccarum lauri, gummi hederæ, ſerapini, galbani aromatici, opopanacis, ana unciã. thuris, maſtiches ana uncias duas. Terantur terenda & deſtillentur.

Hæc & alia quædam balſama diuerſa deſcribit etiam Ryffius in ſuo de deſtillatione libro.

Aqua uiuificans & ſeni iuuentutem concilians, ex libro Lullij de aquis. Terebinthinæ libra. Mellis ſelibra. Aquæ uitæ ter quatérue deſtillatæ unciæ tres. Ligni aloes bene triti, ſandali muſcatelli, ſing. drachmæ tres. Gummi Arabici uncia, (forte drachma.) Nucis moſchatæ, ambræ, utriuſq; drachmæ duæ. Omnia trita deſtilla igne lento, donec habeas primam aquam claram. Et cum ſecunda inceperit manare, quæ erit ſimilis carboni ignito, ignem auge continuò, & ſeparatim ſerua. Tum rurſus aucto igne, tertiam, quæ nigra eſt & denſa

instar mellis, donec liquor omnis effluxerit. Ex his aquis ultima calidior est, quàm prima & secũda. Prima uocatur mater balsami, secunda oleum balsami, tertia balsamum artificiale. Prima in potu datur cum uino tepido. Secunda & tertia prosunt ad remouendũ mala quæ nouiter corrodũt carnes humani corporis. Prima cum uino tepido albo pota, purgat stomachum ab omni malo humore: & aquam prohibet, ne perueniat ad cor aut partes principales, ut frequenti experientia constat. Linteolum tenue madefactum hac aqua cum paruo digito in nares intrusum, cum æger ingreditur lectum, & intus relictum, curat à rheumate. Mane & uesperi pota anhelitum fœtentem quacunq; ex causa, curat. Dentes inde abluti roborantur & dealbantur: & dolore liberantur: siue is ex humore, siue ex sanguine putrefacto proueniat. Quicquid ei impositum fuerit integrum & incorruptum conseruatur.

Linteum

Linteum ea madidum & uulneribus (inde prius ablutis,) aut fiſtulæ & aliјs impoſitum (malignis ulceribus). Quartanæ reſiſtit, ſi ſpina dorſi per aliquot dies cum ea perfricetur. Scabies inde lota ſanatur. Linteum ex ea madidum ad hæmorrhoides utiliter imponitur. Lana xylina modicè in hanc aquam intincta, contra quamuis ſurditatem utiliter immittitur. Inuncta curat faciei ruborem, paralyſin linguæ, & omnes frigidos affectus. Secunda & tertia aqua ualent contra noli me tangere: contra regium morbum, colliq; & gutturis affectus. Item contra fiſtulam. & malum morbum præcipuè ſi recens fuerit: lauando enim & fouendo, & linteũ inde madidũ ſuperponendo frequenter curat̃. Iuuãt etiam ſi quis colliſus lapidibus uel fuſtibus, uel baculo fuerit. Nullũ uenenũ eis appropinquare poteſt, et cõtacta inde aranea morit̃. Inungunt̃ utiliſsimè ad omnẽ paraliſym. Oẽs corporis partes lauando

confirmant. Sciendum eſt autem quòd prima aqua ex his tribus quaſi generalis continet omnes uirtutes. Ad corrodendum uerò ſecunda & tertia præferuntur, magisq; hæc quàm illa. In ſumma, medentur omnibus morbis qui ex ſanguine aut phlegmate putrefacto ꝓueniunt.

Apud eundem Lullium aqua mirabilis ſic fit. Caryoph. nucis moſchatæ, zinzib. zedoariæ, galangæ, piperis utriuſq;, granorum iuniperi, corticum citri, ſaluiæ, baſilici, roſmarini, maioranæ, mentæ rotundæ, baccarum lauri, pulegij, gentianæ, calaminthæ, florum ſambuci, roſarum, ammeos, ſpicæ nardi, ligni aloës, cubebarum † (hic uidetur aliquid deeſſe) tam ſylueſtris quam domeſtici, cardamomi, cinnamomi, calami aromatici, ſtichados, chamædryos, chamæpityos, meliſſæ, maſtiches, olibani, aloës hepaticæ, ſeminis & florum anethi, ſem. artemiſiæ, ſing. uncia. His addes ficus ſiccas, uuas paſſas ultramarinas,

nas,nucleos dactylorũ, amygdalorum dulcium pinguium,ſingulorũ unciam. Mellis albi ueteris ſelibram.Deinde ſaccharum duplum ad omnia prædicta. Hęc omnia immittes in aquã uitæ quinquies aut ſexies per alembicum uitreum deſtillatam, quæ pondere triplici ſpecies omnes ſuperet. Relicta per biduum deſtillabis lento igne. Aqua prima clariſsima eſt & pretioſa. Secunda colore differt,alio uaſe excipienda. eſt autem alba,utilis ad dealbandum facies mulierum, quibus omnes maculas ſubitò tollit,ſi uel triduò ſemel inde lauentur:& odoriferas reddit & claras. Hæc aqua balſami ſeu mater balſami, uocatur: debet autem cum aqua uitæ eiuſdem ponderis, & in alembico deſtillari per balneũ igne lento. Et effluet primò aqua odorifera & mirabilis,quã recipies per ſe: deinde alteram coloris crocei,poſtremò tertiam ſanguinei.

Virtutes primę et ſecundę aquę ſunt hæ:Si altera ipſarũ fundatur in uulnus

recens non opus eſt alio remedio: ſed intra diem naturalem cum dimidió ad ſummum ſanabitur, modo non ſit mortale. Omne ulcus malignũ, uetuſtum, putridum, cancroſum, fiſtula, lupus, noli me tangere, eisq́ ſimilia, alterutra de iſtis aquis lauentur, & curabuntur intra paucos dies. Gutta duntaxat inſtillata carbunculum intra tres horas extinguit. Si oculus laboret lippitudine, uel tela, uel ungula, uel carnoſo aliquo tumore innato, tertio quoque die guttam de iſtis aquis inſtilles: & intra nouem dies ſanabitur, niſi omnino deſtructus fuerit. Gutta de eis cum pauco generoſo uino pota calculum in renibus aut ueſica, aut in uirga obſtructum, uel intra duas horas frangit, & dolore liberat. Carne mortua inde abluta, breui curatur locus. Si mulier ex utero laboret, parum de eis ex iure aliquo bibat. Si dolor ſit ex percuſsione uel caſu ſine ulcere, foueatur locus exigua earum portione.

&

& recedet dolor intra tres horas. Simili auxilio neruus contractus, induratus aut aliter malè affectus, restitui tur. Reliquas earum facultates medicus eruditus per se æstimabit. ¶ Tertia & sanguinea aqua, quæ sancta & benedicta cognominatur, adeò excellit uiribus, ut si quis de ea quindecim diebus medio cochleari utatur, curetur à lepra, phthisi, asthmate, hydrope, paralysi, ischiade, syncope, morbo caduco, gutta arthritica, hectica, stranguria: alijsq; multis morbis, ídque intra duos menses. Senibus iuuentutem recuperat. hominem moribundum desperatumq; à medicis, restituit, si unica eius gutta in os instillata deglutiatur, ita ut ad cor perueniat. Quòd si quis per annum (quotidie) quantitatem grani frumenti huius liquoris biberit cum cochleari aquæ florum borraginis destillatæ instar rosaceæ, anno exacto carnibus, sanguine & toto corpore, tum forma tum uiribus, quasi

renouatus uidebitur.

Aliud balſamum artificiale, ex eodẽ libro Lullij de aquis. Terebinthinæ ſeſquilibra. galbani unciæ duæ. aloes cicotrinæ, maſtiches, caryophyllorum, galangæ, cinnamomi, nucis moſch. cubebarum, ſingulorũ uncia. gummi hederæ ſemuncia. Omnia bene trita miſce & deſtilla per alembicum uitreum, igne lento primum, & collige ſeorſim aquam primam. deinde aucto igne ruſſam: & poſtea magis aucto, oleum rubens, donec nihil amplius deſtillet: recipiente ter mutato. Habet hoc oleum omnes facultates ueri balſami. ardet enim in aqua, & lac ſtatim cógelat. nam ſi in pinta (menſura) lactis ponatur gutta una tepida, ſtatim coagulabitur. Primus liquor uocatur aqua balſami, ſecundus oleum balſami, tertius balſamum artificiale. Vtilis eſt primus liquor contra fluxiones aurium, ſi duæ aut tres guttæ mane & ueſperi immittantur. Oculis inſtillatus lippitudinem emendat,

emendat,& lachrymas consumit. Superfluos in quauis parte corporis humores mirificè restringit. Dolorē dentium tollit, si lauentur inde,& uermes, si qui insunt, interficit. Tertius liquor impatiens est ueneni, araneis & serpentib. infestus. Duæ uel tres guttæ in morsum uenenosum instillatę, statim sanāt. Si hoc liquore circulum descripseris in quo includas animal uenenosum, immorietur id potius quàm exeat. In summa, eadem cum theriaca facit, sed efficacius omnia. Omne genus apostematum infusus, intra nouem dies sanat: Et similiter fistulam utcunq; malignam, et noli me tangere. Affectus omnes ex phlegmate et frigido humore natos, curat, linteo in eum intincto supra locum dolentem imposito. Exterminat paralysin & omnem tremorem membrorū. neruos mirum in modum confirmat. Calidior est primo & secundo. Si quis guttam eius in manū ponat, statim penetrat sine dolore. Denique alia multa

efficit, & omnem affectum ex frigida causa obortum, sanat, si rectè usurpentur.

Aqua memoriam confirmans. Florum rosmarini, borraginis, chamæmali, uiolarum, rosarum, singulorũ uncia. Stichadis, foliorũ lauri, samsuchi, saluiæ, singulorũ unciæ duæ. Omnia minutatim cõcisa in optimo uino macerabis et destillabis ꝑ alembicũ. Deinde liquori destillato miscebis terebĩthinæ librã. olibani uncias octo. masticheſ, bdellij, anacardorũ, singulorũ unciã. singula trita admiscebis, & iteratò destillabis. Deinde rursus addes, Nucis moschatę, macis, galangę, cubebarũ, cardamomi, singulorum unciam. agallochi, ambræ, moschi, singulorum uncias duas (si rectè habet codex manuscriptus:) trita mixtaq; per quinq; dies relinquito, ac tertiò destillato, aucto igne donec oleum manare desinat.

Aquas uitæ quasdam balsamis adnumerandas, reperies in cœlo philoso-
phorum

phorum Vlſtadij, capitibus 44. & 52.

Balſamum authoris incerti. Terebinthinæ ſelibra. thuris unciæ duæ. ligni aloes, croci, utriuſq; uncia. Maſtiches, caryophyllorum, macis, galangæ, cinnamomi, zeduariæ, cubebarũ, nucis muſcatæ, ſingulorum ſemũcia. gummi hederæ uel elemi unciæ ſex. tegularum extinctarum in oleo, ut decet, quas aqua non tetigerit, unciæ tres. Terenda tere. primò fluet aqua. ſecundo oleum balſami, tertiò balſamum artificiale.

Balſamũ artificiale (inquit Matthęolus Senenſis in Cómentarijs in Dioſcoridē, quod ad morbos quàm plurimos mirè efficax reperi, ſæpe cópoſui hunc in modum. R. reſinæ larignæ, lachrymæ abietis puræ & liquidæ (aliqui oleum abietis uocant, Germani bülharz) utriuſque libram. mannæ thuris, ladani, utriuſque unc. octo. ſpicæ drachmam. maſtiches, galangæ, caryophyl. caſiæ odoratę, zedoariæ, nucis moſch.

cubebarum, agallochi, ana unc. tres. gummi elemi unc. ſex. aloes hepaticæ, caſtorei,nucleorum dactylorum, ſtyracis calamitæ,myrrhæ,belzoi, ana unciam. Tere terenda,& mixta liquoribus deſtilla artificioſe.Manabit autem primò aqua clara ſubtiliſsima, quæ mirũ in modum ardet, aqua balſami dicta. Tum ſequetur oleum flauum, ſubtile, quod uocant oleum balſami. poſtremo balſamum artificiale,rubens. Prima aqua,ut expertus ſum, uentriculos frigidos mirificè iuuat,& phlegma conſumit.Liquor ſecũdus excellenter medetur uulnerib.fiſtulis, doloribus neruorum & articulorum.Tertius non ad prædicta ſolum utilis eſt, ſed inſuper alia complura, quæ breuitatis cauſa relinquo. Aliud. R.Terebinthinæ lib. ij.Galbani,gummi hederæ ana lib,ſ.Roſarum,bedegar, roriſm. uiridium unc. 4.R.Gummina & tere groſſo modo.infunde in aqua roſ. Poſt recipe terebinthinam & funde ſimul,& ſparge deſup aquã

aquam rof. poft adde flores & coque omnia fimul,& cũ aqua ferè fuerit confumpta,ponantur in alembico:& aquã primo deftillantem proijce:tum fequetur oleum.

Aliud,mater balfami dictum.R. Terebinthinæ lib.j.olei laurini unc.6. galbani,gummi elemi, ana unc. 6. gummi ederæ unc.ij.olibani uncias ij. Ligni aloes drachm.j.mafticis,myrrhæ, aloes, laudani,caftorei,rafæ (refinæ) pini ana drach. ij. gummi oliuarum arborũ li.j. Caryoph.galangæ, cymini, cinnamomi,nucis mufcatæ, zedoariæ, cubebarum,ana drach.iij.Tormentillę dictamni albi,ana drach.6.Mixta omnia deftillentur per alembicum uitreum.

Aliud,Dornftetteri excellẽtis apud Germanos medici.R.xylobalfami unciam.Opoponacis,refinæ pini,bdellij, galbani,ammoniaci,mafticbes, farcocollæ, gummi elemi, olibani, myrrhæ, benzoi,fingulorum femunciam. Olei benedicti,laurini, ladani puri, fingulo-

rum ſeſcunciã. Carpobalſami, opobalſami, uel loco eius, balſami ex deſcriptione Gulielmi Placentini,) utriuſq; ſemunciã. Sanguinis draconis drachmas duas. Caſtorei, ſpicæ nardi, galangę, cubebarum, cinnamomi, cardamomi, granorum paradiſi, corticum citri, ſingul. drachmam. Olei terebinthinæ ad pondus omnium. Macerata ſimul per dies aliquot, deſtillentur in Balneo M. (ego in cineribus malim.)

De balſamis quæ extra corpus uſurpantur.

Superiora omnia tum intra tum extra corpus uſurpantur: ea uerò quæ ſequuntur, extra tantum, aut præcipuè.

Balſamum breuiter ſic fit. Terebinthinæ libra. maſtiches, ceræ nouæ, utriuſq; uncia. croci drachmæ duæ. Mixta deſtillentur,

Balſamum ſiue oleum benedictum ad uulnera, paralyſin, &c. Olei terebinthinæ

binthinæ libra. Olei laurini unciæ duæ. Galbani, gummi elemi, utriusque drachmæ sex. Gummi hederæ, thuris, mastiches, ligni aloes, olibani, singulorum drac. duæ. Aloes, myrrhæ, laudani, castorei, singulorũ drachmæ tres. Omnia terantur & infundãtur in terebinthina & oleo ad tres dies. Postea recipe galangæ, cinnamomi, nucis mosch. zedoariæ, cubebarum, de sing. semunciam. Dictamni, consolidæ minoris, utriusq; drachmas tres. Contrita hæc pone in aquæ uitæ uncijs quatuor ad tres dies. Misce omnia & destilla in cinere conti nuando semper ignem die noctuq; donec compleatur: & muta uas recipiens secundũ mutationẽ coloris eius quod destillatur.

Balsamum ad cicatrices, &c. Si ratione percussionis (inquit Lullius circa finem libri 2. de quinta essentia) manserit signum magnum in facie uel alijs partibus corporis, hoc remedio id signum remouere poteris, non omnino,

ſed ut multò min⁹ appareat. Maſtiches unciæ quatuor. Corticis malorum granatorum dulcium, gummi, cyperi, carpobalſami, ſingulorũ unciæ duæ. Croci uncia. Terebinthinæ libræ duæ. Olei oliuarum antiquiſsimi unciæ quatuor. Tere terenda & cribra, & miſce cum terebinthina & carpobalſamo, & unà cũ oleo deſtilla igne lento. Deſtillatum liquorem pones in fimo uel uinaceis diebus quatuor. deinde uteris, ceu uero balſamo, cuius notas omnes præſtat, & pro eo uendi poteſt.

Aqua mirabilis uel oleum ad ſtrumas gutturis, unde homines gutturoſi dicuntur. Olei laurini unciæ ſex. Olibani, maſtiches, gummi Arabici, terebinthinæ claræ, ſingulorum unciæ tres. Miſce in mortario & deſtilla in alembico. deinde aquæ extractæ addes cinerẽ (de la cendre, Gallicè: niſi legendum ſit de la cedre, ut cedrinam intelligamus.) Tum rurſus deſtillato, & ſecũdũ iſtum liquorem inſtar balſami ſerua. Sæpius

die

die bronchocelis inunctus, paulatim eas imminuit.

Balsamum artificiale, non destillandum, sed coquendum tantum, ex libello Gallico And. Furnerij. Olibani, galbani, olei de papauere albo, olei de amygdalis amaris, terebinthinæ claræ, singulorum uncia. Viridis æris in puluerem redacti unciæ tres, (ung quarteron, Gallicè. sed nimia hæc quantitas uidetur.) Olei oliuarum libræ duæ. Oleum in patella plumbata super igne calfacies, & cum bullire cœperit, galbanū frustulatim immittito, & ad lentum ignem leniter subinde moueto: deinde mastichen & olibanum addito, & moue donec paulatim liquentur. Deinde picem & terebinthinam (sed picis mentionem supra omisit,) igne lento ita ne ebulliāt. Tum aufer ab igne, & reliqua duo olea adijce, & mouendo commisce, & iterum modicè ad ignem pone. Tandem uiride æris immitte, permisce, & cola per pannum nouum in uas alte-

rum plumbatũ. Cum uerò uti uolueris oleo dicto, uidendum est prius ne quis neruus aut uena propemodum dissecta sit. Tum ulcere diligenter purgato, modicum huius olei in uasculo aut cochleari æneo calfacies, & tam calidũ quàm æger tolerare poterit, immittes, ea copia qua uulnus totum satis madefiat. Deinde lanam succidam nigram à genitalibus ueruecis impones, aut è cannabi linteum ter aut quater complicatum, & ad horas quatuor illigatum relinques. Quòd si tum dolor non cessauerit, iterũ infundes ut supra dictum est: & semper curabis ut purum sit ulcus. sic paucis diebus mirabiliter sanescet.

Sunt qui terebinthinam & gummi quædam in cucurbita uitrea commisceant, eamq́ꝫ luto clausam in arena positam modicè bullire sinant, deinde aliquandiu relinquant donec fæces in fundo subsidant, indurenturq́ꝫ: tum colant.

Balsamo

Balſamo à quibuſdam comparatur etiam oleum de hyperico, quod quia non deſtillatur infra deſcribam.

Aqua educens oſſa, & ne putredo uulneribus accidat, præſeruans. Terebinthinæ puræ & albæ ſed illotę, zopiſſæ, mellis, ſingulorum libra. Reſinæ pineæ albæ ſelibra, Deſtillentur.

Aqua Epiphanij ad fiſtulas compoſita cũ terebinthina, gũmis quibuſdam & aromatibus &c. ſuprà à nobis poſita eſt, ſecunda ordine inter aquas cõpoſitas ad externos quoſdã ulceroſos affectus. Et rurſus alia ſimilis ordine tertia.

DE OLEIS EX ANIMALIum partibus, vel excrementis.

EX oſsibus & medullis poteſt ſublimando trahi oleum, Syluius.

Oleum ex uitellis ouorum, alembico deſtillari poteſt, ut oleũ philoſophorum Meſuę, Syluius. Vide ſupra, ubi de oleorum deſtillatione per deſcẽſum in

genere tractauimus ex Vlſtadio.

Oleum de ſtercore humano. Vide ſupra in Aqua ſtercoris humani. De ſanguinis humani liquore, uide ſupra in Quinta eſſentia.

De mellis deſtillatione, ſupra ſcripſimus inter aquas quæ deſtillantur in Roſarijs, &c. Eſt autem huius qui poſtremus fluit liquor craſsiuſculus, ut oleũ, puto, nominari poſsit.

OLEA deſtillata etiam inter ſe miſceri poſſunt, ut in hoc Epiphanij Empirici remedio, ad lentigines & omnem ſcabritiem & maculas faciei commendato. Lactis uirginei ſeſquuncia. Aquæ roſaceæ cum pauco ſulphure uncia. Oleorum de tartaro, de frumento, de uitellis, ſingulorum ſemuncia. caphuræ ſcrupulus. Quamuis hæc olea non ſoleant per deſtillationem fieri: oleum tamen de frumento & de uitellis, meliora fiunt deſtillata.

DE

DE OLEIS EX METALLIS, *lateribus, gagate, ſuccino.*

AQuæ & olea chymiſtarum induſtria ſingulari ſecreta, maximarũ ſunt uirium, & eſſentiæ tam tenuis, ut olei cuiuſdam gutta fortuitò illapſa in lectum, ſtragula eius multiplicia & cul citras momento ponetrârit, aſſeresq́; fundum lecti ſternentes uſſerit, Syluius. Videtur autem hæc penetrandi uis ad olea metallis extracta præcipuè pertinere, quibus magis etiam urendi uis ineſt.

Aceti deſtillati præcipuè uſum eſſe uideo pro extrahendis oleis de metallis, ut antimonio, plumbo, ceruſſa. Alij alijs liquoribus acribus & calidiſsimis ad id utuntur, ut lixiuio acri, aqua ardẽte, urina deſtillata, aqua forti.

Lullius canone quinto libri primi de quinta eſſentia, cum docuiſſet extrahere quatuor elementa à plantis, ſubdit. Et ſic quoq; facies cum metallis, prius

cum noſtro menſtruo illa reſoluere facies ſub fimo per hebdomadē, oportet autē menſtruum eſſe acutū cum uegetabilibus aliquibus quæ infra in Quæſtionario dicemus. Poſtq̃ uerò metalla fuerint diſſoluta, pone ad deſtillãdum in igne primi gradus,& exibit menſtruum,& manebit calx metalli in fundo. Poſt hoc uerò reitera ſupra fæces metalli de nouo menſtruo ad pōdera metalli, & pone ad putrefaciendum per menſem cum dimidio, & poſt hoc deſtilla ſicut feciſti de uegetabilibus, ſed qualibet uice addas nouum menſtruū ſuper fæces. Alias diuerſas philoſophorum opiniones in extractione elemenrum à mineralibus in libro tertio explicabimus, Hæc ille.

Oleis metallicis omnibus commune eſſe puto, quòd cęteris oleis grauiora ſint, ut Cardanus inſinuat : & alius quidam guttas olei de uitriolo ponderoſas eſſe ſcribit.

Oleum deſtillatum ex auripigmento

aut

autmysi(seu uitriolo Rom.) arterijs et cordis regioni illitum, hominem uene no infectum, etiam acutisimo, & tactu duntaxat occidente, seruare posse existimo, Cardanus. Et mox, At postquã in hos sermones incidimus, haud ab re esse puto illud quærere, quonam pacto oleum parari posit, quod illitũ arterijs cogat uenenum extrudi uomitu aut purgatione, uel sudore, uel urina. Certum est metallicum esse oportere, quod ualidisimum esse debet. Vidi ego quandoq; tale, & solo pondere ꝙ esset metallicum haud dubiè coniectaui. Oportet & ex ueneni natura illud esse. nam immodica caliditate, ut dictum est, delet prius conceptam malam uim: & similitudine auocat exterius quod nocet, & contrarietate pellit. Oportet & discutientẽ illi non paruam inesse uim, & rursus aduersus uenena ipsa contrarietatem quandam, quæ duo laseris succo conueniũt. Igitũ quæ propellere uenenũ debẽt, oportet

metallica eſſe uenena, non tamen acer biſsima: & calidiſsima & diſcutientia, & uenenis quodammodo contraria. Horum igitur materia his conſtare poteſt, myſi & auripigmento, & laſeris ſucco, & gentiana, & pinguedine ſerpentium uenenoſorum, & aconito. Quòd ſi cuipiam terræ ex his (prędictis uiribus, ut ſunt diſcutere, uenenis reſiſtere, etc.) plura inſint, detractum oleum ui ignis omnium erit præſtantiſsimum. Et paulò poſt, Cæterum oleum quod ſola arteriarum illitione uenenum extrudat, non hoc ſenſu præſtantiſsimum dixerim. ut etiam præter id des in potu, theriacam aut lac aut aliud excellens remediũ, quin etiam melius proficeret. Illud bene auſim dicere, illitionem arteriarum, & admota exterius, eſſe his quę bibũtur præſtantiora ac ualidiora, hoc uno dũtaxat excepto quòd uenenum adhuc in uentriculo maneat. Nam his (uenenis recenter ſumptis, ut nondum è uentriculo egreſſa ſint) quę uomitum
ualidum

ualidũ prouocant præſtantiſsima ſunt, ut lac, lixiuium, oleum, aqua nucis uomicæ. Igitur in morſibus uenenatis, in aculeorum ictibus, in unguentis uenenoſis, in potu ueneni quod iam ad præcordia penetrauerit, exterius adhibita auxilia ualidiora ſunt, &c. Hæc ex Cardano pluribus deſcripſi, ut inde etiam magis ratio cõſtaret mirabilis illius de ſcorpionibus, &c. olei, quod quia abſque deſtillatione fit, inferius ſeparatim deſcribam.

Antimonij oleum utiliſsimũ eſt ad omnia ulcera maligna, ut ipſe feliciter experior. Purgatur autẽ antimonium prius, multoties fuſum & liquatum igne. Longè ab hoc differt oleum de antimonio chymiſtarum, quo argentum illi colore aureo inſignire conant, Mattheolus in Dioſcoridem.

Oleũ de antimonio quomodo fiat, ad ulcera & fiſtulas, ſcripſi ſuperius ex Vlſtadio, in tractatione de Quinta eſſentia. Sed empirici quidam etiam ad

diuerſas intra corpus affectiones oleum ex antimonio parant, quod miris & magnis laudibus extollunt. Parant aũt hunc ferè in modum, ut audio. Antimonij ſelibra, tartari calcionati albi tantundem: ſimul tundantur & in tigillo (crucibulo) aurifabri ſuper prunis ſimul liquentur ſeu ſoluantur: liquata effundantur in teſtam aliquã, ubi agitentũ miſcẽdo: & cũ in maſſam induruerint, iterum tundantur, & colentur per colum (id eſt ſacculum eius figuræ quæ eſt ſacci pro uino Hippocratico ut uocant) in loco humido, (calido & humido) ut in cella uinaria, colo ſuſpenſo. ſic enim paulatim extillabit oleum, quod à nonnullis propter colorẽ ſanguineum Rubedo antimonij uocatur, & ſimiliter ab aurifabris quibuſdã conficitur ad neſcio quam tincturam. Ad remedia uerò humani corporis cum quinta eſſentia uini uel aqua ardente præparari debet, ita ut duplum ferè eius affundatur ad prædictam antimonij rube-

rubedinem: & in cucurbita diligenter agitentur, miſceantur, ac ita deſtillentur in cineribus ter uel quater, donec ſpiritus omnẽ malum odorem amittat. Semper autẽ miſcendę agitandęq; ſunt fęces cum aquam deſtillatam ſuper eas refundis, aut cum quintam eſſentiam recentem ſuperinfundis. neque enim ſatis certus ſum utro modo fieri debeat. Sunt qui ab initio ſtatim acetum rubrũ acerrimum (deſtillatum) cum antimonio et tartaro calcionato ſimul liquandis miſceant. Sed hæc omnia ſcribo nó tanq̃ certa: uerum ut obiter ante annos aliquot ab empirico quodam excepta annotaui. Scio chymiſtas & aurifabros quoſdam oleũ uel quintam eſſentiam antimonij tanq̃ theſaurũ perfectiſsimũ quærere. Hi primũ lixiuium acre cópoſitum ex uiua calce & cinere clauellato per filtrum deſtillant: & in hoc lixiuio per horas quinq; antimoniũ ſubtiliter tritum coquunt: et rurſus refrigeratum hoc lixiuium per filtrum deſtillant:

&quod de antimonio ſimul tranſierit, nempe puluerem coloris lutei, reſeruant. Deinde acetum acerrimum rubrum deſtillatum infundunt ſupra antimonium in cucurbita poſitum, ita ut digitis tribus aut quatuor emineat: in loco calido per dies aliquot ponunt, & quotidie decies aut uigeſies agitando permiſcent. deinde acetum in aliud uas uitreum leniter defundunt, ita ut nihil perturbetur. Hoc quinquies aut ſexies repetunt, (nouum ſemper acetũ ſuper antimoniũ in cucurbita relictum fundendo,) demum acetum omne coniungunt, & deſtillant per alembicum lento igne, donec oleum fluere incipiat. Eſt autem hoc oleum, ſiue quinta eſſentia antimonij, colore ſanguineo. Hoc Mercurium tingunt, & incomparabilem theſaurum eſſe aiũt, ſummum chymiæ myſterium: ut ex libro quodã Germanico manuſcripto trãſtulimus. Oleum ex antimonio elicitur rubrum, acutumq; ualde, ſulphur olet, & uim eius

eius (antimonij) retinet, ob ſubſtantiæ craſsitudinem ad pauca utile, Cardanus.

Calx integra oleo communi reſtinguatur, alembico uitreo deſtilletur, manabit oleum oſsi corrupto idoneum, Syluius. Calcis uiuæ fruſtum integrum infundatur in oleo communi, donec calx in puluerem reducatur, tum deſtilletur in alẽbico uitreo, & emanabit oleum calcinum, quod primus deſcripſit Leonardus de Prædapalea Patauinus, Io. Iacobus de Manlijs.

De ceruſſa oleum: uide ſupra ubi de quinta eſſentia egimus ex Vlſtadio.

Oleum ex gagate ſacratum dæmoniacis, epilepticis, paralyticis, ſpaſmicis, tetanicis, arthriticis, ab utero ſuffocatis ſaluberrimum, conceptumq́ adiuuat. Fit ex gagatis lapidibus, quomodo oleum iuniperi (per deſcẽſum,) uel ſublimatione (ut oleum de lateribus,) Meſues interprete Iac. Syluio: cuius ex ſcholijs uerba hæc ſubijcimus. Cum

bitumen gagate multò uilius ſit,& uiribus aut ijſdẽ aut ualidioribus, tentari poſſet ex ipſo oleũ, quod largius fluet, præſertim ſi recens eſt bitumen, cũ ipſum ſit terræ uelut adeps, & olei uice uratur accolis locus Aſphaltitæ & locorum aliorum bituminoſorũ. Deinde ane pilepſiam iuuare poſsit dubitat, cũ odore illo bituminis tetro epilepſiam magis prodat. Mihi uerò uerisimile uidetur iuuari ab eo epilepſiã attenuãdo, digerendo, ſiccando, quas uires cum et antea nõ ignauas obtineat, tum multò magis liquor eius deſtillatus hæc præſtat. Neque uerò ideo non iuuat hunc morbũ, quoniã eundem odoris eius bituminoſi ſuffitu prodi uerisimile ſit, ut myrrhæ, galbani, & cornuũ, ungularũ pelliumq́ capræ & hirci ſuffitu. Nam & cornua & ungulas diuerſorum animalium, aduerſus hoc malum medici uſurpant, ſcobe eorũ intra corpus data. neq; enim eadem ratio eſt ſi quid ſuffiatur, & ſi ſumatur ſimpliciter. Sed his
de

derebus non tam ex rationibus & con iecturis, quàm experimẽtis docere debebant medici. Ipſe ſuffitum contriti ſuccini (quod ipſum quoq; bituminis generi adſcribitur) prępſertim albi, naribus epileptici admoueri uidi, prunis in cochleari impoſitũ, & mox ſedari paroxyſmũ. quod & odore ſuo tantũ poma, ut uocãt, cũ moſcho uel ambra cõpoſita præſtãt. Quòd uerò de dęmoniacis ſcribit Meſue (inquit Syluius) ſuperſtitioſum eſt, à Chriſtianoq; homine alienum. Sulfur & gagates igni liquantur, ut liquores omnes, Idem.

Oleum philoſophorũ (quod etiã oleum ſapientiæ, & perfecti magiſterij, & benedictũ, & diuinum, et ſanctum quidam uocarũt,) ueterũ omnium conſenſu effectibus ſecretis non paucis eſt efficaciſsimum. Nam calfacit, ſiccat, eſſentiæ tenuitate in altum penetrat, digerit, materiam omnem excrementoſam conſumit. Ob id epilepſiæ, paralyſi, uertigini, obliuioni, & lienis, renum,

uesicæ, uteri, neruorum, articulorum omnium, & reliquarum partium neruosarum doloribus frigidis maiorem in modum confert. Est autem quoddã naturale siue minerale, & aliud marinũ quod ex insulis ac scopulis fluit, (naphtha dictum:) in quo genere præfertur subalbum, mediæ bonitatis subrubrũ est: subnigrum uerò & crassum, pessimum. Cæterum arte sic fit: Lateres ex terra rubente multum antiquatos in frusta comminutos carbonibus nó fumantibus accende, donec igniti rubeant: tunc concha, oleo rorismarini (alchichil) uel antiquo claro plena extingue, & quoad eius fieri potest oleo imbue. sicca per se in casulis, (caczobis, Monachi in Mesuen: apud quos etiam caczola mox pro cucurbita legitur.) Pòst minutissimè tere, & uasi per sublimationem destillandũ trade, luto chymistarum capitello committe, carbonibus in fornace accensis coque donec oleum destillet in phialam uitreã naso imo

imo capitelli agglutinatam (argilla & pilo,Bulcaſis,) quam exactè obſtructã reconde & ſerua. quanto enim antiquius,tanto ualentius fuerit, Meſue interprete Syluio, cuius hîc etiam ex Scholijs uerba ſubſcripſi.Oleum(inquit) de lateribus tam tenue eſt, ut momento latiſsimè ſpargatur:ſi manui infundatur, eã cito penetret.Oleo balſami eſt multò tenuius,calidius,& in affectibus frigidis efficacius. urinam mouet,lapidẽ frangit,uermes enecat,aurium tinnitui à flatu craſſo,paralyſi, ſpaſmo cynico, iſchiadi,gonagræ, podagræ, & cæterarum iuncturarum doloribus prodeſt, potum aut inunctum : ſed parua eius portio aquæ affectui aptæ miſta bibatur.Hoc oleum à Raſi etiam in Antidotario,& Bulcaſi in libro qui Seruitor inſcribitur,paratur: ubi Bulcaſis lateres nouos qui aquam nondum ſenſerint, præfert,quia oleum melius imbibunt: & eos in fruſta unciæ unius diuidit, ac in uaſe uitreo aut uitrato probeq; luta-

to ita componit, ut eius pars tertia maneat uacua. Ignem primo leuiorem fieri oportet, ſed qui fundum uaſis attingat, paulatim augeri Primò exibit aqua, deinde oleum (rubens, Bulcaſis) per ſe colligendum. Sic terebinthinam guaiacũ, & alia multa deſtillamus. Oleũ etiam chamæmalinum, & nardinũ quoq;, benedictum dicitur Meſuæ: ſed hoc (de lateribus) præſtantiſsimũ eſt, et quibuſdam petrelæum uocatur, Hæc Syluius. Fœtidum eſt hoc oleum, ſed ſummè penetratiuũ, Io. Iac. de Manlijs. ¶ Vide quædam ſupra, ubi de deſtillatione oleorum per deſcenſum in genere egimus ex Vlſtadio. ¶ Bulcaſis fruſta ſingula unciæ (drachmæ, Raſis) magnitudine ignita, in oleum antiquiſsimũ immergere iubet, & extincta ab oleo extrahere: & ſimul omnia craſsiuſculè trita, in unũ aut plura uaſa deſtillatoria, quæ uentres nominat, ponere, ut duæ uaſis partes uel amplius impleant. Iubet etiã cauere ne ignis appropĩquet huic

huic oleo (dum deſtillatur) facillimè e-nim accendi, & ægrè extingui. Deinde iterum noua fruſta laterum præparata ut prius deſtillari, donec ſatis olei colle-ctum ſit. quod in uaſe ſtricti orificij dili-gentiſsimè obſtructũ cum cera (& ter-ra) ſeruari iubet. facilimè enim exhala-re propter ſubtilitatem ſuæ ſubſtantiæ. Hoc oleo (inquit) utere in ęgritudinib. frigidis, ut epilepſia, apoplexia, grauita-te auditus, & arthritide frigida. reli-quos eius effectus explicaui in libro de oleis. eſt enim res ſecreta philoſopho-rum. Parandi modũ Raſis eundem o-mnino deſcribit. ¶ Oleũ quod balſa-minũ uulgus uocat (è ſpica) excitat ſu-bitò comitialiter humi proſtratos, nari-bus ſubditũ olfaciendũ, aut quod ex la-teritio lapide eximũt, à ſaxo nomen ha-bet, Alexander Benedictus.

¶ Hoc oleũ fit etiam alijs quibuſdã admixtis, ut in libro quodam manu-ſcripto reperi, cuius hic uerba adijci-am. Lateres rubeos uetuſtiſsimos, aut

recentes quidem ſed ab aqua intactos in fruſtula confringes, eaq́ ignita extingue in oleo oliuarum, uel quod melius eſt in laurino. Mox rurſus candefacies, & extingues ut prius, donec nigreſcăt. Deinde fruſta hæc impones in alembicum unà cum oleo in quo extinxiſti, ſi quid eius reliquum eſt: ſin minus, recẽs affunde ad menſuram digiti. Poſtea addes caſtorei, & ſpicæ nardi, uel eius loco rutæ, utriuſq; partem unam: coſti partes duas. Trita hæc miſce cum lateribus in cucurbita: quam in fimo equino dieb. circiter uiginti defodies. Tandem deſtillabis, aucto paulatim igne. Primus liquor bonus eſt, ſecundus melior, ſed optimus tertius colore rubeo. Hoc oleum prodeſt aduerſus omnes frigidos affectus ut balſamum, quo quidem ſubtilius eſt, & calidius, utiliúſque in morbis frigidis. Perforat enim manum cito, & ſpatio lato expanditur.
Veſicæ lapidem & frigidos affectus eiuſdem curat. Vrinam prouocat. Auriũ

noxis

noxis frigidis medetur, & uermes earũ interimit. Vtilissimum est paralyticis, & cynico spasmo inunctum aut potũ: item ischiadi, & dolori iuncturarum & dorsi. Emplastrum cum hoc oleo & sale Ammoniaco paratum, splenis apostemata & durities breui tempore dissoluit. Ad epilepsiam ualet & narium obstructionem naribus iniectum. Calefacit cerebrum, memoriam confirmat. dolorem dentium sedat. Iniectum utero menses prouocat. Embryon uiuum aut mortuum educit. Ora uenarum aperit, & sanguinem coagulatum dissoluit. Pulmonem purgat ab humoribus crassis. Guttę eius aliquot cum syrupo rosarum potæ, anhelos iuuant. Aquam ad oculos descendentem, id est suffusionem, mirè cõsumit. Si piscatores inunxerint inde retia, pisces innumeros illicient. Ferrum eo madidum & igni admotum, statim ardebit. Vermes occidit ubicunq; fuerint. In testa oui uel alio uase calefactum, loco dolenti utili

ter guttatim infunditur, donec dolor remittat. Venenis frigidis resistit, ut ictui scorpionis & opio & hyoscyamo per os sumptis. Calculos uesicæ pellit cortice petroselini aut fœniculi admixto, (decoctis nimirũ corticibus radicum in aqua, & modica huius decocti parte cum una aut altera gutta in potu sumpta.) Sed hæc omnia fermè Rasis in Antidotario simplici oleo Benedicto, hoc est destillato è solis lateribus & oleo, attribuit. Perfertur, inquit Rasis, quod ualde rubeum est, fortis odoris, subtilis substantiæ.

Oleum de plumbo: Vide supra ubi Vlstadij uerba de quinta essentia recitauimus.

Succinum artificiosa coquẽdi ratio ne uertitur in oleum sui coloris, Ge. Agricola. Fieri nimirum è succino oleum potest eodem modo quo è gagate, de quo supra scripsimus. Videntur enim naturæ non dissimilis esse. Germani cõmuni nomine uocant aggstein: nigri tantum

tantum differentiam addentes gagati. Cardanus camphoram quoq; congenerem esse putat, hoc argumento quòd succini suffitus linteolo madido exceptus, camphoræ odorem in eo postea reddat, quod tamẽ mihi experienti nó ita uisum est.

Sulfur illitum & potum, scabies, lepras, & Gallicum morbũ tollit. sed uehementiore ui oleũ eius, quod quomodo fiat in libris de morbo Gallico docuimus, Cardan. Sed libros eius de morbo Gallico nondum editos puto.

Sal oleũ in se cótinet, si bitumini immisceatur. Vnde Arrianus refert, apud Ichthyophagos, in Indica historia, ex sale oleũ illos excipe. Indiciũ quoq; qđ oliuæ littore maris gaudeant. nam salsum solum etiam nó leuiter pingue est. Sed, ut dixi, oleum omnia sic cótinent, quod ui ignis detrahi potest. At multũ non potest continere, nisi bitumen admixtum habeat, Cardanus.

Ad oleum de sulphure faciendum,

eligendum eſt purum & ignem non expertum, (præcipuè uiuum, & cinerei coloris.) Hoc oleum Romæ pluribus modis fit, per ſublimationem & per deſcenſionem, &c. Valet autem ad multa & præcipuè ad fiſtulas, & ad curanda oris ulcera, quæ gangrænas appellant, in quibus curandis maximè excellit. Madefacta enim pennæ aut alicuius feſtucę extremitate, ipſa ulcera ſemel aut bis tantum contacta, continuò mortificata ſanantur. Monachi in Meſuen.

¶ Vitreum uas (ut ſcribit Matthæolus Senen. in libro de morbo Gallico) tintinnabuli non abſimile, illitum figulari luto, à terra unius cubiti menſura, ęneo uel ferreo filo ſuſpendes, ſub quo metretam uitream maioris circũferentiæ, in cuius medio inuerſus fuerit cyathus ſtatues. Porrò cyathi fundus ferreã bracteam digitorum quatuor latitudinis ex igne candentem ſuſtineat, ex qua ſulfur accendatur. Hoc dum comburitur, recentius ſuperaddatur. Inde fiet ut ex fumo

fumo aſcendente ſuſpenſum uas breui temporis interuallo guttatim in inferirem paropſidem deſtillet oleum, quod diligenter collectum uitrea conſeruabis ampulla. ¶ Sulfur igne non expertum, uel flauiſsimum, inter urẽdum fumum craſſum remittit, excipiendum campana uitrea aut ſilicia. In qua ex uapore craſſo oleum concretum deſtillat in uas planũ capax, in cuius medio ſulfur uaſculo conditum uritur. Alijs trito ſulfuri per aquam uitæ incenſam ignea conſumitur ſubſtantia, pòſt reliquũ deſtillatur ut oleum philoſophorum. Alij ſulfuris flaui, terebinthinæ, utriuſq; unçias tres, olei roſati libram unam, coquunt igne lento, cum uini odori uncijs duab. ad uini conſumptionem, (ut in Luminari maiori legitur,) Syluius. ¶ In duabus olei de ſemine lini partibus, partem unam ſulfuris uiui immitte, ſimul optimè tere & relinque ſub fimo per duos dies in uaſe bene obturato, eritq; clarum & pulchrũ. ¶ Sed

omnia hæc olea uidentur in hoc ſolum parari ut extra corpus adhibeantur. ego empiricos quoſdã hodie eſſe audio qui etiam intra corpus oleum quoddam de ſulfure propinent, aduerſus comitiales præcipuè: & forſan id cuius ignea ſubſtantia, ut Syluius meminit, per aquam uitæ accenſam prius conſumpta eſt, deinde per ſublimationem deſtillatum, tutius cęteris intra corpus exhiberi poſſet.

Vitrioli oleum à chymiſtis pariter & medicis expetitur, & tanquam res ſecretiſsima occultatur. Ego deſcriptiones aliquas ponã quas ab amicis accepi, uel in libris manuſcriptis inueni. & poſt cæteras efficaciſsimum quendã & mihi cognitũ huius olei modũ declarabo, quo Empiricus quidã apud nos ad omne fermè genus morborũ curandũ utebatur, & in multis quidem feliciter, &c. ¶ Vitriolum in calcem rediges, ut noſti, deinde aquam ardentẽ affundes, ita ut modicè excedat. Tum aquã ardentem

ardentem per deſtillationem in phiala, aut retorto, aut cucurbita (in latus inclinata) ſeparato. Ea detracta paulatim ſpiritus uitrioli urgeto, ignem magis atq; magis augendo, donec ſpiritus omnes tranſierint. Hũc liquorem deſtillatum impone iterũ in uas aliquod ex tribus prędictis, et in caccabo aqua pleno deſtilla, donec quicquid ineſt aquoſum ſecernat, id quod omni induſtria efficere conaberis, ut omnino aquoſitas tota ſeparetur, ſiue ꝑ alembicũ (roſtratũ,) ſiue cæcũ, cuius interior margo limbũ habeat cauum inſtar alembici (ſ. roſtrati.) Da operã ut aqua in caccabo leniter bulliat, (ſi modo bullire debet. Germanica uox **ſieden** æquiuoca uidetur:) ut aquoſitas ſola aſcendat, & oleũ ſemper in fundo cucurbitæ maneat. ad hoc efficiẽdum, ut minimum biduo tibi opus eſt. Deinde relictum in cucurbita oleum in cucurbitã aut aliud uas ex prædictis luto loricatum immittes & deſtillabis, obſeruabisq; num aqua aliqua ante ſpiritus tranſeat.

Nam ſi quicquam aquoſum adhuc per mixtum fuerit, neceſſe eſt ut poſtea in Sole aut loco calido ponas cum alembico cæco, ut aquoſitas eleuata in limbo alembici remaneat. Hoc ſi aliquoties repetas, hanc inſolationem dico, oleum ſemper ſuauius & melius euadet. Quinetiam olei deſtillationem ſecundò aut tertiò repetere poteris. ſic enim magis magisq́ rectificatur oleũ. Huius olei duas trésue guttas aduerſus omnẽ genus morborum propinare poteris, per ſe, aut cum aquis ad ſingulos affectus idoneis. Hoc oleum ipſe guſtaui ſuaue, gratum, & efficax eſt, colore (ſi memini) albicans.

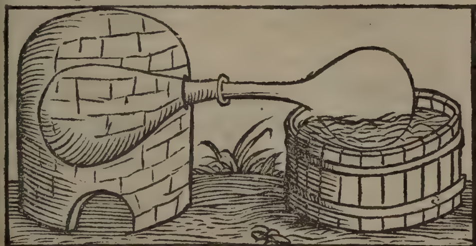
Alius modus. Vitrioli Romani libras quatuor deſicca in uaſe fictili ad rubedinem uſq́. deinde contritum pone in cucurbita uitrea diligenter luto inducta, (ut fit pro aqua forti:) & leni primum igne paulatim gradus ignis augendo deſtilla, donec fumi albi incipiant exire de roſtro cucurbitæ. tunc pones

nes uas receptorium magnum luto munitum: & ignem excitabis cũ lignis per duodecim horas ſemper cõtinuando: & exibunt (tandem) guttæ rubeæ & põderoſæ. Cum uerò receptorium incipiet eſſe clarum, res perfecta eſt: quare deſines, ut uaſa refrigerentur. Poſtea pones in alembico paruo ad ſeparandum phlegma, & reſeruabis reliquum, inſolabisq́; per dies nouem. Cum uolueris uti, da cum bono uino albo, uel Maluaſia, ſex uel ſeptem guttas, ita ut tribus aut quatuor horis poſtea nihil edatur. conuenit etiam ante ſomnum, ſi nihil ſuperbibatur. Vtilis eſt hic liquor dolenti ſtomacho, leproſis, calculoſis, urinæ retentioni, febriẽtibus: et in peſte cũ aqua acetoſæ, tepidius, adiecta ſemidrachma de ſpeciebus diamargariton frigidi ſi reperiri poſſunt.

Alius apparatus olei de uitriolo cõtra morbos innumeros. Vitrioli Romani quantum uolueris pone in cucurbita ad rubificandum, cum igne qui

adhibetur aquæ forti per horas uigintiquatuor, quandiu aqua ſine ſpiritibus procedit, & amplius ſi non erit rubificatum, ſemper eundem ignem ſeruando. Cum iam rubificatum fuerit, aufer capellum (alembicum) & recipientem, & ſerua aquam ad ſecreta dicenda. Poſtea contere uitriolum, & in cucurbita pone cum quinq; partibus quintæ eſſentiæ uini, ut uitriolum imbibatur. Debet autem cucurbita in furno tranſuerſa imponi, cui alteram (recepturam oleum) forinſecus oppones, cuius fundus impoſitus ſit in uaſe aquæ frigidæ. Tum ignem in furno excitabis, nõ minus uehementem, quàm pro aqua forti fit. Sic effluet primum aqua uitæ, & demum aucto igne oleum uitrioli ſequetur. Deinde aquam uitæ ab oleo ſeparabis capello impoſito cucurbitæ cõtinenti utrunq;, & recipiẽte foris appoſito, cum igne aquæ fortis.
Sed ut res clarior fiat figuram qualemcũq; deliniauimus fornacis in qua oleum

um destillari debet, transuerso cucurbitæ situ, igne circunquaque excitato, ut oleũ emanans refrigerium præter quàm in recipiente non inueniat.

Vires huius olei innumeræ sunt, quarũ aliquas hic recẽsebimus, ut reliquas medicus eruditus per se conijciat. Illis qui morbum aliquem calidum aut frigidum, magis tamẽ frigidũ sentiũt, dabit quatuor guttas è uino bono uel aqua ardenti ieiunis summo diluculo, & ne quid cibi ante quatuor horas sumant interdices. Aduersus febrim continuam da octo guttas cum semuncia aquæ rosatæ, diluculo, ut dictum est. & similiter etiam contra alios morbos cum liquoribus destillatis aut deco-

ctionibus idoneis. Quod ad dosin, robustis hominibus octo guttas dare poteris, mediocribus quinque, debilibus quatuor etc. In hoc oleo si solueris marchasitam auream, tinget Lunam ad omnes gradus.

Alius modus pro eodem, ut melius & purius fiat. Vitrioli Romani quantum uoles pone in cucurbita fictili ex terra crucibulorum, intus uitreata: & in furno, ut supra dictum est, cum igne aquæ fortis destilla: & effluet aqua alba uitrioli. deinde cessante illa, augebis ignem, & sequetur aqua uiridis. quæ cum desierit, ignem fortissimum supra infraq; excitabis, & emanabit oleũ rubeum. Vas recipiẽs mutabis pro liquorum mutationibus: Vel tres illos liquores uase uno excipies, & aquas postea ab oleo separabis destillando, & remanebit in cucurbita oleum. Fit autẽ hæc separatio cucurbita erecta (cum capello & recipiente:) prima uerò olei destillatio, cucurbita iacente transuersa, ut dictum

dictum eſt. Si modicum lanæ xylinæ intingas in aqua uitrioli Romani, & cũ ea tangas quæuis mala oris, facile ſanabis, Ex libro amici cuiuſdam manuſcripto. Videtur autem hîc aqua intelligi quæ prior fluit, extra corpus tantum uſurpanda, non ipſum oleum uitrioli, quod pretioſius & purius, & aduerſus intrinſecos morbos propinandum ſeruatur.

¶De uiribus olei uitrioli, ex eodem codice manuſcripto. Vinum Maluaticum cum modico olei uitrioli bibe, cõtinuando per quinq; uel octo dies. obſtructionibus liberat, ſanguinem purgat, calculum pellit. Malã ſcabiem curat, ſi bibatur cum aqua fumariæ & myrobalanis cõditis. Renouat hominem cum aqua endiuiæ. Capitis quoſuis dolores ſanat cum aqua ſamſuchi, aut bugloſsi, aut meliſſæ: item uertiginẽ, ſi modo continuetur. Cum aqua agreſtæ omne genus morborum curat, purgato prius corpore. Reſtaurat memoriam

vide Amat. Luſit. cent. 2. cur. 27.

cum aqua acori aut fœniculi. Somnũ conciliat cũ ſemine lactucæ aut papaueris. Melancholicis ꝓdeſt cũ aqua buglosſi aut borraginis. Rabidos (inſanos) curat cum aqua nymphęæ, cõtinuando. itẽ apoſtemata calida: et lethargũ cum aqua rutæ agreſtis. Purgat corpus cum aqua uitæ. paralyſin ſanat cum aqua mentaſtri uel ſaluię & hyſſopi: ſpaſmum cũ aqua ſaluiæ, tremulos cũ aqua baſilici: & diuerſos morbos internos cum aqua trifolij. omnem debilitatem oculorũ cũ aqua fœniculi. rheûma à capite, lilij. catarrhum cum aqua adianti & hyſſopi, & tuſsim. ſimiliter morbum lateralem cum aqua plantaginis. pleureſin cũ aqua capillorum Veneris. ſtomachi debilitatem cum aqua menthæ. Cũ aqua cydoniorũ uomitũ rẽſtringit: ꝙ ſi æger fuerit humidi tẽperamẽti detur cũ aqua plantaginis uel burſę paſtoris, cum pauco diarhodon. Fluxum uẽtris curat cum aqua plantaginis, colicã cum aqua rutæ, Cum aqua abſinthij
morſibus

morſib. uenenatis reſiſtit. Sanat omnia apoſtemata, & hydropē, continuando. Membris reſolutis ꝓdeſt, ſi infricet̃ cū felle bouis. Cum tamarindis lieni medetur. cum aqua raphani & tribuli marini, calculos pellit, & renū obſtructiones aperit. Febres omnes ſanat cum aqua agreſtæ, & quaſdam ſpecies lepræ, continuando. Hoc uerū eſt aurum potabile, & uera chelidonia, & amplius. pondere non cedit auro, & eaſdem totidemq; facultates habet quas aurum potabile. Modicum eius cum pauca aqua roſacea potum, ſermonē amiſſum reſtituit. ſanguinem è naribus fluentem cum roſis ſiſtit.

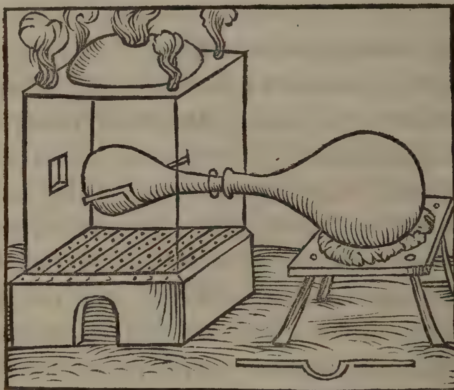
Alius modus olei de uitriolo, quo ſenex quidam empiricus in Heluetia utebatur, duas aut tres guttas cum theriaca miſcendo, et ſudorem ab hoc potu imperando in lecto per horas quatuor aut quinq;, ita ut ne digitus quidē interim exerceretur, quo remedio multos ab eo difficiles morbos curatos

ſcio,&c.Eo mortuo oleum uidi, quod colore albicante aut fuſco mihi uidebāt,fortè propter argenti fruſtula quæ immiſſa erant. Guſtus erat acerrimus, ſupra omne acetum fortiſsimum:ita ut gutta una linguam inſtar cauterij ſubito feriret,non læderet tamen. ſed neq; fauces deglutita lædebat. ſapore alioqui non ingrato, odore feré nullo, uel nonnihil reſipiente aduſtionem. Paratur autem hunc in modum. Vitrioli libras tres aut quatuor, aut quantum libuerit, in amplum uas fictile uitreatū, quod foris undequaq; luto munitum ſit diligenter,& rurſus ſiccatum,impones,et ſuper foco accenſis prunis impoſito uaſe, fumum omnem (à quo tanq̃ uenenoſo tibi cauebis) euaporari & exhalare diligenter curabis, agitando interim cum baculo, & quod inferius eſt ſurſum ſemper mouendo,curando pariter ne ebulliendo redundet. ſic perges donec bullire deſinat, & uapor fumusq; omnis conſumptus uideatur q̃

maximè

maximè. Tum prunas uitrioli desuper in ipso uase impones satis multas, atque ita relinques donec uitriolum planè in calcem redigatur, nec humiditatis aut uaporis quicquã in eo supersit, & iam rubeũ aut flauescentem colorem contraxerit, nec ullus uapor aut spiritus amplius ab eo ascendere uideatur. Nisi enim quàm aridissimum fuerit uitriolum, oleum non satis efficax extraheretur, sed albicante quodam phlegmate permixtum. Cum igitur satis in calcem redactum fuerit, ignem amouebis, & uas paulatim refrigeratum, leniter eximes ne forte frangatur. Inde uitriolum eximes ut poteris, cultro adacto, uel aliter. quanquam non difficulter à uase uitreato discedit. Exemptum uitriolum minutatim confringes, & frustula impones in cucurbitam terream, quæ parata sit à figulo ex optima terra, & optimè cocta, tam ualida ut tribus diebus & noctibus continuis ignem uehementem in fornace sustinere posit. Nam si

fingeretur, oleum & operam perderes: licet minima tantum rima aut fiſſura ei accideret. Itaq; ut facilius igni reſiſtat, loricanda eſt luto, eoq; duplici aut triplici, hoc eſt poſt primum ſiccatum alterum inducendum lutum, aut etiam tertium. Fornacis figura huiuſmodi fermè erit.

Hæc fornax cõſtruenda eſt quadrilatera, & in ſummo caminanda ſeu cõcameranda modicè. In medio ſummæ fornicis faciendũ eſt foramẽ ſeu infumibulũ, ea amplitudine ut ſingulis horis uel

quoties

quoties opus fuerit. carbones per id in
fornacem commodè immittãtur, cum
oblongo batillo ferreo, per quem car-
bones leniter delabantur circa & infra
cucurbitam, ne forte cucurbita læda-
tur. In quatuor angulis etiam ſuperius
relinquenda ſunt foramina, ſiue uenti-
lia, ut uulgus uocat, in ſingulis ſingula,
& totidem epiſtomia ex luto paran-
da. Carbonibus iam impoſitis & igne
ardente, foramen fornicis impoſita ſcu
tella ferrea, aut ipſo batillo, clauden-
dum eſt, & foramina angulorum relin-
quenda ſunt aperta, ut aditus pateat
aeri. Cucurbita in medio fornacis col-
locari debet ſuper huiuſmodi ferro,
quod parietibus fornacis
utrinque inſertum ſit. in huius ferri
medio concauo imponetur cucurbi-
ta. Os uerò cucurbitæ extra forna-
cem modicè prominere debet per fo-
ramẽ, quod ſtatim luto oppleri & clau
di debet, ut nullus illac aeri aditus re-
linquatur. Deinde cum recipientis

uaſis(quod uitreum & bene magnum requiritur,forte ne diſtentum ſpiritib. rumpatur,uel ut longius à fornace abſit)ore cucurbitæ os committi debet, ut alterum alteri inſeratur. hanc commiſſuram luto optimo cum albumine oui & linteis circundabis diligentiſsime, ne ſpiritus uſquam exhalent. Hoc lutum ſiccari permittendum eſt, anteq̃ rem aggrediaris. Præterea, debent adhuc duo foramina in duobus fornacis lateribus oppoſitis fieri, (nō in illo per quod cucurbita prominet, nec illi oppoſito latere,ſed reliquis duob.) Hæc etiam ſuis epiſtomijs claudenda ſunt, ut calor intus contineatur. Horum foraminum uſus eſt, ut carbones per ſummam fornicem demiſsi, ferramēto per hæc foramina immiſſo ritè digerantur ac diſponantur,infra,ſupra,& circa cucurbitã,ut illa omnino in medio ignis ſit. Per eadem foramina curabitur ne craticulæ pauimētum carbonibus aut cinere nimium obſtruatur,& excludat̃ aditus

aditus aëris, mouendo cum ferramento. Quo facto, mox iterum epistomijs suis claudenda sunt foramina. Ab ima etiam parte fornacis hostiolum relinquendum est, mediocriter amplum, ut aer infernè adeat, ne suffocetur ignis. Paulò supra hoc hostiolum bacilli ferrei transuersi ordine ponendi sunt, quibus induci oportet ex luto pauimentum, pollicis crassitudine, plurimis & frequentibus foraminibus peruium, ut accessus sit aeri. foraminum ea capacitas erit, quę pollicis in ambitu. Diligentissimè uerò curandũ ut ignis satis magnus per tres dies noctesq;, ut dictum est, continuetur, nec ulla intermissio fiat. nam sic quoque oleum et opera perderentur. Sic rebus omnibus instructis & fornace & cucurbita siccatis, incipies destillationem, ualidum cum carbonibus ignem continuando, ut dictum est. Tandem in fine tridui exacti, recipiens uas incipit clarum & album fieri, igne adhuc in uigore suo ardente: atq;

hoc ſignum eſt perfectionis. Itaque ignem extingui patiêris, & fornace refrigerata, deme uas recipiens, & in manibus huc illuc uolutando inclinandoq́; omnes in eo guttas concretas collige, & oleum ſiue liquorem ſic collectum effunde in uaſculum ex optimo uitro Veneto cōfectum: periculum enim foret, ne uulgare uitrū ab eo exederetur. conſumit enim & corrodit inſtar aquæ fortis. Hunc liquorem Empiricus ille, cælandi nimirum cauſa, oleum philoſophorum, lapidem philoſophorum & lepram nominabat. diſſolui in eo argentum dicebat ſi purum & tenue uel in laminam redactum inijceretur, & ſimiliter numos argenteos. ego tamen poſt mortem eius integra in eo argenti fruſta reperi. Cucurbitam terream aliquando ei diſsilijſſe audio. quare curandum eſt, ut habeatur ex terra optima, accerſenda forte Haganoa, aut Colonia Agrippina, aut Aquiſgrano. illic enim optima & ualidiſsima omnium

teſtacea

testacea uasa fieri aiunt. Asserebat præterea hunc liquorem in uase, quo continetur, crescere. Conficiendi modum ab aurifabro quodam primum acceperat.

De chalcanthi, id est uitrioli, & specierum eius adustione siue tostione, eadem ferè Bulcasis scribit libro tertio de medicaminum præparatione, quæ nos supra in præparatione eius ad oleum uitrioli parandum. Sed in quem usum ita torreatur Bulcasis nó meminit. Præparatur auté siue torretur eodé modo zimar quoq; apud eundem. Ipse quidem inter diuersos olei de uitriolo modos illum præfero, quem iam proximè descripsi. Est enim eo modo destillatus liquor acerrimus omnium, & simul acidissimus, ut acetũ metallicum dici possit, quantum mihi uidet. quam obrem à quibusdam summopere commendatur ad extinguendã sitim pæstatem, unica eius gutta in haustum uini admixta, sicut in Germanico quodam

libro manuſcripto reperi, ubi & hoc additur: Vitriolum in cucurbita tranſuerſa luto munita deſtillatur per flammas ignis. fluit autem uix tertio die, & primum aqua.

Alius modus ex eodem libro. Vitriolum perfunde aqua forti, quæ pinguedinem eius extrahet, à qua ſi aquam fortem deſtillando ſepares, oleum remanebit. Sed forſan hic modus non ſatis tutus eſt, ut intra corpus ſumatur liquor olei ita paratus: extra corpus uerò & ad oris mala rectè adhibebitur.

Olei aut quintę eſſentię uitrioli mentionem alicubi apud Lullium in opere de quinta eſſentia legiſſe memini. Qua ratione uerò parari debeat in nullo hactenus publicato libro: adeò omnes hanc rem ueluti ſecretiſsimã cælarunt. Nam deſcriptio quam ex Nicolai Maſſæ libro de morbo Neapolitano, ſubijciam, intra corpus ſumi non poteſt.

Exuſto chalcantho, id eſt uitriolo, aut myſi id eſt uitriolo Romano, ui ignis

ignis per uitrea uaſa oleum detrahitur acutiſsimum & calidiſsimum, quo ſi quis iam ſauciatas uerrucas tangat, abſcedẽt illæ. Idem guſtatũ ferit linguam haud ſecus quàm candens ferrum. Eſt tamen illius uſus ad ſiccanda ulcera interiora deplorata, ubi non multum ſor dida fuerint, ut in quibuſdam contingit phthoe laborantibus abſq; dolore. facit ad præſcindendos cancros & cor rupta membra, ligno oliuæ illito ex eo, Cardanus. Eiuſdem coniecturam ſupra ſcripſimus, quòd oleũ ex myſi uel arſenico foris inunctum à uenenis libe rare uideatur. ¶ Spiritus ſiue quinta eſſentia uitrioli laudatur à quibuſdam empiricis aduerſus comitialem morbum & apoplexiam.

Atramentũ ſutorium ſoluit aluum, cum ipſum in melle & aqua mulſa drachmæ pondere potũ, tum in uino, maximè oleum inde confectum, Ge. Agricola lib. 3. de natura foſsilium.

Vitrioli oleum non ſolum homines,

ſed & arbores interficit: ideo in receſſu parandum, ubi nullus habitet. Albucaſis & alij modum conficiendi oſtendunt, Braſſauolus. (Ego non ipſum oleum, ſed fumum uitrioli dum igne torretur & præparatur ad deſtillationem, adeò noxium eſſe dixerim.) Et rurſus, Ex chalcantho, id eſt uitriolo, oleum fit adeo urens, ut pro igne potentiali utamur. eſt enim cauſticæ naturæ. & cum pauco dolore incidit membra, ſi ex olea cultro inuncto tangantur. Dum oleum paratur, fumum cauere oportet. quoniam non ſolum hominem interficit, ſed & uicinas arbores exiccari cogit. Cuius experimentum nouit Franciſcus de Monte, fractorum oſsium & diſlocatorum reparator egregius: cui omnes arbores uiridarij, per uitrioli fumũ periêre dum eius oleum pararet.

Oleum de uitriolo mirabile eſt, ſine dolore cauterizando, & fit hoc modo. Vitrioli Romani ſiue Cyprini unciæ

ciæ triginta,ſalis nitri,aluminis rochæ, utriuſque unciæ quatuor. Omnia trita calcinentur igne ſecũdũ artem. Poſtea pone hoc calcinatum in bocia curua lutata ad ignem fornacis alchymiſtarum, & per ignem auctum habebis in recipiente oleum: quod eſt cauterium mirabile,& ſine pari in quacunque operatione,& maximè in ſcrophulis et uerrucis magnis eleuandis.Sed recipiens ſit magnum,ſi uis facere prædictum oleum,Nicolaus Maſſa in libro de morbo Neapolitano, & Thomas Philologus,qui uitrioli drach.xx. accipit. aluminis uerò & ſalis ana xxiiij.

Aqua ex metallis diuerſis, (ex libro quodam Germanico) ad lepram, maculas, & oculorum caliginem. Limaturæ argenti, cupri, chalybis, auri, ana: quãtum habere poteris, die primo pones in urina calida pueri aut puellæ uirginis: poſtridie uerò in medullam panis calidi, tertio in albumẽ oui, quarto in lac mulieris puellam lactantis,

quinto in uinum rubrum. Deinde hæc omnia impone in deſtillatorium et par uo igne deſtilla: & ſerua. Incomparabilis enim eius facultas eſt. Prodeſt aduerſus lepram, & omnes in facie maculas, & nitorem iuuenilem faciei conciliat. facit & uiſus claritatem. Hæc aliter leges in Additionibus in Breuiarium Arnoldi de Villa noua 1.18.

DE AQVA FORTI ET *ſimilibus.*

AQuæ forti ſimilem quandam, ex uitriolo, ſale nitri & alumine deſtillatam paulo ante deſcripſimus, aduerſus magnas uerrucas, &c. Sed et cõmunis aqua fortis, & ſimplex oleum de uitriolo, gutta immiſſa in uerrucam prius reſectam, tollunt eã. cuius rei in meipſo experientiam feci in uerruca ſeſsili in extremo digito, cui nouacula reſectæ guttam aquæ fortis immiſi: inde tamen non ſtatim, ſed poſt aliquot ſeptimanas

manas uerruca discessit.

¶ Aqua fortis uel separandi metalla, sic fit. Halinitri pars una, liquidi aluminis (quod rochæ uocant) partes tres. arenæ media, siccata diligenter & purgata igne destillantur uitreis uasis. Colligitur autē seorsum quod prius effluit: cum crocea demum uidetur uasis facies, auctis ignibus alia succedit, quæ priore excipitur plerūq; & tamen si aqua fontis excipias adhuc adeò acris est, ut nihilominus argentum dissoluat, & ipsum ab auro separet. Separetur autem sic. Aquæ extractæ partem modicā accipe: cui argenti purissimi pondus oboli, id est duodecim granorum impone, ac impositam cineribus tandiu permitte donec dissoluatur argentum. Hæc purgamēta calci tenui similia in imum uasis demittet, quibus sublatis quod reliquum est aquæ purioris, toti aquæ à qua iam detraxeras, addes, quæ simili exemplo & ipsa purgamenta illis similia in imum demittet, quibus sublatis

f

aquam totam puriſsimam, ac magis habebis ad argentum, ac cætera metalla præter aurum (aurum quoque aqua forti à chymiſtis diſſolui puto, ſed alterius generis) diſſoluendum efficacē. Cum uerò facile euaneſcat, uaſe uitreo diligenter occluſo tenetur. Vires autem æſtimanti quantas habeat, quæ excepta, ut dixi, aqua putei, etiam ſine igne horis xxiiij. argentum in aquam redigat, modicum autem cinerum calore in duabus aut tribus horis, non eſt qui miram uim uaporibus illis extremis, ac aquæ in quam uertuntur, imò incredibilem non tribuat. Eiuſdem generis eſt aqua quæ fit ſalibus, ammoniaco nitroq́; tum chalcantho & alumine liquido æquis partibus, addita illis demum æruginis parte quarta. hæc eadem arte facta, nec ipſis parcit lapidibus. Si tamen aliquid oſtracitæ lapidis, ſmiridis uocati, quo gemmas expoliunt, addideris, copioſiorem aquam & meliorem habebis, quia
non

non uritur. His igitur experimento acceptis, uideam⁹ cur aqua hæc adeò potens euadat. nanq; manifestum edocet experimétum, ficcioré partem ui ignis attenuatam, uim igneam ac erodentem accipere. Sed cur non ardet aqua separationis, ut ardens? Quia ardens calidior est ac tenuior, & minus ficca, ideò ardere potest, & egregiè calefacere, non tamen erodere. Illa uerò erodere potest, non ardere, parumq; calefacere. Simili igitur ratione quod è chalcantho oleum ui ignis excipitur, cum ficcißimam partem in humorem uertat, acutißimum est, atque linguam ut ignis ferit, Cardanus. Non est autem quòd aliquis putet, hunc liquorem ad aurifabros solum & chymistas pertinere. Nam ad remedia humani corporis quoque prodest. Verrucis prius sectis instillatur, ut supra dixi. Sunt qui exiguum ligellum extremitate in ipsum intincta, dentis cauitati immittant, quem sensu doloris priuare

& mortificare uoluerint. Audiui & oculorum ſuffuſionem in quibuſdā huius liquoris ui curatam. Per eundem argentum uiuum figitur & præcipitatur, ut iam dicemus: & oleum ex chalcantho extrahitur, ut diximus. R. Aquæ fortis ſemunciam. Roſaceæ ſeſcunciam miſce. Hoc liquore madido goſſypio alligato ſummitati radij, bis die contingantur ulcera gutturis, palati, gingiuarum & labiorum, Thom. Philologus. ¶ Diuerſos quoſdam aquæ fortis modos, lege inferius ubi de Mercurio ſublimato ſcribemus.

¶ Aqua ardens, ut candela etiam in aqua ardeat. In amphora ſuperius lata & inferius ſtricta pones ſextarium uini uetuſtiſsimi, cui addes uncias duas utriuſq; ſulphuris, hoc eſt uiui & mortui, uncias duas: & tantundem aluminis, & ſalis craſsi tantundem. Decoquantur ſimul donec pars tertia conſumatur. Hoc liquore illita candela uel cereus, ardebit in aqua, nō minus quàm in aëre.

re. Quòd ſi eo pilum uel pannum aſpergas, appoſita flamma ardebit manifeſtè ſine detrimẽto. Ex libro manuſcripto. Veriſimile eſt autẽ deſtillatum, ui ignis ex hac materia liquorem, ad eundem effectum longè efficaciorem futurum.

Aqua ad dealbandos dentes, qua utebatur Iſabella de Arragonia, ducißa Mediolani. Salis purgati & contuſi libra, aluminis glacialis uncia, deſtillentur in alembico. Huius aquæ unciã miſce cum uncia plantaginis: & intincta lana xylina dentes perfrica, eruntq́ nitidiſsimi, Furnerius.

Alia ſimilis, ex eodem. Salis ammoniaci, ſalis gemmæ, utriuſq́ unciæ tres. Aluminis ſaccharini ſeſcuncia. Salis communis uncia. Trita deſtillentur in alembico uitreo. Extracto inde liquore dentes cum petra fricentur. deinde abluatur os modico uino albo. Vide ſupra in fine aquarum coſmeticarum eandem deſcriptionem, ſed abſq́ ſale communi: cuius uſus etiam ſine deſtil-

latione oſtenditur.

Aqua angelica mirę facultatis ad lippitudinem, cancrum, & uſtionem ignis. Vnciæ tres calcis uiuæ, & ſelibra aquæ pluuialis, ſimul in uitreo aut ſtanneo aliquo uaſe per tres dies quieſcant. Tum miſcendo agita, & iterum per uiginti & tres horas aut amplius reſidere permitte, in uaſe bene operto. Poſtea per linteum cola leniter, donec clareſcat. Deinde admiſcebis drachmas decẽ ſalis ammoniaci, quàm poteris reperire albiſsimi, & minutiſſimè triti, & longa agitatione cum aqua prædicta liquati. Deinde cum reſederit, ſuperſtantem aquam clarã colabis aliquoties, aut per filtrum deſtillabis. Hæc aqua curat pannum uel maculam (la toile Gallicè, id eſt telam) oculorum, tribus guttis ter quotidie inſtillatis, continuando donec ſanetur oculus. Lachrymas quoque oculorum & rubedinem ac lippitudinem tollit: item cancrum, & aduſtionem ſi rectè appli-

applicetur. Omnes panni tum ſerici tum lanei maculas aufert, ſi ea modicè tepida eluantur, Furnerius.

Vrina humana deſtillata ad reſoluēdum aurum chymiſtę utuntur: typographi ad atramentum librarium.

Aquas diuerſas, uehementer ſiccantes, acres, erodentes, ad puſtulas mortes, acres, erodentes, ad puſtulas morbi Gallici abſq; unctione ſanandas, lege apud Nic. Maſſam lib. 6. ca. 2. de morbo Gallico.

Aqua ardens quædam cum auripigmento, &c. deſtillata, deſcribitur à Rogerio chirurgo.

DE LIQVORIBVS gemmarum.

CArdanus libro 2. de ſubtilitate, inquirens aquam quæ per cathetêrem immiſſa calculos ueſicæ frangere poſsit, ſuſpicatur ex tecolitho, aut lapidibus cancrorum talem excipi-

poſſe,&c. ut ſupra recitauimus, in tractatione de uiribus liquorum deſtillatorum in genere. Ego ut coniecturam coniecturæ addam, ſiue hos ſiue alios lapides aut uitrum,cum ſucco parietariæ deſtillarem.

Spiritum ſiue quintam eſſentiam berilli, chymiſtæ quidam magnificant ad uerſus renum aut ueſicæ calculum.

DE SOLIDIS QVIBVSDAM, ut argento uiuo præcipitato, & eodem & arſenico ſublimatis.

ADijciemus hîc ſolida quædã medicamenta, quæ & ipſa in uitreis uaſis ad ignem ſublimantur aut excoquuntur,& ſi ferè præter inſtitutum cũ de ſecretis tantum,id eſt ſeparatis à ſub ſtãtia craſsiori liquoribus in hoc libro agere propoſitum ſit. Quoniam tamen & pauca ſunt hęc remedia, & ſublimã tur (hoc eſt,ſimilibus ut prædicti liquo res inſtrumẽtis parantur,) & hactenus ferè

ferè ſecreta,hoc eſt à paucis nota & uſi tata,& mirè efficacia, non omittenda duxi.

Argentum(uiuum)præcipitatum ſic fit,ut ſcribit Cardanus libro 5.de Subtilitate.Alumen,chalcanthũ,æquis partibus ſumito, quibus adde ſalis dimidio plus altero eorum. deſtilla hoc totum cum uitreis uaſis. Huius aquæ (id eſt aquæ fortis uulgò dictæ) pondo unum,argenti autem uiui tria in uas uitreum pone,inde deſtilla: & auctis ignibus perſeuera eouſq;, donec fumus & uas rubeſcant,nec aquæ quicquam ſuperſit. Demum fracto uaſe collige argentum uiuum, quod coire iam uidebis inſtar lapidis.hoc tenuiſsimè terito in porphyritide tabula,& denuò excoque ac deſtilla, donec ſiccetur in uaſe uitreo. Rurſus fracto uaſe materiã quæ ſupereſt collige,ac denuo tere in tabula eandem ſubtiliſsimè. Pòſt ipſum in æneo uaſe repone,ſuppoſitoq; igne ualido,cum æneo baculo miſce ac agita

per ſpatium duarum horarum, donec ſplendorẽ fermè ac rubedinem minus acquirat, tuncq́ exceptum ſerua uitreis uaſis. Hoc inter omnia quæ citra dolorem carnes erodunt, & ſiccant putreſcentia ulcera, ſi ritè factum fuerit, eſt præſtantiſsimum: nec ulli alij uſui eſt quod ſciam, Hæc ille. ☞ Diſſoluuntur aceto forti, præſertim deſtillato, uel ſucco limonum, margaritæ, &c. præcipitatum, & ſublimatum, & cinnabrium, & in argentum uiuum redeunt, Syluius.

Modus cóficiendi pulueris rubri, id eſt argenti uiui calcinati & præcipitati, ex Mariano Chirurgo. Aquæ fortis unciæ ſex, argenti uiui unciæ quatuor: miſceantur ſimul in cucurbita uitrea bene lutata, & impoſito capello, cuius roſtrum extremum in uas recipiens inſinuetur, igne moderato (paulatim augendo,) deſtillentur. Cęterum aqua fortis, quæ aurũ ab argẽto ſeparat, ſic fit. Salis nitri, aluminis rochæ, uitrioli Ro-

li Romani, ſingulorum libræ duæ. miſceantur in mortario, molendo cum piſtillo tandiu donec bene miſceantur. Deinde puluis craſsiuſculus in cucurbita illutata ponatur, & orificijs omnibus obſtructis deſtilletur. Signũ aũt bonitatis eius eſt, ſi humus in quã parũ ei⁹ ceciderit, ſtatim ebulliat. Huius pulueris rubei uirtus eſt mirabilis. Recipe lixiuij è tonſtrina uncias tres. præcipitati ſeſcunciam. mellis roſati uncias duas. miſce diligenter. Hoc remedio proculdubio deſiccabis et abſterges ulcus ſordidum & putridum (unde carnis generatio ſequetur) ubi alia abſterſiua, ut de ſucco apij, de ſucco cynogloſsi, fruſtra expertus fueris.

Nicolaus Maſſa in libro de morbo Gallico, Mercurium præcipitatum puluerem angelicũ uocat, propter mirabilem & quaſi diuinã eius in morbo Gallico operationẽ, quã ipſe nõ rarò expt⁹ ſit. Hæc medicina (inquit) exiccat, cũ miti quadam & ſine dolore corroſione

carnis mollis & ſuperfluæ, remouendo ſimul malam qualitatem occultam ulcerum, & maximè morbi Neapolitani. digerit quamcunq; ſaniem & purgat, & corroſionem & gangrænam prohibet. diſſoluit ſaniem craſſam, duram & crudam, poſt apertionem gummarum. Et huic remedio nullum in hoc morbo comparari poteſt. Nam ſi eo uti pergas, uſq; ad perfectum cutis generationem ducit, ut ego ſæpe expertus ſum. & eſt nobilis in uirgæ ulceribus malignis. Fit autem hoc modo. Argenti uiui libra in cucurbita parua uitrea ponitur, & adfunditur tantundem aquæ fortis. Deinde cucurbitam in olla pones, & cineres in ſpatio inter cucurbitam & parietem ollæ, ut conſeruetur olla, ne ex immediato contactu ignis rumpatur. Tum ignis ſubijciatur, lentus primum, & paulatim augeatur modo quodã medio. & ſic cum forti igne dimittatur donec tota aqua conſumpta ſit, quod cognoſcitur cũ nihil amplius

plius à cucurbita euaporat. Sic habebis Mercurium calcinatum rubeum. Hunc tere, & si cum eo aliqua portio argenti uiui remanserit, pone dictum puluerem in uase æreo puro ad ignem: & sic miscendo relinque donec tota argenti uiui pars sit consumpta. Hoc puluere utêris ad omnia dicta, & maximè ad ulcera uirgæ & aliorum locorũ, ubi putredo & sanies mala prohibet consolidationem. & in fistulis dissolue ipsum cum uino: & inijce per æneam fistulam, quoniam mirabiliter operatur. ❡ Porrò aqua separationis auri ab argento sic fit. Vitrioli Romani lib. duæ. aluminis rochæ unciæ sedecim s. salis nitri libra: ponantur in cucurbita curua (retorto) lutata, uel in recta cum capello suo & recipiente. Destilla ut alchymistæ. Hæc aqua mirabilis est ad remouendas uerrucas in quacunque parte, & maximè in ano & uulua: cauterizat etiam ulcera maligna exedentia ubicunque, etiam in gutture: & prohibet

ulcera ne ſerpant ubi ſunt, ut puta uirgæ & uuluæ. Quòd ſi nimis ſit uehemens, cum aqua roſacea diluetur. Et ego ſæpe ſanaui ulcera mala gutturis tangendo bis in die cum aqua dicta, dimidio aquæ roſatæ admixto: & eſt de ſecretis noſtris, (uide plura apud eundem libri ſexti. cap. 2.)

Cæterum puluerem iſtũ angelicum habui à ſene quodam alchymiſta, & cõponebam eum antequam Io. de Vigo quicquam de eo prodidiſſet, Hucuſq; Maſſa: & partim Thom. Philologus ab eo mutuatus.

¶De apparatu & utilitate pulueris huius rubei, lege Ioannem de Vigo libro 5. Additionum. ubi iubet ut uas recipiens triplo maius ſit quàm cucurbita, folio 38.b. Et quòd album repertum cum iſto puluere, ſit argentũ ſublimatum à rubro: ſicut eſt quicquid croceum eſt. Item in Copioſa eius, folio 163.a.

¶Puluis è Mercurio (inquit Matthæolus

thæolus Senensis in libro de curandi morbi Gallici ratione) conflatur hoc pacto. R.aquæ qua aurum ab argento diuiditur lib.quatuor. argenti uiui sesquilibram. Hæc uase uitreo, ore angusto, collo obtorto, undiq; argilla præmunito, quod ab altero recipiatur, imponatur. compages inde uasorum luto figulino sedulo obturentur. ad hæc subdatur ignis ex carbonibus cóflatus ut semper ingrauescat, eousq; quò tota defluxerit aqua. Post hæc phialam frangas, in cuius fundo residentem pla centulam rubeam, leuiter extrahens quod album inhæserit, proijcias: rubeum uerò in puluerẽ redigas. Verũ enim uero, quoniam ex puluere isto plurimę possent cótingere noxę sumẽtib. ipsum nisi prius ritè prępararet, R. uncias duas prędicti pulueris, & macerent p noctem in aqua plantaginis & acetosæ, utriusq; uncijs duab. inde summo mane aquas exhauriens, & nouas superinfun dens, ad ignem in uase æneo siue te-

ſtaceo colloces, feruentes ferrea uel lignea ſpatula non ceſſes agitare, quouſque in puluerem non difficulter omnia redigantur, ex quo poteris cum libuerit in morbum Gallicum tam pituitoſum, quàm melancholicũ, catapotium tale componere. R. electuarij Conciliatoris (cóſtat hoc ex uarijs remedijs cordialibus ut uocāt, & aromatibus, gemmis, margaritis, auro, argento, camphora, ambra, moſcho: & deſcribitur ab eo Differentia 196.) ſcrupulum ſemis, margaritarum, hyacinthorum, ſingulorum grana quinq;. pulueris præcipitati grana quinq;. pulueris diamuſci, diamargariton, utriuſq; ſcrupulum ſemis. Fiāt catapotia quinq;, (deaurentur, Thom. Philologus, qui & terræ ſigillatæ & boli Armeniæ ana grana iij. addit) quæ hora ante diluculum ſumantur. inde lecto ſe contineat ęger horas quinq;. Breui, mihi crede, Gallici dolores hoc catapotio elidentur. Pituita etiam & atra bilis uomitu, nec non alui deiectione euaneſcent.

euanescent. Ad hæc sunt plurima morborum genera quæ curauimus tali puluere. nam non solum saniem carnemq; putridam delet aspersus, uerumetiam non difficulter ulcera ad cicatricē deducit. pestilentiam etiam pauxillo theriacæ addito, succoq; tunecis herbæ, quam carduum benedictum uocant, siue electuario de gemmis, ante eius cófirmationem, mirum in modum fugat. Multos etiam lymphaticos, melancholicósue, quos à cacodæmonibus incursari uulgò credebant, eodē curauimus. Quid pluribus immoror? Quartana confectos, saccharo buglossato siue theriaca, Mithridatióue additis, facta digestione aliqua, hora ante accessionem, quinq; uel septem granorum pondere, pro ætate & ui corporis affecti, hoc puluere liberauimus. Quinetiam ualet coli & iliorum doloribus adhibitus. nam quosdam stercus per os eijcientes sanauimus, Pauli Aeginetæ monimentis innixi, qui ait medicos quosdā

argentum uiuum extinctum dedisse in ileo. Fascino idem aduersatur: pluribus ad hæc uirtutibus est insignis, quas cum plus otij nactus fuero, sigillatim tibi (ad collocutorem suum inquit) connumerabo: fortasse tunc iucundissimũ fuerit etiam explicare, quonam pacto pulverem cum auro uiuóque argento, siue aqua superius explanata possis cõficere, Hæc ille. Ego non ita pridem audiui medicum aut chymistã quendam apud Athesinos Mercurium præcipitatum cũ auro præparare, auriq́ pretio uẽdere, cui ea facultas sit ut absq; morsu erodat. Vide ea quæ circa finem eorum quæ hîc proxime subijciuntur, referemus.

¶ Quomodo fiat præcipitatũ, quod est remedium cõtra omnes morbos ex humorũ putredine nascentes, ex libro quodã manuscripto. Ex partib. æqualibus uitrioli Rom. & salis nitri, fac aquam cum capello & recipiente, in quo pones sextam partem ponderis de

Mercurio

Mercurio crudo. hoc eſt, ſi uitrioli & ſalis nitri tres libræ fuerint, pone ſex uncias Mercurij. Poſtea permitte ut aqua cum ſuis ſpiritibus deſcendat in recipientem. Deinde omnia quæ ſunt in recipiente euacua in cucurbitam mundam & lutatam: ſub qua pone capellũ cum recipiente, & iterum fac deſtillare. & cum aqua erit in recipiente, iterum pone in cucurbita in qua remanſit Mercurius. Hoc repetes uſque ad Mercurij rubificationẽ. Deinde rubefactum Mercurium ablues aquis cordialibus, ut borraginis & meliſſæ, & huiuſmodi. Prius tamen ablues multoties in aqua fontis uel putei deſtillata. Mercurium ſic præparatum dabis ægrotis intra corpus, hoc modo. Si corpus fuerit robuſtiſsimum, da decem grana: mediocri octo: debili, quinque. ſi puerile, diligenter conſiderabis quid facto ſit opus. Sed omnino miſcebis eum cum theriaca. ſic dabis ei qui ueneno infectus fuerit, hydrope, peſte uel alia

infirmitate correpto. Si homo ſanus ſemel quotannis, aut tertio quoq; anno, prout opus uidebitur, hoc præcipitato utatur, cum debita humorum digeſtione, id eſt prȩparatione purgationis, morbos plurimos præueniet. Nota quòd loco Mercurij potes uti amalgama facta ex ſex partibus argenti uiui, & ex una parte auri, & ſic facies maiora mirabilia. (Hoc amalgama nimirum ſimiliter ut Mercurius ſolus cũ aqua forti rubificari debebit: etſi Matthæolus Senenſis, ut paulo ante recitauimus, ex tali mixtura puluerem illum Mercurialem etiam ſine aqua forti fieri poſſe ſcribat.) Et aduerte quòd potes curare uulnera cum primo uel ſecundo præcipitato, quo utêre ſic: Pone de ipſo circa uulnera et intus. Et hoc eſt magnum ſecretum. Et ſcias quòd in quatuor deſtillationibus hoc perficies: quo facto pone in cucurbita munda in igne, ut ſpiritus (nimirum hydrargyri ſublimati cũ præcipitato permixti) quantũ fieri poteſt

test recedant, deinde fac ut supra.

¶De sublimatione argenti uiui, leges Bulcasin libro tertio Operis quod Seruitorem nominant. De usu uerò eius in cauterijs & ad morbũ Gallicum, Nic. Massam libro 6. cap. 2. & eiusdem libri cap. 4. quomodo ad cauteria adhibeatur, tum aliâs, tum ut nullo uel pauco cum dolore fiat cauterium. Vtuntur eo hodie quidam ad scabiem malignam et impetigines, &c. tum in hominibus tum in equis. Argentum uiuum (inquit Cardanus) sublimatur hoc modo. Argentum uiuum & sutorium atramentum in mortarium pari pondere conijce, & aceto albo acerrimo eousq; misce, donec argentum uiuum uideri desierit: inde uitreo uase luto oblito excoque donec concrescat. Si quid subterfugerit nec coëat, iterum in mortario addito aceto terito, & denuo excoquito. Argento uiuo sic excocto ad fucum utuntur. dealbat enim et splendorem addit mulierũ uultib. Sed dentes

elidit,& fœtorem gignit oris. Cæterum ad argenti uſum & aurifabrorũ artem in non paucis conducit. De ſublimatione Mercurij, marchaſitæ, magneſiæ & tutiæ, uide Gebrum ſummæ perfectionis 1.4.45.& deinceps. Item de ſulfuris & arſenici ſublimatiõe capite 43. Sublimatum, præcipitatum & cinabrium, aceto forti, præſertim deſtillato, diſſoluuntur, et in argentum uiuum redeunt, Syluius.

Arſenici ſublimati Auicenna meminit. Arſenicum ſiue auripigmentum, (inquit Albertus Magnus in libro de metallis) eſt de genere lapidum, citrinum & rubeum, quem lapidem unum de ſpiritibus uocant chymici. natura ei ſulfuris in calfaciendo & deſiccando. Igne calcinatum nigreſcit, & ſtatim ſublimatione efficitur albiſsimum. Ter quatérue ſublimatum tantam adurendi uim acquirit, ut æs perforet, & exurat uehementer omnia metalla præter aurum. Aeri appoſitum tranſ-
mutat

mutat ipſum in album colorem. quamobrem utuntur eo falſarij, ut æs ſimile argento reddant: in qua re plurimum poteſt.

Medicamenta quæ ad cancrum exulceratum adhibentur, ualentis admodum facultatis eſſe debent. Inter cætera autem præſtantiſsimum ac tutiſsimum auxilium in hoc affectu Guidoni à Cauliaco prædicatur, arſenicum ſublimatum, cuius egregias dotes ſupra iam crebrò commemorauimus, & in ſequentibus adhuc celebrabimus. Hoc (inquit Theodericus) cancrum, lupum, eſthiomenum (hoc eſt ſphacelum, ſeu ſyderationem) noli me tangere, fiſtulam, & omnes tales peſsimos morbos, prima die occidit & extirpat. Cæterum magna locorum circunſtantium, interim dum admouetur, cura ſemper habenda eſt, ne ſcilicet ea ipſa inflammatione, atq; humorum confluxu, occupentur. Quod incommodum facile deuitabis, ſi partes illas

uicinas & carcynoma cingentes, bolo Armena, & id genus alijs illeueris. Sed & modo legitimo ſeu iuſta quantitate (quam coniectura tantum artificiali rationalis definit medicus) adhibendum eſt arſenicum ipſum ſublimatum, &c. Io. Tagautius inſtitut. chirurg. 3. 19.

Zenzifar, id eſt zinabrium quomodo fiat per ſublimationem, uide apud Bulcaſin & Cardanum libro 5. de Subtilitate. Auripigmenti calcinatio, ut colorem rubeum trahat: apud Io. de Vigo in Antidotario, folio 163.

Tartarum, id eſt fæx arida uini, quomodo acuatur, ut miras ad remedia quædam facultates habeat, (per deſtillationem aquæ ardentis,) docet Lullius lib. 2. de quinta eſſentia.

Lapidem cyaneum, id eſt lazuli, empiricus quidam mihi retulit ita ſe præparare, ut efficatius & tutius atram bilem educeret à melancholicis hominibus & inſanis. Et primò, ſi rectè memini,

mini, dicebat oportere illum calcinari, deinde ſublimari: aut prius aquam uitę optimam ſuper eo in cucurbita poſito deſtillari, deinde ſublimari, & aqua uitæ ſexies deſtillata rigari, ſiccariq́ʒ.

Sal ut purior uel cibis uel remedijs addatur, aqua permiſtus deſtillatur per filtrum, & rurſus ad aquæ conſumptionem decoquitur. Idem purgatus in crucibulo aurifabrorũ magno igne liquatur & funditur. Sic liquatus miſcetur cum ſale alcali, (aut eius loco felle uitri albo [nam & nigrũ habetur] quod aliqui ſagimen uitri uocant, alij zoza, ut audio, & ſale gemmæ. His tritis utuntur pro chryſocolla, aut etiam chryſocollæ partem admiſcent. Sed mixtura hęc nimium acrimoniæ habet, & aliquid auri conſumit. quare ad rudiora tantum opera eam adhibent: ad ſubtiliora uerò borace ſolo utuntur. Sunt qui boracem, ſalem cõmunem fuſum, & ſalem alcali miſcent, partibus æqualibus, & in ſecretis habent pro borace,

Sed hæc extra rem medicam ſunt.

Fuligo ex pice & butyro quomodo colligatur, leges apud Dioſcoridem & Bulcaſin.

DE ALIIS QVIBVSDAM *non alchymicis ſiue non deſtillatis aut ſublimatis remedijs, ſed per alios diuerſos modos ingenioſe præparatis.*

QVæ hactenꝰ deſcripta nobis ſunt remedia, omnia liquorum nomine comprehenduntur, ꝙ nihil terrenũ ſibi admixtum habeant, ſed uel aqueæ, uel aereæ, uel igneæ ſint naturæ, ſiue aquæ, ſiue olea, ſiue tertium quoddam genus liquorum. Omnia uaſis quibuſdam alchymicis, & ui caloris parantur. Sed quoniam ſcopus illorum (nempe ut quod in unoquoq; remedio optimum & præcipuum eſt, id à terrena, craſsiore & impuriore materia abſtractum, purum liquidumq; habeatur,) la

tius

tius patere, & alias quoque nonnullas medicamentorũ præparationes, apparatus, aut compoſitiones extendi uidetur: uiſum eſt Corollarij inſtar, hîc quædam adiũgere, quæ non omnino trita nec paſsim obuia forent. Nemo aũt plenam aut exactam et in genere cóponendi rationem à nobis hîc expectare debet: quum pauca tantũ, & quæ obiter occurrerint, atq; hæc omnia tanquam párerga ſimus tradituri. Si qui uerò plura & plenius de diuerſis parandi præparãdiq; remedia generibus & modis deſyderat, is Iacobi Syluij & aliorum hac de re libros adeat.

De oleis diuerſis.

Olea odorata & pretioſa pleraq; in uaſe duplici coqui uideo.

Oleum odorem ac uires plantæ referens, in his quæ oleũ abunde cótinent, facile exprimitur: (aut fructibus eorum in aqua incoctis colligitur.) At in

quibus oleum non abundat, tribus modis odorem ac uires oleo exprimere solemus. Vulgatiore illo atq; antiquiore Dioscoridis, in purum oleũ flores quatriduo infundebantur, exponebãturq́; in Sole, inde expresso oleo diligentissimè, tantundem florum recentium addebatur, ac rursus sub torrente Sole exponebatur, totiesq; id facere licebat, donec odorem oleum combiberet. addebantur & spissamenta pro unguentis, ut ex melle tum alijs odoratis. Secundus modus expresione constat, in quibusdam absq; artis auxilio, ut in myrobalano, in alijs quę sicca sunt et sponte odorata, ut myristica nuce læui in uino macerata & torculari expressa. Sic ex aromatibus oleum licet subtrahere. At quæ odorata sunt, sed olei carent substantia, ut flores, hoc exemplo reddunt. Flores super amygdalas conspergito ac sub ipsis, alternaq; dispone florum & amygdalarũ folia, compressaq́; tandiu tene, donec florum odor euanescat.

ſcat. quibus abiectis, pro eis alios flores ſuppone eadem ratione. & hoc toties repete (nã non una eſt ratio in omnibus) donec amigdalæ maximũ contraxerint odorem, inde illas torculari ſubijcito. Oportet autem prius corticenudare eas & paululũ torrere. Hoc modo plus contrahit uirium oleum, & minus corruptioni obnoxiũ fit, quòd ſucci (aquei) nihil in eo relinquatur.

Tertius modus deſtillatione fit, (de quo ſupra dictum,) Cardanus.

Oleis pleriſq; ad ignem coquendis, uini nonnihil additur: quo minus aduſtionem oleant, & ad eius conſumptio nem coquuntur. Sed flores & quæ tenuis ſubſtantiæ ſunt, præſtat non coqui in oleo, aut ſaltẽ non bullire in eo, &c. Plus autem uini addendum eſt, ſi multæ ſint ſpecies quæ oleo miſcentur & diutius coquendæ: ita ut aliquando ſubduplum ſit uinum ad oleum. Quædam in uino prius macerentur, deinde ſuccus expreſſus additur oleo, & ſimul

incoquitur, uel per ſe, uel cum parte terebinthinæ: ut in oleo de hyperico fit.

Iaſminum fit ex uncijs duabus florum iaſmini dies quinque inſolatis in libra olei, quod deinde lento igne coquitur.

¶ Oleum ex amygdalis dulcibus, caryophyllis integris additis per octo dies inſoletur, mirè odoratum fiet. Cæterum exprimendi de amygdalis olei diuerſos modos apud Meſuen leges, & in ſcholijs Syluij in eundem. qui ad alios etiam pleroſq; fructus & ſemina à quibus oleum exprimitur, accommodari poterunt. ¶ Oleo ex amygdalis am. utimur loco olei de nucleis perſicorum, ſed hoc quàm illud exiccat magis, Braſſauolus.

Oleum ego parare ſoleo ex ſeminibus & ſiliquis rubentibus capſici, ſiue cardamomi Arabici: aut ſiliquis eius ſolis, in oleum iniectis. quod pro oleo de piperibus, aut etiam de euphorbio ſubſtitui poteſt, ſi maiore copia inijciatur.

tur. pipere enim lóge uehementius eſt. Apud nos (piper rubrum uocant, uulgò aliqui non rectè ſiliquaſtrũ) paucæ ſiliquæ matureſcunt, propter frigus autumni præproperum. Sed immaturæ etiam ſiliquę in hypocauſtis aliquot diebus ſuſpenſæ ſiccatæq́; , ad oleum rectè addentur. Satis enim acrimoniæ habẽt: Quam in tota plãta nullam eſſe uſquã, cum & radicis fibræ minimæ & ſine ſapore ſint, & folia caulíſque inſipida: in ſiliquis uerò tam excellentem, res digna admiratione eſt. Sunt qui propter uehementem eius calorem uenenis ferè adnumerent, ut Cardanus: quod ego non laudo. Neque ignem aliquis uenenatum dixerit, quantumcunq; urat: cum nullam præterea qualitatem uenenoſam habeat. Capſici quidem huius tum ſeminibus tum ſiliquis etiam ipſe ſine noxa uſus ſum in iuſculis, ſed perexigua quantitate.

E ceraſorum nucleis oleum faciẽ abſtergit, maculas & lentigines aufert:

utile etiam arthritidi, et calculo renum & uesicæ. Fit autem ut oleum ex amygdalis dulcibus, Furnerius.

Oleum de fœno sic fit. Accendatur fœnum, & extinguatur: & post ponatur super carbones: & cum resoluitur in fumum, superpone laminã ferream: & adhærebit quędam unctuositas, quę dicitur oleum de fœno. Hoc oleũ per plumam illinatur impetigini & serpigini, Rogerius.

Oleum de frumento inter duas laminas ferreas mediocriter ignitas, (uel ut Rasis habet, inter marmor & laminam ferream crassam) fit: sed multò melius, ut audio, per destillationem. commendatur ad asperitatem cutis & impetigines, Furnerius & alij. Sunt qui etiam ad fistulas, & cutis fissuras seu rimas prodesse prædicent, Mattheolus. Vide supra inter olea destillata.

Oleum de baccis hederæ, similiter ut è baccis lauri extractum, iuuat contra arthritidem ex frigida causa, uel obstructione:

ſtructione: & membra torpida ac para lytica reſtaurat, Rogerius.

Oleum de hyperico mirabile. Summitatum hyperici unciæ tres infundantur triduo in uino odorifero quantum ſufficit, pòſt coque in uaſe duplici bene obſtructo, fortiter exprime. Hypericum nouum ſimiliter macera, coque, exprime. adde terebinthinæ uncias tres, olei antiqui uncias ſex, croci ſcrupulum. Coque ad uini conſumptionem. Hoc oleum (inquit Syluius) incerti eſt authoris: Galenus tamen uinum auſterum, in quo folia androſæmi uel aſcyri (quæ ſpecies ſunt hyperici) cocta ſint, uulnera etiam grandia glutinare ſcribit, & hypericum calidum ſiccum tenuium partium iſchiadicis utili ter bibi quibuſdam. Ex quibus & reliquorum hîc miſtorum uiribus collige id oleum roborare, digerere, & tenuare. Ex ſubſtantijs enim contrarijs componitur, Syluius in Meſuen. Eandem deſcriptionem ponit Braſſauolus in

Examine ſimplicium cap.519. Sunt (inquit) qui in uitreatum uas flores ſimpliciter ponant, ut per ſe ui Solis oleum educatur. alij ſub terra condunt. alij infundendo parant, ſiue ex ſolis floribus, ſiue pluribus admixtis, (ut iam uerbis Syluij docuimus.) Sic paratum in uitreato aut uitreo uaſe ſeruãt. Sed hæc à Meſue & recentioribus clarè exponuntur, Hæc Braſſauolus. Sunt qui lumbricos addant & per menſem uel amplius in cella uinaria relinquãt, in olla luto aut paſta obſtructa, deinde paulatim in eadem circiter horas decem coquunt, per ſaccum colant & exprimunt. Eſt autem optimum quod primo colatur. Color olei ferè puniceus, ſapor ſubacris. Vſus ad uulnera, puncturas, & quaſuis offenſiones, & natos inde tumores. Quidam & malignis crurum ulceribus adhibent.

Alia compoſitio olei de hyperico, quod uulnus quoduis, magnum aut paruum,

paruum, intra uiginti quatuor horas curat, ex libro quodam Gallicè impresso sine authore. Hyperici manipulum. Olei communis libras duas. Axungiæ colatæ purgatæ libram. Terebinthinæ Venetæ trientem. Croci drachmam. Omnia subtiliter incides, & mixta in magna phiala uitrea, quam cera & aliter optimè obstruxeris, fimo immerges ad pedes duos aut amplius: in loco quem Solis radij mane & uesperi maximè feriant. Anno demum euoluto exime phialam, in qua reperies oleum balsamo simile. Eo uti oportet quàm tolerari potest calidissimum.

Oleum fit etiam è iuniperi baccis per expressioné, ut alia ex seminibus, Brassauolus.

Oleum è baccis lauri & iuniperi uino maceratis, extunditur mola, coxarijs & frigidis articulorũ uitijs ac doloribus utile, Iac. Hollerius.

Oleum laurinum. Baccæ lauri

uirides tritæ decoquātur in oleo & colentur. Aliter: Baccas lauri maturas tere cum folijs, decoque & cola. Aliter: Baccæ tritæ infundantur in uino, & maceratæ per triduum, exprimātur in torculari. Vel recentes & maturæ contritæ ponātur in ſacculo, & oleum extrahatur.

Vtile eſt contra colicam, iliacam & iſchiadem, Rogerius.

Oleum è nuce myrepſica incude & candenti ferro preſſa extringitur, Iac. Hollerius.

Olea ad mitigandos dolores ex herbis quibuſdam cóquaſſatis & oleo incoctis fiunt, ut è calendula, roremarino, maiorana & alijs, Iac. Hollerius.

Oleum ex nucibus myriſticis ſiue moſchatis. Diuide eas in parua fruſta. & triduo in Cretico uino infuſas ſiccato in umbra per biduum, inde in ſartagine calefacito moderatè, inſpergesq́ interim roſacea aqua, atq; ſub torculari exprimito, Cardanus,

Audio

Audio aliquos macerare non in uino, sed ipsas per se nuces contusas calfactasq; exprimere. Ipse nuper hoc modo paraui optimum, à Gallo quodam edoctus. Nucum moschatarum uncias ferè quinque per noctem in uino crassiuscule tritas posui in uase uitreo, ita ut uinum mensura digiti emineret. Postridie hanc materiam in sacculo linteo inclusi, extremitate ligata ne possēt excidere. deinde filis passim obductis constrinxi, ne possent simul in unum aceruari. Sed in patella prius calfacienda est materia, non nimium, sed quantum adhuc tolerare digitus potest, atq; ita in sacculum transfusa mox obliganda, exprimendaq; est torculari ligneo paruo, cum exiguo lacu ligneo fistulā habente quæ deorsum uergat, imposito sacculo, &c. Exprimitur autem ferè octaua pars ponderis nucum, ita ut uncia nucum drachmā olei reddat: si modo nuces succulentæ satis fuerint. Licebit etiam denuo eandem materiam ca-

lefactam, ut prius exprimere: ſed perparum & minus bonum ſecunda uice oleum exprimetur. Præſtat igitur materiam iſtam relinquere, & in ſacculo ſiccare: qui cum opus fuerit uentriculo aut eius ori applicetur. Hoc oleum ſtatim expreſſum ſolidiuſculum eſt, & quaſi per grumos ſeparatum, qui omnes è uino diligenter colligendi ſunt, & uino ab eis colato per linteum in unam maſſam redigendi, digitis comprimendo ad ipſam lancem in quã expreſſa eſt materia, ut uinum omne diligentiſsimè ſeparetur. Subſtantia quidem & color ceræ ſimilis apparet.
Lentis aut piſi magnitudine ori uentriculi inunctum, mirè eum corroborat. Audio quoſdam inũctione eius ad Venerem excitandam uti. Deglutitũ calefacit mediocriter uentriculũ, & anhelitũ cõmendat. ¶ Audio præterea quoſdam nuces cõtuſas aliquandiu coquere, (neſcio in uino an aqua,) & quod ſupernatat pingue colligere. Memini etiam

tiam aliquando uidere ferreum instrumentũ forcipis effigie, cuius ferramẽta duo extrema hemisphærijs constabunt cauis, ita ut compressa nucẽ moschatã caperent, uel paulo min9, ut cópreſsionis occasio esset. Hęmisphęriũ alterum circiter quatuor aut quinq; exiguis foraminibus ꝑtusum erat, ut oleũ posset effluere, ferramentis moderatè ignitis compreſsis. Inueni & hanc descriptionẽ in libro quodã manuscripto. R. nucis moschatæ libras duas. Vini Maluatici uncias tres, quibus nuces moschatæ (craſsiusculè nimirũ tritæ) rorẽt. Addatur olei communis electi selibra. Mixta omnia calidè in torculari exprimãtur. Sed noster modus, quem ipse expertus supra descripsi, præ cæteris mihi placet.

Rosaceũ oleum parandi plures sunt modi. Fit autem uel cum oleo & rosis maturis, uel utrisque immaturis, uel maturo altero, altero immaturo, & sic quatuor sunt differentiæ. Sunt qui

pro oleo communi amygdalinum accipiant. Rasis in Antidotario separato, ponit tres modos. Primum: R. olei communis loti libram, cui impones quartam partem rosarum uiridium in uase uitreato (uitreo potius) quod Soli expones per tres (imò quadraginta, ut Aegineta habet) dies. Deinde cola, & in uitro repone. Hic modus cæteris pręstat. Secundum: R. oleum & rosas ut supra, & uas suspende in puteum, ita ut tangatur ab aqua, & post duos menses exime, cola, ac reserua. Tertium: Oleum & rosas ut supra, pone in uase uitreo intus melle illito, quod obstructum dimittes in profundo terræ, ubi non tangatur ab aqua nec alia humiditate, per duos menses. Hoc oleum odoratius fit superioribus, Hæc Rasis ex Aegineta ut apparet. Iubet autem Aegineta libri septimi capite uicesimo, ad sextarium olei omphacini, addi uncias tres rosarũ rubrarum detractis unguibus per horas 24. aeri expositarum, deinde oleum diebus

diebus 40. ſub dio inſolatum reponi, non in pauimento, ſed aſſere. ¶ Meſue capite 411. quatuor modos deſcribit. Primum, ut roſæ rubeæ recentes in oleo inſolentur per dies ſeptem, deinde in uaſe duplici coquantur per horas tres: deinde (expreſsis roſarum folijs) alia imponantur, & inſolentur & coquantur, ut ſupra. Quod cum tertiò factum fuerit, adde oleo aquam infuſionis roſarum (quam, inquit, præſcripſimus in capite de ſyrupis,) ſicut quartã olei, (ſ. partem, ut habent Monachi. Syluius uertit, quantum eſt oleum, quod minus placet.) Ita per dies quadraginta inſolatum, cola, & iterum diu inſola. Secundum, oleo loto admiſcendo ſuccum roſarum, & aquam infuſionis earum, & folia contuſa: tum inſolando et permutando ut ſupra, &c. Tertium, ut cum amygdalis dulcibus purgatis: & exactiſsimè tritis in pila, folia roſarum iterũ terantur. inde fac offas, easq́ in aere calido horis uigintiquatuor ſer

ua. Deinde iterum tere & ſubige in mortario quàm exactiſsimè, affuſa pauca aqua infuſionis roſarum calente. Tandem torculari exprime oleum, uaſi uitreo impoſitum opercula & inſola. Quartum, ut cum ſeſamo excorticato fiat eodem modo qualiter cum amygdalis. Sed roſis immaturis aptiora ſunt amygdala: maturis, ſeſama, Hæc Meſue: apud quem Syluius, Prima (inquit) compoſitio ex quatuor iam dictis, multis eſt in uſu: Pariſienſibus autem compoſitio Nicolai in ipſius Antidotario dicenda. Et rurſus, Oleum roſatum audio fieri odoratiſsimũ, putrefactis mẽſe uno roſis ſub fimo in uaſe bene operculato. Eadem ratione ex maſtiche uulgari, & roſis incarnatis & moſchatis, & ſimilibus fieri poſſe confido odoratiſsimum ſine ullius olei miſtione. ¶ Roſas, abſinthium, uel aliud odoratum coque in aqua cum quarta parte olei, donec aqua tota abſumatur, & oleum habebit uires illas. Sic

ex

ex tempore paraueris oleum ex quaq; re. Cardanus ex Symeone. ¶ Sunt qui rosis contusis, et in aqua simplici decoctis, spumam pinguem innatare dicant, quæ colari uel penna colligi possit. ¶ Alius quidam mihi retulit, folia rosarum recentia in aqua ad spissitudinem ferè mellis coqui oportere, deinde cochleari comprimi, ut oleum uel spuma in id ingrediatur. miscebitur autem simul etiã aquę aliquid, proinde in uitrea ampulla collect⁹ liquor Soli exponitur, & oleum supernatans separatur.

Oleum de floribus sambuci, complanat & abstergit cutim, neruos corroborat, & doloribus eorũ succurrit, Furnerius.

Oleum de spica podagricis utilissimum, quod medicus quidam mihi nuper cómunicauit. Floribus spicæ nardi in umbra torrefactis, uas uitreum imple, & superfunde oleũ oliuarum, ita ut digiti mensura excedat. Insolatum

triduo, ſex aut ſeptem ebullitionibus ad prunas in cacabo bullire fac, & cola fortiter exprimendo: tum alios flores ſiccatos ſuperfunde, inſola diebus ſedecim uel amplius. Sic habebis (inquit ille) oleum anodynum auro diggnum, ut frequenti experientia cognoui. Linteola in eo madefacta dolori adpone. fallit rariſsimè etiã humore peccante non conſiderato. Vide plura in Antidotario Arnoldi de Villa n.

Oleum è floribus uerbaſci fit, inſolatis in uaſe uitreo (ut etiã è floribus roſmarini:) ad podagricos & alios dolores præſertim calidos, laudatiſsimum.

Oleum uiolatum fit quo modo roſatum, ſed ex oleo uiridi uel amygdalino uel ſeſamino, Meſue. Paulo Aeginetæ fit hoc oleum ex uiolis purpureis uel croceis, uel leucoio. inſolat autem exactè operculato uaſe, ne tranſpiret, tantùm dies decem, uiolis interea ter mutatis, additq; demum uiolas ſiccas.

De

De oleo tartari.

Oleum tartari Petri Argillatæ, ad faciem tergendam & erugandam. Tartarum dolij lateribus adhærens, album potius quàm rub. pulueriſatum, aceto maceretur, pòſt inuoluatur panno lineo, deinde ſtuppis aqua humectatis, ponatur ſub cineribus. deinde tribus diebus ſcutellæ imponatur decliui: deſtillabit humor quidam ſubrufus.

Nicolai oleum tartari lateribus doliorum adhærentis. Tartarum id ex uino generoſo tritum, linteolo inuolutũ, aceto albo forti bene madefac: ſub cineribus calidis coque (ure) dum nigreſcat: iterũ tere, in uaſe inclinato ſerua dies octo loco frigido, donec in oleum reſoluatur. Id ſi non fit, exprime, & ſerua. Eodem modo facit Meſues oleũ ouorum. Satius eſt calcinatũ tartarum manicæ Hippocratis, ut uocant, impoſitũ, & loco frigido locatum ſinere, donec in uas ſubiectum fluxerit oleũ, Syluius. Alium quẽdam modum inuenio

apud Furneriũ in libro Gallico de decoratione, ubi tartarum uſtum & calcinatum quantum duabus manibus capi poteſt, in linteo ſtrictè ligatum uri & calcinari iubet in camino uitri, calcis, aut laterũ: deinde in bona copia aquæ infundi cũ alumine ad magnitudinem nucis, & multum agitari, deinde cum quieueris horis uiginti quatuor, colatam hanc aquam (eo quod in linteo remanet, abiecto) in patella coques. donec nihil quàm alba quędã cruſta remaneat, &c. (uidetur hic locus mutilus.) quam (in ſacculo ſuſpẽſam) prope terram, intra triduum uidebis conuerſam in liquorem: qui aliquoties colandus eſt, donec clarus euadat.

¶Sunt qui tartarum calcinandum in olla noua ponant in figuli fornace, & uaſis demum omnibus coctis eximant. Sed melius & purius calcinari puto in cineribus feruidis ſeu pruna, ut poma aſſari ſolent, obruendo etiam prunis. Satis autem uſtum fuerit, quum album

album iam apparebit, nec amplius nigrũ. sic uſtum in ſacculo ſuſpendunt in acutũ deſinente, ſuprema parte à baculi fiſſura, à quo pendet intercepta & cõpreſſa, ſuppoſita phiala uitrea cum infundibulo. ❡Alius modus. Tartari & ſalis nitri partes æquales tritas in olla ampla adure: tum ferro ignito teres, & pones in ſacculo in cella uinaria, ut deſtillent.

❡Alius. Tartari & nitri partes æquales tunde, miſce & accende ut nitrum conſumatur. Tartarum quod remanſit, in ueſica poſitum ſuſpendes in aqua calida, & reſoluetur ſtatim in oleum. Alius. Tartarum bene ablutum à fæcibus, & optimè deſiccatum, calcinabis donec albeſcat: Tum tritum cribratumq́, cum aqua pluuiali deſtillata calida ſolues. ſolutũ deſtillabis per filtrũ. deĩde coagulabis. coagulatũ rurſus calcinabis ut amplius albeſcat. Ita demũ in ſacculo, qualis eſt Hippocratis manica, ſuſpendes loco, humi

do:latum aliquid,pro operculo imponendo,ne quid impuri incidat : & ollã uitreatam ſupponendo. ¶ Sunt qui in alembico uitreo deſtillent (in cineribus nimirum) unde aqua primum fluit deinde aucto paulatim igne, oleum.

¶ Vſus. Valet ad omnem ſcabiem & impetigines,cutim albam, claram & iuuenilem reddit. Vidi qui ad manantia capitis ulcera uterentur:ad quæ utilius puto id quo cum nitrum pariter exuſtum eſt. Cuprum quoq; & argentum dealbat, & delet maculas in pannis lineis.Additur & coloribus, ut ſplendidiores reddat,ni fallor: ut ſcriptorio è colore breſilici ligni,& alijs.

Oleum de tartaro parare docet etiam Rogerius 4.9.Hoc (inquit)pannos & maculas de cauſa melãcholica poſt partum remanẽtes abſtergit, & faciem repurgat.

DE OLEIS EX VITELLIS *ouorum, lumbricis, ſcorpionibus.*

Oleum

OLeum ouorum, ex Rasi. Ouorum uitellos pone in caldario ferreo super prunas donec comburantur, & oleum quod manat, serua in uitro. Vtile est dolori ani & eius passioni, & dolori aurium & dentium. ¶Hoc oleum (inquit Mesues) experientia plurima probatum est cutim expurgare, impetiginem, serpiginem, & alia cutis uitia persanare, capillos regignere, ulcera maligna & fistulosa curare. Vitelli ouorum elixando duratorum triginta aut circiter, manibus friati, in sartagine terrea plumbata frigantur igne mediocri, mouendo cochleari ligneo aut terreo, donec rubescant, & oleum ab his resoluatur, quod pressi cochleari largius remittent. Vel ijdem uitelli elixando indurati, mola frangantur. deinde in offas tundantur, & torculari exprimantur quale in oleo amygdalino explicuimus, & oleum destillabit. Vel ipsi uitelli in cucurbitam positi cum alembico destillentur ignis ui,

ut de oleo philoſophorũ dicetur, Hæc Meſues. Vbi Syluius in Scholijs, Cutis fœditatẽ mirè aufert, ac cicatrices, præcipuè in ambuſtis relictas. ferè autem grauiter olet, minus tamẽ poſtremum ſublimando deſtillatũ. Pilos auget Serapioni in Antidotario. ¶ Oleum ouorum Nicolai. Vitellos ouorum elixorum frige igne lento prunarũ in patella ferrea, ſemper mouendo rude ferrea, donec probè aſſentur, calidiſsimo linteo forti, oleo amygd. dul. madefacto exprime. Sed ſatius eſt (inquit Syluius) uitellos crudos frigere, cochleari aſſiduè mouere, donec aſſati, & cochleari preſsi, uaſe inclinato reddant oleum, quod phiala conditum etiam diu integrum ſeruatur. Ex uiginti uitellis extrahes horis duabus uncias quatuor aut circiter. ¶ Matthæolus in Dioſcoridẽ ſcribens, hoc oleum commendat ad aſperitatem cutis, ad impetigines, ad fiſſuras labiorũ, manuum, pedum & ani: item ad dolores ulcerum, articulorum
&

& omnium locorum neruoſorum: deniq; ad dolores & ulcera aurium. Pręterea utile eſt (inquit) locis aduſtis igne, & in membranis cerebri partes cõtuſas á ſanis mirabiliter ſeparat, quod non ſine magno honore meo et utilitate ęgrorũ ſępe expertus ſum in chirurgia. ¶In uulnere ſup pericraneo infundito oleum ouorum, quod faciet ad ſedationẽ dolorũ, ut docet Abhomeron Abynzoar, quod nos quoq; experti ſumus et bene ſucceſsit, Marianus Sanctus. ¶Oleum ad puerorum ulcera. Ouorum lutea elixa ſedecim. myrrhę unciam. ellebori nigri grana quatuor. in patella ferrea coniuncta leui pruna commiſcentur ferrea ligula, tum lutea comprimito, & oleum eximito, donec deſpumeſcere incipiat. in uas uitreum oleum conijcito, & ad uſus ſeruato, bis die ulcera illinito, & cruſtæ ſponte cadent, Alexander Benedictus libro triceſimo qui experimentorum eſt. ¶Ego hoc oleum duobus modis fieri uidi:

primo, uitellos in ſartagine frigendo, donec rubeſcant, & oleum remittant. ſecundo, multò diutius coquendo, donec nigri appareāt, & planè iam omni humiditate exhauſti. tandē eñ ſubitò oleum reddunt. quod ſtatim amota ab igne ſartagine et uitellis cochleari compreſsis, ſeparatur. hoc aliqui efficacius putant ad loca igne uſta. uidetur ſanè magis ſiccare. ¶ Hoc oleum ſubtiles cicatrices facit, ſerpiginem & impetiginem ſoluit, Rogerius. Sed Braſſauolus ſcribit pharmacopolas falſo huic oleo cicatrices delendi uim tribuere, ut oua à fatuis detrahant. Plura de uiribus eius leges in Antidotario Arnoldi. Aliqui frixos ſic uitellos in linteo includunt, & ſub prelo exprimunt.

¶ Oleum de lumbricis ſiue inteſtinis terræ laudatur ad mitigandos dolores, præſertim neruorū & articulorū quoſuis, etiam morbo Gallico ortos. Fit aūt lumbricis repurgatis ab excrementis terreis, ſiue digitis leniter exprimendo excre-

excremẽta illa, ſiue potius ſinendo eos uiuentes in aliquo uaſe, ubi fœnum ſit, repere: deinde cum modico uino co-ctis in oleo & colatis: aut antequam co quantur inſolatis. Sunt qui eos in aqua coquant, & innatantem pinguedinem colligant.

¶ Aliqui cannis ebuli maioribus & firmioribus medullam eximũt, & lumbricos affuſo oleo imponũt. ſic obſtru ctas in furno per horam circiter dimidiam relinquunt. deinde oleum auferunt & ſeruant.

Oleum ex ſcorpionibus (inquit Meſues) lapidẽ renum & ueſicæ frangit & expellit, lumbis, pubi, perinæo illitum, aut per meatum urinarium iniectum. Fit ex ſcorpionibus uiginti uel paulò pluribus, aut paucioribus in olei amygdal. amararum libris duabus inſolatis menſe uno in uaſe uitreo probè obſtru cto. Vel ariſtolochiæ rotundæ gentianæ, cyperi, corticum rad. capparis, ſingulorum uncia. in olei amygd. ama-

rarum ſextario diebus uiginti inſolent in uaſe uitreo opculato. deinde ſcorpiones à decẽ ad quindecim oleo inijce: obtura, inſola iterum menſe uno. Egreſſus è balneo aut inſeſſu calculoſus, illo ungatur in tribus dictis partibus, & in meatum urinariũ inijciatur portio eius exigua horis ſingulis. Eſt mirabile. Quidam priore, alij poſteriore ceu efficaciore uti malunt, Hæc Meſues. Syluius uerò in Scholijs, Paratur etiam nunc (inquit) oleo antiquo additis ſimplicibus medicamentis cõtra uenena laudatis: fitq́ oleũ mirandarũ uiriũ cõtra uenena omnia et peſtilentiã. Scio hominẽ hoc ſolo munitũ quantũuis ſęuã peſtilentiã nihil facere, ſed eũ et ſeruos ſuos unã ſecũ uiſentes peſtilẽtia affectos, incolumes ſeruari: & ſola unctione quoſdã à ſęuiſsimis uenenis potis liberatos. Prius ob ſcorpiones frigidũ eſt: poſterius ob aromata calidum & efficacius, non ob horũ calorem & eſſentię tenuitatem (quib. aperit, incidit, tenuat, terget,

get,perrumpit,)ſed etiã totius ſubſtantiæ ſcorpionũ ꝓprietate, & (ut loquntur) forma ſpecifica,qua utrunque calculum renum & ueſicæ frangit illitum tantum lumbis, ſi in renibus eſt:ſi uerò in ueſica,pubi,perinæo,& iniecta etiam tum pauca in meatum urinarium, Hucuſqꝫ Syluius. ❡ In ſecretis Varignanæ legimus oleo de ſcorpionib. inunctos quoſdã â quotidiana febri mox liberatos.

❡Oleum de ſcorpionibus, cuius mirabilis effectus eſt contra uenena pręcipuè ſerpentiũ & aliorũ animaliũ,& peculiariter cõtra napellũ,ſcriptũ à Matthæolo Senenſi lib. 6.cõmentariorum eius in Dioſcoridem Italicè æditorum, unde nos in Latinũ ſermonem cõuertimus.Hoc oleum(inquit) inũctum pulſatibilibus uenis ubi maximè apparẽt,ut temporum, manuum & pedum, & in loco cordis, ita ut tertia quaque hora unctio repetatur, ſecurè liberat ab omnibus uenenis intra corpus

ſumptis, quibus corrodendi uis nõ in-
eſt: & ſimiliter à morſibus uiperarum,
aſpidum, & cuiuſuis alterius animalis
uenenoſi. Huius cópoſitio talis eſt, quã
quidem euulgo, ut totus orbis libera-
lem animi mei candorem agnoſcat. Ini
tio Maij accipe oleum commune cen-
tum annorum, aut certe antiquiſsimi
omnium quod reperiri poteſt, libras
tres. Hyperici recentis (cũ herba & flo
ribus) manipulos tres. Oleum pone in
cucurbitam uitream duplò capacio-
rem quàm pro eius menſura, & hype-
ricum modicè contuſum ſuperinij-
ce. Deinde uas obſtructum, in ſub-
tiliſsimam arenam parte dimidia im-
mittes, ubi toto die calefiat à Sole per
dies decem aut duodecim. Poſtea po-
nes in Balneo Mariæ horis uiginti-
quatuor. Tum exprimes oleum ab
herba: & addes, hyperici, chamædryos,
calaminthæ, cardui ſancti, ſingulorum
manipulum, modicè contuſorum: ac
rurſus pones in Balneum per tres dies.
Deinde

Deinde excolabis & exprimes:& adiectis tribus manipulis florum hyperici, qui à cauliculis bene purgati ſunt, & bene cõtuſi,iterum per tres dies in balneo Mariæ pone,& exprime ut prius. Idem hoc repetes ter aut quater, donec oleum colorem ſanguinis inſtar rubentem traxerit. Poſtea accipe cymarum hyperici ſemina, ſiue uaſcula granis hordei ſimilia in quibus ſemina latent,ea copia quæ tres manipulos abunde æquet.hæc cõtunde,aſpergendo aliquantulum uini albi, & infunde in oleum prædictum.Deinde in ſole ſepelies in arena per octo dies,& mox in balneum per dies tres.Cola & exprime ut prius. Et hoc ter aut quater nouas hyperici cymas infundendo repete,donec omnino ſanguinis obſcuri color in eo relinquatur. Poſt hæc accipe ſcordium recẽs,calamintham, centaurium minus,carduum ſanctum, uerbenam, dictamnum Creticum, ſingulorũ manipulum ſemis.Contuſa immitte in

oleũ. & pone in balneum per biduum. Cola & exprime ut pri⁹. Deinde accipe zedoariæ, radicis dictãni albi, gẽtianæ, tormentillæ, ariſtolochiæ rot. ſingulorũ drachmas tres. ſcordij recentis manipulũ. Contuſa infunde, & tribus diebus in balneo relinque, cola, exprime: Aciterum inijce oleo, ſtyracis calamitę, bolzoi uel laſerpitij, utriuſq; drachmas ſex. baccarũ iunipi drachmas quatuor, nigellæ drachm. tres, caſiæ odoratæ drachmas nouẽ. ſandalorum alborũ drach. quatuor. ſchœnoãthi, cypi, utriuſq; ſeſquidrachmã. Cõtuſa infunde, et pone in Balneum per tres dies. cola, exprime. Poſtea trecentos ſcorpiones uiuos, in diebus canicularib⁹ collectos, in cucurbitã uitrea ſuper cinere calido pone, & quũ uideris eos præ calore ſudare, et humorem emittere, infunde ſupra eos totum oleum ſupradictum calidum (non tamen ita feruidum ut uas ab eo rumpi poſsit,) & ſubito obſtrue os uaſis, & pone in Balneo per tridu-
um

um. Deinde cola, exprime, & abijce ſcorpiones iam coctos: Et in oleum inijce, rhabarbari electiſsimi, myrrhę cõmunis, aloes hepaticę, ſingulorũ drachmas tres, ſpicæ nardi drachmas duas. croci drachmam. theriacæ electæ, Mithridatij perfecti, utriuſq; ſemunciam. Trita infunde & pone in balneo per triduũ: nec amplius deinde colabis, ſed repones, & balſami inſtar ſeruabis. Eſt.n. ſum̃ę admiratiõis remediũ cõtra uenena ſupradicta, & maximè contra napellũ, quo infecti fuerũt duo illi Corſici latrones, quorũ hiſtoriã recitauim⁹ lib. 4 in mẽtiõe Aconiti, ad quẽ locũ lectorẽ remitto, Hęc Matthæol⁹. ¶ Cardan⁹ putat oleũ quod foris aduerſus uenena illinatur pulſib⁹ et cordis regiõi, metallicũ eſſe oportere, ut ex auripigmẽto aut miſy detractũ, uide ſupra ab initio tractationis de oleis deſtillatis metallicis.

De oleo ex ſerpẽtibus ſeu uipis nigris, item de oleo ex ranis, lege Meſuen, &c.

Oleũ de caſtoreo cõponit cũ multis alijs aromatib. & gũmis calidis, &c. ut

Syluius in Mesuen describit, potest & simplex componi, & pro solida castorei parte pinguitudo adhærens addi, uel potius utrunq;, ut ipse consulo.

Sulfur in œnostagmate (aquam ardentem intelligo) feruefit, dum enatet lentor quidã (oleum appellant,) quem concha excipere oportet, aliquoties commutanda aqua, dum satis olei collectum sit, quo demersum corpore hydrargyron foras elici uoluerunt, statim illito à balneis, Iac. Hollerius. Vide supra inter olea destillata.

DE FOMENTIS ET *suffitibus.*

FOmenta nominantur, pyriamata Græcis, quęcunq; corpori foris applicantur calida, uel ad mitigãdum dolorem, uel ad materiam euocandam tũ aliâs tum ad discutiẽdos tumores: hoc forte sicca fomenta magis præstant, illud humida. Est quando sicca & humi-

da

dà alternare uelim, ut in podagricis & arthriticis doloribus,& alijs, ubi periculum eſt ne tenuiori in materia extracta craſsior relinquatur indureturq́ magis. Videntur autem humida fomẽta materiam præparare ſiccis, attenuare, mollire, digerere, euaporare, quædã forte nihil horum pro materiæ diuerſitate. Arida uerò ſiccare & euocare & calefacere magis. Humida ſunt, uel liquida, ut aqua ſimplex aut ſalſa, oleum, lac ꝑ ſe, uel cũ melle: herbæ & flores in aqua aut uino alióue liquore coctæ, et in linteo aut ſacculo ſuperpoſitę, aut in ueſicam immiſſæ, aut ſpongia inde madida, aut linteum, aut lana, aut filtrum. Veſicæ uel utriculi calida uel oleo pleni. Poſſunt & cataplaſmata hic adnumerari quæ calida adhibentur, nempe herbæ decoctæ, & contuſæ, ſuper linteo appoſitæ. Sicca ſunt, ut milium, ſal, harena, furfur, auena, calefacta illa in caccabo, & agitata, in linteum uel ſacculum induntur. Celſus alicubi ſalis

calidi ſuccũ cõmendat, & ſale humido fouere alibi utiliſsimũ eſſe ait. Oportet aũt, ut ipſe interpretatur, ſacculũ cũ ſale in aquã calidã im̃ittere, & loco affe-cto calidũ imponere, immittẽdo ſubinde ſpatulã ferreã ignitã in ſacculũ, dum ſup loco dolente poſit⁹ eſt, et aquã leuiter aſpgendo. itaq; ſpatulas duas ĩ prõptu habere oportet, ut dũ altera ſpatula ĩ ſacculũ ĩmittitur, altera igniatur. in tetano ceruicis morbo (inquit Celſus) op⁹ eſt fomẽto humido et calido. Itaq; pleriq; calida multa ceruices ſubĩde pfundũt. Id in pſentia leuat, ſed opportuniores neruos frigori reddit. qđ utique uitãdũ eſt. Vtili⁹ igit̃ è cerato liqdo primũ, ceruices pungere, deĩde admouere ueſicas bubulas, uel utriculos oleo calido repletos, uel ex farina calidũ cataplaſma, uel pip rot. cũ fico cõtuſum. Vtiliſsimũ tamẽ ẽ humido ſale fouere. Apud eũdẽ mirabile fomẽtum ad dẽtẽ legim⁹. Mẽtaſtrũ in peluim ponit̃, & aqua affundit̃ ut modicè emineat. deinde ſili

ces

ces cādētes imittunt. ęger ore hiāte uaporē excipit. Ego nup à dentiū dolore diuturno liberatā audiui mulierculā, q̃ uaporē ſilicis nigri (quo uici ſternunt) uino pfuſi hiās excepat. Idē Celſus nares ulceratas foueri iubet ſoli⁹ aquæ uapore è uaſe oris anguſti. Hic uapor etiā ad hæmorrhoides calidas dolentésque adhibet. Mulier q̄dā cū diu laboraſſet ex paronychia uel maligno ulcere erodēte i digitis pedis, iam oſculis q̄buſdā exēptis & multis remedijs fruſtra tētatis, fomentū adhibuit è muſco iuglādis decocto i uino, ita ut locū affectū in uapore illo aliquādiu teneret, deīde muſci partē calidā ſuperilligaret, et mox curata eſt. Eſt et titio exuſtus pāniculo (madēti) inuolut⁹, loco calidi fomēti apud Celſum. Nos cari aut cumini ſemē cōtritū in ſacculo aqua ardēte calida madefacto, colicorū umbilico frequēte ſucceſſu ipoſuim⁹. Ex eadē ardēte et accenſa i loco balnei ſeu ſudatorio āguſto undiq; clauſo, aer caleſcit, in quo nerui, articuli, & aliæ ptes refrigeratæ utiliter fo

uentur,& ſi fieri poteſt,& ſudant. Ad ſudorem mouendum & locum balnei calefaciendũ uapore aquæ calidæ, uulgus in ſudatoria ſua caccabos magnos aqua feruente plenos imponit,unà cũ paleis(quę calorem diu conſeruant)et aliquando herbis odoratis. Alij ollam feruentem extra balneum habent, cũ aqua & impoſitis herbis aut medicamẽtis alijs,inde uapor per canalem balneũ ingreditur ab inferiore parte. hoc alij alijs inſtrumentis & uaſis efficiunt, ut ueteres in Italia ſuas zetas calfaciebant.Balneo iam calefacto pruna in ollam indi poſſet, & ſicca medicamenta inſpergi quorum ſuffitus deſideraretur,cum aliâs tum precipuè ad muliebrem uſum ad diuerſa uteri uitia, ſuffitu per canalem admiſſo. Hippocrates ad hoc peculiare quoddam uas deſcribit.Caput interim exerant, quibus id imbecillius eſt, aut de quibus timetur ne in ſyncopen aut nimiam ſitim incidant.&c. Aliqui in balneis lateres

igni-

ignitos, aut ferri ſcoriam, aut lapides perfundunt aqua, aut uino, ſimplici, medicatóue. Sudor in lecto prouocatur, lateribus ignitis inuolutis in lintea humida, & appoſitis: aut lagenis ſtanneis aqua calida plenis: aut ſacculis in quibus herbæ decoctæ adhuc feruentes imponantur, & melius quidem latere etiam feruente immiſſo. Leniter ſimul & reprimũt & molliunt, lana ſuccida ex aceto uel uino, cui oleum adiectum eſt, contritæ palmulæ, ſurfures in ſalſa aqua uel aceto decocti. Simul reprimunt & refrigerant, uinum, acetum: & ex horum aliquo magis, madés uel panis uel farina, uel ſpongia, uel cinis, uel lana ſuccida, uel etiam linteolum, Celſus. Aliqui cinerem feruentem uel prunas poti⁹ in uaſe ligneo ponũt, ad dimidium replentes, reliquum eius implent quibus uiſum fuerit herbis, ut abſinthio, mentha, ad confortandum uentriculum, uel per ſe, uel modico uino aſperſis: deinde ſuperilliga-

to linteo imponunt parti affectæ: præſertim ubi calefacere, ſiccare, diſcutere, & ualidius extrahere opus eſt. Conuenit partibus refrigeratis, & arthriticis cũ artemiſia tantum uel etiã chamęmalo: & uteri uitijs cũ matricaria. Poterit autẽ hoc fomentum fieri cũ duobus uaſis alternatim adplicãdim. Celſus alicubi lanam ſulfuratam, hoc eſt ſulfuris fumo imbutam partibus affectis circũdari iubet. Huc referri poſſunt, quæcũq; recentiores, Fuchſius & alij, de fomentis, epithematis, embrochis, ſacculis, & inſeſsionibus ſcribunt. Græcis œoneîn ſignificat deſuper irrigare et ſuperfundere, ſiue id fouendi gratia fiat, nimirum cum calore: ſiue alia de cauſa. Galenus ad ſcirrhos tollendos ſuffitũ pyritis lapidis aut molaris aceto perfuſi commendat.

Suffitus uarios ad morbũ Gallicum, qui omnes fiunt cum cinabrio quod fit ex argento uiuo, aliqui etiam cum auripigmento & marchaſita, &c. reperies apud

apud Nicolaum Maſſam, & alios quoſdã, qui huius morbi curationẽ tradiderunt. Tuſsilaginis folia ſicca ſuffita, ita ut fumus aperto ore hauriat̃, aridã tuſſim & orthopnœã iuuant, & abſceſſus in pectore rumpunt. Idẽ & radix ſuffita præſtat, Dioſcorides.

DE SVCCIS QVIBVSDAM.

SVcci herbarum quarundam expreſſi, coquuntur ad ignem, uel in Sole deſiccantur, ut Bulcaſis docet ſingulatim de ſucco ex hamſig, plantagine, lactuca, ſemperuiuo, portulaca, roſtro porcino, ſcariola, fœniculo, apio, uolubili, lapatho & alijs.

Mirabilis modus extrahendi ſuccũ ex elleboro nigro, quo quidam tanquã myſterio utuntur, cuius utilitatem ipſe etiam expertus cælare nolui, ne quid egregiũ uidear inuidiſſe poſteritati. Hũc modum quis primus inuenerit neſcio, ego ab intimis q̃buſdam amicis accepi.

Elleborum nigrum intelligo illum quē uulgo omnes in Germania ſic uocāt cō ſiligini ſimilem, plerique in hortis alūt: ſed præſtat montanus ex Heluetia noſtra petendus. Licebit autem eundem modum experiri in colocynthide, eſula, laureola, &c. Ellebori nigri radices puræ et lotę bulliant leuiſsimè in aqua, infuſæ prius in ea per noctem aut amplius, conciſę minutatim. Curabis autē ut & in hac & cæteris decoctionibus, ſpumam omnem innatantē, tanq̃ uenenatam, diligenter abſtergas. hanc aquā ſeruabis, & rurſus aliam affundes tepidam, & modicè aliquādiu feruefacies. mutādo aquam toties, donec nihil aut perparū amplius amaritudinis radices retineant. quod fiet ubi ſepties aut nouies mutâris aquam. Interea uerò dum mutas aquas, priores ſemper deſtilla ꝑ filtrum. & tandem omnes pariter decoque lento igne, uel prunis potius, ita ne bulliant, ſemper tamen prope bullitionē ſint, uſq; ad ſpiſsitudinē mellis in

in olla terrea uitreata, aut ærea ſtãnata, uaſe tecto, aut parũ aperto. Cum uerò pauca iam aqua ſupereſt, circa finẽ coctionis, rude leniter ſubinde agitabis, ne ſuccus aduratur, & eodem tempore pro libra radicum ellebori, maſtiches tritæ duas drachmas adijcies, nec deſines agitare, uel cõtinuò, uel per breuiſſima interualla, donec omnino ſuccus iam ſatis denſatus uideatur, id quod ſubitò ferè continget. & quò minus aduratmateria, quo propior fini & denſationi eſt ſuccus, eò minori igne urgebis. nec te pigeat temporis. habebis enim præſtantiſsimũ & exquiſitũ remedium ad diuerſos morbos, præcipuè melancholicos. Colore euadit ruffo obſcuro ſapore amariſsimo, cũ acrimonia penetrãte, qualis aſari & caryophyllorũ eſt, ſed efficaciore, imò cauſtico ut guſtãti uideretur: reuera tamen cauſticus non eſt, nimirũ propter tenuitatẽ partium: ut ipſe experiri uolui. Datur ciceris magnitudine hora una poſt cœnam, in

omnib.morbis quibus elleborus niger conuenit,& ubi aluũ citari utile eſt. Catapotium unum qua dixi magnitudine, quater plerunq; aluum deijcere aiunt. Sed audio quoſdam cum pluſculũ ſumpſiſſent, magnitudine forſan fabæ, per aluum uomitumq; ſæpius inanitos & ualde debilitatos eſſe. Quod ego ut cauerem, in conſilium erudito quodam medico adhibito, non ipſum elleborũ ſolum, ſed cum alijs diuerſis medicamẽtis, ut mox oſtendam, infuſum decoctumq;, ad ſuccũ redigere uolui. Radices uirides an aridæ ſumantur, parum referre uideo. Debet autem ut minimum libra radicum accipi. Lullius & alij (Cardanus) meminerunt quintæ eſſentiæ ellebori, qua ego hũc ſuccum nihilo ferè inferiorem eſſe puto. Hoc equidem admiratiõe dignum eſt, quomodo ſuccus tandiu decoctus, nó modo nihilo infirmior fiat, ſed etiã multis modis efficacior. Videtur enim, ut ex coniectura dicam, pars una huius ſucci

decuplo

decuplo & amplius ualidior quàm elleborus ipse esset, nec tamē nocētior. sed uis sine noxa auget. Et quanquam ipse medicamentis plurib. additis uim eius remittere uolui, simplicē tamē istum iam descriptum modū, ubi nihil præter exiguam mastichen postremò adijcit, magis laudarim in difficilioribus morbis, ubi remedijs etiā extremis opus est: & pro maniacis alijsque insanis aut deliris, qui cum ad nulla medicamenta sumenda cogi possint, tam parua dosi, ut unius ciceris, facilius decipiuntur. Quinetiā extra corpus ad morsus uenenatos, & neruos læsos, præstantissimam eius uim esse crediderim. Apud authores nullam hoc modo paratū reperio succum. aliquid cum eo similitudinis habet succus de acacia et de berberi apud Bulcasin. Colatura.n.tātum decoquit, non expressa. item galbani succus & liquiritiæ. sed aqua in illis non mutatur. Reliqui uerò succi omnes per expressionē fiunt, et coquūtur donec coagulent,

ut chelidonij,papaueris,abſinthij, ſolani,uuæ acerbæ,memithæ,eupatorij, hypociſthidis,corticum radicum mãdragoræ.Idem Bulcaſis alijs etiam quibuſdam ſuccis expreſsis, qui per ſe ad ignẽ coquuntur,addere iubet parum gũmi, ut partes eorum melius cohæreant, ut ſucco abſinthij & gaſid, id eſt eupatorij: item centaurij, & gentianæ (qui ex decocto colato fit.) Verum maſtiche ellebori ſucco,non hac tantum gratia, ſed etiã uim eius uenenoſam & ſtomacho contrariam emendandi, admiſcet. Iã in cæteris quibuſdã remedijs, ubi medicamenti alicuius uim in liquore aliquo deponendã augere libet, nõ liquorem,ſed medicamentũ mutamus:priore ſcilicet colato nouũ ſemper medicamentũ in eundẽ liquorẽ infundẽtes, ut in decoctionib.nõnullis & oleis,hic uerò (in ſucco ellebori) cõtrafacimꝰ:ijſdẽ enim ellebori ſeruatis radicib. liquorẽ ſubinde mutamꝰ.Cauſam dixerim, qm̃ ellebori radix,ſi quæ alia, ualidiſsimas habet

habet uires, non in ſuperfice tantum, ſed in tota ſubſtantia uehementer ac tenaciter impreſſas. quamobrem diutiſſimè etiam omnium ſeruari poteſt. ipſe quidem poſt decennium uſus ſum adhuc uigente. Et uulgares quidam empirici uinum in qua eius portio per noctem maduerit, poſtridie colatum bibi iubent ad aluum mouendam, radices iterum ſiccari. nihilò enim aut parum infirmiores fieri, etſi ſæpius ad eundem uſum repetantur reſiccenturq́. Sed de ipſo elleboro, & quæ de eo experientiæ noſtrę ſint, alius forte aliquando dabitur ſcribendi locus. ¶ Catapotia ex elleboro nigro, uel ſucco eius potius, ſeptimo quoq́ die ſumenda in curatione morbi Gallici melancholici, ut Matthæolus Senenſis conſulit. Radicum nigri ueratri recẽtis drachmæ tres. dauci, aniſi, piperis, ſingulorum drachma. florum bugloſsi ſemidrachma. moſchi grana ſex. epithymi ſcrupuli duo. contundantur hæc omnia leuiter, inde diẽ

noctemq́ ex uini Cretici libr.5.(erratũ librarij uidetur. nimia enim hæc mensura eſt)macerata, potenter exprimantur. Huius expreſsionis drachmas tres, pulueris pilularum fumariæ, cochiarum, aurearũ. ſingulorum drach. duas ſemis, ſimul ſubigas, inde permittas exiccari. Porrò ſiccas & iterum in puluerem radactas, ex eodem uino Cretico macerabis, ut ſupra, & hoc quater. Catapotia autem ſingillatim ſumenda ſunt drachmæ pondere.

Succus ellebori noſter compoſitus. Radicum ellebori nigri recentium inciſarum libras duas, liquiritiæ raſæ & conquaſſatæ piſtillo libram, macera per noctem in aqua ſatis copioſa. Poſtridie lento igne coque ad ſeſquihoram. aut duas horas. defunde colando, & affunde aliam aquam tepidam.(quæ in uaſe iuxta ignem in hunc uſum ſeruetur.) Hoc ſepties uel amplius repete. Tum abiectis radicibus aquam

quam uniuerſam colatam, aut filtro de ſtillatam, paulatim coque, & ubi pauca adhuc ſuperfuerit, affunde hoc decoctum: Betonicæ manip. ſeptem, agrimoniæ manipulos duos. aniſi unc. tres, macera in aqua, & decoque ad cóſumptionem tertiæ partis. exprime, cola bis aut ter. tandem adde agarici electi minutatim conciſi uncias quinq;. iridis uncias duas ſemis. cinamomi drachmas ſex. zinziberis ſemunciam. coque ad dimidias, exprime, & cola ut ſupra. Deinde affundito hoc decoctum, ellebori decocto bullienti modicè: & ſimul ad ſpiſsitudinem mellis coquantur. Paulo ante finem, adde pulueris maſtiches drachm. quatuor. ſcammonij drachmas duas. hæc ſimul diſſoluta in pauco decocto ellebori, ut fiat mellis conſiſtentia, non multò ante finem decoctionis affundes (cum ſuccus iam mediocriter denſatus fuerit, aut denſari cœperit,)

agitabísque donec consummetur succus. Experieris autem subinde guttam succi instillando in orbem stanneum: & cum ita densus fuerit, ut ferè non amplius defluat orbe inclinato uel erecto, perfectus erit succus. Sed per horam aut amplius ante finem subinde ad lentum ignem agitabis, ne aduratur. Ex hoc decocto uncias succi ferè undecim habui: uix quartam partem puto habiturus, si elleborum solum decoxissem. Hoc succo iã aliquoties usus sum. nam & epileptico iuueni feliciter dedi, qui multo iam tempore, Deo gratia, bene habet, multis tamẽ etiam alijs remedijs, uenæ sectione, & sudoribus adhibitis, &c. Et alter quidam per triennium ascaridibus infestatus, multis remedijs frustra tentatis, hoc succo semel sumpto, & per dies aliquot postea cornu ceruino usto, restitutus est. Catapotia ciceris magnitudine à duobus ad quinque exhiberi possunt à cœna: hoc est à scrupulo dimidio circiter ad scru-

ſcrupulum unum. Sed hæc progreſſu temporis experiri melius licebit. Hoc monuerim medicos parum exercitatos, ne temere eo utantur, ſed diligenti conſideratione adhibita. eſt enim uehemens remedium. Videtur & febri quartanæ non amplius crudæ, & alijs diuerſis morbis magnis aut diuturnis conuenire, & præcipuè ſcabiei ex bile atra. Quartanario cuidam nuper quinqꝫ catapotia cicerum magnitudine dedi, unde ille magnam percepit anguſtiam, & uomitu tantùm purgatus eſt, nihil deiecit, neque leuatus eſt morbo. Cauſam in hominis intemperantiam reijcio. Ipſe catapotijs duobus cicerũ inſtar à cœna ſumptis, poſtridie non parum anguſtiæ circa ſtomachum ſenſi, aliquoties deieci, non uomui. Tutius dabitur ijs qui ſatis carnoſi uel obeſi ſunt, uentriculo humido, & ſtomacho non exquiſiti ſenſus.

Iterum de ſucco ellebori nigri: deq́ extrahendis uiribus ex medicamentis purgantibus, et alijs quibuſdam, ut ab amico quodam accepi.

Excogitata eſt hæc extractio pro delicatis & nauſeabundis, & illis qui magnam ſoluentis pharmaci doſim non ferentes, minimo pondere ſoluuntur.

Extractio ellebori nigri. Radicum ellebori nigri ueri recentium libræ quatuor, lauentur cito. deinde minutatim inciſis ſuperinfunde colaturam huiuſmodi, ſucci bugloſsi, borraginis, utriuſque libræ duæ, depurentur & colentur diligentiſsimè ut auri claritatem acquirant, & reponantur ad tempus. Tum recipe radicum fœniculi, cichorij, aſparagi, petroſelini, ſingulorum uncias quatuor. iuiubarum, ſebeſten, utriuſque uncias duas. Seminum melonum, cucumerum, cucurbitæ, citrulli,

trulli, ſingulorum unciam: decoque ſecundum artem in aquæ pluuialis libris ſedecim. Colaturæ infunde prædictas quatuor libras ſuccorum, ſine ebullire paululum ad ignem. poſtea inciſi & cõtuſi ellebori radices inijce, & coque leuiter paulatim uſque quo radices emineant. Deinde exprime rurſus per filtrum. cola. colaturam coque uſque ad mellis ſpiſsitudinem lento igne, adhibita continuè cura ne aduratur. Poſtea depone, & utere, faciendo periculum in doſi à ſcrupulo medio uſque ad integrum aut ultra. Datur autem ad mouendam aluum, madefacto azymo inuolutum, una aut altera olei aniſi gutta miſtum.

Extractio rhabarbari. Rhabarbari electi fragmentorum libram minutim incide, & craſsiuſculè tere: & affunde ſucci depurati borraginis & bugloſsi, utriuſque libras duas, relinque per horas uigintiquatuor. Poſtea coque ad lentum ignem,

donec extet & emineat rhabarbarum. Exprime deinde fortiter, & expressam decoctionem per laneum colatorium transmitte, & exprime, ut substantia in colatorio maneat. Colaturam coque ad mellis cósistentiam, adiecta sacchari optimi uncia. Quidam in balneo Mariæ ad spissitudinem coquunt, ne aduratur, quod præstat, quemadmodum & in duplici uase. Purgando da deglutiendum cum gutta olei cinnamomi et anisi mixtum, & azymo inuolutum, faciendo in dosi periculum à scrupulo usque ad duos. Quidam quoniam, rhabarbarum per se non ualde purgat., acuunt totam extractionem cum modico dacrydij optimi, quod nihil obest.

Extractio pilularum. R. quamcunque uolueris pilularum massam diligentissimè & ex optimis medicamentis compositam. confractam in minutas partes macera per dies octo in aquę pluuialis, succi borraginis, succi fœniculi, æqualibus partibus, q. s. Deinde

co-

coque in uitreo duplici uaſe per integrum diem. deinde exprime per laneum pannum mundiſsimum, qui nullos pilos remittat, & iterum in balneo & duplici uaſe ad iuſtam ſpiſsitudinem diligenter coquito, & forma pilulas minutas, quarum dabis ſcrupulos duos, aut circiter. Hoc modo extracta materia puriſsima eſt, admodum tenera, & facile in manu liqueſcit. Similiter poſſunt etiam reliquorum medicaminum purgãtium uires extrahi: Sed animaduertendũ, ut ſemper admiſceantur in decoctione lenientes & lubrici ſucci, quales prædicti ſunt. & melius multò fuerit, ſi omnia in duplici uaſe coquantur.

Deſcriptio electuarij extracti purgantis, quo eximius quidam medicus Norinbergæ utebatur. Colocynthidis drachmas tredecim. ueratri nigri, ſenæ Alexandrinę, utriuſq; ſemunciam. agarici albiſsimi unciam. rhabarbari electi ſemunciam, aut ſi minus præſtan-

fuerit rhabarbarum,unciam. dacrydij drach.quatuordecim. turbith, (ſi rectè lego,) ſtichados Arab. utriuſque uncias duas ſemis.Cinnamomi drach. duas, roſarum rubearum, ligni aloes, maſtiches, myrrhæ rubeæ, aſari, ſpicæ nardi,ſtyracis liquidi, ſingulorum ſcrupulos quinque. Omnia infunde & digere uel putrefac, ut loquntur, per dies decem aut quatuordecim in aqua uitæ ter deſtillata,calida. Succus inde expreſſus uniatur cum tribus uncijs aloes præparatæ. Cæterum aloen hocmodo præparabat. Aloes libra, plus minus, in peluim,caccabum uel ollam immittitur, addendo aceti roſacei, & aquæ roſatæ quantum ſufficit, ita tamen ut aceti roſarum plus ſit quàm aquæ roſarum. Bulliant ſimul lento igne duabus uel tribus ebullitionibus. dein colato fortiter exprimendo. Colatum iterum bulliat lento igne ad conſiſtentiam aloes cum ſpatula agitando continuè. Vbi refrixerit, ſeruetur

uetur ad uſum. Species ſupra commemoratæ primum tenuiter inciduntur, deinde tritæ, infuſæ in aqua uitæ, quantum ſufficit relinquuntur in infuſione calida in Balneo Mariæ uel arena, diebus xiiij. frequenter interea agitando quotidie, deinde fortiter exprimuntur per pannum lineum groſſum. deinde ponuntur in alembico, & cum igne extrahitur humiditas aquea, uſq; ad conſiſtentiam diacydonion dicti medicamenti. Quod ſi adhuc ſuperſit aliqua humiditas, ponatur ſuper carbones ardentes in uaſe aliquo quantũ ſufficit.

De ſucco iridis & rapi, &c.

Iris noſtra in hydrope efficacior mihi uidetur quàm Florentina: in qua ſententia etiam amicus quidam noſter eſt medicus perquam eruditus, qui nuper experimenta hæc ſua de iridis radicis & rapi ſucco ad me miſit. Recipe,

Ouum gallinæ,& effuſo liquore albo, ſuccum iridis infunde, & miſce cum uitello diligenter: & cum modicum ad cineres calefeceris, pro|hauſtu matutino exhibe, qui per ſeceſſum ſupra modum aquam intercutaneam euacuabit.

Hoc etiam (inquit) inter ſecreta habeo pro hydropicis qui ſudare nequeunt: Succum à rapo rotundo in pila cõtuſo & expreſſo, conditum ſaccharo uel cinnamomo, ut aliud quippiam q̃ rapum guſtanti referat, mane exhibebis ægro bene operto, & ſudabit.

Portulacæ, ſedi, cotyledonis, et aliorum ſimiliter glutinoſorum ſuccus, prę lentore nimio per ſe non poteſt exprimi. Cũ omphacio probè trita herba exprimitur. Alij tritas igni lento calfaciunt. alij tritas loco frigido, ut cella uinaria, uimineo uaſi impoſitas in catinum ſubiectum deſtillare permittunt, Syluius, apud quem plura leges de parandis & ſeruandis ſuccis, in libro de præpa-

præparatione ſimplicium.

Ex ligno ſancto & alio quocunque lachrymam extrahimus, quæ pretioſior eſt ipſo ligno, hoc modo: Secatur lignum in fruſta digiti craſsitudine, quæ igni exponuntur. inde colligitur quicquid ineſt lachrymę in ligno, Cardanus.

¶Lac ex eſula & chelidonio colligitur, ſummis ramulis inciſis, & ſuper uas aliquod inclinatis, exprimendo (emulgendo) ramulos ſingulatim. Sic collectum liquorem in Sole ſiccabis. Succus uerò colligitur herbis tritis & expreſsis, Bulcaſis.

¶Gummi purgãtia & alia, ſi quis recuſet catapotiorũ forma deglutire, infunde in aquam bullientem, diſſoluantur, cola: & infunde oleum amygd. dulcium, & da in potu cum rob.

¶Pone in aqua uel uino medicamentum aliquod purgans forte, deinde in eodem liquore macera pruna ſicca, caricas, uuas paſſas, donec turgeant, tum

ablue uino. Hi fruct⁹ intra corpus sumpti mirabiliter sine molestia aluum soluunt, Arnoldus in libro de uino.

Passularũ uncias quatuor coque cũ aqua uiolarũ per mediam horam, cola per cribrũ, deinde insperge drachmas duas scammonij, exiccentur. Inde triginta cũ uolueris, aut quadraginta dabis, nec plures, cum panatella, Epiphanius Empiricus.

ALIQVI anserem pinguem medicamentis, felibus paruis bonæ habitudinis, minutatim concisis, farciũt, cũ sale & paulatim in ueru assantes, destillantem inde liquoré colligunt, ut membra arthritica inungant, Io. Goeurotus. Empiricum quédam nuper audiui murib. minutatim incisis fartum anserem, assauisse, & collectum inde liquorem ad inunctionem gibberis in dorso dedisse.

DE DECOCTIS.

DEcocta uocamus liquores, aquá, uinum, aut acetum: in quibus medicamenta

dicamenta aliqua ad ignem coquũtur, deinde colantur,&c. de quibus breuitatis ſtudio in præſentia nihil dicemus, niſi quod admonebimus conciſa aut trita per aliquod tempus macerari prius debere, quæ decoquenda ſunt, in uaſe diligenter clauſo. Ex uiridibus quidem plantis, gratior fit decoctio quàm aridis: quamobrem arida contuſa macerataq; diutius quàm recentia, colari & exprimi poſſunt, deinde per ſe, uel cum melle aut ſaccharo decoqui, &c.

Decoctio in aceto contra peſtem. Chelidonij maioris manipulos duos cum herba & radicibus coques in aceti optimi libris quatuor ſemis, ſuper prunas, in olla uitreata cum operculo cuius oræ luto ſint munitæ, per ſeſquihoram, ad tertiæ partis conſumptionem. Deinde colatũ acetum in phiala uitrea repones: Huius tria cochlearia plena dabis correpto peſte, & ſi reuomuerit, iterum da, & ſudorem

præcipe, Innominatus in libro Germanico manuſcripto. Alij cum chelidonio tantundem rutæ ſumunt, & parant ut ſupra: & peſte deprehenſo cochlearium dant bibendum cum modico theriacæ, cuius auxilio ſalutarem experientiam tum ipſe habeo, tum ab alijs plurimum commendari audiui. Et nuper in libro quodam Gallicè ſcripto empirici cuiuſdam idem fermè remedium legi: & ſuperioribus annis cũ peſtis hîc præluderet, amicus quidã ſimilem deſcriptionem ad nos miſit. Plerique chelidonium in aceto coqui uolunt, ſed alij alia addunt: quidam, ut dixi, rutam tantum; alij etiam ſaluiam nobilem, roriſmarinum, iridis folia non radicem, zedoariam, & in olla bene operculata coquunt: inde paucas guttas ad præſeruandum dant: correpto autem cochleare cum theriaca, & iubent ſudare. Aliqui eadem ferè in uino macerant in phiala bene obſtructa, agitant aliquoties, deinde deſtillant. dant ad præſeruã

dum,

dum, uel correpto, ut ſupra: & eo ſumpto non ſudare, ſed ambulare iubent q̃ fieri poteſt longiſsimè, & ſi opus ſit, duci à duobus hominibus.

Aliter. R. Abſinthij, rutæ, turionum rubi ana partem unam. chelidonij partes tres. Decoque in aceto albo q.ſ. in olla lutata, ad conſumptionem tertiæ partis, detur quàm primum homo infe ctus fuerit, pòſt ſudet.

Aliter. R. Radicum chelidonij libram. ſulfuris, croci, tormentillæ, unciam. theriacæ unc. duas. pimpinellæ, gẽtianæ. ana ſeſcunciam. piloſellæ cum ra dicibus, rutæ, utriuſq; manipulum. ſaluiæ pugillum. Coque in olla noua bene lutata, cum ij. menſuris aceti albi, ad conſumptionem tertiæ partis. In hoc decocto diſſolue electuarium de ouo (uel theriacum) ad quantitatẽ fabæ, detur patienti ut ſcis.

DE VINIS FACTITIIS & medicatis.

POstremò hîc quædam de uinis fafactitijs docebimus, non omnibus tamen ex professo, quod prolixum foret. Qui plura uinorum genera factitia, eorumq́; compositiones & uires desiderat. Dioscoridem adeat, & Aetium libro ultimo, & Arnoldi Villanouani librū de uinis. ¶ Vina medicata diuersis modis fiūt. primò, decoquendo medicamenta cum musto, plerūq; ad tertiæ partis consumptionem, despumando interim, & colādo postea. Sunt qui uinum per se decoquūt, alij donec tertia pars consumatur, alij multò minus: deinde in sacculo medicamenta in eo suspendunt crassiusculè contusa. Et amara quidem medicamenta præcipuè in uino decocto (sic enim dulcescit) immitti debent in sacculo, uel unà coqui, uel utrūq;. Sic fiūt uina cum absinthio, cum zedoaria, cū inula, item cum borragine

ragine & melissa apud Arnold. Aliqui mustum recens aliquantulum decoquunt,& refrigeratum infundũt super herbis in uase. Secũdò herbas ipsas uel medicamenta arida ponẽdo in musto, antequam ferueat, ut per eius feruorẽ in uase,medicamẽti uis ei cómisceatur: sic pleriq; uinũ de absinthio apud nos parãt,& per hyemẽ in uase relinquunt, semper implẽdo iterũ uasa,si quid inde hauserint:ueris initio herbas eximunt, alij per æstatem quoq; relinquunt, sed tamen facile corrumpitur,mucet, acescit,præsertim uase nó pleno. Quidam epistomijs uasorum intus laminam ex ferro stannato multis foraminibus per uiam,opponunt,ne medicamentis impositis obstrui possit. Licet & quauis anni parte absinthium aliásue herbas in uino uetere in uasculo ponere,pręser tim in cellis frigidiorib⁹: aut in amplo uase uitreo bene obstructo. quod si cariophyllata radix arida addat,diuti⁹ cõ seruabit uinũ.Aliqui simpliciter medi-

camentum cuius uim in uinũ transire uoluerint,cum uino coquunt, quouis anni tempore: sed uina cocta pleraque exhalant prorsus & subacida fiunt. ergo magis probarim medicamenta con trita in uino unà cum melle despumato aut saccharo aliquot horis macerari,deinde aliquoties per manicam Hippocratis colari. Sic ex iridis radice uinum hydropicis utile aliquando parauí,anhelis ex inula,&c. Poterit & cum succis herbarum depuratis misceri per colariq́; uinum:uel ex ijs quæ in sacculo arida trita in eo suspensa fuerint per aliquot dies,exprimi succus, & percolatus admisceri: & in sacculum recentia addi,&c.nam si ita sæpius exprimatur materia,& addatur recens,efficaciꝰ erit uinum, & uasculum subinde implebimus in locum exhausti.quod si aliter faceres, uinum subinde infirmius fieret.

Vina medicata (ut diximus) fieri possunt, medicamenta in sacculo,aut simpliciter

pliciter in musto imposita, ut simul ferueant, relinquendo: aut in uino ad ignẽ bulliendo. Sed prior modus præfertur, quòd per eum non resoluatur uis medicamentorum, nec alteretur aut infirmetur. Debet autem foramen uasis seu uegetis scutella parua tegi, ut feruor modicè exhalare posit, nec odor tamen nimiũ euaporet. Si tamen in uino ad ignem coquere uisum fuerit, fiat ignis lentissimus & continuatus sine fumo, uase operto ne exhalet, & ad certũ tempus decoquatur (maiori minoríue igne, prout cuiusque rei substantia requirit, Arnoldus in libro de uino. Pręstaret quæ coquere libuerit, in duplici uase uel in balneo Mariæ coqui.

Aromatica uina factitia per tres aut quatuor dies clara seruari possunt, postea turbantur. Vinorum è medicamentis simplicibus diuersis confectiones docet Plinius 14.16.

¶ Vinum de absinthio quomodo fiat, iam supra dixi. Sunt qui cum solo

abſinthio parent:alij alias diuerſas herbas,præſertim calidas,admiſcēt:ut hyſſopum,rutam,ſaluiam,carduum benedictū,pulegiū,coſtū hortenſem, phyllitidem,flores ſambuci,cortices fraxini. Ego interdum in phiala uitrea ex tēpore paro,abſinthij comis aridis ſuperinfuſis pari mēſura uino Cretico,& aqua ardente ter deſtillata. hoc diu ſeruari poteſt. exigua eius menſura uino multo addita, totum id abſinthij qualitate imbuit. Stomacho frigido prodeſt, flatus diſcutit, colicam phlegmaticam & ex flatibus natam ſanat. ſcabiem curat illitū. Arnoldus in libro de uinis, Melior modus conficiendi eſt, inquit, quòd contundatur abſinthium uiride uel ſiccum, et coletur uinum calidū aut frigidū ſuper ipſum aliquoties, donec ſaporem & uim eius recipiat, & ſaccharo uel melle cōdiat. Prȩſtat aūt hic modus cōficiēdi hoc uinū, quoniā uis oīs abſinthij in ſupficie eſt, q̄ hoc modo optimè extrahit. Deinde ꝑlixus eſt in re-
censendis

censendis eius uirib⁹. Poterit simul etiã addi galãga et anisum, aut si q̃d aliud ui debit. ¶ Artemisite uinũ fit ut absithite.

Vinũ de alkekẽgi seu halicaccabi granis eodem modo fit, super ijs contritis uinum colando, pro dosi una accipies à quinq; ad decẽ. educit materiam calculosam à renibus & uesica manifestè, & urinam retentam ducit, (uide Arnoldum in libro de uino) cuius & ipse nuper periculum feci, colato simul aniso, radice carlinæ, persicorum nucleis, & lapillis cancrorum, unde urina iam diu retenta intra horam secuta est. Sunt qui (integra) halicaccabi grana in mustum ponant uase paruo, ut simul bulliant, et ad usum seruant.

Vinum ex betonica ad stomachi dolores prodest, Alex. Benedictus.

Vinum buglossatum, è radicibus buglossi in uino maceratis, mirè cõmẽdatur ab Arnoldo cõtra atribilarios affectus, cũ historia mulieris cuiusdã eius potu curatæ, quæ per iracundiam sæpe fatua reddebatur.

Vinum bugloſſatum,in quo radices bugloſsi bene lotæ extiterint per diem ac noctem: uel ſyrup⁹ eius, affert lętitiam,& melancholicis prodeſt. Vſu eius (uini) curati ſunt quidam ab amentia & permixtione & alienatione rationis, Arnoldus de conſeruanda iuuentute,cap.3. ¶ Aliud uinũ compoſitum cum radicibus & floribus bugloſsi, cũ ſena aut abſq; ea,leges apud Arnoldum in libro de uino, hac inſcriptione: Vinum mirabile pro melancholicis, cardiacis,&c.

Vinum borraginatum fit,ſi in muſto nouo ponantur borraginis flores, uſq; ad perfectam depurationem: uel ſi in uino nouo diaborroginatum aut conſerua diſſoluatur, & reſeruetur ad uſum, Arnoldus in libro de conſeru. iuuentute.

Vini compoſitio contra humores aduſtos, & pro colericis & maniacis, conferens lætitiam. R. radicum bugloſſi mundatarum libram. Roſarum rub. florum

florum uiolarum, borraginis & bugloſ ſi, ana lib.ſemis. been albi, & rubri utriuſque unciam. Conquaſſata pone in ſacculo, & ſacculum in uaſe continente tres ſarcinas boni uini (muſti puto) recẽs expreſsi albi & clari quàm reperiri poteſt maximè. Huius uini pars dimidia cum dictis ſpeciebus bulliat, & altera dimidia per ſe bene deſpumando. Deinde cola illud ubi ſpecies ſunt, in uas: imple de altero, donec receſſerit feruor, & ſatis clarum fiat. Debet autem eius uſus eſſe aſsiduus, Arnoldus de conſeru.ſanit.

Vinum inulatum. Inulæ radices teſſellatim inciſas in olla fictili noua uitreata coques in muſti ſextarijs duobus aut amplius, donec partes aliquot conſumantur. Deinde muſti optimi dulcis ſextarios uiginti quatuor aut amplius, in caccabo decoques donec dulceſcat: poſtea inulæ radices unà cum muſto in quo deferbuerunt, affundes, & cum adhuc aliquantulum

ſimul bullierint, depones ac ſeruabis. ❡Aliter. In muſto dulci deſpumato & ad tertiæ partis conſumptionem decocto, cum iam ferè ſatis coctum fuerit, inulæ radices inijcies, (pro congijs uiginti quinque, uel circiter,uncias nouem:)& cum modicè adhuc bullierit muſtum, depoſitum & refrigeratum ſerua: & inulæ radices (eaſdem ſcilicet,colando ſeparatas) in ſacculo intra uas ſuſpende .Debent autem radices colligi menſe Octobri creſcente Luna, aut ineunte æſtate, & ſiccari in Sole,Hæc ex manuſcripto quodam libro Germanico tranſtuli. Vide Dioſcoridem, qui hoc uinum nectarite nuncupat.

Vinum arceuthite. Pro muſti congijs uiginti aut circiter, iuniperi baccarum dimidium quadrantem (quadrantem uocamus modij Heluetici, ſed is quoque uariat,quartam partem) accipe. Fundum uaſis primo conſternes tenuibus ſegmentis è fraxini ligno dolato,

dolato, ne baccæ epiſtomij aditum obſtruere poſsint. deinde dimidiam partem baccarum ſuperinſternes: tertio reliqua ſegmenta. quarto reliquas baccas, unà cum manipulo artemiſiæ, & linguæ ceruinæ uulgò dictæ dimidio. Poſtremò uas replebis optimo & dulci muſto, ut ſimul ferueat. Huius uini uſus ut contra uenena & multos morbos hominem præſeruet. debet autem bibi hauſtus eius unus aut alter ab initio prandij: & unus poſt cœnam ante ſomnum, Innominatus.

Noſtri uinum conficiunt per æſtatem, nigra ceraſa acida, quæ uiſula uocant, integra imponendo in uas, quartam partem relinquendo uacuã, ſuperfuſo uetere uino albo, quod breui rubeũ colorem trahit, citius quidẽ ſi pediculi omnino adẽpti fuerint: tardiꝰ, ſi ita reſecti ut pars adhuc hæreat, ſed ita diutiꝰ ſeruãt colorẽ. Solẽt aũt cũ aliq̃d inde hauſerĩt, mox iterũ uas implere. Cor &

machum roborat, sitim mitigat, refrigerat, siccat, astringit. Alij non integra, sed trita imponunt, aut in sacculo suspendunt, unde odoratius uinum fit, nucleorum ratione, minusq́ astringit, & magis ducit urinam. Potest & quouis anni tempore ex aridis fieri. Aliqui succum ex his cerasis per se in uase ponunt, et cū deferbuerit, obstruunt, ac pro uino utuntur, uel per se, uel modicum eius copioso uino miscentes. Idem succus coquendo densatur: & cerasa ipsa saccharo condiuntur.

Vinum è prunis syluestribus ijsdem modis fit per autumnum, ubi iam satis mollia & bene matura fuerint.

Vinum raspatitium (nostri uocant **rappis**) id est linguā quadā acuta stypticitate mordens, prouocat appetitum uillos stomachi astringēdo. Medet̄ corpori ob calorē dissoluto, potissimū ęstate, cholericis, & sanguineis utile. fit autem sic. Ponantur aliquæ uuæ acerbæ cum maturis in torculari ut simul ex-

primantur

primant̃. Vel quod melius eſt, reſeruentur uuæ & cóterant̃ unà cum raſpacijs ſuis, & immittantur uaſi cũ muſto. contrahet autem muſtum illud à ſucco raſpaciorũ (ſcaporum, Galli grappes uocant, noſtri **rappen/** unde uino nomen) illorum, & uinaceorũ in uuis, quæ ſunt acetoſa, ponticitatem quandã & aſtrictionem, Arnoldus de Villa noua. Noſtri aliter parant. racemis integris bene maturis dolia implent, & uinum uetus ſuperinfundunt, & quotieſcũq; uinum inde hauſerint, rurſus implent. Sunt qui alternis racemos, & folia ſaluiæ imponant. Stomachum recreat, ſitim remittit. Dyſentericam potionẽ quandã Nic. Myrepſus in D. litera ca. 85. parari iubet cũ rhaſpe bono aut marathrato aut eleliſphacato puro uino. Fuchſius ꝓ rhaſpe forte, inquit, legendũ rhoites uel rhodites. Apud eundem antidotus quingenteſima fit cũ bono uino rubeo aut raſpe: et ſimiliter ultima antidotus. Ego uinũ raſpatitiũ intelligo, quod ple

ſemper cum ſaluia fit, &c. & rubeum ſemper.

Sunt qui raſpatitio uino etiam aromata addant: qualia ſunt: R. galangæ uncias quinq; . cinnamomi, caryophyllorum, ana drach. duas. zedoariæ ſemunciam. coriandri uncias tres. fiat puluis craſsiuſculus.

Vinum paſſulatum, quod mellitum uocat Arnoldus, fit paſſulis in uino (uel muſto) decoctis donec dulceſcat, quod mox in uaſe conditur: & paſſulæ contuſę in idem conijciuntur. ſubſidũt autem illæ in fæces.

Sed idem Arnoldus aliud quoq; deſcribit egregiũ, quod paſſulatũ uocat, paſſulis cum cinnamomo decoctis in muſto nõ multo, quod deinde reliquo muſto in uaſe condito affunditur.

De uinis aromaticis.

Aromatica uina fieri ſolent dupliciter, uel aromatibus tantum in ſacculo ſuſpenſis

ſuſpenſis, in uaſe quod in cella uinaria relinquit: uel melle etiam addito, ut ex tẽpore tantũ fiat quantũ deſideramus, & ſpecieb. cõtritis ſimul per colatoriũ uel manicã Hippocratis laneam, ut uocant, aliquoties colatis. hoc uinũ mulſum, uel mellitum uocari poteſt, uulgò claretũ & nectar nominant, & melicratum impropriè, cum uino albo. Quòd ſi pro melle ſaccharum addant, cum uino rubro, Hippocraticũ uocant. Fiunt aũt in pharmacopolijs uina hęc aromatica plerunq; ea proportione, ut ad aromatũ ſiue ſpecierũ drach. ſeptẽ mellis unciæ tredecim addantur, & uini albi odoriferi libræ quatuor. Vel ad drachmas ſex ſpecierũ ſacchari puriſsimi ſelibra, uini rubri libræ quatuor, aut minus. alij multò plus ſacchari admiſcẽt, ut ſpecierũ quoq;. Aliquando croci ſemidrachma uel multò minus addit, tingendi cauſa, præcipuè mulſis. Antequã uerò coletur uinum, per horas aliquot, uiginti quatuor ad ſummũ, loco

calido uel in hypocaufto relinqui debet cum fpeciebus infufum.

Vinum hippocraticum fictitij generis eft, facili ratione. Gallijs maximè tranfalpinis gratifsimũ. Cinnamomũ, faccharum,& carpefium teruntut in fiscum, ex eo uinum liquatur, ut tranfeundo qualitates eas combibat. Datur hoc epulis principalibus cum efcharite pane bellariorum uice, qui mos,fed in alio uino, peculiaris Athenienfibus fuiffe legitur. Hermolaus Barbarus Corollarij lib.5.capite de uua œnanthe.

Aliud. Corticum Cinnamomi interiorum drach.fex. zinziberis albi integri femunciam. nucum mofchat. electarum drach.duas. Caryophyllorum, granorum paradifi, utrorumq; drach. cardamomi,piperis, calami arom.coriandri præp.fingulorũ fcrupulũ, mifce & tere crafsiufculè. Vini libras octo, mellis defpumati uncias uiginti fex, mifce omnia,& cola fecundum artem.

Sunt

Sunt qui uina hæc aromatica cum lacte amygdalarum clarificent.

Aliud, ad cardiacos, descriptum Alexandro Benedicto lib.10. R. Vini austeri odorati sextarium. sacchari albi selibrã. cinnamomi, zingiberis ana semũciam, galangæ drachmam.

Aliud eiusdem ad imbecillitatem stomachi. R. Cinnamomi semunciam. zinziberis albi drachmas duas. Caryophyllorum, piperis longi, glandis moschatæ ana obolos quatuor. Bene tũsa cum albi sacchari selibra, in meri albi congio cõmisceto, ac percolabis. summum enim dissolutis stomacho remedium est.

Aliud. R. cinnamomi unciam. zinziberis semunciam. galangæ drach. duas. caryophyllorum drachmam. granorũ paradisi drachmas duas. sacchari albi un. octo. uini optimi q. s.

Aliud. Cinnamomi sescũciam. zinziberis semunc. caryophyllorum drach. duas. granorum paradisi, galangæ, utri-

usque drachmam. Sacchari sesquilibram. Vini rubri mensuras duas, (id est libras quatuor) misce, fiat Hippocraticum.

Aliud. Interioris cinnamomi uncia. zinzib. al. semuncia. granorum parad. drachmæ tres. caryophyl. moschocaryi, utriusque drach. duæ. macis galangæ, utriusque sesquidrach. piperis longi drachma. spicæ nardi, folij, utriusque semidrachma. fiat puluis. Huius singulas uncias singulis uini mensuris addes, cum libra sacchari, et tornesolo (sic dicto genere lanæ purpureo) ad colorandum q.s.

Aliud quod ad thoracis & pulmonis uitia accommodatum uidetur. Recip. cinnamomi optimi à crasso cortice abrasi unciam. caryophyllorum sesquidrachmam. anisi, fœniculi, utriusque drachmam. glycyrrhizæ drachmas tres. macis, cardamomi, ireos, ana drachmam semis. Sacchari albissimi uncias tres. Singula diligenter trita

ta infundantur cum ſequentibus. Recipe uini maluatici uncias nouem. aquæ borraginis libram. roſaceæ, ſeſcunciam. aquæ meliſſæ uncias tres. Per tres horas iuxta fornacem relicta, tandem ſæpius per ſaccum filtri colato. fiat Hippocraticum uinum clarum.

Hippocraticum laxatiuum. Vinum contra quartanam, quotidianam, & tertianam notham concoquit & præparat humores, & eoſdem mox per aluum educit. Recipe eſulæ libram, epithymi drachmas ſex. polypodij, cinnamomi, paſſularum, ana drachmas quatuor. maſtichæ, zinziberis, zedoariæ, caryophyl. ſingulorum unciam. Sacchari quantum ſufficit, Arnoldus.

Nectar apud Arnoldum. Pro ſextario uini accipe zinziberis electi excoriati, caryophyl. cinnamomi excoriati, ana drachmas duas. granorum paradiſi drachmam. Fiat cum optimo

uino, uel Græco, quod melius est. & loco mellis ponatur saccharum cum grano moschi, & est nobilissimum. Syrupus uel iulep de uino ad cõseruandam ualetudinem & iuuentutem fit, in trib⁹ libris boni uini ponẽdo duas libras sacchari. fiat syrupus, cuius usus est cum aqua. Gerit autem uicem cibi & potus, & recreat naturam, Arnoldus in libro de conseruanda iuuentute.

Vinum saccharatum decoctum senibus, frigidis & debilibus conuenit, & quibus humor natiuus & calor naturalis imminuuntur. nutrit enim, & sanguinem generat, & replet partes principales spiritib⁹. R. Vini optimi de Vernacia, uel Græci, aut similis libras tres. sacchari albi Caffetini libram. Coquantur ad lentum ignem more syrupi. serua & utere cum duabus partibus aquę, uel aliter ut usus postulabit. Hoc uinũ (siue potius ex uino syrupũ) Rabi Moyses in libro de uictus ratione senum & conualescentium approbat.

De

De uinis mulſis aromaticis.

De ſaccharatis uinis aromaticis iam ſupra dictum eſt, & ſimul in genere de mulſis quoq; ſiue mellitis aromaticis. Licet autem & in ſuperioribus compoſitionibus omnibus loco ſacchari mel ponere, & pro rubro uino album, in ſequentibus uero contra. Sic ex Hippocratico uino claretum ſiue clarum feceris, & ex claro Hippocraticum. Sunt qui coloris uini differentiam non faciant. Mel quidem ſemper cum modica aqua prius decoqui & deſpumari debet diligenter. Sunt qui illis etiam uinis quæ cum multo ſaccharo fiunt, modicum mellis addant, ad maiorem dulcedinem: alij multum. Vide aromatite uinum in Dioſcoride. Alchandicum eſt uinum decoctum cum aromatibus & zuccaro aut melle. & apud quoſdam Italos dicitur clarea, cuius deſcriptio habetur in libro ſimplicium Ebeneſis.

Species clareti. Zinziberis, galangæ, utriuſq; unciã. cinnamomi uncias du-

as.caryophyllorum drachm.duas, granorum paradiſi, piperis longi, utriuſq; drachmam. Mellis ſeſquilibram. Sacchari libras duas. Vini albi menſuras quatuor,(libras ſedecim.) Alij cum ſolo melle parant, & aliquid ſpicæ & nucis moſchatæ addunt, & cum albumine oui clarificant.

Claretum quod Philip. Vlſtadius in Cœlo philoſophorum deſcribit, capite 57. Rec. Vini albi optimi libras quatuor. ſacchari albi duri uncias quatuor. cinnamomi unciam. coriandri præp. drachmas tres. caryophyllorum drachmas duas. granorum paradiſi, zinziberis albi ana ſeſquidrachmam. piperis longi ſcrupul. duos. zedoariæ drachmam ſemis. Omnia trita ſubtiliſsimè & colata, reſeruentur in uaſe ſtanneo.

Vinum ſeneſcentium, hyemali tempore utile melancholicis & phlegmaticis: renes & totum corpus calefacit, tumorem hæmorrhoidum tollit, concoctionem

coctionem iuuat, bonum colorem facit, lumen clarificat, ingenium acuit, canitiem retardat: & eadem præstat quehiera picra, nisi quòd amaritudine caret, & uentrem non soluit. Recipe spicæ, cinnamomi, carpobalsami, xylobalsami, zinziberis, galangæ, calami ar. macis, asari, myrtillorum, ana drachmam. masticheś drachmas duas. liquiritiæ, passularum, singulorum semunciam. sacchari pro arbitrio. Fieri potest per decoctionem, uel sine ea instar clareti, ponendo species in sacculo largo, & sacculum in colatorio, & toties colando, donec uis specierum tota in uinum transiuerit, quod per gustum cognoscetur, Arnoldus in libro de uino.

Aliud. Recipe zinziberis drachmas duas. cinnamomi semunciam. caryophyllorum drachmam. Vini albi mensuras tres. Mellis unciam. sacchari albi selibram. Fiat clareta secundum artem.

Aliud laxatiuum. R. Galangæ drachmas ſex. cinnamomi unciam. turbit, eſulę, catapotiæ, hermodactylorum, ana drachmam ſemis. Tere, fiat claretum cum melle & ſaccharo.

Alud. R. zinzib. unc. duas. cinnamomi quatuor. caryophyllorum duas. galangæ tantundem. granorum paradiſi unã. Singula ſubtiliter trita cribrataq́ miſceantur. Deinde croci orientalis unciam bene tritam ſeorſim ſeruabis. Claretum facturus, mellis libras duas ad ignem, in fictili nouo feruefacies, & quum bullire cœperit, aufer ab igne, & parua mora interpoſita deſpumato. Deinde menſuras duas (circiter octo libras uini accipies, quod eò melius erit quo dulci⁹ et clarius fuerit,) & admiſcebis ei de ſpeciebus prædictis uncias duas, & croci drachmam aut amplius. Deinde per ſacculũ colabis. cuius pars ſuperior (ferè ad duas tertias totius lõgitudinis) linea ſit, inferior lanea per unam tertiã totius ſacci aut paulo plus.

Cum

Cum uinum ſatis colatum fuerit, fæces infundere poteris in hydromeli ſiue apomeli ut uulgo paratur, ut quod reliquum uirium eſt, in id deponat. Hoc uino ſi mulier uti debeat, aut delicatus aliquis, pro melle ſaccharum pones, Ex Germanico libro manuſcripto.

Aliud tempore peſtilenti præſeruans. Recipe uini optimi menſuram. angelicę ſemunciam. boli Armenię drachma, mnucis muſcatæ drach. duas. galãgæ, piperis longi, coriãdri, ana drach. ſemis. zinziberis ſeſquidrachmam. cinnamomi drach. ſex. ſacchari ſelibram.

Ex libro quodam manuſcripto Latinè, cõpoſitiones aliquot nectaris ſiue clareti: quum maiorem eius copiam in barili aut uaſe ligneo, ſeruandam in cella uinaria deſideramus. Lotum, ut uidetur, certæ menſuræ uini, apud Hiſpanos forſan, nomen eſt.

Claretum uel nectar bonum sic facies. Cinnamomi libram. galangæ, zinziberis, cardamo. granorum paradisi, caryophyllorum, cubebarum, macis, singulorum uncia. Piperis longi, & nigri si uolueris, utriusq; semunciā. Spicæ nardi, nucis mosch. schœnoanthi, singul. drach. tres. Croci drachmam. Terātur omnia minutissimè & misceantur. Sic habes species pro medietate oneris unius equi, id est pro barili uno, (libris forte centum uiginti octo.) Nectar aūt sic facies. Pone uinum totum in uasis. deinde species pone in aliquo pāno lineo satis amplo: & in barili, in quo nectar facere uolueris, pannum intromitte cum speciebus, ita quòd latera panni supereemineant aliquantulum supra os barilis. Postea in aliquo uase pone quatuor libras mellis, & fortiter cum uino misce. ita ut totum satis clarum sit. Tum uinum super species colando infunde, & postremo uinum cum melle. Demum clauso barili species

cies in eo relinque cum panno per biduum. Tandem aufer fortiter comprimendo: & habebis nectar optimum. Si uero pro principe aut prædiuite aliquo parare uolueris, adde supradictis ligni aloes optimi, folij, utriusque semunciam, moschi drachmam semis, & loco mellis pone saccharum minutissime tritum in mortario, deinde solutũ in uino.

Aliud nectar optimum cum eisdem speciebus, sed ponderibus diuersis. Recipe cinnamomi uncias duodecim semis. Zinziberis, galangæ, granorum paradisi, caryophyllorum, cubebarũ, macis, cardamomi, ana drachmas duas. piperis longi scrupulum. spicæ nardi, schœnoanthi, nucis moschatæ, ana scrupulum semis. croci ad pondus (denarij) Turonensis, uel paulo plus. Hæc omnia minutissimè trita misce, & habebis species abunde pro loto nectaris ciuitatis Burgensis. Deinde accipe libram mellis cum

pinta aquæ fontanæ decoctum usque ad consumptionem aquæ: & refrigerandam sepone. Tunc accipe circiter lotum boni uini, & succo cum prædictis speciebus in uas immisso, uinum percolando, infundito paulatim, mel etiam cum uini parte prius mixtum paulatim infundendo, ita ut succus nó comprimatur. Quod si pretiosius facere uoles, saccharum pro melle pones in uino dissolutum, similiter pondere libræ aut amplius. Percolabis autem ter uel quater, ut fortius & melius euadat uinum. Addes etiam prædictis agallochi optimi, folij, ana grana duo, & moschi aliquantulum. ¶ Aliter: Suspende species in sacculo in uino mixto cũ melle uel saccharo, & post duos aut tres dies extrahe bene comprimendo. Sed superior modus melior & pulchrior est.

Ad

Ad faciendum nectar, modi tres. quorum duo priores Gratia Dei uocantur, tertius manus Dei, ex codice manuſcripto.

R. Cinnamomi drachmas nouẽ, zinziberis drachmas quatuor. nucis moſchatæ, piperis longi ana drach. tres. galangæ, granorum paradiſi, macis uel folij, cubebarum ana drach. duas. caryophyllorũ drachmam. ſpicæ nardi ſcrupulum integrum. croci dimidium. ſacchari libram, uel mellis pintam quod bullierit in paucà aqua ad cõſumptionẽ aquæ, bene deſpumati. Miſce in ſeſquilotum uini. Aliqui addunt cardamomi & carui ana drach. duas. Et hoc eſt melius claretum.

Ad idem. R. Ariſtolochiæ rotundæ, cinnamomi, utriuſq; unciam. zinziberis ſemunciam. galangæ, granorum paradiſi, caryophyllor. cubebarũ, macis, nucis moſchatæ ana drach. duas. piperis longi drach. tres. ſpicæ nardi ſcrupulũ. croci dimidiũ. ſacchari librã, uini lo

tum. Quòd si pro diuite fuerit, adde agallochi optimi grana duo, & moschi dimidium granum. Vel, secundum alios. R. Cinnamomi electi unc. duas. zinziberis unam, granorum paradisi, piperis longi, utriusq; semũciam. nucis moschat. caryoph. macis, ana drach. duas. cubebarum, cardamomi, ana drachm. spicæ nardi, schœnoanthi, calami aromatici, ana scrupulum. Trita commisce cum tribus libris mellis, & loto uini, ut dictum est.

Potus qui dicitur Manus Dei. R. cinnamomi sescunciam. zinziberis drach. tres. cardamomi drach. duas. folij, galangæ, ana drachmã. spicæ nardi, carui, ana semidrachmam. piperis longi uel nigri drachmas quatuor. Si fiat pro diuitibus, adde caryoph. nucis moschatæ, macis, granorũ paradisi, ana drach. duas. Mellis despumati pintã. Vini boni lotum Burgense. Et si potes, loco mellis pone sacchari libram. Si rectè paret hic potus, utilis erit aduersus multos

tos affectus præcipuè frigidos, & in senibus, ac illis qui imbecilliores sunt ad Venerem. Conueniet phlegmaticis, & melancholicis mirificè, ut meritò manus Dei uocetur. Tristitiam soluit, læticiam confert. Splenis & hepatis obstructiones aperit. Hydropem curat: & lapidem de renibus potenter educit, si addatur parum saxifragæ & lapidis lyncis.

Species pro uino zedoartico. R. Zedoariæ, cinnamomi, utriusq; semunciam, galangæ drach. duas. misce, fiat puluis.

Ad uinum quod à scapis denominatur (zů einem rappis.) R. Zedoariæ semunciam. Coriandri uncias tres. galangæ uncias quinq;. cinnamomi, caryophyll. ana drach. duas. fiat puluis crassiusculus.

Aliter, pro zedoartico uino species, quæ sufficiunt pro mensura uini quæ oma uulgò Argentinæ uocatur. Cinnamomi uncias tres. caryophyl-

lorum,nucis mosch.granorum paradisi,cardamomi, ana semunciam. zedoariæ drach.sex.cubebarum, piperis longi,ana drach.duas. Contunde crasiusculè,misce pro sacculo.

Ad idem. Cinnamomi uncias duas. zinziberis semunciam. caryoph. piperis longi,cardamomi, cubebarum, zedoariæ,ana drachmam unam.galangæ, granorum paradisi, ana drachmam semis. Trita crasiusculè misce pro sacculo.

De uinis aromaticis cum aqua ardente.

Aquam ardentem facile cum aliorum medicamentorum tũ aromatum, odorẽ & uim omnem imbibere, si paucis horis trita in ea maduerint, & exiguum eius deinde uino simplici affundatur, & posse hoc modo uaria odore & sapore uina ex tempore parari, supra scripsimus ex Arnoldo in aquæ ar-

ardentis simplicis descriptione.

Apparatus uini quod Hippocraticū uulgò uocant. In aquę ardentis ter qua térue aut amplius destillatæ (mensuræ nomen deest) uncias duas cinnamomi inijcito, & gingiberis dimidiam. granorum paradisi, piperis, ana sesquidrachmam, caryophyllorum drachmam, nucem muscatam dimidiam. Trita omnia in uas bene clausum per quatuor dies indito, & bis aut ter quotidie agitato, demum colato & reseruato. potest autem longo tempore seruari. Huius mediocre cochleare plenum immittes in generosi uini rubei mensurā, & sacchari libram addes. Si tamen uinum dulce sit, saccharo opus non est, Furnerius.

Maluatici modus. R. galangæ optimæ, caryoph. zinziberis, macis, ana drachmam. Hæc omnia crassiusculè trita in uase ligneo bene operculato infusa in aqua ardente relinques horis uiginti quatuor. Deinde in linteo suspendes à filo in uas capax summæ, ut uocant, aut

dimidiæ ſummæ uini clari per tres dies. Et habebis uinum tam bonum & forte quàm ipſum natiuum Maluaticum aut Traminiũ eſt, Liber manuſcriptus Germanicus.

Vinum ſapore Rhætici. In uaſe uitreo uel fictili uitreato, linteolum aromatibus iam dicendis plenum ſuſpende, & reple aqua ardente, diligenter obſtrue: & relinque, ſaltem per horas duodecim. Cum uti uolueris, linteolum exprime in magnum aliquod poculum uitreum, cui infundendum eſt uinũ, ita ut latera poculi aromatica illa aqua ardente conſpergantur: aut liquor in fundum expreſſus, inclinato poculo latera undique madefaciat. deinde uinum infunde quod habebit ſaporem Rhætici. Aromata hæc ſunt. Cinnamomi, zinziberis, caryophyllorum, de ſingulis ſemidrachma. craſsiuſculè trita miſceantur, linteolo illiganda.

Eodem modo fit ſapor moſchati uel muſca-

muſcatelli uini.accipe nucem moſchatam cum pauco macis. trita miſce ut ſupra.

Caryophyllatum.Caryophyllorum ſemidrachmã cum pauco cinnamomo tere,& in linteolo liga,ut ſupra.

Alſatici ſapor. Saccharum candi in linteolo liga,ut ſupra. Aut mel diligenter deſpumatum cum aqua ardente miſce in uaſculo bene obſtructo:& cum uti uolueris,linteolum hoc liquore intinctum in poculum exprime. Hæc omnia ex libro quodam Germanico manuſcripto mutuati ſumus.

De alijs quibuſdam uinis aromaticis, præſertim quæ fiunt ſacculo in uaſe ſuſpenſo.

¶Vinum caryophyllatum fit, caryophyllis in ſacculo ſuſpenſis in uaſe cum muſto.Multum deſiccat,diſſoluit, conſumit,attrahit,iuuat aſthma antiquum, & tuſsim in ſenibus cum humorum

corruptione:utile etiam in epilepsia & syncope.cócoquendi & retinendi uim confirmat. anhelitum reddit odorife-rum.Multum autem de siccitate eius re mittunt saccharum & glycyrrhiza,Ar-noldus in libro de uino.

Eodem modo quælibet aromata(& remedia) tum frigida tũ sicca in saccu-lo suspendi possunt, & uino uel musto immitti,quod eorũ ui & qualitate im-bui uolumus,Ibidem.

Aromaticum uinum fit ad iuuentu-tis conseruationem, si in sacculo lineo immittantur species non tritæ,sed par-ticulatim scissę,ita ꝙ substantia specie-rum sit in sacculo uaga,& ponatur in ui no,ore uasis diligenter obstructo, Ar-noldus de conseruanda iuuentute.

Alius aromatici uini modus,ad con firmationem temperamenti et iuuentu tis. Cubebarũ, caryoph.nucis mosch. passularum, de singulis drachmæ tres, in sacculo bulliant in boni uini libris tribus usq; ad tertiæ partis cósumptio-nem.

nem. adde saccharum. & inde mane ac uesperi propina uncias singulas, plus minus. Vel fiat sicut claretum, Arnoldus ibidem.

Vinum crocatum lætitiam affert, & aufert melancholiam, Arnoldus de cõseruanda iuuentute cap. 3. Eius uerò cõponendi modum docet eiusdem libri tractatu secundo, his uerbis: Pone modicum croci bene siccũ in sacculo amplo de pãno lini subtilissimi rari, & sacculus ponat̃ in colatorio de staminea uel panno lineo, & superfundatur uinũ (uel etiam oleum pro oleo crocato) ad modum lixiuij, & repetatur donec placeat color & sapor. Possunt & aliæ species admisceri pro arbitrio.

De uinis artificiosis quæ saporem peregrinorum referunt, propter aromata & species in sacculo intra uas suspensas.

Varia aromatica uina qomodo fiant,

&peregrinorũ quorundam ſapor fictitius cum aqua ardente & aromatibus ſuperius oſtenſum eſt: hic addem⁹ quo modo peregrina quædam uina homines induſtrij abſq; aqua ardente imitentur: non ut impoſturas inde addiſcant homines auari, ſed ut medici ægrotis præſertim delicatioribus, ſimul & gratificari interdum & prodeſſe poſsint. Decerpſimus autem quæ ſequuntur omnia, ex Germanico libro manuſcripto.

Græcum uinum ſic fit. Zinziberis, galangæ, utriuſq; ſelibram. granorum paradiſi, caryophyllorum, ana uncias tres, in ſacculo ſuſpende in dolio uini mediocri, (in ein fůder.)

Vinum Maluaticum. R. Moſchi, agallochi, utriuſque drachmam. cinnamomi, cardamomi (ſi rectè lego) caryophyllorum, ana drachm. duas. ſacchari candi ſemunciam.

Vinum de Romania. Recipe, ſucci, glycyrrhizæ, cinnamomi, utriuſque drachmas

drachmas duas. aniſi drachmam. macis drachmas ſemis.ſacchari drachmas tres.

Vinum muſcatellum. R. polypodij,liquiritiæ, aniſi, ſingulorum drach. duas.nucis moſchatæ drach.tres. calami ar.drachmam.

Muſcatellum rubrum ſic facies. Florum ſambuci unciæ quatuor. cinnamomi ſemuncia, bulliant in muſto rubeo. Muſcatelli odorem facere putantur quęcunq; moſchum referunt odore ſuo,& quæ à moſcho denominantur, ut nux moſchata, & cortex eius qui macis uocatur.item flores ſambuci præcipuè,& coriandrum. Multi & ſclaream herbam in uino ſuſpendunt, nimirum folia cum floribus: cuius odor uehemens & non ingratus eſt. aliqui tamen inſalubrem eſſe,et caput grauare putant.

Sed compoſitiones huiuſmodi infinitæ fieri poſſunt: & ſatis eſt homini induſtrio, & ſimplicium medi-

camentorum, aromatum, et condimentorum naturæ gnaro, paucas aliquot ueluti formas præſcriptas habere, quas ipſe multis modis pro occaſione & uarijs circunſtantijs uariabit. Nos Deo immortali gratias agentes, à quo omnis remediorum ſucceſſus pendet, huic libro in præſentia finem imponimus.

FINIS.

CAPITA PRAE- *sentis libri.*

De

INDEX ALPHABETICVS.

NOTANDVM EST NVMEROS PAGINARUM 176. 177. 455. 456. à librarijs in ipso opere omissos esse: quorum nos quoq; errorem secuti ijsdem omißis indicem confecimus, quod hoc in loco monemus, ne quis paginarum numeros frustra emendet. Litera r. remedium significat.

A.

anseris

cuti

gummi

M

ouo-

vene-

vires

FINIS.

TIGVRI PER ANDREAM Geßnerum F. Anno Domini

M. D. LIIII.

DREAS
SSNERVS

